

**Vabariigi Valitsuse määruse
„Matsalu rahvuspargi kaitse-eeskiri“ eelnõu
SELETUSKIRI**

1. Sissejuhatus

Looduskaitseseaduse (edaspidi ka *LKS*) § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega muudetakse olemasoleva Matsalu rahvuspargi (edaspidi ka *kaitseala*) kaitsekorda, tsoneeringut ja piiri.

Kaitseala asub Pärnu maakonnas Lääneranna vallas Esivere, Kõera, Mõisaküla, Salevere, Ullaste, Keemu, Kelu, Kirbla, Kirikuküla, Kloostri, Laulepa, Lautna, Liustemäe, Matsalu, Meelva, Metsküla, Pagasi, Penijõe, Petaaluse, Rannu, Rooglaiu, Saastna, Seli ja Võigaste külas; Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas Allikotsa, Kabeli, Keravere, Keskküla, Keskvere, Kurevere, Laiküla, Liivaküla, Männiku, Oonga, Rannajõe, Rõude, Tammiku ja Tuka külas ning Haapsalu linnas Haeska, Kiideva, Koidu, Puiatu, Puise, Põgari-Sassi, Saardu, Sinalepa ja Tuuru külas.

Matsalu rahvuspargi territoorium on olnud kaitse all alates 1957. aastast, kui ENSV Ministrite Nõukogu moodustas 11. juuli 1957. a määrusega nr 242 „Abinõudest looduskaitse organiseerimiseks Eesti NSV-s“ Matsalu riikliku looduskaitseala pesitsevate, sulgivate ja läbirändavate lindude kaitseks. Selle põhjal moodustati 1997. aastal Matsalu looduskaitseala, mille kaitse-eeskirja ja välispiiri kirjelduse kinnitas Vabariigi Valitsus 5. mail 1997. a määrusega nr 94 „Matsalu looduskaitseala kaitse-eeskirja ja välispiiri kirjelduse kinnitamine“. Looduskaitseseadusega, mis võeti vastu 21.04.2004 ja mis jõustus 10.05.2004, nimetati Matsalu looduskaitseala ümber Matsalu rahvuspargiks.

LKS § 91 lõike 1 kohaselt kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni LKS alusel kehtestatakse uued kaitse-eeskirjad. Seega ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid kinnitatakse kaitse all olevale alale kehtivate õigusaktide kohane kaitsekord.

Eelnõukohase määrusega muudetakse kooskõlas LKS § 13 lõikega 1 olemasoleva rahvuspargi kaitse-eesmäärke, kaitsekorda ning korrigeeritakse kaitseala välispiiri ja tsoneeringut. Kaotatakse topeltkaitse Matsalu mõisa pargi¹ osas ja rahvuspargiga liidetakse Haeska hoiuala². Muudatused on vajalikud haruldaste, ohustatud ja kaitsealuste liikide ning nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ja loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50; edaspidi *loodusdirektiiv*) I lisas nimetatud elupaigatüüpide tõhusama kaitse tagamiseks, samuti maastikuilme ja kultuuripärandi säilimiseks. Peale selle on muudatused vajalikud kaitstavate metsade tüpoloogilise esindatuse tagamiseks ehk *metsavajakute* vähendamiseks. Lisaks on oluline ajakohastada kehtivat kaitse-eeskirja ja viia ala kaitsekord vastavusse kehtivate õigusaktidega. Kaitseala jääb täielikult Natura võrgustikku kuuluva Väinamere loodus- ja linnuala³ koosseisu.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna spetsialist Kaie Eha (tel 5393 2045, e-post kaie.eha@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna

¹ Kaitse alla võetud Haapsalu Rajooni TSN Täitevkomitee 22. aprilli 1964. a otsusega nr 17 „Looduslikult kaunite kohtade, parkide, põliste puude ja teiste kaitset väärivate looduslike objektide säilitamine”.

² Moodustatud 28. veebruari 2006. a määrusega nr 59 „Hoiualade kaitse alla võtmine Lääne maakonnas”.

³ Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 1 alapunkt 66 ja lisa 1 punkti 2 alapunkt 498.

juhtivspetsialist Nele Saluveer (tel 56939110, e-post nele.saluveer@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti õigusosakonna vanemjurist Reelika Metshein (tel 5697 7994, e-post reelika.metshein@keskkonnaamet.ee), keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee). Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumite vahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson (tel 626 2880, e-post marika.erikson@envir.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse alla võtmise eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Matsalu rahvuspark on üks Eesti kuuestrahvuspargist. See hõlmab madalaveelist Matsalu lahte, selle suudme ümber olevat Väinamere osa, Kasari jõe alamjooksu, lahe ja jõe kaldaroostikke, üleujutatavat Kasari jõe luhta, rannakarjamaid, niidu- ja metsakooslusi ning umbes 50 meresaart ja laidu. Rahvuspark on väga mitmekesine ökosüsteem, kus puutumatud looduslikud alad vahelduvad aastasadu hooldatud kooslustega. Need kooslused pakuvad sobilikke elukohti paljudele loomaliikidele ning kasvukohti mitmesugustele taime- (sh sammaltaimed) ja seeneliikidele (sh samblikud).

Matsalu rahvusparki üldine kaitse-eesmärk on kaitsta Lääne-Eesti rannikupiirkonnale iseloomulikke loodust, maastikuilmet ja kultuuripärandit. Rahvuspark hõlmab loodusväärtusi, nagu Põhja-Euroopa suurim luhaala, Euroopa ulatuslikuimad rannaniidud ning Lääne-Eestile omased alvarid. Peale selle on väärtuslikud Matsalu laht ja roostik ning neid ümbritsevate niitude ja metsade ning saarerikka Väinamere bioloogiline mitmekesisus. Alal on kaitsealuseid liike, rahvusvahelise tähtsusega veelindude rändepeatuspäiku, vee- ja rannikulinnustiku pesitsus-, sulgimis- ja toitumisalasid. Peale selle kaitstakse piirkonnale omaseid külamaastikke ja kultuuripärandit, muu hulgas rahvakultuuri, traditsioonilisi elatusviise ja elulaadi, sh rannakalandust ning taluarhitektuuri ja asustusstruktuuri. Rahvusparkis tagatakse nende säilimine, taastamine, uurimine, tutvustamine ja piirkonna arengule kaasaaitamine.

LKS § 7 järgi on kaitseala kaitse alla võtmise eelduseks ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelisest lepingust tulenev kohustus ning linnu- ja loodusdirektiivi rakendamine. Matsalu rahvusparki kaitse all olemise eelduseks on kõik need tingimused.

2.1.1. Kaitse-eesmärgiks arvatavate koosluste vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitsealal kaitstakse elupaigatüüpe, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ja loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50; edaspidi *loodusdirektiiv*) nimetab I lisas. Need elupaigatüübid on veealused liivamadalad (1110)⁴), jõgede lehtersuudmealad (1130), liivased ja mudased pagurannad (1140), rannikulõukad (1150*), laiad madalad lahed (1160), karid (1170), esmased rannavallid (1210), püsitaimestuga kivirannad (1220), soolakulised muda- ja liivarannad (1310), väikesaared ja laiud (1620), rannaniidud (1630*), jõed ja ojad (3260), kadastikud (5130), kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210*), liigirikkad niidud lubjavesel mullal (6270*), lood (alvarid) (6280*), sinihelmikakooslused (6410), niiskuslembesed kõrgrohestud (6430), lamminiidud (6450), aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510), puisniidud (6530*), liigirikkad madalsood (7230), lubjakivipaljandid (8210), vanad loodusmetsad

⁴ Sulgudes on siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt loodusdirektiivi I lisale, kusjuures tärniga on märgitud esmatahtsad kooslused ehk elupaigatüübid, mille kaitse tagamisel on Euroopa Liidul ja selle liikmesriikidel eriline vastutus.

(9010*), vanad laialehised metsad (9020*), puiskarjamaad (9070), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*), rusukallete ja jäärakute metsad (pangametsad) (9180*) ning lammi-lodumetsad (91E0*).

Haruldased ja ohustatud poollooduslikud kooslused – **rannaniidud (1630*), kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210*), liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*), lood (6280*), lamminiidud (6450), puisniidud (6530*), liigirikkad madalsood (7230) ja puiskarjamaad (9070)** – on haruldaste ja ohustatutena lisatud loodusdirektiivi I lisasse, kusjuures tärniga on märgitud esmatähtsad kooslused ehk elupaigatüübid, mille kaitse tagamisel on Euroopa Liidul ja selle liikmesriikidel eriline vastutus. Lisaks rahvusvahelisele olulisusele on poollooduslike koosluste säilitamine Eesti looduskaitse üks olulisimaid vastutusvaldkondi. Siinsed poollooduslikud kooslused on ühed maailma kõige liigirikkamad elupaigad. Sellised loodusväärtused säilivad ainult inimese kaasabil. Ilma niitmise või karjatamiseta poollooduslikud kooslused võsastuvad ning nende liigirikkus kaob. Senise traditsioonilise niitmise ja karjatamise lakkamisele järgnev võsastumine ja roostumine on olulisim niidukoosluste elurikkuse säilimist ohustav tegur (Looduskaitse arengukava aastani 2020).

Haruldased ja ohustatud looduslikud kooslused – **jõed ja ojad (3260), vanad loodusmetsad (9010*), vanad laialehised metsad (9020*), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) ja lammi-lodumetsad (91E0*)** – on samuti haruldaste ja ohustatutena lisatud loodusdirektiivi I lisasse. Need looduslikud metsakooslused on elupaigaks väga paljudele ohustatud ja haruldastele liikidele, mistõttu looduse mitmekesisuse kaitse seisukohalt on oluline rangelt kaitstavate metsade võrgustiku ja selle puhveralade olemasolu (Eesti metsanduse arengukava aastani 2020). Enim ohustavad loodusmetsi raiumine ja kuivendamine. Jõed ja ojad hõlmavad Eestis looduslikus või looduslähedases seisundis püsinud jõe- ja ojalõike, mis on elupaigaks liigirikkale ja väärtuslikule elustikule. Jõgede ökosüsteemile kujutavad märkimisväärset ohtu maaparandussüsteemidest suurveega jõkke uhitud setted, aga ka jõgedele ehitatud paisud (Looduskaitse arengukava aastani 2020).

Ülejäänud kaitseala eesmärgiks arvatud elupaigatüübid – **veealused liivamadalad (1110), jõgede lehtersuudmed (1130), liivased ja mudased pagurannad (1140), rannikulõukad (1150*), laiad madalad lähed (1160), karid (1170), esmased rannavallid (1210), püsitaimestuga kivirannad (1220), väikesaared ning laiud (1620), kadastikud (5130), sinihelmikakooslused (6410), niiskuslembesed kõrgrohistud (6430), aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510), lubjakivipaljandid (8210) ning rusukallete ja jäärakute metsad (9180*)** – on samuti haruldaste ja ohustatutena lisatud loodusdirektiivi I lisasse ning tärniga on märgitud esmatähtsad elupaigatüübid. Lisaks on valdava osa loetletud elupaikade üks põhiline levikukoht Lääne-Eesti ja sealne rannik või madal rannikumeri.

2.1.2. Kaitse-eesmärgiks arvatavate linnuliikide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitsealal kaitstakse kaitsealuseid linnuliike, mida Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.01.2010, lk 7–25; edaspidi *linnudirektiiv*) nimetab I lisas, ja nende elupaiku. Need liigid on väike-laukhani (*Anser erythropus*), laanepüü (*Bonasia bonasia*), hüüp (*Botaurus stellaris*), valgepõsk-lagle (*Branta leucopsis*), kassikakk (*Bubo bubo*), niidurüdi (*Calidris alpina schinzii*), tutkas (*Calidris pugnax*), mustviires (*Chlidonias niger*), valge-toonekurg (*Ciconia ciconia*), roo-loorkull (*Circus aeruginosus*), välja-loorkull (*Circus cyaneus*), rukkirääk (*Crex crex*), vööt-põõsalind (*Curruca nisoria*), väikeluik (*Cygnus columbianus*), laululuik (*Cygnus cygnus*), valgeselg-kirjurähn (*Dendrocopos leucotos*), põldtsiitsitaja (*Emberiza hortulana*), rohunepp (*Gallinago media*), järvekaur (*Gavia arctica*), punakurk-kaur (*Gavia stellata*), sookurg (*Grus grus*), merikotkas (*Haliaeetus albicilla*), väikekajakas (*Hydrocoloeus minutus*), räusktiir (*Hydroprogne caspia*), punaselg-õgija (*Lanius collurio*), tõmmukajakas (*Larus fuscus*), vöötsaba-vigle (*Limosa lapponica*), väikekoskel (*Mergellus albellus*), täpikhuik (*Porzana porzana*),

naaskelnokk (*Recurvirostra avosetta*), jõgitiir (*Sterna hirundo*), randtiir (*Sterna paradisaea*), väiketiir (*Sternula albifrons*), väikehuik (*Zapornia parva*), teder (*Tetrao tetrix*) ja tutt-tiir (*Thalasseus sandvicensis*).

Lisaks kaitstakse kaitsealuseid, ohustatud ja haruldasi linnuliike ning nende elupaiku. Need liigid on soopart (*Anas acuta*), piilpart (*Anas crecca*), sinikael-part (*Anas platyrhynchos*), suur-laukhani (*Anser albifrons*), hallhani (*Anser anser*), rabahani (*Anser fabalis*), kivirullija (*Arenaria interpres*), punapea-var (*Aythya ferina*), tuttvart (*Aythya fuligula*), merivart (*Aythya marila*), mustlagle (*Branta bernicla*), sõtkas (*Bucephala clangula*), suurrüdi (*Calidris canutus*), plütt (*Calidris falcinellus*), liivatüll (*Charadrius hiaticula*), naerukajakas (*Chroicocephalus ridibundus*), aul (*Clangula hyemalis*), kühmnokk-luik (*Cygnus olor*), lauk (*Fulica atra*), kalakajakas (*Larus canus*), mustsaba-vigle (*Limosa limosa*), viupart (*Mareca penelope*), rääkspart (*Mareca strepera*), tõmmuvaeras (*Melanitta fusca*), mustvaeras (*Melanitta nigra*), jääkoskel (*Mergus merganser*), rohukoskel (*Mergus serrator*), hänilane (*Motacilla flava (flava)*), suurkoovitaja (*Numenius arquata*), plüü (*Pluvialis squatarola*), tuttpütt (*Podiceps cristatus*), rooruik (*Rallus aquaticus*), hahk (*Somateria mollissima*), luitsnokk-part (*Spatula clypeata*), rägapart (*Spatula querquedula*), tumetilder (*Tringa erythropus*), punajalg-tilder (*Tringa totanus*) ja kiivitaja (*Vanellus vanellus*).

Tabel 1. Linnuliikide kaitse-eeldused

Liik	Kaitse-kategooria ⁵	Eesti ohustatud liikide punase nimestiku kategooria	Linnudi rek-tiivi lisa ⁶	Eeldus
soopart (<i>Anas acuta</i>)	II	ohualdis	II	ohustatus
piilpart (<i>Anas crecca</i>)	-	ohuväline	II	tüüpilisus
sinikael-part (<i>Anas platyrhynchos</i>)	-	ohuväline	II	tüüpilisus
suur-laukhani (<i>Anser albifrons</i>)	-	ohuväline	II	tüüpilisus
hallhani (<i>Anser anser</i>)	-	ohulähedane	II	tüüpilisus
väike-laukhani (<i>Anser erythropus</i>)	I	äärmiselt ohustatud	I	ohustatus
rabahani (<i>Anser fabalis</i>)	-	ohuväline	II	tüüpilisus
kivirullija (<i>Arenaria interpres</i>)	II	ohualdis	-	ohustatus
punapea-vart (<i>Aythya ferina</i>)	-	ohuväline	II	haruldus
tuttvart (<i>Aythya fuligula</i>)	-	ohuväline	II	tüüpilisus
merivart (<i>Aythya marila</i>)	II	äärmiselt ohustatud	II	ohustatus
laanepüü (<i>Bonasia bonasia</i>)	III	ohualdis	I	ohustatus
hüüp (<i>Botaurus stellaris</i>)	II	ohulähedane	I	haruldus
mustlagle (<i>Branta bernicla</i>)	-	mittehinnatav	II	haruldus
valgepõsk-lagle (<i>Branta leucopsis</i>)	III	mittehinnatav	I	tüüpilisus
kassikakk (<i>Bubo bubo</i>)	I	ohualdis	I	ohustatus
sõtkas (<i>Bucephala clangula</i>)	-	ohuväline	II	tüüpilisus
niidurüdi (<i>Calidris alpina schinzii</i>)	I	ohustatud	I	ohustatus
suurrüdi (<i>Calidris canutus</i>)	-	mittehinnatav	II	tüüpilisus
plütt (<i>Calidris falcinellus</i>)	-	ei ole hinnatud	-	haruldus
tutkas (<i>Calidris pugnax</i>)	I	ei ole hinnatud	I	ohustatus
liivatüll (<i>Charadrius hiaticula</i>)	III	ohulähedane	-	tüüpilisus
mustviires (<i>Chlidonias niger</i>)	III	ohulähedane	I	tüüpilisus
naerukajakas (<i>Chroicocephalus ridibundus</i>)	-	ohuväline	II	tüüpilisus
valge-toonekurg (<i>Ciconia ciconia</i>)	-	ohuväline	I	tüüpilisus
roo-loorkull (<i>Circus aeruginosus</i>)	III	ohuväline	I	tüüpilisus
välja-loorkull (<i>Circus cyaneus</i>)	III	ohulähedane	I	tüüpilisus
aul (<i>Clangula hyemalis</i>)	-	puuduliku andmestikuga	II	ohustatus
rukkirääk (<i>Crex crex</i>)	III	ohuväline	I	tüüpilisus
vööt-põõsalind (<i>Curruca nisoria</i>)	III	ohuväline	I	tüüpilisus
väikeluik (<i>Cygnus columbianus</i>)	II	mittehinnatav	I	tüüpilisus

⁵ Kaitsekategooria Eestis selgitus

I kategooria: liigid, kes on haruldased, asuvad väga piiratud alal, vähestes elupaikades, isoleeritult või väga hajusate asurkondadena, ja/või liigid, kes on hävimisohus, kelle arvukus on inimtegevuse mõjul vähenenud, elupaigad ja kasvukohad rikutud kriitilise piirini ja väljasuremine looduses on ohutegurite toime jätkumisel väga tõenäoline.

II kategooria: liigid, kes on ohustatud, kuna arvukus on väike või väheneb ning levik väheneb ülekasutamise, elupaikade hävimise/rikkumise tagajärjel, ning kes võivad olemasolevate keskkonnategurite toime jätkumisel sattuda hävimisohtu.

III kategooria: liigid, kelle arvukust ohustab elupaikade hävimine või rikkumine ja kelle arvukus on vähenenud sedavõrd, et ohutegurite toime jätkumisel võivad nad sattuda ohustatud liikide hulka.

⁶ Linnudirektiivi lisade selgitus

Linnudirektiivi I lisas on kirjas need linnuliigid, keda peetakse Euroopa territooriumil ohustatuks ja kelle kaitseks tuleb moodustada linnualad.

Linnudirektiivi II lisas on kirjas liigid, keda võib küttida (v.a pesitsus- ja kevadrändeperioodil).

Kui linnudirektiiv keelustab elusate või surnud linnuliikide, nende selgelt eristatavate kehaosade või nendest valmistatud toodete müügi, müügiks transportimise, müügi eesmärgil pidamise ning muu müügiga seotud tegevuse, siis linnudirektiivi III lisas on kirjas need linnuliigid, kelle puhul eespool mainitu on lubatud tingimusel, et linnud on tapetud või püütud seaduslikul teel.

laululuik (<i>Cygnus cygnus</i>)	II	mittehinnav	I	tüüpilis
külmnokk-luik (<i>Cygnus olor</i>)	-	ohuväline	II	tüüpilis
valgeselg-kirjurähn (<i>Dendrocopos leucotos</i>)	II	ohuväline	I	tüüpilis
põldtsiitsitaja (<i>Emberiza hortulana</i>)	II	ohualdis	I	ohustatus
lauk (<i>Fulica atra</i>)	-	ohuväline	II	tüüpilis
rohunepp (<i>Gallinago media</i>)	II	ohualdis	I	ohustatus
järvekaur (<i>Gavia arctica</i>)	II	eriti ohustatud	I	ohustatus
punakurk-kaur (<i>Gavia stellata</i>)	III	hävunud	I	ohustatus
sookurg (<i>Grus grus</i>)	III	ohuväline	I	tüüpilis
merikotkas (<i>Haliaeetus albicilla</i>)	I	ohulähedane	I	haruldus
väikekajakas (<i>Hydrocoloeus minutus</i>)	III	ohualdis	I	haruldus
räusktiir (<i>Hydroprogne caspia</i>)	II	ei ole hinnatud	I	ohustatus
punaselg-õgija (<i>Lanius collurio</i>)	III	ohuväline	I	tüüpilis
kalakajakas (<i>Larus canus</i>)	-	ohuväline	II	tüüpilis
tõmmukajakas (<i>Larus fuscus</i>)	II	ohustatud	I	ohustatus
vöotsaba-vigle (<i>Limosa lapponica</i>)	III	mittehinnav	I	tüüpilis
mustsaba-vigle (<i>Limosa limosa</i>)	II	ohulähedane	II	haruldus
viupart (<i>Mareca penelope</i>)	-	ohuväline	II	tüüpilis
rääkspart (<i>Mareca strepera</i>)	-	ohuväline	II	tüüpilis
tõmmuvaeras (<i>Melanitta fusca</i>)	III	ohuväline	II	haruldus
mustvaeras (<i>Melanitta nigra</i>)	-	mittehinnav	II	tüüpilis
väikekoskel (<i>Mergellus albellus</i>)	II	mittehinnav	I	tüüpilis
jääkoskel (<i>Mergus merganser</i>)	-	ohuväline	II	tüüpilis
rohukoskel (<i>Mergus serrator</i>)	-	ohuväline	II	haruldus
hänilane (<i>Motacilla flava</i>)	III	ohuväline	-	tüüpilis
suurkoovitaja (<i>Numenius arquata</i>)	III	ohuväline	II	tüüpilis
plüü (<i>Pluvialis squatarola</i>)	-	mittehinnav	II	tüüpilis
tuttpütt (<i>Podiceps cristatus</i>)	-	ohuväline		tüüpilis
täpikhuik (<i>Porzana porzana</i>)	III	ohuväline	I	tüüpilis
rooruik (<i>Rallus aquaticus</i>)	III	ohuväline	II	tüüpilis
naaskelnokk (<i>Recurvirostra avosetta</i>)	II	ohulähedane	I	haruldus
hahk (<i>Somateria mollissima</i>)	-	ohulähedane	II	tüüpilis
luitsnokk-part (<i>Spatula clypeata</i>)	-	ohulähedane	II	tüüpilis
rägapart (<i>Spatula querquedula</i>)	-	ohulähedane	II	tüüpilis
jõgitiir (<i>Sterna hirundo</i>)	III	ohuväline	I	tüüpilis
randtiir (<i>Sterna paradisaea</i>)	III	ohuväline	I	tüüpilis
väiketiir (<i>Sternula albifrons</i>)	III	ei ole hinnatud	I	ohustatus
väikehuik (<i>Zapornia parva</i>)	II	ohualdis	I	ohustatus
teder (<i>Tetrao tetrix</i>)	III	ohulähedane	I, II	ohustatus
tutt-tiir (<i>Thalasseus sandvicensis</i>)	II	ohuväline	I	haruldus
tumetilder (<i>Tringa erythropus</i>)	-	mittehinnav	II	tüüpilis
punajalg-tilder (<i>Tringa totanus</i>)	III	ohuväline	II	tüüpilis
kiivitaja (<i>Vanellus vanellus</i>)	-	ohuväline	II	tüüpilis

Soopart (*Anas acuta*) on haruldane tugevalt väheneva arvukusega liik, kelle pesitsusaegseks arvukuseks on meil tänapäeval hinnatud 10–20 haudepaari (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019). Läbirändel on liik üsna rohkearvuline. Soopart pesitseb meil peamiselt ranna- ja luhaniitudel, aga ka soodes (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000).

Liigi globaalset populatsiooni ohustab peamiselt tema pesitsus- ja rändealaks olevate märgalade kadumine, eeskätt märgalade kuivendamise, niiskete niitude hooldamata jätmisest tingitud võsastumise, soodes turba kaevandamise jms tõttu. Oluline ohutegur on ka küttimine ja pliiaavlite kasutamine (BirdLife, 2016). Eesti ohustatud liikide punase nimestiku kohaselt mõjuvad ka meil soopardile samad ohutegurid, neist olulisimad on niiskete niitude võsastumine ja küttimine.

Piilpart (*Anas crecca*) on Eestis üldlevinud, kuid väikesearvuline haudelind ja vähesed ka talvituvad meil. Läbirändel on piilpart meil rannikul arvukas (L. Jonsson „Euroopa linnud“ 2000). Piilpartide arvukus on Eestis viimastel aastakümnetel püsinud stabiilsena ja tänapäeval arvatakse meil pesitsevat umbes 1500–2500 paari (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“ (2019)). Piilpardid eelistavad pesitsuspaigana madalaid kinnikasvavaid siseveekogusid, sageli laukaid ja rabajärvi (Loodusõpe, 2016). Liigi globaalset populatsiooni ohustavad enim märgalade kuivendamine ja metsastamine ning küttimine (sh pliiaavlite kasutamine) (BirdLife, 2016). Küttimine on oluline probleem ka Eestis. Nagu luitsnokk-pardi puhul saab ka piilpartide taasleidude põhjal järeldada, et küttimine on liigi suremuses tugeva mõjuga (üle 80% taasleidudest on inimese tapetud linnud) (J. Elts „Jahilindude rändeteed“, 2007. Töövõtulepingu nr 2-24/Trt-7 aruanne).

Sinikael-part (*Anas platyrhynchos*) on meil üldlevinud ning harilik haudelind ja talvituja (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). Liigi arvukus oli veel kümmekond aastat tagasi mõõdukas kahanemises, kuid on nüüdseks stabiliseerunud ning tänapäeval pesitseb meil umbes 40 000 – 60 000 paari sinikael-parti. Talvitumas on meil nüüdisajal hinnanguliselt 16 000–21 000 isendit. (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019). Sinikael-part pesitseb igat tüüpi mageveekogude ääres, vähem laidudel ja mererannas, talvel elutseb jäävabadel sisevetel ja rannamerel (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). Kui paljudes maailma piirkondades on liigi arvukus võrreldes aastakümnete taguse ajaga, kui see oli pesitsusalade kadumise ja üleküttimise tõttu kohati tõsisel ohul, oluliselt kasvanud, on liigi globaalne arvukus siiski praegu kahanev. Tänapäeval kujundavad sinikael-pardi populatsiooni endiselt mitmed sarnased tegurid. Liiki ohustab märgalade kadumine ja nende kvaliteedi halvenemine kuivendamise, saastatuse jms tõttu. Samuti mõjutab liiki tema elupaikadeks olevate poollooduslike koosluste majandamisest välja langemine ja võsastumine ning väikekiskjate tegevus. Nagu eelnevalt käsitletud partlaste puhul, on ka sinikael-pardi puhul oluline ohutegur küttimine (sh pliiaavlite kasutamine) (BirdLife, 2016; J. Elts „Jahilindude rändeteed“, 2007. Töövõtulepingu nr 2-24/Trt-7 aruanne; R. L. Jessen „Mallard Population Trends and Hunting Losses in Minnesota“. The journal of Wildlife Management. 1970. 34 (1): 93–105).

Suur-laukhani (*Anser albifrons*) Eestis ei pesitse, kuid on meil tavaline läbirändaja (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). Rändel peatub üldjuhul põldudel, madalatel märgaladel, järvedel ja merelahtedel (Loodusõpe, 2016). Aastate lõikes on suur-laukhanede kevadine maksimaalne arvukus Eestis viimase viieteistkümnede aasta vältel peaaegu ühtlaselt suurenenud. Ühtlane ja tugev kasvutrend on kooskõlas liigi arvukuse suurenemisega viimastel aastakümnetel kogu Lääne-Palearktikas. Viimati loendati kevadrändel peatuvaid suur-laukhanesid 2014. aastal, kokku loendati u 94 170 isendit (Hanede riikliku seire 2014. aasta koondaruanne). Eestis on üks olulisimaid suur-laukhane populatsiooni seisundit mõjutavaid ohutegureid küttimine, liigi taasleidudest 90% moodustavad kütitud isendid. Üsna oluline mõjur on ka häirimine ja võimalikud õlireostused (R. Marja & J. Elts „Jahilindude rändeteed“, 2008. Töövõtulepingu nr 2-24/Trt-13 aruanne; A. Kuresoo ja L. Luigujõe „Väinamere linnustiku ülevaade“, 2008). Lisaks nendele on mujal maailmas suur-laukhane elupaikades probleeme ka põllumajandusmaadel pestitsiidide kasutamisega, tundraaladel nafta ammutamisega, märgalade kuivendamise ja võsastumisega (viimane on ilmselt ohutegur ka Eestis) jne (BirdLife, 2016).

Hallhani (*Anser anser*) on Eesti rannikul ja saartel väikesearvuline või harilik haudelind, sisemaal pesitseb ta juhuslikult. Pesapaigana eelistab hallhani segamatuid rannalähedasi saari, roostikku kasvanud merelahti jm varjulisi rannikumärgalasid. Läbirändel on liik arvukas (L. Jonsson „Euroopa

linnud“, 2000). Liigi arvukus on varem kahanenud. 2014. aastal hinnati hallhanede pesitsusasurkonna suuruseks ligikaudu 550 haudepaari, sealjuures täheldati, et liigi arvukus on viimase viie aastaga umbes saja paari võrra vähenenud. Hallhanede arvukus on kahanenud kõige enam meresaartel, vähem rannikujärvedel ja -roostikes (Hanede riikliku seire 2014. aasta koondaruanne). Viimaste hinnangute põhjal on pesitsusasurkonna suurus stabiliseerunud 500–700 haudepaari juures (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019). Ka hallhane rändepeatuspaigad asuvad Lääne-Eesti meresaartel ja rannikul. Väinameri ja selle rannik on liigi rände seisukohalt eriti oluline, sest seal peatub peaaegu 50% hallhane rändeteel asurkonnast (A. Kuresoo ja L. Luigujõe „Väinamere linnustiku ülevaade“, 2008). Rändel peatuvate hallhanede arvukus on samuti kahanenud. Samal ajal on muutunud pidevalt eri peatuspaikade osatähtsus. Ainsana on Matsalu rahvusparki osatähtsus olnud pidevalt suur, enamasti 50% või rohkem. Lindude ümberpaiknemised on seotud jahipidamise ja häirimise ning sobivate toitumispaike olemasolu ja kvaliteedi muutustega. Viimastel aastatel on olukord paranenud ja ka hanede arvukus on taas suurenenud, kuid 1990. aastate alguse maksimumtasemeni ei ole see enam küündinud (Hanede riikliku seire 2014. aasta koondaruanne). Enim ohustab meil hallhanesid häirimine, jahipidamine ja ka potentsiaalsed õlireostused (A. Kuresoo ja L. Luigujõe „Väinamere linnustiku ülevaade“, 2008). Jahipidamist on liigi jaoks peetud isegi nii oluliseks ohuks, et 2014. aasta riikliku seire tulemuste põhjal on tehtud ettepanek hallhane jaht kuni liigi asurkonna seisundi paranemiseni lõpetada.

Väike-laukhani (*Anser erythropus*) on ülemaailmselt ohustatud liik ja Euroopas kui eriti ohustatud liik. Eestis väike-laukhaned ei pesitse, aga kevaditi on Lääne-Eesti, eeskätt Matsalu lahe põhjakallas, ja Silma looduskaitseala, üks kõige tähtsamatest väike-laukhane rändepeatuspaikadest Kreeka ja Norra vahel. Väike-laukhanede kaitse tagamisel rändepeatuspaikades on esmajärjekorras vaja säilitada suured lagedad rannaniidualad, kus hanedel on võimalik rändeteel puhata, toituda ja ööbida. Laukhane kolmest geneetilisest liinist on Eesti mõistes tähtsaim Fennoskandia populatsioon, kes pesitseb Skandinaavia poolsaare põhjaosas. Sada aastat tagasi pesitses Fennoskandias mitu tuhat paari väike-laukhanesid, kellest on nüüdseks hinnanguliselt järel alla saja paari. Kõige kiiremini ja arvukamalt ongi väike-laukhane liinidest kahanenud Fennoskandia asurkond (Väike-laukhane kaitse tegevuskava 2009–2013).

Rabahani (*Anser fabalis*) meil ei pesitse, kuid on nii sügisel kui ka kevadel harilik läbirändaja (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). 2014. aastal loendati riikliku seire käigus seirealadel üle 13 500 rabahane. Seire tulemuste põhjal on märgitud, et peatuvate isendite pikaajalises arvukuses on nõrk, statistiliselt mitteoluline kasvutrend (Hanede riikliku seire 2014. aasta koondaruanne). Rabahane üleilmse populatsiooni arvukus kahaneb, enim on seda mõjutanud tugev küttimissurve ja elupaikade kadumine (BirdLife, 2016). Eestis võib olulisemateks ohuteguriteks pidada häirimist ja küttimist. Lisaks on läbirändel olevad rabahaned tundlikud õlireostuse suhtes (Kuresoo ja L. Luigujõe „Väinamere linnustiku ülevaade“, 2008).

Kivirullija (*Arenaria interpres*) on haruldane rannikul elutsev haudelind. Liigi arvukus on viimastel kümnenditel vähenenud ning tänapäeval pesitseb Eestis hinnanguliselt 20–40 paari kivirullijaid (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019). Kivirullija on rändlind, ta pesitseb Euraasia ja Põhja-Ameerika põhjaosas, kuid talvitub põhjapoolkera lõunaosas ja peaaegu kogu lõunapoolkeral (Loodusõpe, 2016). Eestis on kivirullija oma pesitsusala lõunapiiril (BirdLife, 2016). Liik elutseb meil saartel ja rannikuneemedel (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). Maas pesitsevat kivirullijat ohustavad enim väikekiskjad, eeskätt ameerika naarits ehk mink (BirdLife, 2016).

Punapea-vardid (*Aythya ferina*) on Eestis haruldased haudelinnud ja läbirändajad. Nad asustavad meil sisemaajärvi ja riimveelisi roostunud merelahti. (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). Punapea-vartide arvukuseks on meil hinnanguliselt 300–600 haudepaari, liigi arvukus on viimasel kümnendil kahanenud (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019).

Punapea-vardi globaalse populatsiooni arvukus väheneb, Euroopas on see viimaste kümnendite jooksul kahanenud isegi kuni 50%. Selle peamiseks põhjuseks arvatakse olevat kütmine. Lisaks ohustab liigi populatsiooni talvitumisaladel olevate elupaikade hävimine eeskätt veekogude eutrofeerumise tõttu. Mõnel pool on oluline oht ka väikekiskjad (mink), pliimürgitus ja siseveekogudel kasutatavatesse kalavõrkudesse uppumine (BirdLife, 2016). Eestis mõjutavad punapea-vardi käekäiku enim häirimine, eutrofeerumise tagajärjel toimunud toidubaasi muutused ning potentsiaalsed õlireostused (A. Kuresoo ja L. Luigujõe „Väinamere linnustiku ülevaade“, 2008).

Tuttvart (*Aythya fuligula*) on Eestis üldlevinud väikesearvuline haudelind ning merel harv talvituja (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). Tuttvartide arvukuseks on arvatud 3000–5000 haudepaari, liigi arvukus on meil viimastel kümnenditel kahanenud. Talvel on meie vetes nüüdisajal tavaliselt 3000–5000 tuttvardi isendit (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019). Tuttvart elutseb tavaliselt järvede ja väiksemate veekogude lähistel, aga ka mererannas ja -saartel. Talviti on ta suurtes parvedes jäävabadel siseveekogudel ja ka rannavetel (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). Liigi globaalne arvukus on praegu püsinud stabiilsena. Siiski ohustavad liiki mitu olulist tegurit. Eelkõige sõltub tuttvart elupaikade kvaliteedist, mida võivad kahjustada kuivendus, maakasutuse muutused, õlireostus, turbakaevandamine jne. Suurenenud siseveekogude turism soodustab liigi sigivuse vähenemist. Lisaks ohustavad teda väikekiskjad, häirimine ja kütmine (BirdLife, 2016). Viimased kolm, lisaks elupaikade kvaliteedi halvenemine, on suured ohutegurid ka Eestis, kuid siin on olulise probleemina täheldatud ka kaaspüüki (A. Kuresoo ja L. Luigujõe „Väinamere linnustiku ülevaade“, 2008).

Merivart (*Aythya marila*) on meil väga haruldane haudelind ja pesitseb ainult merelistel laidudel. Liigi pesitsusaegseks arvukuseks on hinnatud 5–10 paari. Mõnevõrra rohkem on meil talvituvaid merivarte – 300–3500 isendit. Läbirändel seevastu on merivardid Eestis rohkearvulised. Väinameres peatub üle 30% liigi rändetee asurkonnast, näiteks peatus 2008. aastal Väinameres hinnanguliselt kuni 150 000 isendit (A. Kuresoo ja L. Luigujõe „Väinamere linnustiku ülevaade“ 2008; J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019; L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). Merivardid on tundlikud õlireostuse suhtes, seda eriti talvitumis- ja sulgimisperioodil. Liiki ohustab ka kalavõrkudesse uppumine. Mujal maailmas on suur oht ka kütmine (BirdLife, 2016).

Laanepüü (*Bonasia bonasia*) on Mandri-Eesti metsades üldlevinud, kuid tugevalt väheneva arvukusega haudelind, kes eelistab tiheda alusmetsaga kuusikuid või kuuse-segametsi. Laanepüü on paigalind, liikudes ka häirimise korral väga vähe. Liigi talviseks arvukuseks on hinnatud 70 000 – 90 000 ja haudepaaride hulgaks 20 000 – 25 000 isendit (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019). Laanepüüd ohustab peamiselt elupaikade kadu või kvaliteedi halvenemine, sealhulgas metsade majandamine. Piirkonniti ohustab ka ülekütmine, Eestis on laanepüü jahilinnuks.

Hüüp (*Botaurus stellaris*) on Eestis väikesearvuline haudelind, kelle levik on seotud peamiselt suuremate rooaladega. Liigi arvukuseks on hinnanguliselt 300–500 isaslindu. Hüübi arvukuse kohta leidub Eestis andmestikku üsna vähe, tehtud uuringud on lokaalsed, mistõttu liigi arvukuse trendi on usaldusväärselt raske hinnata. Siiski on olemasolevate andmete põhjal peetud hüübi arvukuse trendi stabiilseks. Hüübile sobivaks pesitsusbiotoobiks on veekogude kõrge kaldataimestik, eeskätt pilliroog. Liigile optimaalseks koduterritooriumiks peetakse vähemalt 20 ha suuruseid rooalasid. Hüüp valib pesitsuskohaks tiheda roostiku, milles leidub ka vana (eelmise talve) pilliroogu. Tiheda võsaga roostike asustamist hüüp väldib. Olulisim hüüpi ohustav tegur on roostike intensiivne majandamine, kuna ta vajab pesakoha varjeks möödunudaastast pilliroogu või talvel kokku lükatud roolademeid. Arvestatavaks teguriks on ka häirimine, mis võib mõjutada vara pesitseva hüübi pesitsusedukust (eelkõige roovarumine pesitsusajal). Hüüpi mõjutab ka roostiku mosaiiksuse

vähenedes, mille tagajärjel roostiku tihedus suureneb ning väheneb vabaveealade arv (Roostikulindude kaitse tegevuskava eelnõu).

Mustlagle (*Branta bernicla*) pesitseb põhjapoolkera Arktikas, talvitub Euraasia lääne- ja lõunaosas, Põhja-Ameerika lõunaosas ning Põhja-Aafrikas. Eestis on mustlagle harilik läbirändaja, kuid ta peatub (enamasti rannikumerel) siin suhteliselt harva. Kevaditi lendab siit läbi kuni 500 ja sügiseiti kuni 200 lindu. Teda on kohatud Eestis ka suvel, kuid pesitsemist ei ole täheldatud (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000; Loodusõpe, 2016). Mustlagle globaalse asurkonna arvukus on viimasel ajal kõikunud. Enim mõjutab liigi asurkonna arvukust küttimine. Talvitumisaladel on oluline tegur ka häirimine: tavapäraste talvitumisalade kadumise tõttu on linnud rohkem koondunud rannikulähedastele põldudele, kust põllumehed neid saagi kaitsmiseks peletavad. Põhja pool ohustab liiki polaarrebase kisklus (BirdLife, 2016).

Valgepõsk-lagle (*Branta leucopsis*) varasem pesitsusareaal hõlmas Ida-Gröönimaa, Teravmäed ja Barentsi mere saared ning rannikualad. 20. sajandi keskel vähenes liigi arvukus katastroofiliselt ligikaudu 30 000 linnuni. Viimase viiekümne aastaga on liigi seisund paranenud ning pesitsusala laienenud. Valgepõsk-laglede arvukuse järsku vähenemist ja liigi kriitilist seisundit möödunud sajandi keskel seostatakse karmide talvedega ning inimõjuga, eeskätt intensiivse jahipidamise ja tuumapommi katsetustega Novaja Zemlja põhjasaarel Venemaal (Eesti Ornitoloogiaühing, 2016). Eestis on valgepõsk-lagle rohkearvuline läbirändaja (2014. aasta riikliku seire kohaselt loendati Lääne-Eestis kevadrändel peatumas pisut üle 52 000 lagle) ning harv haudelind, kelle pesitsusaegne arvukus on hinnanguliselt 80–100 paari (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019; L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000; A. Leito „Seiretöö: hanede rändekogumid koondaruanne“, 2017). Valgepõsk-lagle pesitseb väikestel meresaartel, eeskätt Lääne-Eesti saarestikus. Kogu levila ulatuses peetakse peamisteks ohtudeks kliimamuutustest ja inimtegevusest tingitud elupaikade hävimist või kvaliteedi halvenemist, pesitsusaegset häirimist ning illegaalset jahti, eriti Venemaal. Eestis on ohutegurid üldiselt samad, kuid nende suhteline tähtsus on mitme teise piirkonnaga võrreldes erinev. Meil on olulisimad ohufaktorid suurenev pesitsusaegne häirimine ning valgepõsk-lagle kurnade ja poegade röövlus rebase, suurkajakate ja vareslaste poolt ning vanalindude mürdmine merikotkaste poolt nende suure arvukuse tõttu.

Kassikakk (*Bubo bubo*) on peamiselt Eesti rannikualadel levinud haudelind, kelle sigimisedukus ja arvukus on viimase veerandsaja aasta jooksul oluliselt vähenenud. Hinnanguliselt elab Eestis praegu 30–50 paari kassikakke. Kassikaku on meie aladel läbi aegade peetud üldlevinud, kuid väikesearvuliseks haudelinnuks. Tänapäeval koondub kassikaku levik suuresti rannikupiirkondadesse, viimasel ajal on seirete käigus tuvastatud viis kuni üheksa pesitsust. Kassikakude koondumise rannikualadele on tõenäoliselt põhjustanud elupaikade kvaliteedi halvenemine sisemaal. Kassikakud pesitsevad Eestis enamasti männikutes, kus rajavad pesa maapinnale, mõne kännu või tüve kõrvale, murdunud puu juurestiku või tüve alla, kanarbikumättale rabasaarel, oksahunnikusse või mujale. Eesti kassikakupopulatsiooni käekäiku mõjutavad peamiselt looduslikud ohutegurid, saagialade kvaliteedi muutused ja pesitsusaegne häirimine registreerimata pesapaikades. Looduslikest ohuteguritest on suurima mõjuga väikekiskjad, kes vähendavad kassikaku sigimisedukust otsese pesarüüste ja saakloomade arvukuse piiramise kaudu. Väiksema mõjuga on liikidevaheline konkurents, keskkonnamürgid, rändetakistused ja ekstreemsed ilmastikuolud (Kassikaku kaitse tegevuskava 2019–2023).

Sõtkas (*Bucephala clangula*) on Eestis arvukas läbirändaja ja harv, kuid suureneva arvukusega pesitseja. Ta pesitseb metsas puuõõnes, tihti mustrahni vanas pesas, muul ajal kohtab sõtkast merelahtedel ja siseveekogudel. (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000; Loodusõpe, 2016). Liigi pesitseva asurkonna arvukuseks on hinnatud 6000 – 10 000 haudepaari (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2008–2012“, 2013). Sõtkas globaalse arvukuse trendi on hinnatud stabiilseks. Liik on tundlik atmosfääri ladestunud hapete tõttu tekkinud happvihmade

suhtes. Talvitumisaladel ohustab sõtkast enim reostus, eelkõige rannikualade õlireostus ja muud reostusained, mis tulevad üldjuhul kanalisatsiooni heitvetega (BirdLife, 2016). Eestis on üks olulisim probleem kaaspüük (A. Kuresoo ja L. Luigujõe „Väinamere linnustiku ülevaade“, 2008).

Niidurüdi (*Calidris alpina schinzii*) on soorüdi alamliik, kelle populatsioon Läänemere ääres ja ka Eestis kahaneb kiiresti. Liigi arvukus on varasemaga võrreldes drastiliselt vähenenud ning tema arvukuseks on tänapäeval hinnanguliselt 180–230 paari. Niidurüdi on meil levinud peamiselt Lääne-Eestis. Kõige rohkem leidub niidurüdi leviku võtmealasid ehk niidu- või rabakomplekse, kus pesitseb vähemalt viis paari rüdisid (>2% Eesti asurkonnast), Läänemaal. Niidurüdi on valdavalt rannaniitudel pesitsev linn, kelle elupaikade säilimine sõltub inimtegevusest, st niitudel loomade karjatamisest ja heina niitmisest. Arvukuse vähenemise peamine põhjus on olnud rannaniitude hooldamata jätmine ja pesarüüste (Niidurüdi kaitse tegevuskava 2018–2022).

Suurrüdi (*Calidris canutus*) pesitseb Euraasia ja Kanada arktilises tundras. Ameerika linnud talvituvad Euroopas ja Lõuna-Ameerikas, Euraasia linnud Aafrikas ja Okeaanias (Loodusõpe, 2016). Eestis suurrüdi ei pesitse, aga ta on meil harilik läbirändaja (peamiselt rannikul) (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). Suurrüdi tähtsaimad rändepeatuspaid Eestis on Väike väin, Matsalu rahvusparki alad, Haversi rand ja Häädemeeste-Võiste rannik (Eesti Ornitoloogiaühing, 2010). Liigi globaalse populatsiooni seisund on väheneva arvukuse tõttu hinnatud ohulähedaseks. Peamiselt on seda mõjutanud suurrüdi Kollase mere äärde jäävate elupaikade ulatuslik kadumine. Lisaks sellele ohustab suurrüdi populatsiooni rannikualadel suurenev turism ja ehitiste rajamine. Potentsiaalselt ohustab liiki ka tööstusest tulev saaste ja nafta ammutamine. Peale eeltoodu mõjutab suurrüdi elupaiku kliimamuutustest tulenev veetaseme tõus (The IUCN Red List of Threatened Species, 2015).

Plütt (*Calidris falcinellus*) on Eestis haruldane, aga iga-aastane läbirändaja (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). Plüti Euroopa haudeasurkonna suurus hinnatakse 20 400 – 21 400 paarile. Siin leiduva alamliigi pesitsusalad asuvad Skandinaavia poolsaarel ja Venemaa põhjaosas. Plüti olulisimaks rändepeatuskohaks Euroopas on Sõvaši väin Ukrainas. Ilmselt lendab enamik linde sealt pesitsusaladele ilma vahepeatusteta. Plüti peatuskohtadeks on eelkõige rannikul paljandunud mudaväljad ja madalate lompidega rannaniidud, aga ka sood ja jääkmudaplatsid veepuhastusjaamade juures. Läänemere piirkonnas kohatakse rändel peatumas enamasti üksikuid isendeid või väikesi salku (H. Pehlak „Plüti (*Limicola falcinellus*) ränne Eestis“ *Hirundo* 21: 55–62(2008)). Plüti globaalne arvukus väheneb, selle peamine põhjus on Kollase mere äärne muutunud maakasutus, suurenenud keskkonnareostus, koorikloomade ülepüük jne (BirdLife, 2016).

Tutkas (*Calidris pugnax*) on maailma kahlajaliikidest üks kõige arvukamaid, kuid Euroopa parasvöötmes pesitseva asurkonna arvukus on viimastel aastakümnetel katastroofiliselt kahanenud. Eestis on tutka levik ja arvukus olnud viimaste sajandite jooksul muutlik, võimalik, et osaliselt kliimatingimuste muutumise tõttu. Läbi kogu teadaoleva ajaloo on Kasari luht ja Matsalu lahe ümbrus olnud tutka kõige massilisem leiukoht Eestis. Liigi säilinud asurkonna suurus on 10–30 pesitsevat emaslindu. Tutkas asustab ranna- ja luhaniite ning soid. Liigi taandumise peamiseks põhjuseks peetakse sobivalt majandatavate rohumaade kadumist, kuid teadmata põhjustel on tutka kadumine olnud kiirem ja ulatuslikum kui teistel väheneva arvukusega niidukurvitsalistel. Mitme potentsiaalselt kriitilise või suure tähtsusega ohuteguri mõju ulatus on teadmata, nendeks on kliimamuutused ja biotsiidide kasutamine ning keskkonnareostus liigi talvituslaladel ja rändeteel (Tutka kaitse tegevuskava eelnõu).

Liivatüll (*Charadrius hiaticula*) on Arktika ja parasvöötme põhjaosa liik (Eesti Ornitoloogiaühing, 2012). Eestis on liivatüll levinud väikesearvulisena ainult rannaladel (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). Liigi arvukus on tänapäeval 1000–2000 haudepaari ja see on viimastel aastatel vähenenud (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019). Ka mujal liivatüllide arvukus kahaneb (Eesti Ornitoloogiaühing, 2012). Sellel arvatakse olevat mitu põhjust,

näiteks märgalade muutmine põllumaadeks, lindude häirimine, minkide röövlus jne (BirdLife, 2016). Eestis kohtab liivatülle peamiselt saartel ja mererannikul, kus ta asustab hõreda ja madala taimestikuga liivaseid ja kiviklibuseid rannalõike. Erinevalt oma oportunistlikust sugulasest väiketüllist on liivatüll üsna pesapaigatruu lind, mis tähendab seda, et pesapaikade hävimine sunnib linde ümber asuma teistesse ja sageli mitte liigimastesse piirkondadesse. See võib olla ka üks põhjus, miks kohtab seda tüüpilist rannikukurvitsalist pesitsejana üha sagedamini sisemaa tehismaastikel. Meil pesitsevate liivatüllide arvukuse vähenemise tegelikud põhjused on senini ebaselged. Tõenäoliselt on siin suur roll pesapaikade kadumisel, eeskätt rannaalade roostumise ja rannikuniitude võsastumise tõttu, ja röövluusel (peamised pesarüüstajad on vareslased, suurkajakad, rebane ja kährrik) (Eesti Ornitoloogiaühing, 2012).

Mustviires (*Chlidonias niger*) on Eestis väheneva arvukusega väikesearvuline haudelind, kelle pesitsusaegseks arvukuseks on hinnatud 500–1000 haudepaari, mida on poole vähem, kui eelneval seireperioodil (1000–2000 haudepaari) (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2008–2012“, 2013; J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019). Keskkonnaregistri andmetel on mustviired meil peamiselt levinud Kagu-Eestis, kuid neid võib kohata ka Lääne-Eestis ja üksikutes kohtades mujalgi. Mustviired pesitsevad enamasti taimestikurohketel järvedel, jõelammidel ja riimveeliste merelahtede roostikes (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). Mustviire pesitsusaladel ohustab liiki enim vee eutrofeerumisest tulenev toidu kättesaadavuse vähenemine, mille käigus väheneb mustviire toiduks olevate suurte putukate mitmekesisus. Pesitsusajal on ohuks ka veetaseme kõikumine ja veerežiimi muutustest (eeskätt kuivendamine) tingitud pesitsusalade kinnikasvamine. Ohuks võib osutuda ka inimesepoolne häirimine, eriti lennuvõimestumata poegade kasvatamise perioodil (BirdLife, 2016; Eesti ohustatud liikide punane nimestik, 2016).

Naerukajakas (*Chroicocephalus ridibundus*) on Eestis võrdlemisi üldlevinud ja harilik haudelind (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). Tema arvukus on viimastel kümnenditel püsinnud stabiilsena ning tänapäeval pesitseb meil neid umbes 25 000 – 35 000 haudepaari (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019). Naerukajakas elutseb tavaliselt magevetel, rannikul ja kultuurmaastikul, sageli koos kalakajakaga äsja küntud põldudel, linnades, sadamates jne (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). Liigi globaalne arvukus väheneb, kuigi mitme kohaliku populatsiooni trend ei ole teada. Liigi arvukust on mõjutanud munade korjamine ning väikekiskjate (sh mink) ja suuremate lindude (suurkajakalised ja vareslased) röövluus. Tänapäeval on olulisimaks murekohaks võimalik õli- jms ainete reostus ja linnugriip, mille suhtes on naerukajakad väga tundlikud (BirdLife, 2016; Northern Ireland Priority Species, 2016).

Valge-toonekurg (*Ciconia ciconia*) on suuremas osas oma levilas tavaline kultuurmaastikulind, kuid see pole alati nii olnud. Alates 19. sajandi lõpust märgati mitmel pool Lääne- ja Kesk-Euroopas toonekure arvukuse olulist kahanemist. Selle peamiseks põhjuseks peeti märgalade kuivendamist, pestitsiidide kasutuselevõttu maaviljeluses ja kliimategurite muutumist (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). Alates 1980. aastatest on valge-toonekure arvukus Euroopas mõõdukalt suurenenud ja ta on ka meil üpris tavaline lind (IUCN Red List, 2018; M. Ots „Aasta lind – valge-toonekurg“, Eesti Loodus 2004/4). Praegu hinnatakse valge-toonekure arvukuseks Eestis 4500–5500 haudepaari (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019). Liik pesitseb meil enamasti suures raagudest pesas puu, elektriposti, varemete või korstna otsas (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). Peamised valge-toonekure soodsat seisundit ohustavad tegurid on seotud tema elupaikade muutustega, eeskätt niiskete heinamaade, sh luhtade, kuivendamise ja ülejutuste tõkestamisega. Ohuteguriks on ka liigi toitumisalade muutmine, näiteks arendustegevus, põllumajanduse intensiivistumine, insektitsiidide ja pestitsiidide kasutamine. Lisaks mõjutavad teda põuad talvituskohtades Aafrikas ja rändeteel Euroopasse kokkupõrked elektriliinidega (IUCN Red List, 2018).

Roo-loorkull (*Circus aeruginosus*) on kogu Eestis levinud väikesearvuline haudelind. Tema arvukuseks on hinnatud 1000–1300 paari (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019). Roo-loorkull on viimastel kümnenditel oma levikut Eestis oluliselt laiendanud. Tihedamalt on liik läbi aegade asustanud Lääne-Eesti rannikualasid ja suuremaid saari, aga praegu on ta tavalisemaks muutunud ka mujal Eestis. Roo-loorkulli jaoks on kõige sobivamaks pesitsusbiotoobiks veekogude kõrge kaldataimestik, eeskätt pilliroog, kõrkjastik ja hundinuastik. Samas pesitseb roo-loorkull ka roostunud laidudel ja rannaniitudel ning koguni kultuurmaastikul (põllud). Roo-loorkull on pelglik linnuliik, kes vajab pesakoha ümbruses kõrget taimestikku. Sarnaselt teistele roostikus elutsevatele linnuliikidele ohustab ka roo-loorkulli roostike intensiivne majandamine, kuna sarnaselt hüübile on roo-loorkulli jaoks hädavajalik vana pilliroo olemasolu. Arvestatava mõjuga ohuks on ka häirimine, eeskätt roovarumine, kuna see häirib pesitsusajal roo-loorkulli, kes on varajane pesitseja. Samuti võib liiki mõneti ohustada roostiku mosaiiksuse vähenemine (Roostikulindude kaitse tegevuskava eelnõu, 2014).

Välja-loorkull (*Circus cyaneus*) on Eestis väikesearvuline haudelind, kelle levik on ebaühtlane. Välja-loorkulli arvukus hakkas Eestis vähenema 1990. aastatel pärast maakasutuse muutusi (nt kolhooside kadumine). Liigi arvukus väheneb endiselt ning kui välja-loorkulli arvukus hinnati 2014 aastal 100–200 haudepaarile, siis praeguseks on see kahanenud 10–30 haudepaarini (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019). Arvukuse vähenemise teine põhjus on noorlindude suremus. Soomes pesapojana rõngastatud välja-loorkullide taasleidudest 70% moodustavad esimesel kalendriaastal hukkunult leitud isendid. Sealjuures põhjustas 2/3 surmajuhtumitest tahtlik tapmine inimese poolt. Hukkamise põhjuseks on ebaseaduslik laskmine, aga liiki ohustavad ka rändeteel paiknevad tuulepargid (T. Valker „Eesti röövlinnud“, 2014). Välja-loorkullid pesitsevad luhtadel, madal- ja siirdesoodes ning soistel raiesmikel (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). Eesti ohustatud liikide punase nimestiku kohaselt on välja-loorkulli mõjutav peamine ohutegur tema elupaigaks olevate niiskete niitude ja soode kuivendamine, samuti niitude, karjamaade jms avamaastike võsastumine hooldamise katkemisel. Lisaks on välja-loorkullid tundlikud häirimise suhtes.

Aul (*Clangula hyemalis*) pesitseb nii Põhja-Ameerikas kui ka Põhja-Euroopas. Talveks rändavad nad tundrast lõuna poole talvituma. Aulide talvitumispaike Euroopas on Läänemere rannik, mis on tähtsaim aulide talvitumisala terves maailmas. Aule võib meil kohata peamiselt läänerrannikul ja saartel (Loodusõpe, 2016). Eesti vetes peatub talviti umbes 100 000–500 000 isendit, nende arvukus on viimastel kümnenditel kohati tugevasti langenud J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019). Aulide globaalne populatsioon on Väinamere talvitusasurkonna tugeva kahanemise tõttu hinnatud ohualtiks. Suurim oht aulidele on rannikumere reostumine ning märgalade kadumine kuivendamise ja turba kaevandamise tõttu. Oluline oht on uppumine kalavõrkudes ja mõnes piirkonnas küttimine. Liigi arvukuse kahanemist on mõjutanud ka kliimamuutused, mille tagajärjel on oluliselt vähenenud arktiliste näriliste arvukus, mis põhjustab omakorda suuremat väikekiskjate röövlust. (The IUCN Red List of Threatened Species, 2015) Ka Eestis on õlireostus väga oluline ohutegur. 2006. aasta jaanuaris toimunud Lääne-Eesti naftareostuse tagajärjel hukkus väga palju talvituvaid aule. Lisaks on siin täheldatud olulise tegurina kalavõrkudesse kinni jäämist (A. Kuresoo ja L. Luigujõe „Väinamere linnustiku ülevaade“, 2008; Loodusõpe, 2016).

Rukkirääk (*Crex crex*) on rändlind, kes on pesitsusajal levinud vaid Euraasias. Liigi arvukus hakkas arenenumates maades kahanema juba ligi sada aastat tagasi ja on viimase poolsajandi jooksul kahanenud enamikus Euroopa riikides. Arvukuse vähenemise peamiseks põhjuseks peetakse maakasutuse muutustest tingitud elupaikade kvaliteedi halvenemist. Eestis on rukkirääk laialt levinud ja asustab erinevaid avamaastikke. Populatsiooni suuruseks hinnatakse 20 000–40 000 laulvat isaslindu, mis on 20% vähem, kui eelneval seireperioodil (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019). Rukkiräägul on kindlad elupaigaeelistused:

taimestik peab olema vähemalt 20–30 cm kõrge, et rääk sellesse varjuda saaks, ning suhteliselt hõre. Räägule ei sobi liigtihe taimestik, mis tekib hästi väetatud rohumaal või rohumaal pikemalt kasutamata olemisel. Tänapäeva kõrgelt mehhaniseeritud ja järjest varasem heina- ja silotegu on ilmselt üks peamisi ohte rukkiräägule. Niitmisel hukuvad nii lennuvõimetud pojad kui ka sulgivad vanalinnud, samuti hävivad niitmise käigus varjuda jäänud kurnad. Lisaks toimuvad põllumajanduse intensiivistumise käigus mitmesugused negatiivsed muutused elupaiga kvaliteedis. Olulise mõjuga ohutegur on ka põllumajandustegevuse lakkamine. Harilikult jäetakse sööti pigem rohumaad kui haritav maa. Seega langevad esimesena kasutusest välja just rukkiräägu traditsioonilised elupaigad, kus domineeris kaua ekstensiivne, pigem n-ö traditsiooniline põllumajandus. Pikapeale sellised alad aga võsastuvad ja muutuvad rukkiräägule sobimatuks (Rukkiräägu kaitse tegevuskava eelnõu).

Vööt-põõsalind (*Curruca nisoria*) elutseb Läänemere maades rannikul ja saartel. Ta on Lääne-Eestis harilik haudelind, mujal oluliselt haruldasem. Vööt-põõsalind pesitseb lookadastikes, kuivadel põõsasniitudel, võsades jm poolavamaastikel, liik eelistab madalaid viirpuu-, laukapuu-, kadaka- ja kibuvitsapõõsaid. Sageli leidub teda samas elupaigas, mida eelistavad punaselg-õgijad (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). Vööt-põõsalindude arvukuseks on hinnatud 2000–4000 paari ja liigi arvukus on viimastel kümnenditel oluliselt kahanenud (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019). Eestis elutsevad vööt-põõsalinnud on üsna oma levila loodepiiri lähistel (BirdLife, 2016). Liigi populatsiooni ohustavateks olulisimateks teguriteks peetakse nende elupaikade hävimist ja killustumist metsastamise, urbaniseerumise ja (looduslike) tulekahjude tõttu (European Commission, 2016). Siiski on tegu potentsiaalsete ohtudega ja praegu need tegurid vööt-põõsalindude populatsiooni aktiivselt ei ohusta. Küll aga kõigub liigi globaalne populatsioon üsna märkimisväärselt, selle põhjuseks peetakse Ida-Aafrika halbu ilmastikuolusid (Arkive, 2016).

Väikeluik (*Cygnus columbianus*) ja laululuik (*Cygnus cygnus*) on Eestist läbirändavad luigeliigid. Viimastel aastatel on meil suurenenud ka pesitsevate laululuikede hulk, mistõttu võib seda liiki Eestis pidada arvestatavaks pesitsejaks, üksikud laululuiged ka talvituvad siin. Eesti on teadaolevalt tähtsaim väikeluige rändeage peatusala Ida-Atlandi rändeteel, kuhu koondub valdav osa sellest kahaneva arvukusega liigi asurkonnast. Siit läbirändavate väikeluikede arvu võib hinnata 18 000 isendile. Ka laululuik on meil üsna arvukas läbirändaja, rändavate laululuikede arvukuseks on hinnatud 10 000 isendit, pesitemas on 250–300 paari ning talvitub hinnanguliselt 1000–3000 isendit. Tähtsaimad kevadrändeage luikede peatuskohad asuvad Lääne-Eesti märgaladel ja madalates merelahtedes. Sügisrändel on luikede peatuskohad koondunud lisaks Lääne-Eesti märgaladele ka Peipsi rannikule. Väike- ja laululuike ohustavad kokkupõrked tehiskonstruksioonidega (elektriliinid, tuulegeneraatorid jne). Suure negatiivse mõjuga on lindude häirimine, eeskätt kevadrände ajal. Põllumajandusmaastikel peletatakse linde aktiivselt põldudelt eemale, toitumist häirivad ka lindudele maksimaalselt lähedale saada üritavad fotograafid jt huvilised. Liigi pesitsusedukus sõltub kogutud rasvavarudest ja kui luiged ei suuda pesitsemise ajaks piisavalt varusid koguda, ebaõnnestub pesitsemine täielikult. Lisaks on väga suur ohutegur pliihaavlite kasutamine linnujahil. Probleemiks pole Eestis küll otsene luikede kütmine, vaid pliihaavlite leidumine veekogu põhjasetetes, kust väikeluik need koos toiduga alla neelab. Määrav ohutegur on ka toitumisalade seisundi halvenemine: muutused maakasutuses, veekogude eutrofeerumine jne (Luikede riikliku seire 2013. a koondaruanne; Talvitavate veelindudel rahvusvaheline lennuloendus Eesti rannikumerel 2021; väikeluige kaitse tegevuskava 2018–2022).

Kühmnokk-luik (*Cygnus olor*) on Eesti merelahtedel ja saartel harilik, siseveekogudel haruldane haudelind. Suur osa kühnokk-luikesid jääb meile sobivate jääolude korral merele talvituma (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). Liigi arvukus on viimastel aastatel kasvanud ning tänapäeval hinnatakse seda 4000–5000 haudepaarile. Liigi talvituv asurkond on 8000 – 17 000 isendit (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019). Samuti suureneb liigi üleilmne arvukus, kuigi see ei ole alati nii olnud. 19. sajandiks hävitati üleküttimise tagajärjel suurem

osa kümnokk-luige Lääne-Euroopa asurkonnast. Viimane tugev arvukuse kahanemine toimus 20. sajandi teisel poolel, kui väga palju kümnokk-luiki suri pliimürgituse tagajärjel. Tänapäeval ohustab kümnokk-luiki õngeliinidesse kinni jäämine, samuti mitmesugused reostused, sh potentsiaalsed õlireostused (BirdLife, 2016).

Valgeselg-kirjurähn (*Dendrocopos leucotos*) on Eestis levinud kogu mandril, saartel ta puudub. Levila piirialadel Euroopas on valgeselg-kirjurähni arvukus eelmisel sajandil vähenenud või liik välja surnud. Eestis on tema arvukus aga pidevalt suurenenud, väike kahanemine oli 1990. aastatel. Praegu on valgeselg-kirjurähn levinud Eesti mandriosas, kus teda arvatakse pesitsevat 3000–6000 paari. Valgeselg-kirjurähn asustab peamiselt vanemaid leht- ja segametsi, kuid elutseb ka suuremates parkides, puisniitudel, jõeäärsetes puuribades, talumaastikus jm. Elupaigavalikul on talle eriti olulised püstiseisvad kuivavad ja surnud puud, milles olevatest putukatest ja nende vastsetest ta peamiselt toitub. Liigi seisundit Eestis võib lugeda soodsaks. Soodne seisund on tingitud peamiselt metsade soodsast liigilisest ja vanuselisest struktuurist, mida toetab looduskaitsete piirangutega metsamaa suurenenud osakaal ning liigi arvukuse suurenemine kogu Euroopa populatsioonis. Kuna valgeselg-kirjurähni elupaigad asuvad peamiselt metsamaal, on ka peamised ohutegurid seotud metsade seisundi ja majandamisega. Peamised ohutegurid on vanade lehtmetsade pindala vähenemine, vanade lehtpuude ja seisvate surnud puude eemaldamine metsamajanduse käigus ning lehtpuude raievanuse alandamine (Valgeselg-kirjurähni kaitse tegevuskava elnõu).

Põldtsiitsitaja (*Emberiza hortulana*) on üks enim kahaneva arvukusega linnuliik Euroopas: viimase 30 aastaga on liigi arvukus vähenenud 87%, Eestis on arvukuse vähenemine ilmselt ületanud isegi 90% piiri. Põldtsiitsitaja põhiline praegune asuala jääb Pärnu-Narva joonest ülespoole. Liigi arvukus on meil viimase umbes 40 aasta jooksul kahanenud ligi kolmkümmend korda ning praegu on see hinnanguliselt 200–300 haudepaari. Põldtsiitsitaja on kadunud suurtest loodusmaastikulaamadest (Alutaguse, Vahe-Eesti, Loode-Eesti) ja kolmest kagupoolsest maakonnast. Eestis eelistab põldtsiitsitaja elupaigana puudega lagedat kuiva kultuurmaastikku liivasel või paesel pinnasel, kus pesitseb põlluservade väikestes puudetukkades ja teeäärsetel jäätmaadel, kuivade männimetsade servadel, suuremates kruusakarjäärides, kuid ka isegi Kirde-Eesti aherainemägedel ja põlevkivi avakaevandamiseks raadatud väljadel. Väga oluliseks põldtsiitsitaja käekäiku mõjutavaks teguriks kogu Euroopas peetakse inimtekkeliste elupaikade hävimist ja degradeerumist. Eriti oluliseks peetakse väikeseskaalalise ja mitmekesise (ühes majapidamises nii taime- kui ka loomakasvatuse viljelemine) põllumajanduse asendumist intensiivse suurtootmisega, kus kasutatakse ohtralt taimekaitsevahendeid. Elupaikade kadumise põhjuseks võib olla ka põllumaa majandamise lõppemine, eriti raskesti majandatavatel aladel, kus kasumlik põllumajandussaaduste tootmine on raskendatud. Sobiliku elupaiga väga ulatuslik killustumine võib põldtsiitsitaja puhul olla palju suurem ohutegur kui näiteks kehv pesitsusedukus või suur suremus, sest isaslindudel kulub paarilise leidmiseks liialt palju aega (Põldtsiitsitaja kaitse tegevuskava 2021–2025).

Lauk (*Fulica atra*) on meil väheneva arvukusega haudelind. Tema pesitsusaegseks arvukuseks on hinnatud 1500–3000 haudepaari. Üksikud laugud ka talvituvad meil (50–2500 isendit) sobivate jääolude olemasolul. Nad on meil ka arvukad läbirändajad (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019). Laugud elavad Eestis taimestikurohketel merelahtedel ja siseveekogudel (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). Liigi tähtsaimad rändepeatuspaigad Eestis on Haapsalu Tagalahel, Matsalu lahel, Kuressaare lahel, Väikeses väinas ja Käina lahes (Eesti Ornitoloogiaühing, 2010). Laugu globaalne arvukus väheneb eri põhjustel. Näiteks on probleemiks häirimine ja kütmine, samuti pliimürgitus. Mõnel pool maailmas ohustab liiki õlireostus, märgalade kuivendamine, turba kaevandamine, roo põletamine jne. Ohutegurid on ka märgalade tavapärase kasutusviiside muutus, eeskätt niiskete poollooduslike koosluste kasutusest välja langemine ja sellest tingitud võsastumine, samuti roostike liiga intensiivne niitmine (BirdLife, 2016). Viimased kaks ohutegurit on aktuaalsed ka Eestis.

Rohunepp (*Gallinago media*) on Eesti üks põhilistest lamminiitude asukatest. Kunagi Euraasia niitudel, soodel ja tundraladel laialdaselt levinud liigi taandumine on kestnud sobivate mängualade kuivendamise ja kinnikasvamise tõttu juba mitu sajandit. Ka meil oli rohunepp 1870. aastatel üsna arvukas pesitseja ja läbirändaja, kuid nüüdseks on liigi arvukus kahanenud 400–600 isaslinnuni. Rohunepp valib pesitsemiseks ulatuslikke (>10 ha, tüüpiliselt 20–100 ha) tasandikulisi vähese kõrgtaimestikuga niiskeid alasid. Rohunepi elupaigavaliku juhtfaktoriks on kahtlemata toidubaasi (vihmausside jt mulla selgrootute) rohkus ja püsiv kättesaadavus. Eestis on kõige olulisemad ohutegurid elupaikade hävinemine kuivendamise, maakasutuse muutmise ja taimemürkide kasutamise tulemusena ning niitude seisundi halvenemine intensiivse majandamise tagajärjel. Ohutegurid on ka niitude kinnikasvamine ebapiisava majandamise tagajärjel, lamminiitude mosaiiksuse vähenemine, sobimatute hooldusvõtete kasutamine ja asurkonna sidususe vähenemine (Rohunepi kaitse tegevuskava 2021–2025). Rohunepi asurkonna ajaloolise taandumise kõige olulisem põhjus on olnud lamminiitude ja teiste liigile sobivate märgalade pindala vähenemine või nende hüdroloogilise seisundi halvenemine maaparanduse tagajärjel. Praegusel ajal on olulisim rohuneppi mõjutav tegur tema elupaigaks olevate niitude kinnikasvamine. Kuigi rohunepid suudavad taluda ka mõõdukalt võsastunud niitu, lahkuvad nad sealt, kui niit täielikult kinni kasvab (A. Kuresoo ja L. Luigujõe „Rohunepp ja tema kaitse Eestis“, 2003).

Järvekaur (*Gavia arctica*) ja punakurk-kaur (*Gavia stellata*) on Eestis pigem läbirändajad ja talvitujad, pesitsemist on täheldatud järvekauri puhul üksikute paaridena. Kuigi tegemist on väga laia areaaliga liikidega, siis populatsioonide arvukuse trend on kahanev, mis võib tuleneda häiringust, toiduvarude ammendumisest ja väiksest paljunemisedukusest. Samuti ohustab kaure elukeskkonna mürgistumine – elavhõbeda sisaldus kalades ja vee reostus.

Sookurge (*Grus grus*) leidub meil nii pesitsejana kui ka ülerändajana. Sookure arvukus oli Eestis madalseisus kuni möödunud sajandi keskpaigani, kasvama hakkas see alles viimastel aastakümnetel. Kuna Eestis pesitseb oluline osa (ligi 8%) Euroopa sookurgedest, siis on selle liigi kaitsmine meil üleeuroopalise tähtsusega. Sookure esimene ülemaaline pesitsusaegne levikukaart koostati Eestis linnuatlase töö käigus aastail 1977–1982 ning toona hinnati sookure asurkonna suuruseks 350 paari. Nüüdseks on sookurgede arvukus märkimisväärselt suurenenud ja jõudnud koguni 7000–8000 paarini. Lisaks sellele, et Eestis pesitseb märkimisväärne osa Euroopa sookurgede asurkonnast, peatub siin sügisrändel ka ligikaudu 10% Euroopa sookurgede populatsioonist. Sookure paranevat käekäiku ilmestab ka liigi sügisrändel peatuvate isendite arvukuse suurenemine. Sookure 2015. aasta seire aruande kohaselt on sookure pesitsuspopulatsiooni pikaajaline kiire ja pideva kasvu periood lõppenud ning liigi arvukus ja levila suhteliselt stabiliseerunud, lähiaastatel peaks sookure pesitsuspopulatsioon olema Eestis hea. Ka sügisrändel peatuvate sookurgede arvukuse suurenemine peaks lähiajal lõppema, sest pesitsuspopulatsiooni kasv on lakanud ja asurkonna seisund stabiliseerunud. Siiski tuleb sookurgi ka edaspidi kaitsta ja seirata, et nende seisundi võimalik kiire halvenemine ei jääks tähelepanuta. Peale sookure kui üksikliigi on ta hea indikaatorliigik nii looduslike kui ka tehismärgalade seisundi jälgimisel (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019; Sookure riikliku seire 2015. aasta aruanne; Sookure kaitse tegevuskava 2009–2013).

Merikotkas (*Halieetus albicilla*) on Eesti rannikualadel ja suurte siseveekogude ja jõgede lähedal levinud haudelind, kelle arvukus on viimastel kümnenditel taastunud, kuid ajaloolist arvukuse taset ei ole seni saavutatud. Hinnanguliselt elab Eestis praegu 290–330 paari merikotkaid, kuid liigi arvukus oli sajandeid tagasi kindlasti suurem. Merikotkas on Eestis ajalooliselt levinud peamiselt kahes piirkonnas: Lääne-Eestis ja läänesaartel ning Suur-Emajõe lähiümbruses. Praeguseks on taastuva arvukusega merikotkas laiendanud oma pesitsusala Põhja-Eestisse ja sisemaale ning pesitseb kõikjal mererannikul, arvukamalt ka Emajõe vesikonnas ja sisemaa suuremate järvede lähistel. Merikotkas eelistab pesitseda vanas metsas või selle servas ja võimaluse korral väldib pesitsemist lageraielankide säilikpuudel. Merikotka populatsiooni ohutegurid on jätkuv oht keskkonnamürkidest,

sealhulgas pliihaavlite ja muu pliid sisaldava laskemoona kasutamine, lisanduvad ohutegurid on sobivate pesapuude nappus ja pesapaikade hävimine, pesitsusaegne häirimine, toitumisalade kvaliteedi halvenemine, hukkumine elektriliinides, teedel ja tuuleparkides ning vähesel määral ka lindude tahtlik tapmine, kaubandus munade ja poegade (Merikotka kaitse tegevuskava 2020–2024).

Väikekajakas (*Hydrocoloeus minutus*) on tugevalt kahaneva arvukusega haudelind, kes on Eesti punase nimestiku järgi ohualtis seisus ning kes on arvatud looduskaitseaduse alusel vähearvuka ja ohustatud arvukusega liigina II kaitsekategooria kaitsealuste liikide hulka.

Räusktiiru (*Hydroprogne caspia*) kogu Põhja-Euroopa populatsioon koondub vähestesse kolooniatesse, kus pesitseb 90% asurkonnast. Viimase kahe kümnendi jooksul on Läänemere kolooniates pesitsuspaaride üldarv olnud populatsiooni varasema kõrgseisuga võrreldes 25–50% väiksem. Eestis on räusktiir regulaarselt pesitsenud ainult Lääne-Eesti saartel. Kolooniad asuvad avamerest ümbritsetud rohustunud või liivastel-kivistel puudeta laidudel. Kolooniad on väikekiskjate vältimiseks üldjuhul mandri ja suuremate saarte rannast mitme kilomeetri kaugusel, kuid mõnikord ka lähemal. Eestis on peamine räusktiire mõjutav negatiivne tegur pesitsusaegne häirimine. Juhuslike häirimiste sagenemine tingib tiirumunade ja -poegade jahtumist või suurte kajakate röövluse sagenemist, mis omakorda põhjustab sigimisedukuse halvenemist ning pesitsusala hülgamist ja mujale kolimist. Arvestatav ohutegur on ka räusktiiru munade korjamine, mis põhjustab kõigi samal laiul pesitsevate lindude häirimist ja halba pesitsemisedukust konkreetset aastal. Eriti häirimistundlike liikide, nagu räusktiiru puhul, võib see kaasa tuua pesitsuskoha hülgamise, sh järgnevatel aastatel (Tiirude kaitse tegevuskava eelnõu).

Punaselg-õgija (*Lanius collurio*) on üle Eesti hajusalt levinud haudelind, liik on hõredalt esindatud vaid väga suurtes lagedel ja ulatuslikel metsaaladel. Liigi Eesti asurkonna suuruseks on 30 000 – 40 000 paari, mis on vähenenud eelneva seireperioodiga võrreldes. Elupaigana eelistab punaselg-õgija metsa ja rohumaa üleminekuala, kus leidub rikkalikult toidu varitsemiseks sobilikke istumiskohti. Eestis on eelistatud elupaigad põõsastikud (eriti kadastikud), kuid ka laiemas tähenduses heterogeenne põllumajandusmaastik. Suurtes metsamassiivides leidub liiki peamiselt lageraielankidel. Punaselg-õgija Euroopa asurkond kahanes märgatavalt aastatel 1970–1990. Arvukuse vähenemine jätkus mõnes piirkonnas veel aastatel 1990–2000, kuid enamik idapoolseid populatsioone püsis stabiilsena. Euroopas peetakse punaselg-õgija arvukuse vähenemise peamiseks põhjuseks optimaalsete elupaikade kadumist. Eriti oluliseks peetakse väikeseskaalalise ja mitmekesise (ühes majapidamises nii taime- kui ka loomakasvatuse viljelemine) põllumajanduse asendumist intensiivse suurtootmisega, kus kasutatakse ohtralt taimekaitsevahendeid. Teine oluline elupaikade kadumise põhjus on valglinnastumine ja paiguti võib-olla ka asulate kasvamisega seotud üldine häirimine. Muud ohutegurid on keskkonnamürgid, kisklus ja kliimamuutused (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019; Punaselg-õgija kaitse tegevuskava eelnõu).

Kalakajakas (*Larus canus*) on Lääne-Eestis harilik haudelind, sisemaal leidub teda vähem (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). Liigi arvukus on meil viimastel kümnenditel püsinud stabiilsena, kuid viimasel ajal on see hakanud kahanema ja hinnatud 7000–10 000 haudepaarile (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019). Kalakajas eelistab pesitseda väikestel meresartel, väiksemal arvul ka mandri rannikul, siseveekogude ääres ja rabades (Eesti Ornitoloogiaühing „Kajakad linnas“, 2005). Euroopa tasandil loetakse kalakajaka seisundit ebasoodsaks. Euroopas pesitseb rohkem kui 50% liigi globaalsest populatsioonist, kusjuures kõige olulisemad pesitsusalad asuvad Rootsis, Soomes, Suurbritannias, Saksamaal, Taanis ja Eestis. Ebasoodne seisund on tingitud asjaolust, et liik ei ole veel taastunud 20. sajandi lõpus toimunud arvukuse vähenemisest. Olulisim kalakaja populatsiooni seisundit mõjutav ohutegur on liigi elupaikade kadumine ja degradeerumine, mis on põhjustatud metsastamisest, märgalade

kuivendamisest, jõgede paisutamisest, urbaniseerumisest jne. Märgatav oht on ka häirimine, eelkõige turisminduse suurenemise tõttu. Üks kõige olulisem ohutegur, mis on arvestatav ka Eestis, on röövlus (olulisimad liigid on vareslased, rebased, mink) (European Commission „Common gull. *Larus canus*“. European Union management plan 2009–2011, 2009).

Tõmmukajakas (*Larus fuscus*) on Eestis harv haudelind kaugeimatel avamerelistel väikesaartel. Rändeperioodil kohatakse üksikuid linde kõikjal merel, aga ka sisemaal. Talvel on ta Eestis väga haruldane. Tõmmukajakas on II kaitsekategooria ja Eesti ohustatud liikide punase nimestiku alusel ohustatud liik. Viimastel andmetel pesitseb Eestis 10–30 tõmmukajakapaari ja liigi arvukus väheneb kiiresti. Peamised ohutegurid on röövlinnud ja merikajakas. Pesitsuse ajal ohustavad mune ja poegi väikekiskjad (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019).

Vöötsaba-vigle (*Limosa lapponica*) pesitseb tundras ja taigavööndi põhjaosa soodes ning talvitub Mauritaanias, kuid ka Lääne-Euroopas (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). Eestis liik ei pesitse, ta on meie liivastel ja mudastel rannikutel tavaline, kuid väikesearvuline läbirändaja. Rändel peatuvaid vöötsaba-viglesid ohustavad peamiselt väikekiskjad ja röövlloomad (eLoodus, 2016). Mujal maailmas on oluliseks ohuks ka toitumisalade kuivendamine ja reostamine, inimestepoolne häirimine jne (BirdLife, 2016).

Mustsaba-vigle (*Limosa limosa*) on Eestis ebaühtlase levikuga harv haudelind, kelle pesitsusaegseks arvukuseks on hinnanguliselt 500–700 haudepaari. Liik on meil peamiselt levinud Lääne-Eestis ja Emajõe-Peipsi vesikonnas. Mustsaba-vigle pesitseb Eestis peamiselt niisketel niitudel, eriti rannakarjamaadel ja luhtadel, ning soodes. Rändel peatub liik tavaliselt lauetel randadel, jõesuudmetes ja luhtadel (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019; L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). Eesti asurkonda ohustab pesitsusaladel elupaikade kehv seisund ja pesarüüste, aga ka häirimine. Talvituslaladel ja rändeteel on samuti ohuks elupaikade kvaliteedi halvenemine ja nende hävimine. Teadmata, ent potentsiaalselt suur on putukamürkide ja keskkonnareostuse mõju (Mustsaba-vigle kaitse tegevuskava eelnõu).

Viupart (*Mareca penelope*) on Eestis haruldane haudelind, kuid läbirändel on ta meie rannikuvetes rohkearvuline (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). Viupartide pesitsusaegseks arvukuseks on hinnatud 50–80 haudepaari (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019). Viupart pesitseb Eestis harilikult sisemaajärvedel ja luhtades (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). Liigi globaalse populatsiooni arvukus kahaneb, selle põhjuseks võib olla siseveekogudel suurenenud turism, veekogude saastatus, märgalade kuivendamine ja mõnel pool maailmas ka turbakaevandamine. Lisaks on viupart tundlik märgalade majandamistavade muutuste, eeskätt poollooduslike koosluste majandamata jätmisest tingitud võsastumise suhtes. Oluline oht on ka küttimine (sh pliihaavlite kasutamine), sealjuures peetakse Eestis seda liigi üheks peamiseks suremuse põhjuseks – seni taasleitnud rõngastatud isendid on kõik olnud lastud (BirdLife, 2016; J. Elts „Jahilindude rändeteed“, 2007. Töövõtulepingu nr 2-24/Trt-7 aruanne).

Rääkspart (*Mareca strepera*) on Lääne-Eestis väikesearvuline, mujal Eestis haruldane haudelind (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). Liigi arvukus on viimastel aastatel olnud tõusuteel ja praegu stabiliseerunult hinnatakse seda 2000–3000 haudepaarile (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019). Rääkspart on meil üsna hajusa levikuga ning elutseb üldjuhul tiheda kaldataimestikuga mageveekogude ääres ja rannalähedastel laidudel. Ta elab ka väikeste veesilmade ääres ja üleujutatavatel rannaniitudel. Rääkspart vajab pesitsusala vahetus läheduses avavett. (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). Liigi globaalne arvukus on muutlik. Rääkspardi populatsiooni mõjutavad enim märgalade saastatus ja suurenenud turism siseveekogudel. Lisaks on ohutegur väikekiskjad ja küttimine (sh pliihaavlite kasutamine). Viimane on Eestis üks olulisimaid ohutegureid, sest rõngastatud lindude taasleidudest 90% moodustavad inimese kütitud

isendid (BirdLife, 2016; J. Elts „Jahilindude rändeteed“, 2007. Töövõtulepingu nr 2-24/Trt-7 aruanne).

Tõmmuvaeras (*Melanitta fusca*) on meil üsna haruldane ja järjest väheneva arvukusega haudelind, kelle pesitsusaegseks arvukuseks on hinnanguliselt 50–100 paari. Samas on oluliselt vähenenud läbirändajad ja talvitujad – hinnanguliselt 2000–10 000 isendit, mis eelneval perioodil oli 20 000 – 200 000 isendit (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019; L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). Tõmmuvaeras elutseb meil peamiselt rannikul. Keskkonnaregistri andmetel on kõige rohkem pesitsevaid tõmmuvaeraid kohatud Lääne-Eestis. Tõmmuvaera globaalne populatsioon on 30–49% kahanemise tõttu hinnatud ohustatuks. Selle täpsed põhjused ei ole seni veel päris selged, kuid on teada mitu ohutegurit, mis võivad liigi seisundit ohustada. Tõmmuvaeras on sulgimis- ja talvitumiskohtades väga tundlik õlireostuse ja muude meresaasteainete suhtes. Kui niisugune katastroof peaks juhtuma liigi võtmealadel, võib see hävitada suure osa globaalsest populatsioonist. Tõmmuvaeras on sukelpart, seetõttu ohustab teda uppumine kalavõrkudes. Peale eeltoodu on liik tundlik häirimise suhtes (nt turism laidudel liigi pesitsusajal) ning lisaks ohustavad teda väikekiskjad, eeskätt saartele lõksu jäänud röövlomad (BirdLife, 2016).

Mustvaeras (*Melanitta nigra*) on meil peamiselt rannikul rohkearvuline läbirändaja ja paljud isendid ka talvituvad siin (12 000–240 000 isendit) (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019). Kuigi mustvaera Läänemeres talvituvate isendite arvukus vähenes viimastel kümnenditel peaaegu 50%, on arvukus viimatiste andmete põhjal oluliselt suurenenud. Seni pole veel selge, kas varasema märgatava languse taga oli vähenenud pesitsusedukus või on lindude areaal kliimasoojenemise tõttu nihkunud. Siiski on teada mitu ohutegurit, mis mustvaera käekäiku oluliselt mõjutavad. Neist olulisimad on õlireostused, merelised tuulepargid, paadiliiklusest tulenev häirimine ja küttimine. Veel võib mustvaerast ohustada kalavõrkudesse uppumine ja väikekiskjate röövlus (Arkive, 2016).

Väikekoskel (*Mergellus albellus*) pesitseb peamiselt Venemaal ja Fennoskandias, Euroopas pesitseb vähem kui veerand liigi globaalsest populatsioonist (BirdLife „Birds in Europe“, 2002). Eestis väikekoskel ei pesitse ning meil on ta väikesearvuline läbirändaja ja harv talvituja (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). Viimase 30 aasta jooksul on Eestis talvituvate väikekosklate arv jõudsalt suurenenud ja praegu talvitub meil hinnanguliselt 1000–3000 isendit (Talvitavate veelindudel rahvusvaheline lennuloendus Eesti rannikumerel 2021). Väikekoskla talvitusala asuvad suuremas osas Lääne-Saaremaa, Hiiumaa ja Lahemaa rannikul (L. Luigujõe „Kesktalvised veelinnud Eestis“, 2011). Rändel võib väikekosklaid kohata peamiselt läaneranniku merelahtedel, aga ka Peipsil või Võrtsjärvel, arvukuseks on hinnatud 3000 isendit, mis on 7,5% rändete asurkonnast (Lindude peatumisalade analüüs, 2019). Rändel viibivatele väikekosklatele peetakse oluliseks ohuks õlireostust, mille suhtes on eriti haavatavad eeskätt rannikumeres peatuvad väikekosklad (BirdLife, 2016).

Jääkoskel (*Mergus merganser*) on Eestis väikesearvuline haudelind, kes elutseb peamiselt rannikul, saartel, Põhja- ja Lääne-Eesti siseveekogudel ning Koiva jõgikonnas. Jääkoskel pesitseb puuõnes või pesakastis selgeveeliste jõgede ja järvede ääres ning ka mererannikul (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). Eestis pesitseb hinnanguliselt 2000–3000 jääkosklapaari ja talvituma jääb 5000–22 000 isendit (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019). Praegu jääkoskla globaalne arvukus suureneb, kuid sellegipoolest ohustavad teda mitu olulist tegurit. Mõnel pool maailmas peetakse jääkosklat inimesele oluliseks toidukonkurendiks, mistõttu kiusatakse teda sellistes piirkondades taga. Liigi pesitsusaladel on suureks ohuks mageveekogude kuivendamine ja reostamine. Rände- ja talvitumisaladel ohustab jääkosklat jõgede kanaliseerimine, märgalade kadumine jne (Arkive, 2016). Eestis on oluliste teguritena välja toodud häirimine, eutrofeerumise

tagajärjel toimuvad toidubaasid muutused ning vähemal määral potentsiaalsed õlireostused (A. Kuresoo ja L. Luigujõe „Väinamere linnustiku ülevaade“, 2008).

Rohukoskel (*Mergus serrator*) on Eestis väikesearvuline haudelind, kes pesitseb peamiselt mageveekogude ääres ja soodes, harvem ka rannikul. Sobivate jääolude olemasolul jääb meie rannikule talvituma (Loodusõpe, 2016). Eestis pesitseb hinnanguliselt 300–500 paari rohukosklaid, talvituma jääb tavaliselt 500–2500 isendit (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019). Rohukoskla üleilmne arvukus on praegu stabiilne, kuid siiski ohustavad teda mitu tegurit. Sarnaselt jääkosklale peetakse ka rohukosklat mõnes piirkonnas inimesele toidukonkurendiks, mistõttu kiusatakse teda nendel aladel taga. Mõnes piirkonnas ohustab rohukosklat reostus, tammide rajamine ja metsaraie, samuti uppumine kalavõrkudes. Kuigi tegemist ei ole populaarse jahiulukiga, kütitakse teda mõnel pool (Arkive, 2016). Eestis ohustavad rohukosklat ka eutrofeerumise tagajärjel toimunud muutused toidubaasis ja vee läbipaistvuse vähenemine (A. Kuresoo ja L. Luigujõe „Väinamere linnustiku ülevaade“, 2008).

Hänilane (*Motacilla flava*) pesitseb kõrgema rohustuga rannaniitudel. Liik on väheneva arvukusega nii Eestis (Elts et al. 2013) kui ka rahvusvahelisel tasandil (IUCN ohustatud liikide punane nimestik) ning kuulub kaitsealuste liikide III kategooriasse. Liiki ohustab elupaikade kadumine, märgalade kuivendamine, looduslike rohumaade asendumine põllukultuuridega ja pestitsiidide kasutamine (BirdLife International (2022) Species factsheet: *Motacilla flava*).

Suurkoovitaja (*Numenius arquata*) on üle Eesti hajusalt levinud haudelind, kes asustab mitmesuguseid avamaastikke (jõeluhad, rannaniidud, põllumajandusmaastik, aga ka lagerabad ja sood) ning puudub vaid piirkondadest, kus valdavad suured metsamassiivid. Koovitaja arvukuse pikaajaliste muutuste kohta Eestis on andmeid suhteliselt vähe ning kogu olemasolev andmestik peegeldab pigem arvukuse lokaalseid kõikumisi. Viimase arvukushinnangu kohaselt võib Eesti alal pesitseda 800–1200 paari suurkoovitajaid, meie asurkond moodustab u 7% Euroopa asurkonnast. Suurkoovitaja Euroopa populatsioon on mitmes Euroopa riigis, nagu ka Eestis, märkimisväärselt kahanenud, põhjuseks on enamasti elupaikade kadumine ja nende kvaliteedi halvenemine (nt soode ja rabade kuivendamine, rohumaade ja teraviljakasvatuse intensiivistumine, kuivendustööd ja metsaistutus). Kahjuks on ka meil mitu olulist tegurit, mis suurkoovitaja arvukust mõjutavad. Sarnaselt teistele Euroopa maadele on ka siin oluline ohutegur elupaikade hävimine ja nende kvaliteedi halvenemine. Rohumaade majandamises on viimasel poolsajandil toimunud mitu olulist muudatust (varajane ja samal ajal kiire niitmine, väetamine, taimekaitsevahendite kasutamine), mis kõik halvendavad suurkoovitaja elutingimusi. Eelmise ohuteguriga on seotud ka põllumajanduslikust tegevusest tulenevad ohud. Põllumajanduslik tegevus ohustab suurkoovitajaid kahel moel: künnimaal hukuvad varajased kurnad ja heinaniitmisel hukuvad peamiselt pojad, kuid varajasel niitmisel siloks võivad hukkuda ka kurnad. Kuna suurkoovitaja pesitseb sesooni jooksul vaid korra, siis võib intensiivse põllumajanduse tingimustes hukkuda suurtel aladel kogu järelkasv (Suurkoovitaja kaitse tegevuskava eelnõu; J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019).

Plüü (*Pluvialis squatarola*) Eestis ei pesitse, kuid on meil väikesearvuline läbirändaja (peamiselt rannikul) (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). Liigi olulisimad rändepeatuspaigad asuvad meil Matsalu lahe randadel, Häädemeeste-Võiste rannikul ja Väikesel väinal (Eesti Ornitoloogiaühing, 2010). Plüü üleilmne arvukus kahaneb (BirdLife, 2016). Liigi globaalset arvukust mõjutavad mitu olulist tegurit, näiteks kliima soojenemine ja halvad ilmastikuolud, tundravõetmes ka lemmingute väikesest arvukusest tulenev suurenenud kiskjate surve jne. Oluliseks ohuks on rannikul toimuva puhkemajanduse tõttu tekkiv häirimine, see on ilmselt arvestatav ohutegur ka Eestis (The IUCN Red List of Threatened Species, 2015).

Tuttpütt (*Podiceps cristatus*) on Eestis tavaline haudelind mererannikul ja suurematel järvedel (2000–3000 paari). Tuttpütt on rändlind ja käib Eestis ainult järelkasvu hankimas, seega on võimalik tuttpütte kohata ainult pesitsusajal, harvem talvel jäävabal avamerel talvituvates veelinnusalkades (50–250 isendit) (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019). Liik asustab Eestis rohke- ja kesktoitelisi taimestikurikkaid lahtesid, rannikulõukaid ja järvi ning pesitseb ka meresaarte kaldavööndis. Siseveekogudest eelistab suuremaid (üle 20 ha) keskmise toitainete- ja taimestikurikkusega keset kultuurmaastikku olevaid järvi. Peamised ohutegurid on liigne taimestiku vohamine ning pesade uppumine tihenened ja tugevamate tormide ajal (Mägi, E. (2018) Tuttpütt – rmt: *Linnuatlas*).

Täpikhuik (*Porzana porzana*) on Eestis regulaarne haudelind ja läbirändaja. Liigi arvukuseks on hinnatud 1000–5000 paari, arvukus on viimastel aastatel kahanenud (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019). Täpikhuik on levinud hajusalt üle kogu Eesti ja asustab ka suuremaid saari. Täpikhuik on rändlind, kes kasutab sarnaseid elupaiku nii pesitsus- kui ka talvituslaladel. Eestis eelistab täpikhuik pesitseda tihedas tarnastikus või roostikus, seega madal- ja siirdesoodes, niisketel niitudel, eutroofsete järvede kallastel jm kohtades. Pesitsuslaladena on olulisel kohal roostikud ja luhad. Arvestatav potentsiaalne negatiivne mõjutegur meie täpikhuikude asurkonnale on roostike intensiivne majandamine ja nende mosaiiksuse vähenemine. Lisaks võib täpikhuikuseid mõjutada roostike servaalade kinnikasvamine. Põhiliselt hakkab seal ajapikku kasvama paju, kuid tihe pajuvõsa ei sobi liigile pesitsuslalaks (Roostikulindude kaitse tegevuskava eelnõu).

Rooruik (*Rallus aquaticus*) jõudis Eestisse pesitsema 19. sajandi lõpul. Liigi arvukus on pärast pikaajalist suurenemist muutunud stabiilseks ning on praegu 800–1500 haudepaari (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019). Spetsiifiliste nõudluste tõttu on rooruiga levik Euroopas killustatud. Liik pesitseb mage- või riimveelistes taimestikurohketes veekogudes või soistel püsivalt veega kaetud märgaladel. Ka Eestis leidub rooruika eeskätt märgaladel. Ta elutseb roostikes ja hundinuiastikes, sageli ka pilliroo ja muu kõrge taimestikuga (eelkõige kõrgekasvulised tarnaliigid) soiste veekogude ääres. Uuringud on siiski näidanud, et rooruik ei pesitse roolaamades ühtlaselt. Tema arvukus on suurem mitmekesisema taimestikuga roostikuosades, kus pillirootukad vahelduvad hundinuialaikutega ja kus kasvab ohtralt ka muid taimi. Nagu teisi roostikulinde, mõjutab ka rooruika enim elupaiga hävimine ja selle halvenev kvaliteet, eeskätt roostike intensiivse majandamise ja mosaiiksuse kadumise tõttu (Roostikulindude kaitse tegevuskava).

Naaskelnokk (*Recurvirostra avosetta*) pesitseb Eestis väga kitsal alal, teda kohtab vaid Hiiumaa, Saaremaa, Muhumaa ja Läänemaa rannikul ning rannikulähedastel laidudel. Ta on meil võrdlemisi haruldane ja hinnanguliselt pesitseb Eestis 150–250 naaskelnokapaari. Naaskelnokk eelistab pesitseda kolooniates, pesitsuspaigaks valib liik tavaliselt mudase kaldaala, mis kõrgvee ajal üle uhutakse. Naaskelnoka arvukust ohustavad peamiselt röövlloomad, Eestis on nendeks tavaliselt hõbekajakad. Tulenevalt liigi pesitsusala eelistustest võib naaskelnoka kurni ohustada ka tormiaegsed üleujutused (J. Elts „Naaskelnokk“, 2005; J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019).

Hahk (*Somateria mollissima*) on Eestis laidudel ja saartel harilik haudelind, üksikud hahad ka talvituvad meil (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). Praegu kahaneb liigi arvukus tugevalt, hinnanguliselt pesitseb meil 1500–2500 haudepaari. Talvituvate hahkade arv on viimastel aastakümnetel jäänud väiksemaks, neid on meil nüüdisajal 10–30 isendit (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019). Ka liigi Euroopa asurkonnal ei lähe hästi: hahade arvukus on viimase kolme kümnendi jooksul kahanenud lausa üle 40%. Kuna Euroopas pesitseb 60% liigi globaalsest asurkonnast, on siinsetel arvukuse muutustel väga suur tähtsus. Hahkade olukorra halvenemise taga nähakse mitut tegurit. Neist üks olulisimaid on õlireostus, mille suhtes on sulgivad ja talvituvad linnud eriti vastuvõtlikud. Mõnes piirkonnas on oluliseks mõjuriks

merekarpide kogujad, kuna on teada juhtumeid, kus karpide ülepüük on viinud massilise hahkade nälga suremiseni. Märgatav oht on häirimine, näiteks suurenenud paadiliiklus jm rannikul toimuvad rekreatiivsed tegevused. Lisaks on oluline ohutegur kalavõrkudesse takerdumine ja uppumine, küttimine ja kisklus (BirdLife, 2016).

Luitsnökk-part (*Spatula clypeata*) on Eesti rannikul väikesearvuline ja sisemaal haruldane haudelind (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). Liigi arvukuseks on hinnatud 1000–1500 haudepaari ja arvukus on pärast mõningast kahanemist hakanud stabiliseeruma (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019). Luitsnökk-part elutseb tavaliselt rohketoitelistel järvedel, soo- ja lamminiitudel ning ka rannikumärgaladel (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). Liigi globaalse populatsiooni arvukus kahjuks väheneb. Selle põhjuseks arvatakse olevat elupaikade kadumine, kokkupõrked tehiskonstruksioonidega ning pesarüüste (olulise liigina on siinkohal välja toodud mink) (BirdLife, 2016). Meil mõjutab Eesti ohustatud liikide punase nimestiku kohaselt luitsnökk-pardi eluolu peamiselt tema elupaikade kadumine või nende kvaliteedi halvenemine, eeskätt niitude, karjamaade jms avamaade võsastumine koosluste hooldamatuse tõttu. Lisaks on rõngastatud lindude taasleiuandmete põhjal liigi suremuses oluline roll küttimisel (J. Elts „Jahilindude rändeteed“, 2007. Töövõtulepingu nr 2-24/Trt-7 aruanne).

Rägapart (*Spatula querquedula*) on Eestis üldlevinud, aga väikesearvuline haudelind (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). Liigi arvukus on viimase kümnendi ajal olnud stabiilne või langustrendis ning praegu hinnatakse seda 800–1000 haudepaarile (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019). Rägapart eelistab elupaigana madalaid rohketoitelisi soostunud kallastega järvi ja väiksemaid veesilmi, samuti pesitseb liik ranna- ja lamminiitudel (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). Samaselt teistele eespool käsitletud partlastele kahaneb ka rägapardi globaalse populatsiooni arvukus. Selle peamine põhjus on Euroopas asuvate pesitsusalade kvaliteedi halvenemine kuivendamise tõttu, samuti kliimaatilised muudatused ja märgalade paisutamine. Lisaks ohustavad liiki liiga varajane rohumaade niitmine, koosluste hooldamata jätmine, suurenenud häirimine, väikekiskjate (eelkõige mingi) röövlus. Peale eeltoodu ohustavad teda veel mitu tegurit (elupaikade kadumine paisude rajamise, kõrbestumise jms tõttu) ka talvitumisaladel Aafrikas. Lisaks on ka selle liigi puhul nii pesitsus- kui ka talvitumisaladel arvestatav ohutegur küttimine (sh pliihaavlite kasutamine) (BirdLife, 2016; J. Elts „Jahilindude rändeteed“, 2007. Töövõtulepingu nr 2-24/Trt-7 aruanne).

Jõgitiir (*Sterna hirundo*) on tiirude perekonna kõige laiemalt levinud liik, kes pesitseb nii väikesaartel, rannikualadel kui ka sisemaaveekogudel. Liigi levila ulatub kogu maakeral tundravööndist subtroopiliste aladeni. Arvestades jõgitiiru levikut, on tegemist Eesti aladele tüüpilise haudelinnuga. Jõgitiir on levinud põhiliselt Lääne-Eesti saarestikus (60–70%), väiksemal arvul Soome lahe saartel (20–30%). Sisemaal pesitseb kuni 10% asurkonnast, millest enamik hoiab mere lähedusse, kuid ka suuremad järved oma saartega on liigile ligitõmbavad (Tiirude kaitse tegevuskava eelnõu). Liigi arvukus on vähenenud ja on praegu hinnanguliselt 5000–7000 paari (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019). Kuna jõgitiir pesitseb nii meresaartel kui ka sisemaal, on talle omane väga lai elupaigavalik. Pesakohaks valib jõgitiir avatud liivased, kruusased või mudased alad kas laidudel või mererannas, kuid erinevalt randtiirust ehitab pesa nendel aladel sageli kõrgemasse rohttaimestikku või selle serva, kuhu pojad saavad kergesti peituda. Jõgitiirudel Eestis olulisi ohutegureid ei ole, kuid enim mõjutab jõgitiirude käekäiku nende pesitsusaegne häirimine. Mõningal määral on mõjuriks ka pesitsuselupaikade kinnikasvamine ja röövlomade tegutsemine (Tiirude kaitse tegevuskava eelnõu).

Randtiiru (*Sterna paradisaea*) Eestis asuvad pesitsuspaigad jäävad peaaegu tema levila lõunapiirile, Lätis pesitseb ainult mõnikümmend paari randtiire. Eestis asustavad linnud põhiliselt meresaari, sealjuures pesitseb kolmveerand siinsest asurkonnast Lääne-Eesti saarestikus ja veerand Soome lahel. Kuigipalju pesitseb randtiire ka mandri ja suuremate saarte rannas ning rannikulõugastel, kuid mitu

sellist asustusala on praeguseks kadunud randade roostumise tõttu. Viimaste aastakümnetega pole randtiirude levikus suuremaid muutusi toimunud: liik on küll kadunud mitmest kohast, kuid lisandunud on uusi pesitsuskohti (Tiirude kaitse tegevuskava eelnõu). Liigi arvukuseks hinnatakse tänapäeval 9000–11 000 haudepaari (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019). Randtiir pesitseb põhiliselt väikesaartel, kuid asustab vähesel määral ka suuremate saarte ja mandri rannavalle ning rannaniitude sobilikke klibuseid alasid ja mereäärseid rannika või hanijalaga kaetud niiduservasid. Mandril olevad kolooniad on enamasti väikesed või pesitsevad linnud lausa üksikuina. Väikesaarel võib tihedalt koos pesitseda 70–100, kuid ka kuni 300–400 randtiirupaari, sageli leiab koloonia mõnest servast ka teisi tiiruliike. Randtiirude jaoks Eestis olulisi ohutegureid ei ole, siiski võib liiki mõjutada pesitsusaegne häirimine ja väikekiskjate röövlus (Tiirude kaitse tegevuskava eelnõu).

Väiketiir (*Sternula albifrons*) on kõige ühtlasemalt levinud Väinamere saarestikes ja ümbritsevatel rannikualadel, katkendlikumalt aga Soome lahe, Pärnumaa ning Saaremaa ja Hiiumaa rannikul. Eesti haudeasurkonna suurus 2013.–2017. aastal võib hinnata 150–250 paarile (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019). Väiketiir pesitseb kõikjal maailmas kas üksikute paaridena või väikeste kolooniatena. Eestis pesitseb väiketiir tavaliselt alla kümnepaariliste kolooniatena. Väiketiir valib pesitsusalaks suhteliselt puhta veega ranna, kus leidub kruusa- või liivapaljandeid. Harva võib liik pesitseda ka madalmurulistel niitudel, Eestis jagab väiketiir tihti elupaika niidurüdiga. Sageli asub liik pesitsema ka tehisaladele, näiteks lainemurdjatele, kruusastele laoplatesidele ja hallide katustele, mis vihjab pesakohtade üldisele defitsiidile. Väiketiir ei seltsi tavaliselt teiste tiirlastega ja pesitsuspaiga jagamine mõnel laiul näiteks randtiiruga tuleneb pigem samast elupaiganõudlusest kui liigi seltsivast iseloomust. Erinevalt jõgi- ja randtiirust ohustavad meie väiketiire mitu olulist tegurit. Väga oluline ohutegur on häirimine, mis väiketiiru puhul on tugevama mõjuga just seetõttu, et tema elupaigavalik langeb kokku rannapuhkust otsivate inimeste eelistustega ning koloonia või üksikpaari pesitsemise nurjumiseks piisab üsna vähesest virgestussurvest. Väga tugeva mõjuga on ka väiketiiru pesitsuspaikade kinnikasvamine, kuna hilise pesitsejana saab ta pesitseda ainult täiesti taimestumata maal: klibul või liival. Selliseid alasid tekib mõnevõrra tormidega ja jää liikumisega, kuid mitte piisavalt. Lisaks on taimestumata maapind tihti väga lähedal veepiirile, mistõttu munevad linnud kõrgemate luidete või klibuvallide puududes üleujutuste ohutsooni. Eestist on regulaarseid tähelepanekuid väiketiirukolooniate hukkumisest. Üsna oluliseks ohuks on väikekiskjad (Tiirude kaitse tegevuskava eelnõu).

Väikehuik (*Zapornia parva*) on Eestis väikesearvuline regulaarne haudelind, kelle arvukuseks on hinnanguliselt 20–100 haudepaari. Tema arvukus on aastati olnud suhteliselt stabiilne. Eestis asub väikehuik merelahtede või siseveekogude kallastel kasvavates roostikes ja hundinuiastikes. Liik vajab kõrget poolveelist taimestikku küllaltki sügavas vees või selle läheduses, soovitatavalt surnud ja elusate taimevarte segu ning varisenud taimevarte kihti. Väikehuiga käekäiku ohustab roostike intensiivne majandamine. Sarnaselt teistele roostikulindudele eelistab ka väikehuik pesitseda kohtades, kus on säilinud vana pilliroogu. Arvestatava mõjuga on roostiku mosaiiksuse vähenemine, mille tagajärjel roostiku tihedus suureneb ja väheneb vabaveelaikude arv. (Roostikulindude kaitse tegevuskava eelnõu, 2014).

Teder (*Tetrao tetrix*) on üle Eesti laialt, ent ebaühtlaselt levinud haudelind, asustades suurepinnalisemaid metsa- ja soolaamu, paiguti traditsioonilist talumaastikku. Oluline elupaik on madal- ja siirdesood, kus kasvavad liigile olulised toiduobjektid (kask, jõhvikas, villpea jt). Kevadised mängud toimuvad enamasti soodes, sh rabades, aga ka metsaserva lähistel põldudelniitudel, kui häirimisfaktor on väike. Asurkonna suuruseks hinnatakse 4000–6000 paari, seejuures on nii pikaajaline kui ka lühiajaline trend negatiivne. Peamine oht on elupaikade hävimine või kvaliteedi halvenemine, eeskätt poolavamaastiku kinnikasvamine.

Tutt-tiirud (*Thalasseus sandvicensis*) pesitsevad Eestis eranditult meresaartel olevates suurtes kolooniates, mujal harva ka rannikul. Liik on peamiselt levinud Lääne-Eesti rannikul. Eesti pesitsuspaigad asuvad tutt-tiiru levila äärmises kirdeosas, liik puudub pesitsejana nii Soomest kui ka Peterburi ja Pihkva oblastist (Tiirude kaitse tegevuskava eelnõu). Liigi arvukus on hinnanguliselt 800–1100 haudepaari ja arvukuse trend on viimasel kümnendil olnud stabiilne (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019). Tutt-tiiru eelistatud elupaigad on väiksemad meresaared. Tutt-tiirud eelistavad pesitseda taimestumata pinnasel kõrgest taimestikust eemal ja hülgevad pesitsuskoha, kui taimestik kasvab liiga kõrgeks. Vaieldamatult on tutt-tiiru nagu ka paljude teiste tiiruliikide suurim ohutegur pesitsusaegne häirimine. Arvestatav ohutegur on ka tutt-tiiru pesitsuselupaikade kinnikasvamine. Laidude kulustumine, roostumine ja võsastumine piirab tiirude pesitsusvõimalusi. Ohutegur on ka tutt-tiiru munade korjamine, mis võib väga häirimistundliku tutt-tiiru puhul kaasa tuua pesitsuskoha hülgamise (Tiirude kaitse tegevuskava eelnõu).

Tumetildrid (*Tringa erythropus*) on Eestis väikesearvuline läbirändaja (enamasti rannikul) ning haruldane mittepesitsev suvilind. Tumetildrit võib meil enamasti kohata lammisoodes ja -niitudel ning merelahtede ja järvede ääres (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). Tumetildri globaalne arvukus on praegu stabiilne, siiski ohustavad liiki mitu olulist ohutegurit. Mõnda liigi rändepeatus- ja talvitumiskohtadeks olevat märgala ohustab kuivendamine, samuti suurenenud reostuskoormus ja põhjaloomastiku ülepüük (BirdLife, 2016). Eestis ohustavad tumetildrit väikekiskjad ning röövlinnud, samuti pesitsus- ja rändepeatuspaikade hävimine (eLoodus, 2016).

Punajalg-tildrid (*Tringa totanus*) on levinud peaaegu kogu Euroopas ja Aasias kuni Tatari väinani (Looduõpe, 2016). Eestis on punajalg-tildrid rannikualadel harilik ja sisemaal väikesearvuline haudelind (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). Keskkonnaregistri andmetel koondub valdav osa liigi levikualast Lääne-Eestisse. Tema pesitsusaegseks arvukuseks on arvatud 2500–3500 haudepaari, liigi arvukus on viimastel kümnenditel mõõdukalt kahanenud (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019). Punajalg-tildrid pesitsevad meil peamiselt niisketel niitudel ja karjamaadel, samamoodi luhtades, soodes ja kultuurrohumaadel (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). Euroopas on punajalg-tildrite arvukus alates 1980. aastatest pidevalt mõõdukalt vähenenud. Peamiselt ohustab liigi Euroopa asurkonda pesitsus- ja talvitumisalade kadumine põllumajanduse intensiivistumise, märgalade kuivendamise, metsastamise jms tõttu (BirdLife, 2016). Eestis mõjutavad liigi seisundit lisaks väikekiskjad ja suured röövlinnud (eLoodus, 2016).

Kiivitaja (*Vanellus vanellus*) on Eestis üldlevinud ja harilik haudelind. Ta elutseb meil tavaliselt põldudel ja rohumaadel, eriti madalmurustel niisketel niitudel, aga ka soodes jt märgaladel (L. Jonsson „Euroopa linnud“, 2000). Kiivitajate arvukus on meil aasta-aastalt järjest suurenenud ning praegu pesitseb Eestis hinnanguliselt 40 000 – 50 000 kiivitajapaari (J. Elts jt „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017“, 2019). Kuigi kiivitajate arvukus on suurenenud ja stabiliseerunud, ei ole pärast eelmise kümnendi mõõna (tingitud peamiselt muutustest põllumajanduses) 1970. aastate lõpu ja 1980. aastate alguse taset veel saavutatud (J. Aua „Kes ei tunneks kiivitajat“, Eesti Loodus 2006/3). Kiivitajate arvukus kannatas ka mujal maailmas eeskätt maakasutuse intensiivistumise, märgalade kuivendamise ja munade kogumise tõttu. Intensiivne põllumajandus ning poollooduslike koosluste kasutusest välja langemine on probleem ka tänapäeval ning seetõttu on kiivitaja globaalne arvukus viimastel aastakümnetel hoopis kahanenud. Liiki ohustavad ka õlireostus ja kiskjate röövlus (BirdLife, 2016).

2.1.3. Teiste kaitse-eesmärgiks arvatavate liikide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitsealal kaitstakse kaitsealuseid liike, mida loodusdirektiiv nimetab II lisas, ja nende elupaiku. Need liigid on emaputk (*Angelica palustris*), harilik hink (*Cobitis taenia*), harilik võldas (*Cottus gobio*), kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*), roheline kaksikhammas (*Dicranum viride*), teelehe-mosaiikliblikas (*Euphydryas aurinia*), hallhüljes (*Halichoerus grypus*), jõesilm (*Lampetra fluviatilis*), saarmas (*Lutra lutra*), harilik vingerjas (*Misgurnus fossilis*), viigerhüljes (*Phoca hispida bottnica*), paksukojaline jõekarp (*Unio crassus*) ja käsitiivalised. Samuti kaitstakse loodusdirektiivi IV lisas nimetatud liiki kõre (*Bufo calamita*) ja rabakonna (*Rana arvalis*) ning nende elupaiksid.

Samuti on ala kaitse-eesmärk kaitsta kaitsealuseid taime-, seene- ja loomaliike ning nende elupaiku. Need liigid on müür-raunjalg (*Asplenium ruta-muraria*), pruun raunjalg (*Asplenium trichomanes*), meri-pungsammal (*Bryum marratii*), mõru kivipuravik (*Caloboletus radicans*), punane tolmpes (*Cephalanthera rubra*), rohekas õõskeel (*Coeloglossum viride*), soohiilakas (*Liparis loeselii*), täpiline sõrmkäpp (*Dactylorhiza incarnata cruenta*), aasnelk (*Dianthus superbus*), hall soolmalts (*Halimione pedunculata*), harilik muguljuur (*Herminium monorchis*), kärbesõis (*Ophrys insectifera*), jumalakäpp (*Orchis mascula*), tõmmu käpp var. *aestivalis* (*Orchis ustulata* var. *aestivalis*), randsoodahein (*Suaeda maritima*) ja pisikannike (*Viola pumila*).

Kaitse-eesmärkidenä on esitatud taimeliigid, mis on kaitsealale iseloomulikud ja olulised. Nendel taimeliikidel on erilised elupaiganõudlused võrreldes teiste kaitsealal kasvavate kaitsealuste taimeliikidega, mis ei ole kaitse-eesmärgid, kuid mille kaitse tagab ala kaitsekord.

Tabel 2. Teiste kaitse-eesmärgiks arvatavate liikide kaitse-eeldused

Liik	Kaitse-kategooria	Eesti ohustatud liikide punase nimestiku kategooria	Loodusdirektiivi lisas ⁷	Eeldus
Loomaliigid, v.a käsitiivalised				
kõre (<i>Bufo calamita</i>)	I	ohustatud	IV	ohustatus
rabakonn (<i>Rana arvalis</i>)	III	ohuväline	IV	tüüpilisus
viigerhüljes (<i>Phoca hispida bottnica</i>)	II	ohustatud	II	ohustatus
hallhüljes (<i>Halichoerus grypus</i>)	III	ohuväline	II	tüüpilisus
saarmas (<i>Lutra lutra</i>)	III	ohuväline	II	tüüpilisus
paksukojaline jõekarp (<i>Unio crassus</i>)	II	ohuväline	II, IV	tüüpilisus
hink (<i>Cobitis taenia</i>)	III	puuduliku andmestikuga	II	haruldus
harilik võldas (<i>Cottus gobio</i>)	III	ohuväline	II	tüüpilisus
harilik vingerjas (<i>Misgurnus fossilis</i>)	III	puuduliku andmestikuga	II	haruldus

⁷ Loodusdirektiivi lisade selgitus

Loodusdirektiivi I lisas on kirjas EL territooriumil ohustatud elupaigatüübid, mille kaitseks tuleb moodustada loodusala. Eestis on selliseid elupaigatüüpe ligikaudu 60. Nende hulka kuuluvad sood, rabad, põlismetsad, teatud järvetüübid, merealad, pangad ja liivaluited.

Loodusdirektiivi II lisas on kirjas ohustatud taime- ja loomaliigid, mille kaitseks tuleb samuti moodustada loodusala. Neist on Eestis esindatud 22 sambla- ja soontaimeliiki ning 35 loomaliiki.

Loodusdirektiivi IV lisas on kirjas ranget kaitset vajavad liigid ning V lisas liigid, mille kaitseks peab riik hävamisohu korral kehtestama kaitsemeetmed.

jõesilm (<i>Lampetra fluviatilis</i>)	-	ohuväline	II	tüüpilisus
teelehe-mosaiikliblikas (<i>Euphydryas aurinia</i>)	III	puuduliku andmestikuga	II	ohustatus
Käsiitiivalised				
põhja-nahkhiir (<i>Eptesicus nilssoni</i>)	II	ohuväline	-	tüüpilisus
tiigilendlane (<i>Myotis dasycneme</i>)	II	ohulähedane	II	haruldus
veelendlane (<i>Myotis daubentonii</i>)	II	ohuväline	-	tüüpilisus
nattereri lendlane (<i>Myotis nattereri</i>)	II	puuduliku andmestikuga	-	haruldus
suurvidevlane (<i>Nyctalus noctula</i>)	II	ohuväline	-	haruldus
pargi-nahkhiir (<i>Pipistrellus nathusii</i>)	II	ohuväline	-	tüüpilisus
kääbus-nahkhiir (<i>Pipistrellus pipistrellus</i>)	II	puuduliku andmestikuga	-	haruldus
pruun-suurkõrv (<i>Plecotus auritus</i>)	II	ohuväline	-	tüüpilisus
Seeneliigid				
mõru kivipuravik (<i>Caloboletus radicans</i>)	II	väljasuremisohus	-	ohustatus
Taimeliigid				
roheline kaksikhammas (<i>Dicranum viride</i>)	II	ohulähedane	II	haruldus
meri-pungsammal (<i>Bryum marratii</i>)	II	ohualdis	-	haruldus
müür-raunjalg (<i>Asplenium ruta- muraria</i>)	II	ohualdis	-	ohustatus
pruun raunjalg (<i>Asplenium trichomanes</i>)	II	ohualdis	-	ohustatus
hall soolmalts (<i>Halimione pedunculata</i>)	II	ohulähedane	-	haruldus
rand-soodahein (<i>Suaeda maritima</i>)	II	ohulähedane	-	haruldus
aasnelk (<i>Dianthus superbus</i>)	II	ohualdis	-	ohustatus
pisikannike (<i>Viola pumila</i>)	II	ohualdis	-	ohustatus
emaputk (<i>Angelica palustris</i>)	II	ohulähedane	II	haruldus
rohekas õdskeel (<i>Coeloglossum viride</i>)	I	äärmiselt ohustatud	-	ohustatus
soohiilakas (<i>Liparis loeselii</i>)	II	ohualdis	II, IV	ohustatus
kaunis kuldking (<i>Cypripedium calceolus</i>)	II	ohulähedane	II	tüüpilisus
punane tolmepea (<i>Cephalanthera rubra</i>)	II	ohualdis	-	ohustatus
täpiline sõrmkäpp (<i>Dactylorhiza incarnata cruenta</i>)	II	puuduliku andmestikuga	-	haruldus
harilik muguljuur (<i>Herminium monorchis</i>)	II	ohulähedane	-	tüüpilisus
kärbesõis (<i>Ophrys insectifera</i>)	II	ohulähedane	-	tüüpilisus
jumalakäpp (<i>Orchis mascula</i>)	II	ohulähedane	-	haruldus
tõmmu käpp var. <i>aestivalis</i> (<i>Orchis ustulata</i> var. <i>aestivalis</i>)	II	väljasuremisohus	-	ohustatus

Kõre (*Bufo calamita*) on Eestis oma levila põhjapiiril. Teda leidub peamiselt saartel ja läänerrannikul, kus ilmastikutingimused on võrreldes Kesk-Eestiga tunduvalt leebemad. Eestis on kõre asustanud

avatud luitealasad, liivikuid ning madalmuruseid ranna- ja looniite. Kõre ei talu kõrge taimestikuga, roostunud ja võsastunud alasid ega metsamaastikku. Kogu levila piires elab kõre avatud maastikel, kus leidub kaevumiseks sobivat pinnast ja madalaid veekogusid kudemiseks. Kõre on elutingimuste suhtes väga valiv ja eelistab avatud päikesepaistelist elupaika, mille läheduses on head talvitumistingimused. Viimane tingimus muutub eriti oluliseks levila põhjapoolsetel aladel, sh Eestis, kus on suhteliselt külmad talved. Kui üks elupaigatingimus ei sobi liigile, muutub kogu elupaik sobimatuks. Viimase 50 aasta jooksul on kõre arvukus Eestis pidevalt kahanenud ja jõudnud seisu, kus liik on paljudest levila osadest kadunud. See tendents pole omane mitte üksnes Eestile, vaid toimub peaaegu kõigis kõre levilariikides. Käesoleval ajal ohustab kõre asurkondi kõige enam elupaikade kehv kvaliteet ja selle halvenemine, samuti kvaliteetsete elupaigalaikude väiksus (elupaigakompleksi ebapiisav pindala) ning sellest tulenev suurenenud röövluskoormus. Elupaikade kvaliteedi halvenemise põhjuseks on nii rannaniitude puudulik hooldus (karjatamine, niitmine) kui ka elupaikade kinnikasvamine, võsastumine ja väikesepindalaliste elupaigalaikude ebapiisav toimimine populatsioonide säilitamisel. Arvestatavaks ohuks on ka röövloomad (linnud, maod, kudemisveekogudes selgrootud ja kalad) ning konkurents teiste kahepaiksetega. (Kõre kaitse tegevuskava 2017–2021).

Rabakonn (*Rana arvalis*) on levinud üle Eesti, eelistades elupaikadeks niiskeid heinamaasid, lamminiite, soid, turbarabasid ning niiskeid valgusküllaseid metsi. Rabakonnade arvukus on hakanud vähenema elupaikade hävinemise ja kvaliteedi halvenemise tõttu, mille tagajärjel osa-asurkonnad kaovad ja levila killustub. Rabakonna mõjutab oluliselt märgalade kuivendamine, pestitsiidide ja väetiste esinemine pinnavees, maakasutuse muutused ja inimasustuse laienemine. Samuti on suur oht rändeaegne suremus teedel. (eElurikkus).

Viigerhüljes (*Phoca hispida bottnica*) on oma arktilise päritolu tõttu alati olnud valdavalt Läänemere põhjaosa liik ja erinevalt hallhülgest kasutanud jäävabal ajal rannalähedasi elupaiku. Selle tõttu on viiger väga kliimatundlik ja soojade talvede mõju asurkonnale on sigimise nurjumise tõttu ebasoodne. Tänapäevaks on viigrite peamised eluavad säilinud piirkondades, kus meri talviti jäätub ning on ka madalikke, kus loomad saavad jäävabal ajal segamatult lesida. Loomad on vähearvukad, väikesed ja suhteliselt pelglikud nii inimtegevuse kui ka teiste häirijate suhtes. Liigi asurkonna seisundit mõjutavad mitu ohutegurit, neist olulisimad on kliima soojenemine, röövloomade tegevus, hukkumine kalapüünistes, mootorsõidukitega jää peal liikumine, keskkonnamürgid ja õlireostus. (Viigerhülje kaitse tegevuskava 2015–2019).

Hallhüljes (*Halichoerus grypus*) on kolmest Läänemere hülgealiigist suurim ja arvukaim. Liik on poegimisstrateegialt jäälembeline ja selle tõttu on sigimisaegne levik seotud jääkatte ulatusega. Eesti on selle ala kagupiiril. Hallhüljes on kogu Läänemere alal vabalt liikuv hülgealiik, kelle leviku tuumikalad paiknevad Läänemere keskosas. Valdavalt asustab see liik saarestike avamerega piirnevaid alasid ja kasutab lesiladena nii meremadalikke kui ka veepinnast kõrgemale ulatuvaid, üldjuhul taimkatteta saari. Hüljeste seire Eestis ja Läänemeres on näidanud, et 21. sajandi esimese kümnendi lõpuks on vahepeal kuni 8% aastane juurdekasv asurkonnas nüüdseks sisuliselt peatunud. Seni ei ole teada, kas selle trendi põhjuseks on Läänemere praegune ökoloogiline kandevõime või tasakaalustab juurdekasvu inimtekkeline hüljeste suremus küttimise ja kalanduse tõttu koos kliimamuutustest tuleneva halvema loomade sigimisedukusega. Need on peamised ohutegurid üldise Läänemere ja kalavarude ökoloogilise ja keemilise seisundi kõrval, mis mõjutab kogu troofilist ahelat ja mille tipplüks on mereimetajad ja röövlinnud. (Hallhülje kaitse tegevuskava 2015–2019).

Saarmas (*Lutra lutra*) oli algselt levinud kogu Euroopas, kuid elupaikade hävimise ja üleküttimise tagajärjel hävis või oli hävimas Kesk-Euroopas ja Skandinaavias. Tänu edukale taasasustamisele ja kaitsele leidub saarmaid taas enamikus Euroopa maades. Baltikumis ja Eestis on saarmas laialt levinud ning suhteliselt arvukas liik. Ta elutseb kogu Eesti mandriosas ning viimastel aastatel on asunud elama ka Hiiu- ja Saaremaale. Populatsiooni arvukuse ja leviku taastumisele on pärast eelmise

sajandi mõõnaaega kaasa aidanud põllumajanduslike keskkonnamürkide vette sattumise vähenemine ja ulatuslik elupaikade paranemine tänu suurele kopra populatsioonile. Puhas veekeskkond on kõige olulisem tegur elujõulise saarmapopulatsiooni tekkeks ja säilimiseks. Saarmast ohustavad peamiselt koprajahil kasutatavad püünised, lisaks konkurents mingiga. Samuti mõjutas populatsiooni eelmisel sajandil Eestis tehtud ulatuslik veekogude kuivendamine, mis rikkus palju elupaiku. (K. Vilbaste „Rahvusvahelise tähtsusega looma- ja taimeliigid Eestis“, 2005; Saarma kaitse tegevuskava eelnõu).

Paksukojaline jõekarp (*Unio crassus*) eelistab liivase või kruusase põhjaga nõrgalt aluselise või neutraalse veega keskmise- või kiirevoolulisi veekogusid. Eestis on võrreldes ülejäänud Euroopaga paksukojaline jõekarp suhteliselt levinud. Seniste andmete põhjal on paksukojaline jõekarp ulatuslikult levinud Pärnu, Navesti, Reiu, Kasari, Vigala, Pedja ja Võhandu jões ning Väikeses Emajões. Põhinõuded elupaigale Eestis näivad olevat püsiv veetase, piisav vool ning toit, kuid mitte ülearu selge vesi. Jõekarbi levikut oluliselt mõjutav ohutegur on veekogude reostumine. Nad on selle teguri suhtes nii tundlikud, et karpide jões leidumise põhjal võib järeldada, et vähemalt nende eluaja jooksul pole selles veekogus toimunud suuri õnnetusi. Eestis häirivad antropoloogilistest teguritest jõekarpi veel kaevetööd ja paisutamine. Kui kalaliikidele oli kobraste tegevus negatiivne, siis jõekarpide puhul pole seda seost tõestatud ning kobraste tegevus pigem mitmekesistab karpide elutingimusi. (Paksukojalise jõekarbi kaitse tegevuskava 2018–2022).

Hink (*Cobitis taenia*) on laia levilaga, mis ulatub Portugalist Lõuna-Rootsi ja Lõuna-Soomeni ning ida pool Sahhalini ja Jaapanini. Eestis on hink harva leiduv liik, kes elutseb paarikümnes aeglase vooluga jões ja ojas ning ligemale kolmekümnes järves, ka magestunud merelahtedes. Saaremaal ja Hiiumaal hink tõenäoliselt puudub. (E. Pihu ja A. Turovski „Eesti mageveekalad“, 2001). Hink on soojalembene kala, kes eelistab elada selgeveelistes veekogudes liivasel või savisel põhjal. Ta on eraklik ja öise eluviisiga ja tegutseb peamiselt veekogu põhjas, päevaks kaevub hink pinnasesse. (T. Hunt „Eesti kalad“, 2012). Hingu asurkonda ohustavad mitu tegurit, neist olulisimad on jõgede süvendamine, kraavitamine, veetaseme kõikumised paisutatud jõgedes, järvede veetaseme muutmine, tugev reostus ja röövkalade (haug, ahven) suur arvukus (K. Vilbaste „Rahvusvahelise tähtsusega looma- ja taimeliigid Eestis“, 2005).

Harilik võldas (*Cottus gobio*) on väike bentilise eluviisiga mageveekala, kelle leviala hõlmab suurema osa Euroopast. Liigi põhiline elupaik on jõed, lisaks sellele leidub teda paiguti järvedes ja Läänemere madala soolsusega riimveelistes rannikupiirkondades. Eestis on võldas tavaline liik paljudes suuremates jõestikes. Liik on varjatud ja paikse eluviisiga, eelistab veekogudes kivise põhjaga kohti ning on nõudlik vee hapnikusisalduse suhtes. Lääne-Eestis on võldas laialt levinud ja tavaline Kasari ja Pärnu jõestiku jõgedes (v.a Kõpu jõestik), puudub aga kõigis väiksemates rannikujõgedes. Vooluveekogudes tuleb võldase asurkondi enim ohustavaks teguriks pidada veekogude hüdro-morfoloogilise kvaliteedi rikkumist, mis seisneb võldase kõige väärtuslikumate elupaikade, karestike ja kiirevooluliste kivise-kruusase põhjaga jõelõikude, füüsilises rikkumises, jõgede hüdroloogilise režiimi rikkumises hüdroenergia tootmisel ning jõgede tõkestamises paisudega. Oluline negatiivne mõju võldase asurkondadele on viimasel 25 aastal olnud kopra arvukuse järsul suurenemisel. Võldas on hea jõgede seisundi indikaator, sest on reostustundlik. (Hariliku võldase kaitse tegevuskava eelnõu).

Harilik vingerjas (*Misgurnus fossilis*) on levinud suhteliselt väikesel alal Kesk- ja Ida-Euroopas. Eestis on vingerjas oma levila põhjapiiril. Teda on leitud mõnekümnes järves ja mõnes jões. Vingerjat pole leitud saartel ja Soome lahe valglas. Vingerjas on peidetud ja öise eluviisiga, seetõttu on tema levikuandmed ebatäielikud. (E. Pihu ja A. Turovski „Eesti mageveekalad“, 2001). Vingerjas on laialt levinud kalapüügimeetoditega väga harva tabatav liik, peamiselt seepärast on teadmised selle kala levikust ja arvukusest pikka aega olnud väga kesised. (Vingerja (*Misgurnus fossilis*) kaitse tegevuskava eelnõu, 2018). Kala elupaikadeks on peamiselt seisva või nõrga vooluga ja mudase põhjaga ning tiheda taimestikuga kaldaalad. Vingerjas väldib kõva ja liivase põhjaga piirkondi, kus

pole võimalik varjumiseks pinnasesse kaevuda. Liik tegutseb peamiselt veekogu põhjas. (T. Hunt „Eesti kalad“, 2012). Vingerjat ohustab peamiselt elupaikade hävimine maaparandus- ja kuivendustööde käigus, samuti järvede veetaseme muutus (K. Vilbaste „Rahvusvahelise tähtsusega looma- ja taimeliigid Eestis“, 2005).

Jõesilm (*Lampetra fluviatilis*) on anadroomne siirdeliik, st ta rändab kudema merest jõgedesse, peamiselt kruusase ja kivise põhjaga kiirevoolulistesse jõelõikudesse. Jõesilmu levik on Euroopa jõgedes inimtegevuse tõttu kahanenud väga suurel määral. Ligipääsmatuks on muutunud väga ulatuslikud sigimisalad ja noorjärkude elupaigad, sageli on elutingimused halvenenud näiteks elupaikade modifitseerimise või reostuse tagajärjel. Kuigi viimasel ajal on mitmes Euroopa piirkonnas täheldatud jõesilmu populatsiooni seisundi paranemist, hinnatakse, et jõesilmu arvukus ja levik on veel kaugel Euroopa ajaloolisest seisundist. Eestis on jõesilm levinud peaaegu kogu rannikumeres. Jõesilm käib kudemas enamikus Eesti rannikujõgedest. Eriti arvukas on ta Soome lahte suubuvates jõgedes, tavaline Lääne-Eestis, Saare- ja Hiiumaal. Liigi seisundit ohustab oluliselt elupaigaks oleva veekogu kvaliteedi ja veekvaliteedi halvenemine, mida põhjustavad rändetõkked, loodusliku jõesärgi kanaliseerimine, veetaseme alanemine, setete lisandumine jõkke, kopra tegevus ja jõgede paisutamine. Lisaks ohustab liiki potentsiaalne ülepüük ja illegaalne kalapüük. (Jõesilmu kaitse tegevuskava eelnõu).

Teelehe-mosaiikliblikas (*Euphydryas aurinia*) on ohustatud liik vähemalt Lääne- ja Kesk-Euroopas ning on kõikides Euroopa Liidu riikides seadusega kaitstud. Teelehe-mosaiikliblika levila ulatub Pürenee poolsaarelt läbi peaaegu kogu Euroopa ja kogu parasvöötme Koreani. Euroopas on liik olnud üsna tavaline, kuid nüüdseks on populatsioonide arv oluliselt kahanenud. Eestis on teelehe-mosaiikliblikas laialt levinud, kuid mitte üldlevinud, enim teadaolevaid populatsioone on riigi loodeosas. Liik asustab eelkõige madala rohttaimestikuga päiksele avatud niisket avamaastikku, Eesti oludes eelkõige niite ja raiesmikke. Liigi taandumise peamiseks põhjuseks Kesk-Euroopas peetakse kariloomade traditsioonilise karjatamise lõppemist rohumaaudel: liik vajab mõõdukalt ja vahelduvat karjatamiskoormust, mida intensiivne põllumajandus ei paku. Eestis ongi peamine (ainus suure tähtsusega) ohutegur elupaikade võsastumine, väikse tähtsusega ehk lokaalsed ohutegurid on taimestiku struktuuri muutused, maade kuivendamine, heinategu korraga suurel alal, ehitustegevus ja maavarade kaevandamine. Teelehe-mosaiikliblika seisund Eestis on praegu rahuldav: olemasolevatel andmetel ei saa väita liigi leviku ahenemist või arvukuse olulist kahanemist Eestis viimase saja aasta jooksul, kuid traditsioonilise karjatamise hiljutise lõppemise ajanihkega mõju liigi seisundile võib alles ilmnema hakata. (Teelehe-mosaiikliblika kaitse tegevuskava eelnõu, 2011).

Tiigilendlane (*Myotis dasycneme*), põhja-nahkhiir (*Eptesicus nilssoni*), veelendlane (*Myotis daubentonii*), nattereri lendlane (*Myotis nattereri*), suurvidevlane (*Nyctalus noctula*), pruun-suurkõrv (*Plecotus auritus*), pargi-nahkhiir (*Pipistrellus nathusii*) ja kääbus-nahkhiir (*Pipistrellus pipistrellus*). Käsitiivalised ehk nahkhiired on parasvöötmes kohastunud perioodiliselt muutuvate ilmastikutingimustega, mis korduvad reeglipäraselt aastase ajavahemiku järel. Nahkhiirte elupaikadeks on suvised päevased varjepaigad, talvituspaigad, üleminekuvarjepaigad, toitumispaidad ja lennupaigad. Pimedatel soojadel öödel on nahkhiired aktiivsed ja lendavad toitumispaidades ja mujalgi. Suveperioodil veedavad nad päevase aja päevases varjepaigas, talveperioodil talvituvad talvituspaigas. Kuna nahkhiired toituvad lendavatest putukatest, keda meie kliimas leidub vajalikul hulgal ainult suveperioodil, siis veedavad nad külmaperioodi (oktoobrist aprillini) talveunes. Eestis talvituvad kõik meie lendlased ning pruun-suurkõrv ja põhja-nahkhiir, ülejäänud lendavad Eestist talvituma Kesk- ja Lääne-Euroopa riikidesse. Kõik Eestis elavad nahkhiireliigid on laia levilaga, neid leidub Euroopas, Aasias ja mõnel juhul ka Põhja-Aafrikas. Enamik nahkhiireliike elab Eestis oma levila servaalal, kus elutingimused on raskemad, sobivaid elupaiku suhteliselt vähe ja ohutegurite toime tugev. Ainult üks liik, põhja-nahkhiir, paikneb meil oma leviku optimumalal ning on siin laialt levinud, arvukas ja domineeriv liik. Kõik teised nahkhiireliigid on meil tunduvalt vähem arvukad. Ohutegureiks on loomade otsene hukkumine (tapmine), ohustav häirimine või elupaikade seisundi

halvenemine kuni elupaiga täieliku hävimiseni (liigile kõlbmatuks muutumiseni). Teatavates olukordades mõjuvad ohutegurid koos, mis on loodusliku fauna asurkondadele eriti ohtlik. Näiteks nahkhiirtele sobiva põlismetsa mahavõtmisel mõjuvad ebasoodsalt korraga paljud ökoloogilised tegurid (kaovad varjepaigad, ahenevad toitumispaigad, langeb saakputukate arv, halveneb mikrokliima), mille tõttu muutub paik nahkhiirtele kõlbmatuks. Sellele võib lisanduda nahkhiirte otsene hukkumine ja häirimine, kui metsatöid tehakse soojal aastaajal. (Nahkhiirlaste kaitse tegevuskava 2017–2021).

Mõru kivipuravik (*Caloboletus radicans*) on heitlehiste metsade, puisniitude ja parkide seen, mis eelistab kasvada tammede ja pöökide läheduses savikamal pinnasel. Levinud Euroopas, Inglismaal on sage, mujal Euroopas paiguti. Soomes on teada üksikud leiukohad, Eestis on leiukohad Pärnumaal, Läänemaal ja Viljandimaal. Liigi bioloogia kohta on vähe teada ja leiukohtadel ei esine isendid regulaarselt. Peamine ohutegur on kasvukohtade võsastumine ja kinni kasvamine. (*Fungi of Temperate Europe*, vol 1, 2019).

Roheline kaksikhammas (*Dicranum viride*) on niiskete häiludega sega- või lehtmetsas kasvav samblaliik, mis eelistab elupaigana jämedamate lehtpuude tüvede alumisi osasid (Rohelise kaksikhamba kaitse tegevuskava eelnõu). Rohelise kaksikhamba levila hõlmab Euroopa, Aasia ja Põhja-Ameerika, kuid on kõikjal ohustatud intensiivse majandustegevuse ja õhusaaste tõttu (K. Vellak „Kolm haruldast sammalt loodusmetsast“, Eesti Loodus 09/2003). Eestis kasvab roheline kaksikhammas valdavalt tammedel, kuid liiki on registreeritud ka teistel lehtpuudel, nagu vaher, haab, pärn, kask ja hall lepp, ning isegi kuusel. Liiki peetakse metsa järjepidevuse suhtes nõudlikuks, seega eelistab kasvada loodusmetsades. Kitsa ökoloogilise amplituudiga liigina on roheline kaksikhammas tundlik eelkõige metsa raiumisega seotud keskkonnatingimuste muutuste suhtes. Liiga hõre ja kuiv mets kahjustab populatsioonide elujõulisust, samas ka väga tiheda alusmetsaga hämarates metsakooslustes liiki ei ole. Kuna liigi olemasolu on positiivselt seotud tüve ümbermõõduga, on oluline säilitada metsas ka vanu lehtpuid. Täheldatud on liigi tundlikkust õhusaaste suhtes. (Rohelise kaksikhamba kaitse tegevuskava eelnõu).

Meri-pungsammal (*Bryum marratii*) on üleujutatavate halofiilsete koosluste liik. Euroopas levib see Lääne-Euroopa rannikutel Skandinaaviast kuni Prantsusmaani, peamiselt piki avatud mererannikuid, olles kõikjal suhteliselt vähearvukas. Eestis kuulub meri-pungsammal ohualdiste liikide hulka ja II kaitsekategooriasse. Eestis on meri-pungsambla kasvukohtadeks avatud rannaniitude salinise vööndi sageli üleujutatavad kooslused, kus domineerivad alss ja tuderluga, samuti on teda leitud soolaku servaalalt tuderloa kooslusest. Peamiseks ohuteguriks on rannaniitude kinnikasvamine liiga vähese majandamise või majandamata jätmise tõttu. (Meri-pungsambla kaitse tegevuskava eelnõu).

Müür-raunjalg (*Asplenium ruta-muraria*) kasvab peaaegu kogu Euroopas, Aasia keskosas, Põhja-Aafrikas ja Põhja-Ameerika kaguosas kuivades kohtades maapinnal, lubjakivilõhedes, vanadel müüridel ja seintel. Eestis võib teda kohata võrdlemisi harva paepragudes Lääne- ja Loode-Eestis ning saartel. Teine raunjalaliik **pruun raunjalg (*Asplenium trichomanes*)** on laialdase levikuga, põhjapoolkera paras- ja troopikavöötmes ning mõnedes lõunapoolkera mägedes kasvav sõnajalg. Eestis võib teda harva leida saartel, Lääne- ja Loode-Eestis kaljutaimena paeividel, kiviaedadel ja müüridel kasvamas. (K. Rünk „Sõnajalad. Looduses. Aias. Toas“, 1999). Eesti ohustatud liikide punase nimestiku kohaselt on mõlemal liigil üsna sarnased ohutegurid. Enim ohustab raunjalgasid elupaikade kvaliteedi halvenemine või lausa nende kadumine, mida võivad põhjustada näiteks valgustingimuste äkiline muutus, liigne tallamiskoormus ja kivimurrud, samuti ehitustegevus.

Hall soolmalts (*Halimione pedunculata*) on haruldane rannikuelupaikade taim, mille levikuala on Eestis koondunud Väinamere rannikule (toim T., Kukk ja T. Kull „Eesti taimede levikuatlas“, 2005). Hall soolmalts eelistab kasvukohana rannasoolakuid, -niite ja mererannikut (toim M., Leht „Eesti

taimede määraja“, 2007). Eesti ohustatud liikide punase nimestiku kohaselt on liigi arvukuse trend praegu stabiilne, kuid seda ohustavad siiski mitu tegurit. Neist olulisimad on tallamine ning rannaniitude hooldamata jätmise tagajärjel toimuv võsastumine ja rannikukoosluste kinni kasvamine.

Rand-soodahein (*Suaeda maritima*) on paigutise levikuga taim, mis on valdavalt levinud Lääne-Eesti rannikul ja võib seal kohati olla üsna tavaline (toim T., Kukk ja T. Kull „Eesti taimede levikuatlas“, 2005). Rand-soodahein kasvab mererannal soolakulisel pinnasel ja on tihedalt seotud rannaniitudega (toim M. Leht „Eesti taimede määraja“, 2007). Eesti ohustatud liikide punase nimestiku kohaselt ohustabki liigi seisundit enim tema kasvukohtade majandamata jätmisest tingitud roostumine ja võsastumine, samuti tallamine ja looduslikud rannikuprotsessid.

Emaputk (*Angelica palustris*) on lauskmaataim, mida Eestis leidub peamiselt rannikul ja Tartu ümbruse luhaniitudel. Emaputk kasvab (sageli koos heinputkega) niisketel ja märgadel soo- ja rannaniitudel ning jõeluhtadel, kus pinnavesi püsib pidevalt piisavalt kõrge. Paljudes riikides puuduvad täpsed andmed liigi leiukohtadest ja nii mõneski riigis on emaputk sootuks kadunud. Eestis võib emaputke populatsioonide üldist seisundit hinnata heaks kuni rahuldavaks, lokaalpopulatsioonid on enamasti elujõulised ja tihedad. Siiski on kohati märgata nende olukorra halvenemist ja mõne leiukoha kadumist. Taimi kahjustavad eelkõige (suure tähtsusega ohutegur) soostunud alade kuivendus ja vähemal määral ehitustegevus. Viimast tuleb silmas pidada eriti linnalähedastel ja rannikualadel. Suure tähtsusega ohutegur on ranna- ja luhaniitude majandamata jäämine. Kehvasti majandatud või hiljuti mahajäetud rannaniitudel tunneb see liik ennast mõne aja veel üsna hästi, kuid põõsarinde tihenedes ja roostiku peale tungimisel see lõpuks siiski kaob. Ülekarjatamine on samuti ohuteguriks, kuna väikesed populatsioonid võivad seetõttu kergesti kaduda. (Emaputke kaitse tegevuskava eelnõu).

Aasnelk (*Dianthus superbus*) on nelgiliste sugukonda kuuluv II kaitsekategooria looduskaitsealune mitmeaastane soontaimeliik, mida leidub Eestis paiguti ja mis kasvab siin oma areaali loodepiiril. Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi on aasnelk ohustatud liik, mille arvukus väheneb. Aasnelk on levinud peamiselt Põhja- ja Lääne-Eestis ning on seal kohati suhteliselt sage. Liigi leiukohtade arv on viimastel aastakümnetel oluliselt vähenenud. Aasnelgi kasvukohtadeks on loopealsed ja niidud, põõsastega kaetud loodudel näiteks koos põõsasmaranaga (*Potentilla fruticosa*). Aasnelk eelistab nõrgalt happelist kuni nõrgalt aluselist mulda. (Kuiva kasvukoha taimede kaitse tegevuskava, 2017).

Pisikannike (*Viola pumila*) on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi ohualdis liik ja on arvatud looduskaitsealuse alusel II kaitsekategooria liikide hulka. Liik on spetsiifiliselt kohastunud, leiukohad on loopealsete väga madala rohustuga niisked sulglohud ja leiukohti on Eestis väga vähe teada. Pisikannikese elupaigad on valdavalt rannaniidud, loometsad ja -põõsastikud, looniidud. Ohutegur on niitude, karjamaade jms avamaade võsastumine niitmise või/ja karjatamise katkemisel. (Suuremõisa lahe looduskaitseala kaitse-eeskirja seletuskiri).

Rohekas õõskeel (*Coeloglossum viride*) on tagasihoidliku välimusega orhidee, mida on looduses üsna raske märgata. Euroopas on ta kõikjal peale Skandinaavia mägede muutunud haruldaseks taimeliigiks. Ka Eestis on rohekas õõskeel tõsiselt hävimisohus, sest kunagisest üle kolmekümnest leiukohast on viimastel aastatel seda taime leitud vaid väga üksikutes kohtades ning liik kuulub LK I kategooriasse. Rohekas õõskeel ei talu tihedat taimede konkurentsi. Tema ainsad sobivad kasvukohad Eestis ja naabermaades on järjekindlalt karjatatavad poollooduslikud rohumaad, enamasti ranna- ja looniidud, kus leidub hõreda madala taimestikuga kasvukohti. Enim ohustab liiki just selliste kasvukohtade kadumine. (T. Kull ja T. Tuulik „Kodumaa käpalised“, 2002).

Soohiilakas (*Liparis loeselii*) on madalakasvuline tagasihoidliku välimusega orhidee. Kuigi soohiilakat leidub nii Põhja-Ameerikas, Euroopas kui ka Aasias, on see enamikus kasvukohtades

esindatud väheste isenditega ja haruldane. Eesti on liigi levila põhjapiiriks ning lubjalembene soohiilakas on rohkem levinud Lääne-Eestis. Kasvukohtadena eelistab taim liigirikkaid madalsoid ja rannäärseid allikalisi soostunud niite. Peamine ohutegur on veerežiimi muutus ja taimestiku tihedamaks muutumine ja võsastumine. (Sugukond käpalised kaitse tegevuskava, 2012).

Punane tolmphea (*Cephalanthera rubra*) on peamiselt levinud Euroopas, kuid selle levila ulatub ida pool ka Iraanini ja lõunas Põhja-Aafrikasse. Meil on liik levinud üle Eesti, kuid väikeste populatsioonidena, valdavalt leidub populatsioonides taimi mõnest mõnekümneni ja vaid Lääne-Saaremaa paaris leiukohas on taimi tõesti palju. Liigi levik on seotud lubjarikaste muldadega Lääne- ja Põhja-Eestis, kuid viimastel aastakümnetel pole suurt hulka Mandri-Eesti asurkondadest enam leitud. Kasvukohtadeks sobivad punasele tolmpheale loometsad ja lubjarikkad puisniidud. Taim eelistab poolvarju ja päris lagedal niidul kasvada ei taha. Viimastel aastakümnetel on liigi levikuala meil märgatavalt kahanenud, seda nii võsastumise kui ka metsa järelkasvu või teise rinde tihenemise tõttu. Lisaks on arvestatav ohutegur arendustegevus, mis hävitab ja killustab liigi kasvukohti, mõningal määral mõjutab liigi kaitse korraldamist tema leiukoha andmete ebapiisavus. (Sugukond käpalised kaitse tegevuskava, 2012).

Kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*) on peamiselt boreaalne liik. Eestis asub enim liigi teadaolevaid kasvukohti Saaremaal (ligi veerand kõigist kasvukohtadest), isendirohkemad populatsioonid on Lääne-Eestis ja läänesaartel ning Järvamaal ja Jõgevamaal. Harva tuleb kuldkinga ette Lõuna-Eestis. Kuldkinga peamised elupaigad Eestis on salu-, loo- ja laanemetsad või neist pikaajalise inimtegevuse tulemusena kujundatud puisniidud, harvem soo- ja kõdusoometsad. Keerulise sigimisbioloogia ja aastatepikkuse algarengu tõttu on paljunemisikka jõudmisel liik jäänud püsima eelkõige inimtegevusest vähem häiritud vanemates metsades. Kuldking ei talu täisvarju ega täisvalgust ning niiskustingimuste muutusi. Kõige soodsamates kasvupaikades jõuab taimedeni veerand täisvalgusest. Peamised ohutegurid on liigi kasvukohtade muutused ja hävimine metsade lageraiete, kuivenduse ja ehitustegevuse tagajärjel kas otseselt kasvukohtades või nende naabruses. (Kauni kuldkinga kaitse tegevuskava 2016–2020).

Täpiline sõrmkäpp (*Dactylorhiza incarnata cruenta*) on levinud Euraasia põhjaosas Skandinaaviast Ida-Siberini. Eestis on tegu üsna haruldase taimega, mida võib peamiselt leida Lääne-Eestis ja saartel. Liigi levikuandmed ei ole selged, kuna seni selle liigina käsitletud taimed on sageli osutunud kahkjaspunase sõrmkäpa täpiliseks varieteediks. Niiskemaid lubjarikkaid kasvukohti vajav täpiline sõrmkäpp kasvab madalama rohuga kohtades, peamiselt lubjarikastes madalsoodes, soostunud niitudel ja niiskematel loopealsetel. Kuivendamine ja võsastumine on üks olulisimaid selle liigi elupaiku mõjutavaid ohutegureid. (T. Kull ja T. Tuulik „Kodumaa käpalised“, 2002).

Harilik muguljuur (*Herminium monorchis*) on Euraasia levilaga. Eestis on liik levinud eelkõige Lääne-Eestis, kus see on kohati väga arvukas. Hariliku muguljuure elupaigad on soo- ja rannaniidud ning allikasood. Viimastel aastakümnetel on liigi levikuala meil peaaegu kolmandiku võrra kahanenud. Seda on muu hulgas põhjustanud märgalade veerežiimi muutused, mis on nüüdisajal kõige olulisemad ohutegurid. Teine arvestatav mõjur on soostuvate- ja rannaniitude ebapiisav või liigintensiivne majandamine, samuti kesised andmed liigi kasvukohtade osas, mis samuti liigi seisundit ja kaitse korraldamist oluliselt mõjutavad. (Sugukond käpalised kaitse tegevuskava, 2012).

Kärbesõis (*Ophrys insectifera*) on suurest, põhiliselt Vahemere maades levinud putukõie taimeperekonnast kõige põhjapoolsema levikuga liik. Tema põhilised kasvualad asuvad Euroopa kesk- ja läänes, Skandinaavias on osaareal, mille kirdeserv läbib ka Eestit. Soomes leidub kärbesõit vaid Ahvenamaal ja Turu saarestikus. Kärbesõis ei ole Lääne-Eestis haruldane käpaline, eriti läänesaarte niiskematel puisniitudel, lookadastikes ja loomännikutes ning madalsoodes leidub seda kohati arvukalt. Siiski kasvab see meil levila kirdepiiril, Soomes on liik juba väga haruldane. Kärbesõie kasvukohad on enamasti kadastikud, lood, puisniidud ja madalsood. Liigile on oluline

lubjarikkus. Enim ohustab kärbesõit kasvukohaks olevate avakoosluste kadumine, märjematel aladel on oluline oht ka veerežiimi muutused. (Sugukond käpalised kaitse tegevuskava, 2012).

Jumalakäpp (*Orchis mascula*) on levinud laialdastel aladel Euroopas, Kesk-Aasias kuni Iraanini ja Põhja-Aafrikas. Samas on see mitmel pool Euroopas väga haruldaseks muutunud, väidetavalt traditsioonilise metsanduspraktika muutumise tõttu. Jumalakäpp kasvab varjukamates paikades kui teised käpa perekonna liigid. Leida võib seda põhiliselt Lääne-Eesti ja läänesaarte puisniitudel, loodudel ja loometsades. Puisniitude majandamise lakkamise tõttu on üha vähem leida suuri asurkondi. Liigi peamine kasvuala jääb meist lõunasse ja edelasse. Eestis jõuab see oma levila kirdepiirile. Kõige suuremaks ohuks on jumalakäpale elupaikade kadumine peamiselt võsastumise ja kinnikasvamise tõttu. Jumalakäpa arvukust mõjutab ka kasvukohtade killustatus ja vähene sidusus, mis lisaks avamaastike võsastumisele avaldub liigi kasvukohaks olevate loometsade ulatuslike raiete tõttu (soodustab alusmetsa tihenemist). (Sugukond käpalised kaitse tegevuskava, 2012).

Tõmmu käpp var. *aestivalis* (*Orchis ustulata* var. *aestivalis*) on nii Eestis kui ka mujal Euroopas üks ohustatumaid käpaliseliike eelkõige traditsiooniliste põllumajandusviiside kadumise tõttu, kuna see liik asustab vanu poollooduslikke rohumaaid. Kasvab enamikus Euroopast ning jõuab oma leviku põhjapiirile Fääri saartel, Gotlandil ja Eestis. Liik on kõikjal vähenemas ja ka kõikjal kaitse all. Eestis on samuti viimase viiekümne aasta jooksul liigi leviala oluliselt vähenenud ja praegu on meil selle liigi jätkusuutlikke populatsioone alla 40. Tõmmu käpp eelistab päikselisi, avatud kasvukohti lühikese rohuga lubjarikastel rohumaadel. Eesti tingimustes leidub seda sageli ka kadastuvatel või männiga ülekasvavatel endistel rohumaadel. Tõmmu käpp kuulub Vabariigi Valitsuse määruse alusel II kategooria kaitstavate liikide hulka ja on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) järgi ohustatud liik. (Tõmmu käpa kaitse tegevuskava eelnõu).

2.1.4. Muud kaitse alla võtmise eeldused ja kohustused

Ajaloolis-kultuuriline väärtus. Kaitsealal kaitstakse ka kultuuripärandit. Piirkonna looduse kujunemine on tihedalt seotud sealse inimasustusega. Vee alt vabanevatel rannaniitudel on karjatatud loomi ja tehtud heina. Kasari luht on olnud ümberkaudsete talude heinamaaks. Eriti mitmekesist kasutust on leidnud puisniidud: sealt on saadud kütte- ja tarbepuitu, korjatud seeni, marju, ravimtaimi, tehtud lehisvihtasid ja heina, suve lõpul karjatatud loomi. Loopealseid on võsastumast hoidnud kariloomad. Eluhoonete ehitamisel on kasutatud peamiselt kohalikku materjali: puitu, maakivi, paasi, pilliroogu, aga ehituspalki on toodud ka kaugematest metsadest nii mandrilt kui ka Muhumaalt. Matsalu pikk ja liigendatud rannajoon on loonud head võimalused traditsioonilise rannakalanduse arenguks, mille tõttu on kujunenud piirkonnale omased püügivahendid ja -võtted. Kuigi nõukogude võimu ajal oli vahepeal kalapüük Matsalu lahes keelatud, on siiski säilinud traditsiooniline rannakalandus ja paatide ehitustraditsioon. Samuti on piirkonnas ajalooliselt välja kujunenud põlvkondade kaupa edasi pärandatud püügiõigused ning kutselise kalapüügi piirkonnad on kohalike rannakalurite vahel vastavalt kokkuleppeliselt ära jagatud.

Rahvuspargi pärandmaastikel on säilinud ajaloolis-kultuurilise väärtusega elemente alates esiajast (kalmed, ohvrikivid, muistsed põllud) kuni tänapäeva väärtusteni välja (näiteks rahva- ja koolimajad). Matsalu rahvuspargi külade taluarhitektuuril on suur ajaloolis-kultuuriline ja etnograafiline väärtus, eriti arvukalt on säilinud enne II maailmasõda ehitatud rehielamuid. Kohaliku ehituspärandi eripära on lehtpuidu, eriti tamme kasutamine seinapalkidena. Matsalu rahvuspargi kultuuripärand on kultuurmaastikud, piirkonnale iseloomulik ja eripärane materiaalne ja vaimne pärand, keskkonnaga seotud traditsiooniline inimtegevus ja elulaad ja selle väljendus kinnispärandis ja rahvakultuuris ning kõik rahvuspargi alaga seotud kultuuriavaldused, nagu kinnisobjektid (asustusstruktuur ja -tihedus,

hooned, sillad, kraavid, teed, matmispaigad, kiviaiad, puud, kõlvikud), töövõtted, käsitööesemed, keel, rahvaluule, kohanimed ja kohapärimus, aga ka Matsalu looduse enam kui sajandipikkune teaduslik uurimine (Matsalu rahvusparki kaitsekorralduskava, 2015).

Kaitsealal kaitstakse kaitsealale jäävaid parke ja kaitstava looduse üksikobjekte. Kaitsealal on säilinud üsna eriilmelisi mõisaansambleid. Mitmed mõisapargid on metsistunud, kuid on sellisena ökoloogiliselt rikkad. Kaitsealale jäävad mõisad on Saastna, Matsalu, Penijõe, Kloostri, Haeska, Väike-Rõude, Suur-Rõude ja Kiideva. Kaitsealale jääb ka kaitstavaid looduse üksikobjekte. Neist kolm on üksikpuud: Karusselja pärn (KLO4000876), Matsalu pöök (KLO4000875) ja Lõpre tamm (KLO4000388) ning üks Näärikivide nimeline rändrahnude kogumik (KLO4000963). Lisaks võeti 2022 aastal uute üksikobjektidena kaitse alla Kirikuküla ja Matsalu külas kavavad Suitsu tammed (19 tükki).

Matsalu rahvusparki kultuuripärandist on 64 kinnispärandi objekti (peamiselt mõisaarhitektuuri ja arheoloogiapärandi üksikobjektid) muinsuskaitse all. Kaitseala vastab Rahvusvahelise Looduskaitse Liidu (IUCN) rahvusparki määratlusele: inimese ja looduse koosmõjul on kujunenud ökoloogiliselt, esteetiliselt ja kultuuriliselt eripärane ja väärtuslik ala koos bioloogilise mitmekesisusega, mille kaitseks on olulisim inimese ja looduse traditsioonilise koostoime säilimine.

Teaduslik väärtus. Suurimat teaduslikku huvi on läbi aegade pakkunud kaitseala linnustik. Piirkonna märkimisväärsed linnurikkust on esimest korda kirjeldanud juba 1870. aastal Tartu Ülikooli zooloogiamuuseumi konservator Valerian Russow. Mitu tuntud ornitoloogi, nagu Ernst von Middendorff, Harald Loudon, Sergei Buturlin, ja paljud teised külastasid juba 19. ja 20. sajandi vahetusel siinset piirkonda. Põhjalikumalt hakkas Matsalu linnustikku uurima Eerik Sits (hilisem Kumari). Süsteemselt on kaitseala linnustikku uuritud tänapäevani. Linnustikuloendusi korraldatakse juba 1958. aastast kasutuses olnud seiremetoodikaga, et andmed oleksid läbi aegade võrreldavad. Lisaks asub Matsalu rahvusparkis Eesti ainuke lindude ja nahkhiirte rõngastuskeskus, mille rõngastega rõngastatakse aastas (vabatahtlike abiga) kuni 160 000 lindu ja umbes tuhat nahkhiirt.

Kaitseala taimkatet on peamiselt uuritud aastatel 1977–1980 (Pork, Ksenofontova, Krall, Ingerpuu, Ksenofontova). Hiljem (1994–2003) seiras kaitseala taimkatet Tiit Kaljuste. Viimati seirati kaitseala taimkatet 2012. aasta suvel, kui inventeeriti kaitsealal paiknevate valitud laidude kaitsealuseid taimeliike. Lisaks on uuritud kaitseala loomastikku. Üldülevaate imetajatest avaldas 1984. aastal J. Naaber. Uuring kaitseala imetajate kohta valmis ka 2007. aastal (Bekker, Boshamer, Kooij jt). Uurimusi on avaldatud ka nahkhiirtest (Lotman, 1997), kobrastest (Lepik, 1997) ja pisiimetajatest (Lepik, 1999). Lisaks on uuritud kaitseala kalastikku, kahepaikseid, selgrootuid, seeni, samblikke jpm.

Rahvusvahelisest lepingust tulenev kohustus. Rahvusvahelise tähtsusega märgalade, eriti veelindude elupaikade konventsiooni artikli 2 lõike 1 kohaselt on Matsalu rahvuspark rahvusvahelise tähtsusega märgala (Ramsari ala). Ühtlasi on kaitseala Euroopa Nõukogu diplomiala. Diplomiga tunnustatakse Matsalu bioloogilist, geoloogilist ja maastikulist mitmekesisust. Peale selle on Matsalu rahvuspark osa HELCOM-i ehk Helsingi komisjoni Väinamere merekaitsealast. Helsinki komisjoni konventsioon on Läänemere piirkonna merekeskkonna kaitset tagav kokkulepe.

Loodusdirektiivi rakendamine. Loodusdirektiivi ülesanne on kaitsta ohustatud loomaliike ja nende elupaigatüüpe ning aidata kaasa looduse mitmekesisuse säilimisele ja taastamisele. Direktiivi artikli 6 punkti 1 kohaselt tuleb liikmesriikidel kehtestada direktiivi lisades nimetatud elupaigatüüpide ning liikide ja nende elupaikade kaitseks vajalikud kaitsemeetmed, mis vastavad nende elupaigatüüpide ja liikide ökoloogilistele nõudlustele. Matsalu rahvuspark kuulub Väinamere loodusala koosseisus üleeuroopalisel kaitsealade võrgustikku Natura 2000. Loodusala eesmärk on kaitsta loodusdirektiivi

I lisas nimetatud elupaigatüüpe ja II lisas nimetatud liikide elupaiku, mille kaitse on ühtlasi Eesti riigi rahvusvaheline kohustus.

Linnudirektiivi rakendamine. Linnudirektiivi eesmärk on kaitsta kõiki linde tapmise ja püüdmise eest, piirata lindude küttimist ja nendega (samuti nende kehaosade ja neist valmistatud esemetega) kaubitsemist. Direktiiv teeb kohustuslikuks moodustada üleeuroopaliselt ohustatud liikide ja rändliikide elupaikade kaitseks spetsiaalsed linnualad. Linnudirektiivi artikli 4 punkti 2 kohaselt on liikmesriikidel kohustus rakendada erimeetmeid direktiivi lisades nimetatud regulaarselt leiduvate rändlinnuliikide, eelkõige nende liikide pesitsus-, sulgimis- ja talvitusala ning rändepeatuspaikade kaitseks, mis tagaks nende liikide säilimise ja paljunemise nende levikualal. Matsalu rahvuspark kuulub Väinamere linnuala koosseisus üleeuroopaliselt kaitsealade võrgustikku Natura 2000. Kaitse-eesmärgiks seatud linnudirektiivis nimetatud liikide kaitse on ühtlasi Eesti riigi rahvusvaheline kohustus.

Lisaks eespool nimetatud loodusväärtustele on Matsalu rahvusparki kaitse all hoidmine oluline teistegi haruldaste ja ohustatud taime- ja loomaliikide kaitseks. Samas pole nende kõikide eraldi kaitse-eesmärgina nimetamine vajalik, kuna eesmärgiks seatavate katusliikide, nende elupaikade ja koosluste kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. See tähendab, et kaitsekorra väljatöötamisel on lähtutud kaitse-eesmärgina loetletud liikide ja koosluste ökoloogilistest nõudlustest. Seeläbi tagatakse kaitse kõikidele liikidele, kelle elupaigaks on kaitse-eesmärgiks olev kooslus, või ka neile liikidele, kelle elupaiga eelistused sarnanevad eesmärgina loetletud katusliikide omadega.

Teised alal leiduvad liigid. Lisaks eespool nimetatud loodusväärtustele on Matsalu rahvusparki kaitse all hoidmine oluline teistegi haruldaste ja ohustatud taime- ja loomaliikide kaitseks. Samas pole nende kõikide eraldi kaitse-eesmärgina nimetamine vajalik, kuna eesmärgiks seatavate katusliikide, nende elupaikade ja koosluste kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. See tähendab, et kaitsekorra väljatöötamisel on lähtutud kaitse-eesmärgina loetletud liikide ja koosluste ökoloogilistest nõudlustest. Seeläbi tagatakse kaitse kõikidele liikidele, kelle elupaigaks on kaitse-eesmärgiks olev kooslus, või ka neile liikidele, kelle elupaiga eelistused sarnanevad eesmärgina loetletud katusliikide omadega. Kaitseala kaitse-eesmärgiks on seatud need kooslused ja kaitsealused liigid, kelle kaitse jaoks on tegemist esindusliku ja soodsa seisundi säilitamiseks olulise alaga. Kaitse-eesmärgiks on seatud ka need liigid, kelle kaitse sellel alal on loodus- või linnudirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus või kelle soodsa seisundi säilitamiseks pikaajaliselt (säilitamiseks pikas perspektiivis) ei piisa ainult isendikaitsest. Teisi kaitsealuseid liike ei ole kaitsekorra määramisel aluseks võetud, kuid nende puhul on arvestatud, et eesmärgiks seatavate katusliikide ja koosluste alusel kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. Kaitse-eeskirjas sätestatud kaalutusõiguse (LKS § 14 lõige 2) teostamisel lähtutakse sellisel juhul LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse nõuetest. Teiste sõnadega tuleb nende liikide puhul kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tegevusteks ja kaitseala valitseja nõusolekuta keelatud tegevusteks nõusolekut andes arvestada, et kavandatud tegevus ei oleks vastuolus LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse põhimõtetega. Isendikaitse väldib konkreetsete isendite surmamist, kahjustamist ja hävitamist, kuid ei taga nende liikide elupaikade säilimist sellises mahus, et oleks tagatud nende liikide püsiv pikaajaline säilimine nende levikualal.

Keskkonnaregistri andmetel on alal registreeritud veel paljude teiste kaitsealuste liikide olemasolu. Linnuliikidest on kaitsealal mudanepp (*Lymnocryptes minimus*), mis kuulub II kaitsekategooriasse, ning hiireviu (*Buteo buteo*), soo-loorkull (*Circus pygargus*), väike-kirjurähn (*Dryobates minor*), lõopistik (*Falco subbuteo*), väike-kärbsenäpp (*Ficedula parva*), tait (*Gallinula chloropus*), suitsupääsuke (*Hirundo rustica*), väänkael (*Jynx torquilla*), männi-käbilind (*Loxia pytyopsittacus*), hallpea-rähn (*Picus canus*), kodukakk (*Strix aluco*) ja händkakk (*Strix uralensis*), mis kuuluvad III kaitsekategooriasse. Taimeliikidest on kaitsealal leitud looniitudel madal unilook (*Sisymbrium*

supinum) üksikute isenditena, mis kuulub loodusdirektiivi II lisasse. Loomaliikidest on kaitsealal apteegikaan (*Hirudo medicinalis*), mis kuulub II kaitsekategooriasse, ning sõõrsilmik (*Lopinga achine*), nastik (*Natrix natrix*) ja rohukonn (*Rana temporaria*). Lisaks leidub alal loodusdirektiivi II lisasse kuuluv vasakkeermene pisitigu (*Vertigo angustior*). Sõõrsilmikul ja vasakkeermesel pisiteol on teada vaid üks leiukoht ning apteegikaani enam viimati toimunud inventuuri käigus teadaolevast elupaigast ei leitud, mistõttu nende kaitse-eesmärgiks seadmine ei ole seni teadaolevalt vähese arvukuse (või alalt puudumise) tõttu põhjendatud. Nastikja rohukonn on alal laialt levinud, kuid nende liikide elupaigad on kaitstud teiste liikide elupaikade ja koosluste kaudu. Nende liikide puhul tuleb arvestada, et kaitseala valitseja võib tuginedes LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse sätetele seada lisaks kaitse-eeskirjas esitatud piirangutele liigispetsiifilisi tingimusi, mis on vajalikud isendikaitseks.

2.2. Kaitse alla võtmise otstarbekus

2.2.1. Metsavajakud

Matsalu rahvusparki jätkuva kaitsemise otstarbekus tuleneb eelkõige ala linnurikkusest, aga ka teistest alale iseloomulikest ja/või kaitsealustest loomadest ja taimedest ning mitmekesisest koosluste kompleksist. Lisaks on ala jätkuv kaitse all hoidmine vajalik metsavajakute kaitseks. Eesti metsanduse arengukava (2011–2020) kohaselt seati eesmärk parandada metsade range kaitse tüpoloogilist esindatust. Kaitseala kaitsekorra uuendamise tsoneeritakse juurde 592 ha (sellest 429,1 ha on soovikumetsad, 59,6 ha salumetsad ja 103,3 laanemetsad) metsavajakuid sihtkaitsevööndi koosseisu. See omakorda aitab kaasa kaitse-eesmärgiks seatud liikide soodsa seisundi tagamisele ja iseloomuliku elustiku säilimisele.

Metsavajakute kontseptsiooni eesmärk on see, et metsade range kaitse tagaks Eestis vanadele (vähemalt 100-aastastele) metsadele iseloomuliku elustiku säilimise. See kontseptsioon põhineb lühidalt kolmel järgmisel alusväitel:

- looduslike asurkondade elujõulisus oleneb nende elupaiga pindalast ning üldjuhul on olemas kriitiline elupaiga hävimise maksimummäär, mille ületamisel sureb asurkond välja. Empiiriliste uuringute põhjal on selleks määraks 70–80% algse elupaiga kadu;
- vanade metsade looduslikku pindala (osakaalu) saab arvutada looduslike puistuvahetushäiringute sagedusest, mis erineb metsatüübiti. Sagedaste häiringutega metsades (nt põlengudünaamikaga nõmmemetsad) on vanu metsi looduslikult vähem kui harvade häiringutega metsades (nt häiludünaamikaga lodu- ja salumetsad) ning vastavalt on ka elustiku jaoks viimaseid vaja suhteliselt rohkem;
- range kaitse miinimumeesmärk on seega 20% iga kasvukohatüübi looduslikust vanade metsade pindalast. Selle prognoosimisel on praktiline lähtuda praegusest metsapindalast, mis on olnud ilmselt kõige pikaajalisem inim mõjulise seisund, sh enne järsku metsasuse langust 18. sajandil (Lõhmus, A., Kohv, K., Palo, A., Viilma, K. 2004. Loss of old-growth, and the minimum need for strictly protected forests in Estonia. Ecological Bulletins 51: 401–411).

2.2.2. Kooslused

Omaette oluliseks väärtuseks on Matsalu rahvusparki maastikud ja sealsed elupaigad. Väga suur osa neist vastab loodusdirektiivi elupaigatüüpide kriteeriumitele ja on seetõttu olulised nii riiklikul kui ka Euroopa tasandil. Kaitsealal leiduvate elupaigatüüpide ehk koosluste komplekt on mitmekesine, kuid valdavas ulatuses saab need jagada kolme suurde gruppi: veealade- ja rannikuga seotud kooslused, poollooduslikud kooslused ning metsakooslused.

2.2.2.1. Veealade ja rannikuga seotud kooslused

Veekogudega seotud kooslustest asub valdav osa inventeeritud elupaigatüüpidest Matsalu lahes või kaitseala Väinamere osale jääval merealal. Näiteks on rahvusparki meres laialt levinud **veealused liivamadalad** (1110), mille ulatust hinnati 2006.–2008. aastal toimunud merepõhja inventuuri käigus (osa projektist „Merekaitsealad Läänemere idaosas“) ligikaudu 7989 ha-le. Hilisema elupaiga leviku prognoosi mudeli järgi võib see elupaik hõlmata kaitseala avamere osast isegi ligikaudu 18 000 ha. Üks kaitseala olulisimaid veekogudega seotud kooslusi on **jõgede lehtersuudmealad** (1130). Eesti rannikul saab lehtersuudmena käsitleda vaid Matsalu lahte (eespool viidatud merepõhja inventuuri kohaselt on koosluse ulatus u 4743 ha), kus soolsus suureneb enam-vähem ühtlaselt: magedaveelisest Kasari jõe suudmealast kuni kuue promillini Väinameres. Matsalu rahvusparki tähtsaimate mereliste koosluste hulgas on kindlasti **rannikulõukad** (1150*), milleks võiks kaitsealal pidada Teorehe järve, kuid seda ei ole keskkonnaregistri inventuuri andmestiku kohaselt eraldi elupaigana eraldatud ja see on osa rannaniidu elupaigatüübist. Oluline mere-elupaigatüüp, mida Matsalu rahvusparkis leidub, on ka **laiad madalad lahed** (1160). Selleks on Väinamere mere-elupaikade ja põhjaelustiku inventuuri käigus inventeeritud Topu laht (kokku ligikaudu 390 ha). Kaitsealale jäävas meres, Kumari ja Papilau lähistel leidub ka **karisid** (1170), mida on sama inventuuri kohaselt Matsalus vähemalt 52 ha. (Matsalu rahvusparki kaitsekorralduskava, 2015). Hilisemate modelleerimisandmete kohaselt võib karisid leida isegi 237 ha.

Rannikul on Matsalu rahvusparkis üsna levinud **liivased ja mudased pagurannad** (1140), mida eespool mainitud projekti käigus on kaitsealal inventeeritud u 4032 ha. Mõnel pool leidub rahvusparki rannikul **esmaseid rannavalle** (1210), mis on kaitsealal inventeeritud Natura pilootprojekti käigus. Toona kaardistati seda kooslust rahvusparki edelaosas Rooglau küla rannikul, lisaks veel Kumari ja Sipelgarahu ümbruses, kokku u 20 ha. Tegemist ei ole lõpliku loeteluga ning tegelikkuses leidub seda kooslust rahvusparkis ka mujal. Nagu ka eelmist kooslust on ka **püsitaimestuga kivirandu** (1220) inventeeritud Natura pilootprojekti käigus. Kooslust on leitud vaid Kumari laiu põhjaosast ligikaudu 0,6 ha suuruselt alalt. Rahvusparkis asuvad püsitaimestuga kivirannad peamiselt saartel ja merele avatud poolsaartel, valdavalt kompleksis eelmise elupaigaga. (Matsalu rahvusparki kaitsekorralduskava, 2015).

Lisaks kuuluvad sellesse gruppi **väikesaared ning laiud** (1620). Asustamata väikesed saared kujutavad endast kompaktseid komplekse eespool käsitletud elupaikadest. Neist mitmed suuremad (Kumari, Papilaid) olid varem asustatud. Kalurite abutiste elamise, niitmise, karjatamise jm kujul on inimesed mingil määral mõjutanud kõik vähegi suuremaid saari ja laide. Lindude keskmine asustustihedus saartel on üle 150 paari hektari kohta, mõnel eriti sobilikul saarel üle 300 paari hektari kohta, tiheda koloonia olemasolul pesitseb saarel mitu tuhat lindu hektaril. Enamik saari on rohkem või vähem kulustunud või võsastunud, niidutaimestik on säilinud enamasti väiksemate lappidena ja niidulinnustik on suuresti hääbunud, seega on nende saarte looduskaitseline väärtus mõneti langenud. Elupaigaandmestiku kohaselt leidub seda elupaigatüüpi kaitsealal u 72 ha.

Eraldiseisva kooslusena võib siin grupis välja tuua **jõesid ja ojad** (3260). Rahvusparkis asuvad jõed (kokku umbes 50 km) on tähtsad lahtede ja järvikute sissevooludena, kalade rändeteede ja kudemisaladena, lindude liikumiskoridoridena ja toitumispaikadena, kobraste ja saarmaste elupaikadena ning harrastuskalapüügi kohtadena. Samuti on jõgedele endiselt omased ulatuslikud üleujutused, veetase võib kõikuda üle kahe meetri. (Matsalu rahvusparki kaitsekorralduskava, 2015)

2.2.2.2. Poollooduslikud kooslused

Poollooduslikeks kooslusteks ehk pärandkooslusteks nimetatakse loodusliku elustikuga kooslusi, mida on kestvalt niidetud või karjatatud. Nende ilme ja väärtused on kujunenud ja säilinud tänu pikka aega püsinud kestlikule, loodust arvestavale majandamisele. Poollooduslike koosluste inventuure on

tehtud eri aastate jooksul ja see info uuenev pidevalt, allpool olevad andmed on registrist välja võetud seletuskirja koostamise ajal.

Poollooduslikud kooslused on Matsalu rahvuspargis laialt levinud. Rahvuspargile iseloomulikud ja seal laiemalt levinud poollooduslikud kooslused on **rannaniidud** (1630) ning nende osana **soolakulised muda- ja liivarannad** (1310). Keskkonnaregistri kohaselt levivad rannaniidud Matsalu rahvuspargis ligikaudu 2267 ha-l esinduslikkusega A–D (väga esinduslik kuni väheesinduslik). Soolakud on Matsalu märgalal alati rannaniitude elupaigakompleksi osa olnud. Tegemist on mosaiikse ja dünaamilise levikuga kooslusega, mis teeb selle kaardistamise väga keeruliseks, kuid suurematel rannaniitudel (Põgari, Teorehe ja Keemu rannaniidud) on need üldjuhul alati esindatud.

Kadastikud (5130) on Matsalus laialt levinud kompleksis rannaniitude suprasaliinsete osade, aruniitude ja loopealsetega. Keskkonnaregistri kohaselt leidub Matsalu rahvuspargis u 158 ha kadastikke esinduslikkusega B–D (esinduslik kuni väheesinduslik). Valdav osa sellest kooslusest on seni veel hooldusesse võtmata.

Rahvuspargis on võrdlemisi levinud ka **kuivad niidud lubjarikkal mullal** (*olulised orhideede kasvualad – 6210), mis piirnevad tihti suprasaliinsete rannaniitudega ja on osaks samast karjamaast. Keskkonnaregistri kohaselt leidub neid kooslusi kaitsealal ligikaudu 658 ha (sellest 132 ha on tärniga* elupaik) esinduslikkusega A–D (väga esinduslik kuni väheesinduslik). Ka **liigirikkaid niite lubjavaesel mullal** (6270*) võib kaitsealal mitmel pool kohata. Neid leidub keskkonnaregistri kohaselt 258 ha esinduslikkusega A–D (väga esinduslik kuni väheesinduslik).

Matsalu rahvuspargi kaitse-eesmärgiks seatav elupaigatüüp **loopealsed (alvarid)** (6280*) on kaitsealal tavaline kooslus. Tihti näeb loopealseid koos lubjarikaste aruniitude ja kadastikega, palju on ka üleminekulisi kooslusi. Keskkonnaregistri kohaselt leidub kaitsealal loopealseid ligikaudu 194 ha esinduslikkusega A–C (väga esinduslik kuni arvestatav esinduslikkus).

Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510) on Matsalus esindatud peamiselt luha ja rannaniitude servaaladel, üleminekuid on enam-vähem kõigi niidutüüpidega. Keskkonnaregistri kohaselt leidub neid kooslusi Matsalu rahvuspargis kokku umbes 204 ha esinduslikkusega B–D (esinduslik kuni väheesinduslik).

Sinihelmikaniidud (6410) on Matsalu rahvuspargis samuti mitmel pool esindatud, tihti piirnevad need soostunud rannaniitudega ja on osa samast karjamaast. Mosaiikse leviku tõttu ei ole seda elupaika ammendavalt kaardistatud, samuti on üleminekud teistele niidutüüpidele üldjuhul sujuvad ja ebamäärased. Keskkonnaregistri kohaselt leidub sinihelmikakooslusi Matsalu rahvuspargis 169 ha esinduslikkusega A–D (väga esinduslik kuni väheesinduslik). Mitmel pool kaitsealal on levinud **niiskuslembesed kõrgrohostud** (6430), mis asuvad enamasti teiste poollooduslike koosluste äärsetes märgades laikudes. Kokku on neid kooslusi inventeeritud 107 ha esinduslikkusega A–D (väga esinduslik kuni väheesinduslik).

Kaitseala eesmärgiks seatavad **luhad** (6450) on Matsalule väga omased. Koosluse pindala on keeruline täpselt määrata, sest tüüpilisel kujul levivad luhad eelkõige Kasari deltas ja sellest väljaspool on suurtel aladel sujuvad üleminekud teisteks elupaikadeks, eelkõige madalsoodeks, rannaniitudeks ja märgadeks aruniitudeks, samuti on osa luhast võsastunud, kuid veel luhaks taastatav. Keskkonnaregistri kohaselt leidub Matsalu rahvuspargis luhaniitusid umbes 5392 ha esinduslikkusega A–D (väga esinduslik kuni väheesinduslik).

Puisniidud (6530*) on Matsalu märgalale ajalooliselt väga iseloomulikud, kuid nende pindala on 20. sajandi jooksul tugevalt vähenenud. Viimase kahe kümnendi pingutused on taas seda suurendama hakanud. Puisniite leidub nii suuremates metsades kui ka talulähedaste heinaaedadena.

Keskkonnaregistri kohaselt leidub Matsalu rahvuspargis ligikaudu 107 ha puisniite esinduslikkusega A–D (väga esinduslik kuni väheesinduslik).

Matsalu rahvuspargis liigituvad poollooduslike koosluste hulka ka **liigirikkad madalsood** (7230), kuna enamasti on tegu suhteliselt noorte soodega, mille turbakiht ei ole kuigi tüse ja mida on varem kasutatud heina- või karjamaadena. Matsalus asuvad aluselised madalsood valdavalt koos märgade niitudega (rannaniitude suprasaliinse vööndi soostumisel, lammil jõgedest kaugemates lohkudes, loolade halva äravooluga paigus) ja kohati ka väikeste laikudena metsas. Keskkonnaregistri kohaselt leidub Matsalu rahvuspargis kokku umbes 34 ha liigirikkaid madalsoid esinduslikkusega A–D (väga esinduslik kuni väheesinduslik).

Viimane Matsalu märgalale väga iseloomulik poollooduslik kooslus on **puiskarjamaa** (9070). Leidub nii puisniiduilmelisi karjatavaid puistuid, vanu karjatatavaid metsi kui ka karjamaail levivaid võsastikke. Keskkonnaregistri kohaselt leidub Matsalu rahvuspargis ligikaudu 302 ha puiskarjamaasid esinduslikkusega A–D (väga esinduslik kuni väheesinduslik).

Peamine poollooduslike kooslustega seotud probleem on nende hooldamisest välja langemine, mis tingib alade kulustumise ja võsastumise ning niiskemate koosluste puhul ka roostumise. Need protsessid ei mõjuta negatiivselt ainult kooslust ennast, vaid kahjustavad ka selle sobivust kaitsealuste liikide kasvukohana ja elupaigana. Poollooduslike koosluste säilimise eelduseks on nende järjepidev hooldamine, st niitmine ja/või piisava karjatamiskoormusega karjatamine. Matsalu rahvuspargis on väga paljud kooslused hoolduses, kuid on ka suur hulk alasid, mis vajavad taastamist ja uuesti hooldamisse võtmist.

2.2.2.3. Metsakooslused

Arvestades kogu ala suurust ei ole metsakoosluste osakaal alal suur, kõige enam leidub Matsalu rahvuspargis lehtmetsi, millest osa on kasvanud endistele niidualadele. Matsalu rahvuspargi metsakooslusi inventeeriti põhjalikumalt 2012.–2013. aastal. Kuna enamik nendest aladest jääb sihtkaitsevööndisse, siis metsakoosluste väärtus on pigem kasvanud. Ka metsaelupaikade puhul uuendatakse elupaigaandmestikku, allpool olevad andmed on välja võetud seletuskirja koostamise ajal.

Looduslikest metsakooslustest on mõningal pool kaitsealal levinud **vanad loodusmetsad** (9010*). Rahvuspargi metsad on suhteliselt noored ja tüüpilist vana loodusmetsakooslust leiab kaitsealal harva, vanu loodusmetsi on alal inveteeritud 50,5 ha esinduslikkusega C–D (arvestatav esinduslikkus kuni väheesinduslik).

Erinevalt vanadest loodusmetsadest on **vanade laialehiste metsade** (9020*) tüüp Matsalu rahvuspargis laialt levinud. Üldjuhul on tegu varem niidetud või karjatatud metsadega, mis on kasutuse lakkamisel kasvanud tunduvalt tihedamaks. Vanas metsapõlvkonnas domineerivad laia võraga tammed, vähemal määral teised laialehised puud. Nooremas põlvkonnas on tavaliselt valitsevaks saar, kask või sanglepp, kusjuures see metsapõlvkond on tavaliselt tihedam ja tihti sirgunud eelmisest kõrgemaks. Kinnikasvamisega kaasneb veerežiimi muutumine, mis tingib sageli suktsessiooni soostuvaks metsaks, mistõttu on selle koosluse täpne kaardistamine ja pindala määramine raskendatud. Metsaelupaigatüüpide inventuuri käigus on vanu laialehiseid metsi kaardistatud umbes 549 ha esinduslikkusega B–D (esinduslik kuni väheesinduslik).

Sarnaselt eelmisele metsatübile on ka **soostuvate ja soo-lehtmetsade** (9080*) tüüpi kuuluvad metsad Matsalu rahvuspargis üsna tavapärased. Need kooslused on tihti eelmisega tihedalt põimunud.

Seda metsakooslust on alal inventeeritud ligikaudu 2678 ha esinduslikkusega A–D (väga esinduslik kuni väheesinduslik).

Üsna haruldane metsakooslus on Matsalu rahvuspargis metaelupaigatüüp **rusukallete ja jäärakute metsad** (9180*). Kuigi sellesse tüüpi kuulub Matsalus vaid üks umbes 4 ha suurune metsatükk, on tegemist väga olulise kooslusega. Laialehised rusukaldemetsad kasvavad Eestis väga kitsal ja selgesti eristataval alal ning lisaks Põhja-Eesti pankranniku jalameile leidub seda kooslust veel vaid Matsalus Salevere panga rusukaldel.

Teine suhteliselt haruldane Matsalu rahvuspargis leiduv metsakooslus on **lammi-lodumetsad** (91E0*). Sellesse tüüpi on inventeeritud vaid üks metsapolügoon suurusega 4 ha. Samas on väga tõenäoline, et kooslus on rahvuspargis levinud ka mujal, kuna ülejutusosalale jäävaid lehtmetsi leidub Matsalu rahvuspargis veel.

Matsalu rahvuspargis leidub vähesel määral ka elupaigatüüpi **lubjakivipaljandid** (8210). Matsalu rahvuspargis on lubjakivipaljandid esindatud Kirblas, Kloostris ja Saleveres. Seisund on teadaolevalt soodne. Kahjuks on inventuuriandmed olemas vaid Salevere Salumäel asuva paljandi kohta, mis on inventuuri kohaselt u 1,4 km pikkune. Kuna tegemist on maastikus väga selgelt eristuva kooslusega, on põhikaardi abil võimalik hinnata ka teiste paljandite suurust: Kirbla u 870 m ja Kloostri u 860 m, ning kasutada neid kaitse-eesmärgi seadmisel.

Matsalu rahvuspargis seni inventeeritud kooslused asuvad seal piisavalt kõrge esinduslikkusega ja laial alal, mistõttu on kõik need kooslused kavandatud ka kaitseala kaitse-eesmärgiks. Kõik kaitseala eesmärgiks seatavad kooslused on ühtlasi Väinamere loodusala kaitse-eesmärgid, kuid lisaks neile on loodusala kaitse-eesmärgiks seatud järgmised elupaigatüübid: merele avatud pankrannad (1230), püsitaimestuga liivarannad (1640), rabad (*7110), allikad ja allikasood (7160), lubjarikkad madalsood lääne-mõõkrohuga (*7210), nõrglubja-allikad (*7220) ning rohunditerikkad kuusikud (9050). Neid kooslusi Matsalu rahvuspargi kaitse-eesmärgiks ei seata, kuna neid ei ole alal inventeeritud. Neid elupaigatüüpe leidub mujal looduslal. Samuti ei seata Matsalu rahvuspargi kaitse-eesmärgiks kooslust kuivad nõmmed (4030), mida on varem inventeeritud Kiideva küla ligidal suure rannaniidumassiivi maapoolses osas u 5 ha suurusel alal, kuid see ei vasta tegelikult selle elupaiga kriteeriumitele ja seda käsitletakse teise niidukooslusena (6270*).

Kokku on rahvuspargi pindalast elupaigatüüpidega kaetud ligikaudu 30 433 ha.

2.2.3. Liigid

2.2.3.1. Linnuliigid

Matsalu rahvuspark asub rändlindude Ida-Atlandi rändeteel ning seetõttu on kaitseala üks Euroopa kõige tähtsamaid lindude peatuspaiku rändeteel Arktika ja Lääne-Euroopa vahel. Igal aastal lendab sealt läbi üle kahe miljoni rändlinnu. Nendest jääb kevadrändel luhtades ja rannaniitudel lühemaks või pikemaks ajaks peatuma hinnanguliselt 125 000–310 000 lindu, sügisrändel 200 000–380 000 rändlindu. Kõige rohkem on vee- ja rannikulinde kevadel aprilli keskpaigast mai keskpaigani ning sügisel septembrist oktoobri keskpaigani. Matsalu märgala eripalgeline maastik on loonud laia pesitsusbiotoopide valiku ning seeläbi suurepärased pesitsustingimused väga paljudele haruldastele ja ohustatud linnuliikidele. Kaitseala pikk rannik selleäärsete ulatuslike rannikukoosluste ja meres olevate väikesaartega, massiivne luht, mis on suurim kogu Eestis ning tõenäoliselt suurim hooldatud lageluhaala kogu Põhja-Euroopas, Eesti suurim roostikuväli, kaitseala puistud, sh metsamassiivid, põõsastikud ning puisniidud ja -karjamaad – need on mitme haruldase ja ohustatud linnuliigi jaoks üheks Eesti olulisimaks pesitsusalaks. Lisaks on Matsalu roostik ja madal meri lindude oluline

sulgemisala. Kõige eelneva tõttu ongi Matsalu rahvuspark oluline linnukaitseala nii Eesti-siseselt kui ka rahvusvaheliselt.

Matsalu rahvuspark vastab enamiku Euroopa Liidu tähtsusega linnualade väljavaliku kriteeriumitele. Neist esimene kriteerium (kategooria C1) on ala, kuhu regulaarselt koguneb olulisel arvul globaalselt ohustatud liike või teisi globaalse kaitseväärtusega liike. Globaalse kaitseväärtusega liikidest pesitsevad või peatuvad olulisel arvul Eestis kuus liiki. Matsalu rahvuspark vastab sellele kriteeriumile nelja linnuliigi osas: väike-laukhani, rukkirääk, merikotkas ja rohunepp. Kaitseala vastab ka kriteeriumile kategoorias C2, milleks on ala, kuhu regulaarselt koguneb vähemalt 1% Euroopa Liidus ohustatud liigi rändetee või Euroopa populatsioonist. Sellele kriteeriumile vastavateks liikideks on Matsalu rahvuspargis väikeluik, laululuik, valgepõsk-lagle, sookurg, täpikhuik, räusktiir ja randtiir. Kolmandaks kriteeriumiks Euroopa Liidu tähtsusega linnualade valikul (kategooria C3) on alad, kuhu regulaarselt koguneb vähemalt 1% Euroopa Liidus mitteohustatud rändlinnuliigi rändetee populatsioonist. Matsalu rahvuspargis vastavad sellele kriteeriumile kümnokk-luik, rabahani, suur-laukhani, hallhani, viupart, rääkspart, piilpart, soopart, luitsnokk-part, punapea-vart, merivart, sõtkas, lauk, plüü ja soorüdi.

Samuti vastab rahvuspark kategooria C4 kriteeriumile, milleks on ala, kuhu regulaarselt koguneb vähemalt 20 000 rändset veelindu või vähemalt 10 000 paari rändseid merelinde ühest või enamast liigist. Matsalu rahvuspargis on selliseid kogumeid registreeritud igal loendusperioodil. Lisaks vastab Matsalu rahvuspark viienda ala kriteeriumitele (kategooria C5), milleks on alad, mida regulaarselt läbib kevad- või sügisrände ajal vähemalt 5000 toonekurglast või vähemalt 3000 haukalist ja pistrikulist või kurglast. Sellele kriteeriumile vastavaks liigiks on kaitsealal sookurg. Viimasesse olulisse kategooriasse (C6) mahuvad alad, mis kuuluvad viie olulisima ala hulka regioonis, mis on moodustatud Euroopa Liidus ohustatud liigi või alamliigi kaitseks. Sellele kriteeriumile vastavateks liikideks on Matsalu rahvuspargis hüüp, valgepõsk-lagle, merikotkas, roo-loorkull, välja-loorkull, soo-loorkull, täpikhuik, väikehuik, rukkirääk, naaskelnokk, tutkas, rohunepp, räusktiir, jõgitiir, randtiir, väiketiir, kassikakk ja valgeselg-kirjurähn.

Väga haruldastest rändlindudest peatub kevadrändel Matsalu lahe põhjakaldal **väike-laukhani** (üksikuid isendeid peatub mõnel aastal ka sügisrändel). Tegemist on liigi ühest kahest peamisest Eesti rändepeatusalast, teine piirkond asub samuti Läänemaal – Silma looduskaitsealal Noarootsis. Liik eelistab eri aastatel peamiselt üht neist rändepeatuspaikadest, mille põhjal nad seda valivad, pole teada. Peatuvate isendite arv on viimastel aastatel olnud keskmisel 30 isendit, mis on märkimisväärne osa väike-laukhane Euroopa asurkonnast. Viimati kohati väike-laukhanesid Matsalu rahvuspargis 2016. aastal, kui Matsalus loendati kolm isendit (peamiseks peatumisalaks oli sel aastal Noarootsi). Enne seda oli Matsalu väike-laukhanede peamiseks peatumisalaks 2011. ja 2012. aastal, kui keskmiselt loendati veidi üle 20 isendi.

Eestis väga harva leiduv rändlind on ka **plütt**. Matsalu rahvuspargis, Haeskas ja Tauksi saarel asuvad selle liigi väga olulised peatuspaigad, mis kuuluvad seniste andmete põhjal Eesti olulisimate hulka, jäädes alla vaid Põhja-Läänemaal asuvalle Haversi rannale. Näiteks Tauksil ja Sõmeril kohati 1999. aasta kevadel 45 isendit.

Haruldasematest liikidest on Matsalu rahvuspark Eesti üheks kõige olulisemaks rändepeatusalaks ka **väike- ja laululuigele**. Viimati toimunud luigeseire aastal (2013) peatus kevadel Matsalus 3355 väike- ja 6222 laululuike ning sama aasta sügisel 1150 väike- ja 630 laululuike. 2021. aasta väikeluige rändepeatuste aruande kohaselt oli Matsalu rahvuspargis 18 toitumisala, kus igal alal viibis 30–3500 isendit ja 13 ööbimispaika 80–3500 isendiga. Ka vähem haruldase **kümnokk-luige** jaoks on madal Matsalu laht Eesti olulisimate rändepeatuspaikade hulgas. Matsalu rahvuspargis 2011. aastal toimunud loenduste põhjal peatus loendusala kevadel vähemalt 660 isendit ning sama aasta sügisel 110 kümnokk-luike.

Hanede ja laglede jaoks on Matsalu rahvuspark samuti väga tähtis peatusala. 2017. aasta Natura linnuala linnustiku inventuuri tulemuste kohaselt peatus Matsalu rahvusparkis 30 000 **valgepõsk-lagle**, 5000 **rabahane**, 18 000 **suur-laukhane** ja 100 **hallhane**, mis tähendab, et nende liikide jaoks on Matsalu rahvuspark vähemalt Eesti viie olulisima rändepeatusala hulgas. Hallhane puhul seisneb rahvusparki tähtsus ka selles, et ajalooliselt on seal olnud Eesti suurim hallhane pesitsusasurkond.

Rändel olevaid partlasi on samuti rahvusparkis igal aastal kümneid tuhandeid. Viimasel 20 aastal Matsalu rahvusparkis toimunud rändlindude seireperioodil (alates 2000. aastast) on näiteks **viupart**e loendatud sügisrändel loenduspaikades maksimaalselt umbes 38 500, **rääksparte** 1300, **piilparte** 6800, **sinikael-parte** 16 000, **sooparte** 9000, **rägaparte** 670 ja **luitsnokk-parte** 1600 isendit. Samamoodi on väga arvukad varded, samal perioodil on **punapea-varte** loendatud maksimaalselt sügisrändel 41 230, **merivarte** 42 000 ja **tuttvarte** 25 000 isendit. Sügisrändel on väga suur ka **hahkade** (maksimaalselt loendatud 7700 isendit), **kiivitajate** (maksimaalselt loendatud 10 000 isendit) **sõtkaste** (maksimaalselt loendatud 22 000 isendit) ja **laukude** (maksimaalselt loendatud 29 750 isendit) arvukus. Samuti on siis väga arvukalt **sookurgi** (2017. aastal loendati seirealal 8000 isendit). Lisaks on sügiseti kohatud sadu või tuhandeid **tutkaid**, **aule**, **mustvaeraid**, **väikekosklaid**, **jääkosklaid**, **plüüsid**, **liivatülle**, **rüüte** ja **niidurüdisid**.

Kevadel rannikul peatuvate lindude kohta pärinevad põhjalikumad seireandmed 2000. aastate algusest, üksikute liikide kohta ka enne või pärast seda perioodi. Kevadel on väga arvukad **aulid**, keda võib rändeajal kohata kümnete tuhandete kaupa (nt 2017. aastal 13 000 isendit), läbi rändab ka sadu **niidurüdisid** (nt 2000. aastal 1340 isendit), **suurrüdisid** (nt 2000. aastal 620 isendit), **liivatülle** (nt 2000. aastal 590 isendit), **mudatildreid** (nt 2001. aastal 1000 isendit), **tumetildreid** (nt 2000. aastal 240 isendit), **mustvaeraid** (nt 2001. aastal 900 isendit), **mustlaglesid** (nt 1998. aastal 300 isendit), **plüüsid** (nt 2000. aastal 340 isendit), **rüüte** (nt 2004. aastal 300 isendit), **rohukosklaid** (nt 2000. aastal 150 isendit), **vöötsaba-viglesid** (nt 1999. aastal 270 isendit), **tõmmuvaeraid** (nt 1999. aastal 350 isendit), **tutkaid** (nt 2000. aastal 1130 isendit) ja **tuttvarte** (nt 2006. aastal 1900).

Matsalu rannikule, eeskätt rannaniitudele, iseloomulik haudelind on äärmiselt ohustatud **niidurüdi**, kelle pesitsemine kaitsealal on tõestatud alates 1908. aastast. Matsalu rahvuspark on niidurüdi kaitsel kesksel kohal, sest seal asuvad selle liigi ühed olulisimad pesitsusalad ehk võtmealad, neist kaks on suurima niidurüdi populatsiooniga alad Eestis: Salmi – maksimaalne paaride arv 33, ja Haeska rannaniit koos Haeska rahudega – maksimaalne paaride arv 22 ajavahemikus 2008–2016. Lisaks on Põgari-Sassi piirkonnas loendatud maksimaalselt 12 paari. (Niidurüdi kaitse tegevuskava, 2018) 2014. aasta riikliku seire aruande kohaselt pesitses Matsalu rahvusparki loendusosal 37 niidurüdipaari.

Rahvusparki rannikule on väga omased ka tiirude kolooniad. Rahvusparki kaitse-eesmärgiks olevatest tiiruliikidest pesitsevad **räusk-** ja **tutt-tiir** vaid kaitseala laidudel, **väike-**, **jõgi-** ja **randtiir** lisaks ka rannikul. Viimaste loenduste järgi pesitses 2017. aastal Matsalu lahe põhja- ja lõunakaldal kuni 25 paari randtiire, 1 paar jõgitiire ja 6 paari väiketiire. Nende loenduste käigus kohati ka üksikuid jõgitiire, kuid mitte igal aastal ja kindlas kohas, seetõttu ei ole mandril asuvad rannaniidud jõgitiirude jaoks kuigi suure tähtsusega (Matsalu rahvusparki kaitsekorralduskava, 2015). Matsalu rahvusparki väikesaartel toimus haudelinnustiku loendus viimati 2015. aastal ning siis loendati laidudel kokku 165 paari räusktiire, 10 paari tutt-tiire, 14 paari väiketiire, 282 paari jõgitiire ja 1707 paari randtiire.

Haruldasematest liikidest võib Matsalu rahvusparki rannikul kohata ka **naaskelnokka** ja **kivirullijat**. Naaskelnokad on Matsalus piiratud alal Puise-Põgari rannikul ja kohati sealsetel saartel pesitsenud alates 1970. aastatest. Liigi arvukus on olnud võrdlemisi stabiilne (10–20 pesitsevat paari) (Matsalu rahvusparki kaitsekorralduskava, 2015). Kivirullija pesitseb Matsalu rahvusparkis üksikute paaridena

peamiselt laidudel, näiteks 2013.–2015. aasta riikliku seire kohaselt loendati Papilaiul igal aastal kolm paari kivirullijaid (teistelt saartelt liiki ei kohatud).

Peale juba nimetatud liikide pesitseb kaitseala meresaartel ja rannikul veel mitu ala eesmärgiks olevat linnuliiki, näiteks **liivatüll** ning **kala-** ja **naerukajakas**. Viimati (2017) loendati kaitseala rannikul loendusosal 50 paari liivatülle. Rahvuspargi väikesaartel toimus viimati seire 2015. aastal ja selle käigus leiti 43 paari liivatülle. Kala- ja naerukajakas pesitsevad Matsalu rahvuspargi rannikul ja laidudel üsna arvukalt. Näiteks loendati samal aastal laidudel pesitsemas 972 paari kalakajakaid ja 1613 paari naerukajakaid. Väga haruldastest haudelindudest pesitseb Matsalu rahvuspargi saartel (eeskätt Papilaiul) **tõmmuvaeras**. Liik on seal riikliku seire tulemuste kohaselt igal aastal (vähemalt alates 2010. aastast) kindel pesitseja olnud ning pesitsevate paaride arv on varieerunud 1–8 haudepaarini.

Matsalu rahvuspargis laiulal luhaalal on üheks kõige haruldasemaks asukaks **tutkas**. Tutkale sobivad elupaigaks ka kaitseala rannaniidud. Ajalooliselt on Matsalu märgala olnud tutka üks kõige tähtsamaid pesitsuspiirkondi Eestis, pesitsevate emaslindude arvu on varem hinnatud lausa tuhatkonnale. Kahjuks on liigi kogu Eesti asurkond mõnekümne aasta jooksul katastroofiliselt kahanenud ja jõudnud kadumise piirile. Riikliku seire andmete kohaselt inventeeriti tutkaid viimati Matsalu rahvuspargis 2013. aastal, kuid siis pesitsusele viitava käitumisega tutkaid ei leitud. Siiski on tõenäoline, et praegusel ajal pesitseb kaitsealal umbes 5–10 emaslinde (Matsalu rahvuspargi kaitsekorralduskava, 2015).

Teine haruldane luhalind Matsalus on **rohunepp**, kelle jaoks on kaitseala luhaniidud üheks Eesti olulisimaks pesitsusalaks. 2007. ja 2013. aastal tehtud inventuuri kohaselt on Matsalu rahvuspargis 6–7 rohunepe mängu ning hinnanguliselt mängib seal 70–100 isaslindu (Rohunepe kaitse tegevuskava, 2021).

Kasari luha ja osa Matsalu rannaniitude põlisasukas on **mustsaba-vigle** (Matsalu rahvuspargi kaitsekorralduskava, 2015). Seal asub ka mitu liigi võtmeala, milleks on liigi kaitse tegevuskava eelnõu kohaselt looduslikud ja poollooduslikud elupaigad, kus on 2002. aastal või hiljem leitud pesitsemas viis või enam mustsaba-vigle paari. Matsalu rahvuspargis on nendeks võtmealadeks Haeska rahud ja rannaniit, Kasari luht ja Salmi rannaniit (Mustsaba-vigle kaitse tegevuskava eelnõu). Rahvuspargis pesitseb hinnanguliselt 15–20 mustsaba-viglepaari (Matsalu rahvuspargi kaitsekorralduskava, 2015).

Mustsaba-viglega sarnast elupaika eelistab ka **suurkoovitaja**. Matsalu rahvuspark on liigi üks esindusala, kus on viimase poole sajandi jooksul suurkoovitajate arvukus suurenenud kohati kuni viis korda (Suurkoovitaja kaitse tegevuskava eelnõu). Näiteks 2008. aastal toimunud Matsalu lahe põhjakalda niidukoosluste haudelinnustiku inventuuri käigus kohati 33 paari suurkoovitajaid, 2010. aastal toimus samasugune inventuur lahe lõunakaldal ning siis inventeeriti 55 suurkoovitajapaari.

Lisaks on Kasari luha, aga ka teiste pika rohuga elupaikade tüüpasukaks **rukkirääk**. Tema arvukuseks on siin hinnatud 200–320 hüüdvat isaslindu (Matsalu rahvuspargi kaitsekorralduskava, 2015). Teine Matsalu rahvuspargi kõrge rohuga niitude ja luha asukas on haruldane **välja-loorkull**, keda keskkonnaregistri andmetel leiti 2009. aastal pesitsemas vähemalt kaks paari. Nende liikidega sarnast pesitsusala eelistab kaitsealal väga levinud **punajalg-tilder**, keda leidub arvestataval määral ka kaitseala saartel. Keskkonnaregistri andmetel inventeeriti viimati põhjalikumalt Matsalu lahe põhjakaldal elutsevaid punajalg-tildreid 2007. aastal ning siis loendati seal pesitsemas 74 paari. Lõunakaldal toimus viimati põhjalikum inventuur 2010. aastal ning selle käigus loendati loendusosal pesitsemas 133 paari punajalg-tildreid. Kaitseala laidudel toimunud riikliku seire käigus tuvastati 2015. aastal seal pesitsemas 32 paari punajalg-tildreid.

Matsalu rahvusparki ulatuslikus roomassiivis elutseb haruldasematest linnuliikidest **hüüp**. Praegu ongi Matsalu siselahe roostik liigi tähtsaimaks pesitsuskohaks Eestis, seal pesitseb hinnanguliselt 30–55 paari hüüpe. Ka teiste kaitsealuste roostikulindude – **hallhani** (roostikuelupaikades pesitsevad hallhaned), **roo-loorkull**, **täpikhuik** ja **rooruik** – jaoks on Kasari suudme roostik kõige olulisem pesitsusala Eestis. Samamoodi on see oluline pesitsusala **väikehuigale** (Roostikulindude kaitse tegevuskava eelnõu). Viimaste andmete põhjal pesitseb Matsalu rahvusparkis kokku umbes sada paari hallhanesid (Hanede riikliku seire koondaruanne, 2014), roo-loorkullide asustustihedus on Matsalu roostikus umbes 1 p/km², täpikhuikude asustustihedus on ligikaudu 35 p/km², rooruikade keskmiseks arvukuseks on hinnatud umbes 8 p/km². Väikehuikade arvukuseks Matsalu roostikus on umbes 1–2 paari (Roostikulindude kaitse tegevuskava eelnõu). Matsalu lahe roostiku äärealadel ja vabaveelaikude ääres on sobiva elupaiga leidnud **mustviires**. Keskkonnaregistri andmete kohaselt inventeeriti viimati kaitsealal mustviireid põhjalikumalt 2003. aastal, kui loendati seal 40 paari.

Kaitseala põõsastikes ja niitudel (eeskätt kadastikud, loopealsed) on tavaline elanik **punaselg-õgija**. Põhjalikumad andmed punaselg-õgija kohta pärinevad 2010. aastast, kui inventeeriti Matsalu lahe lõunakalda kooslusi. Toona loendati pesitsemas vähemalt 19 paari punaselg-õgijaid. Kuna liigile sobilikke elupaiku leidub ka lahe põhjakaldal, on liigi arvukus Matsalu rahvusparkis kindlasti suurem. Punaselg-õgijaga jagab pesitsusbiotoopi teine põõsastikke armastav linnuliik, kelleks on **vööt-põõsalind**. Ka see lind on Matsalu rahvusparkis üsna arvukas ning ka tema kohta pärinevad hiljutisimad ja põhjalikumad andmed 2010. aastal toimunud inventuurist, mille tulemusena loendati pesitsemas 6 paari ja 2017. aastal loendati 15 paari. Samas on ta arvukas ka saartel, näiteks 2007. aastal loendati Liia laiul 26 paari, 2008. aastal Tauksil 5 paari ja 2009. aastal Sõmeril 7 paari vööt-põõsalinde. Seega on ka selle liigi puhul selge, et tema arvukus on kindlasti suurem kui keskkonnaregistri andmetest nähtub.

Matsalu rahvusparki põllumajandusmaastikus pesitseb kiiresti kahaneva arvukusega **põldtsiitsitaja**. Matsalu rahvusparki on nimetatud ka üheks oluliseks kaitsealaks liigi parimate pesitsusalade hulgas, kuid seal pesitsevate põldtsiitsitajate arv jääb umbes samasse suurusjärku liigi asustustihedusega ruutkilomeetril tsiitsitajale soodsas põllumajandusmaastikus (Põldtsiitsitaja kaitse tegevuskava eelnõu). Samas on Matsalus säilinud mitmekesine põllumaa kasutus ja hulgaliselt leidub liigi eelistatuimat elupaika, üksikute puudega lagedaid kultuurmaastikke. Liigi leiukohti ei ole rahvusparkis spetsiaalselt inventeeritud, mis seletab ka keskkonnaregistris olevate andmete vähesust: juhuslikel vaatlustel 2014. ja 2015. aastal on kummalgi aastal kohatud üht põldtsiitsitajapaari. Kuid näiteks loodusvaatluste andmebaasi järgi on Matsalu rahvusparkis ja sellega piirnevates UTM-ruutudes märgitud kokku vähemalt 22 põldtsiitsitaja vaatlust.

Teine rahvusparki põllumajandusmaastikuga tihedalt seotud liik on **valge-toonekurg**, kelle jaoks on kaitseala põllud ja kultuurrohumaad olulised toitumisalad (Matsalu rahvusparki kaitsekorralduskava, 2015). Eesti Ornitoloogiaühingu kodulehe andmete põhjal on Matsalu rahvusparkis vähemalt seitse valge-toonekure pesa ning loodusvaatluste andmebaasi järgi on kaitsealal ja sellega piirnevates UTM-ruutudes märgitud kokku vähemalt 34 valge-toonekure vaatlust.

Metsas pesitsevatest liikidest üks kõige haruldasemaid on Matsalu rahvusparkis **kassikakk**. Keskkonnaregistri andmete kohaselt asub rahvusparkis üks pesitsuspiirkond, mis avastati 2006. aastal ja oli vähemalt 2010. aastal veel asustatud. Viimati kontrolliti pesitsuspiirkonda 2011. aastal, siis pesapaika leida ei õnnestunud. Samas leidub liigile kaitseala metsades veel küllaldaselt potentsiaalseid pesitsusalasid, mistõttu võib ornitoloogide hinnangul olla liigi arvukus seni teadaolevast suurem (Matsalu rahvusparki kaitsekorralduskava, 2015).

Puistutega seotud lindudest on kaitseala väga oluline pesitsusala **merikotka** jaoks. Matsalu rahvusparkis on pesitsevate paaride arv järjekindlalt kasvanud alates 1970. aastatest, kui see liik Matsalu märgalale pärast mitmekümneaastast pausi taas pesitsema asus. Keskkonnaregistri andmete

kohaselt on rahvuspargis teada kümme pesapaika ja registreeritud on vähemalt kuus haudepaari. Samas on ka selle liigi puhul tõenäoline, et neid leidub kaitsealal seni teadaolevast rohkem (kuni kaheksa paari) (Matsalu rahvuspargi kaitsekorralduskava, 2015).

Rähniliistest on Matsalu rahvuspargis kaitsekorralduslikult üheks olulisimaks liigiks **valgeselg-kirjurähn**. Kaitsealal domineerivad suurtel aladel märgade lehtmetsade massiivid, mis on just selle liigi meeliselupaigaks, seega võib Matsalu rahvusparki lugeda oluliseks valgeselg-kirjurähni esindusalaaks Eestis. Viimati toimus kaitsealal suuremahulisem rähniliiste loendus 2012. aastal, kui uuriti lähemalt Matsalu rahvuspargi lõunakalda metsi. Siis tuvastati alal vähemalt 24 valgeselg-kirjurähnipaari. Teine rähniliik, kes Matsalu rahvuspargis ennast väga hästi tunneb, on väike-kirjurähn. Laias laastus jagavad need kaks rähniliiki elupaika, seetõttu pole väike-kirjurähni eraldi kaitse-eesmärgiks nimetamine vajalik ning valgeselg-kirjurähni elupaikade kaitse kaudu on tagatud ka väike-kirjurähni elupaikade säilimine.

Osa kaitsealadel asuvate linnuliikide (nt mudanepp, lõopistrik, tait, männi-käbilind, hallpea-rähn, händkakk) kaitse-eesmärgiks mitteseadmine on põhjendatud asjaoluga, et Matsalu rahvuspargi puhul ei ole tegemist nende linnuliikide esindusalaaga. Mitme kaitsealal arvukalt leiduva kaitsealuse linnuliigi elupaigad on kaitstud juba mõne teise ala eesmärgiks seatava linnuliigi elupaiga kaitse kaudu, mistõttu kõikide liikide eraldi kaitse-eesmärgiks seadmine ei ole vajalik.

Samuti on mõned linnuliigid, kes on seatud Väinamere linnuala kaitse-eesmärgiks, kuid ei ole kavandatud seada Matsalu rahvuspargi kaitse-eesmärgiks. Need liigid on hallhaigur (*Ardea cinerea*), sooräts (*Asio flammeus*), väiketüll (*Charadrius dubius*), värbkakk (*Glaucidium passerinum*), kormoran ehk karbas (*Phalacrocorax carbo*), hallpea-rähn ehk hallrähn (*Picus canus*) ja heletilder (*Tringa nebularia*). Neid liike ei seata Matsalu rahvuspargi kaitse-eesmärgiks, kuna neid ei ole kaitsealal kas üldse kohatud või ei ole tegemist nende liikide esindusalaaga ning nende olulisimad pesitsusalad jäävad mõnele teisele Väinamere linnuala piiresse jäävale kaitsealale, kus nad on ala kaitse-eesmärgiks seatud.

2.2.3.2. Muud looma-, seene- ja taimeliigid

Kaitseala mitmekesised poollooduslikud ja looduslikud kooslused on loonud suurepäraseid elutingimused mitte ainult linnuliikidele, vaid ka paljudele teistele kaitsealustele liikidele, sh mitmesugustele taime-, kala- ja imetajaliikidele. Enamik neist liikidest on iseloomulikud just Lääne-Eestile ja Matsalu rahvuspargile ning mitut liiki mujalt ei leiagi.

Üks olulisimaid seal elutsevaid loomaliike on **juttself-kärnkonn ehk kõre**. Matsalus oli pikka aega viimane üsna elujõuline jäänukasurkond Kumari laiul, kuid laiule viimastel aastatel jäänud kähr on kardetavasti selle hävitanud. Ka 2014. aastal toimunud riikliku seire kohaselt kõresid Kumaril ei kohatud. Rahvuspargi mandriosas on mitmel pool üritatud kõret taasasustada, kuid Saastna on ainus koht, kus on täheldatud ka laulvaid isasloomi, kuigi piisavalt arvukat elujõulist asurkonda ei ole kujunenud ka seal. 2014. aasta seire kohaselt kuuldi seal laulmas kaht isaslooma. Seniste andmete järgi on Saastna asurkond väike ja kahaneb praegu. Selle säilimiseks ja suurendamiseks on vaja raadata veekogude läheduses võsa ning puhastada uusi veekogusid.

Merelistest loomadest on rahvuspargis olulisemad **viiger- ja hallhüljes**. Hülgeid kohtab Väinameres regulaarselt ja Matsalu lahes ebaregulaarselt. Viigerhülge sigimisalad Väinameres jäävad rahvuspargi piirimaile, hallhüljes kasutab rahvuspargi veeala üksnes väljaspool sigimisperioodi. Ilmselt on rahvuspargi ala viigri seisukohalt olulisem kui hallhülge seisukohalt, olles Liivi lahe viigri asurkonna elupaiga lahutamatuks osaks suurel osal aastast. (Matsalu rahvuspargi kaitsekorralduskava, 2015)

Liblikalistest on Matsalu rahvuspark oluline elupaik **teelehe-mosaiikliblikale**. Keskkonnaregistri kohaselt on kaitsealal leitud üks selle liblikaliigi umbes 16 ha suurune elupaik, kus 2009. aastal loendati seitse isendit. Üldse on keskkonnaregistris praegu 24 teelehe-mosaiikliblika leiukohta. Samas on liigi kaitse tegevuskava eelnõu kohaselt põhjust uskuda, et liigi populatsioone on Eestis tegelikult oluliselt rohkem kui praegu on spetsialistidele teada. Sama järelduse saab teha ka Matsalu rahvuspargi kohta, seal on hulgaliselt liigile sobilikke elupaiku (märjad niidud, kus leidub harilikku peetritehte (*Succisa pratensis*)) ning tõenäoliselt on teelehe-mosaiikliblikas levinud kaitsealal laiemalt kui senistest andmetest nähtub.

Haruldastest veeloomadest elutseb rahvuspargi jõgedes **paksukojaline jõekarp**. Keskkonnaregistris küll liigi leidumise kohta Matsalu rahvuspargi aladel info puudub, kuid liigi kaitsetegevuskava eelnõu (2011) kohaselt pärineb viimane kaitseala paksukojalise jõekarbi leid 2009. aastast, kui Kasari silla lähistel kohati Eesti Maaülikooli limnoloogiakeskuse andmebaasi kohaselt kaht isendit. Liigi tegevuskava eelnõu järgi on Kasari jõgi paksukojalise jõekarbi kõige olulisemate elupaikade hulgas. Veeloomadest on Matsalu rahvuspargi jõed elupaigaks ka **saarmale**. Liik on seal üsna tavaline ja ka saarma riikliku seire aruande kohaselt (viimati seirati saarmaid siinkandis 2012. aastal) on saarmaid kõigis Matsalu rahvuspargiga kattuvates seireruutudes kohatud.

Kaitsekorralduslikult oluliste kalaliikide puhul on Matsalu rahvuspargi jõed oluliseks elupaigaks **hingule, võldale, harilikule vingerjale ja jõesilmale**. Kõigi nende liikide jaoks on Kasari jõestik ja/või Matsalu laht tüüpiline elupaik. Nendest kalaliikidest ainukesena on võldase leidumine kaitsealal asuvas Kasari ja Liivi jões riikliku seire (jõgede hüdrobioloogiline seire) abil hästi dokumenteeritud. Tegemist on nendes jõgedes üsna tavalise liigiga, keda on seal igal seirekorral püügipunktides kohatud. Jõesilmu nende seirete käigus tuvastatud ei ole ning põhjuseks on toodud, et seirepunktides polnud liigile sobilikke elupaiku, seetõttu tema puudumist negatiivseks ilminguks ei loetud. Seda, et jõesilm on siiski Kasari jões üsna levinud, on märgitud nii mitmel pool kirjanduses kui ka liigi kaitse tegevuskava eelnõus (2014). Hingu ja vingerja olemasolu Kasari jões on käsitletud näiteks 2005. aastal keskkonnamõju hindamise aruandes „Kasari jõel paikneva Laastre paisu kalapääsu rajamise keskkonnamõju hindamine“. Selle järgi on nii hink kui ka vingerjas paiguti jõe alamjooksul, vingerjas peamiselt jõega ühenduses olevates vanajõgedes ning läbivooluta jõesoppides. Kummagi liigi täpse seisundi kohta seni siiski ülevaade puudub.

Käsitlialalistest on seniste andmete järgi kohatud Matsalu rahvuspargis vähemalt kümmet liiki: tiigi-, vee-, tõmmu-, habe- ja nattereri lendlane, põhja-, pargi- ja kääbus-nahkhiir, pruun-suurkõrv ja suurvidevlane. Nahkhiirte suvised varjupaigad, sealhulgas poegimiskolooniad, asuvad peamiselt vanade puude õõnsustes või pragudes ning vanemate majade katuste all või seinte sees välisvoodri all. Suvel on levinuim liik põhja-nahkhiir, kes asustab ka Tauksi saart, arvukuselt teine on pargi-nahkhiir. Nahkhiiri leidub veekogude läheduses või puistutes, sh parkides, puisniitudel ja mosaiikses maastikus, kus on puistuid ja avamaastikku. Talvitumispaiakadeks on vanad paevõlvidega keldrid, kus on leitud põhja-nahkhiirt, suurkõrva ja veelendlast. Matsalu on ulatusliku märgalakompleksina kindlasti oluline kõigile neile liikidele (Matsalu rahvuspargi kaitsekorralduskava, 2015). Viimati toimus põhjalikum nahkhiirte inventuur Matsalu rahvuspargis 2007. aastal, kui Hollandi loodushuvilised uurisid mõningaid kaitsealal asuvaid potentsiaalseid nahkhiirte elupaiku (pargid, vanad hooned ja jõed). Suuri metsamassiive, mis kindlasti samuti nahkhiirtele elupaigaks sobiksid, valimisse ei kaasatud. Selle inventuuri käigus leiti seitse nahkhiireliiki: veelendlane, tiigilendlane, suurvidevlane, põhja-nahkhiir, kääbus-nahkhiir, pargi-nahkhiir ja pruun-suurkõrv. Matsalu rahvuspargis elavate nahkhiirte, samuti nende elupaikade ja varjekohtade kohta on üsna vähe andmeid, näiteks jõgedel käib toitumas palju tiigilendlasi, metsades ja puistutes elavad erinevad väikesed lendlased, kuid detailne info selle kohta puudub. Samas on selge, et elupaiku nende liikide jaoks jagub piisavalt, mistõttu on igati põhjendatud nende kaitse.

Matsalu rahvuspargis asuvates mosaiiksetes puistutes, sh puiskarjamaadel ja puisniitudel, võib kohata haruldast **rohelist kaksikhammast**. Praeguse seisuga on rahvuspargis teada kaks leiukohta, mis mõlemad asuvad Matsalu külas. Neist üks asub puisniidu piiril tammikus ja teine vanal pärnal, mis piirneb nõrgalt karjatatud puiskarjamaaga (Matsalu rahvuspargi kaitsekorralduskava, 2015). Keskkonnaregistri kohaselt inventeeriti need kasvukohad 2002. aastal ja kahjuks ei ole praegu nende täpne seisund teada.

Matsalu rahvuspargi pikk ja eriilmeline rannajoon pakub mitmekesiseid kasvukohti ning on osutunud sobilikuks **meri-pungsambla** kasvamiseks rannaniidul. Keskkonnaregistri andmetel on Eestis teada kolm leiukohta, 2021 aasta seire kohaselt on ainsana Matsalu rahvuspargi Keemu leiupaigas isendid soodsas seisundis ning liigi arvukus ja pindala on suurenenud. Seirealal on võrreldes 2016. aastaga 9 isendi asemel 11 isendit ning väljaspool seireala 10 laiku, mis on kokku sama pindalaga kui seireala. (Riikliku keskkonnaseire eluslooduse mitmekesisuse ja maastike seire, 2021)

Matsalu rahvuspargis asuvatel paepaljanditel võib kohata kasvamas kaht sõnajalaliiki: **pruun raunjalg** ja **müür-raunjalg**. Keskkonnaregistri kohaselt leidub pruuni raunjalga kahes piirkonnas: Salevere Salumäel, kus see 2015. aasta vaatluse kohaselt kasvab ohtralt astangul ja selle all kividel umbes 1,2 ha suurusel alal, ning Kirbla pangal, kus 2010. aastal leiti hajusalt kasvamas kümme väikest pruuni raunjalapuhmast. Müür-raunjalga on seniste andmete järgi leitud vaid Kirbla pangalt. Kasvukoht avastati 2013. aastal ja keskkonnaregistris olevate vaatlusandmete järgi kasvasid seal kohati suured kogumikud.

Kaitsealal kasvavatest taimeliikidest on kõige haruldasemad **rohekas õõskeel** ja **soohiilakas**. Rohekas õõskeel kasvab Keemu rannakarjamaal suprasaliinsel rannaniidul ja rannalähedasel aruniidul (Matsalu rahvuspargi kaitsekorralduskava, 2015). Keskkonnaregistri järgi on viimaste aastate vaatluste järgi liigi seisund seal hea, näiteks 2015. aastal loendati kasvualal kasvamas 200 roheka õõskeele isendit ning sellest eelmisel loenduskorral (2013) 158 õitsvat taime. Soohiilakas kasvab Saastna poolsaare tipus soisel alal loopealsel, kus 2016. aastal loendati kasvualal kasvamas 25 soohiilaka isendit.

Kaunis kuldking on Matsalu rahvuspargis ja ka mujal Lääne-Eestis suhteliselt levinud. Liiki kasvab kaitsealal poolavatud mosaiiksetes puistutes. Keskkonnaregistrisse on kantud kuldkinga kasvukohad puiskarjamaal rahvuspargi mandriosa edelanurgas (6,6 ha, arvukuse hinnanguks „ohtralt“) ja selle lähistel oleval loopealsel (0,03 ha, 35 võsu), samuti Liia saarel (0,4 ha, 245 võsu). Tõenäoliselt on ka see liik Matsalu rahvuspargis levinud laiemalt kui keskkonnaregistrist nähtub. (Matsalu rahvuspargi kaitsekorralduskava, 2015)

Haruldastest orhideelistest võib Matsalu rahvuspargis kohata veel **täpilist sõrmkäppa**, **harilikku muguljuurt**, **kärbesõit**, **tõmmu käppa** ja **jumalakäppa**. Kõik need liigid on peamiselt seotud kaitsealal olevate poollooduslike kooslustega. Andmed liikide leidumise kohta on enamasti kogutud juhuslikult ega anna tegelikku ülevaadet nende olemasolust. Täpilise sõrmkäpa kasvukohti on keskkonnaregistrisse märgitud alates 2002. aastast (viimane leiukoht on sisestatud 2010). Liiki on peamiselt üksikute isenditena leitud näiteks Saastna loopealselt, Haeska, Rooglaiu ja Keemu rannaniitudelt ning isegi Võigaste metsast. Mõnevõrra vähem usaldusväärsemaks teeb selle liigi andmete kvaliteedi asjaolu, et üle Eesti on mitmel pool liigi määranguga eksitud ning selle liigina käsitletud hoopis kahkjaspunase sõrmkäpa varieteete (Puhtu-Laelatu looduskaitseala ja Rame hoiuala kaitsekorralduskava eelnõu). Samas leidub piirkonnas ohtralt täpilisele sõrmkäpale sobilikke elupaiku (niisked lubjarikkad niidud), mistõttu selle olemasolu Matsalu rahvuspargis on rohkem kui tõenäoline. Matsalu rahvuspargis kasvavate harilike muguljuurte puhul leidub keskkonnaregistris andmeid alates 2005. aastast. Liigi vaatlused on samuti olnud juhuslikud. Arvukalt on harilikku muguljuurt leitud Saastna poolsaare loopealsetelt ja mõnevõrra vähem Keemu rannaniidult. Lisaks on üksikuid taimi registreeritud kasvamas Puise loopealsetel, Mõisaküla puiskarjamaal ja Rooglaiu

küla rannaniidul. Hariliku muguljuurega jagab Matsalu rahvusparkis kasvukohta kärbesõis, kuigi viimane on oma teadaolevates kasvukohtades muguljuurest arvukam. Sarnaselt harilikule muguljuurele ja kärbesõiele on ka jumalakäppa kohatud (üksikute isenditena) kasvamas Keemu rannaniidul ja Saastna loopealsetel, kuid lisaks on seda liiki leitud veel üsna mitmes paigas, näiteks Võigaste metsa lähistel olevalt heinamaalt, nn Matsalu parkmetsast, Liustemäe külas metsavaheliselt niidult, Matsalu metsa äärselt puisniidult. Kuivõrd hariliku muguljuure, kärbesõie ja jumalakäppa andmeid on kogutud juhuslikult, ei ole nende liikide täpne levik teada. Samas on Matsalu rahvusparkis väga palju neile sobilikke kasvukohti, mistõttu on need käpalised tõenäoliselt levinud oluliselt laiemal alal kui seni teada.

Hall soolmalts kasvab keskkonnaregistri andmetel Matsalu rahvusparkis Põgari-Sassi rannaniidul. Liigi 3,7 ha suurune kasvukoht leiti 1998. aastal. See on väga elujõuline ja vaatlusaastatel on seal alati tuhandeid taimi kasvanud (nt 2008. aastal ligi 8000 isendit). Teine Matsalu rannikualadel kasvav liik on **rand-soodahein**, kõiki selle liigi teadaolevaid kasvukohti vaadeldi viimati keskkonnaregistri kohaselt 2008. aastal. Leitud kasvukohad jäävad kõik Sassi poolsaarele ja sellest Tuuru poole. Neist suurim ongi Sassi poolsaarel olev kasvukoht, kus registreeriti kasvamas ligikaudu 3700 rand-soodaheina isendit.

Rannaniitudel on sobiliku kasvukoha leidnud **pisikannike** ja **aasnelk**. Pisikannikest leidub rannaniitudel niiskemates lohkudes Saastna poolsaarel, kuid sobivaid kasvukohti on mujalgi. Aasnelki leidub kaitsealal Puise poolsaarel hooldataval niidul ning Tauksil, Liial ja Mustarahul. Mõlema liigi jaoks on oluline avatud kasvukohtade säilimine ja poollooduslike koosluste hooldamine.

Teistest taimeliikidest on üks siinsele piirkonnale väga iseloomulik **emaputk**. Matsalu rahvusparkis on emaputk levinud niisketel kõrge rohustuga rannalähedastel niitudel rahvusparki eri osades, kus pinnavesi püsib pidevalt piisavalt kõrge. Keskkonnaregistris registreeritud andmete kohaselt kasvab liik hajusalt eri paigus kokku ligikaudu 30 ha-l, kuid tõenäoliselt on emaputk levinud palju laiemal alal. (Matsalu rahvusparki kaitsekorralduskava, 2015)

Matsalu rahvusparkis on esinduslik **mõru kivipuraviku** leiukoht puisniidul Kirikukülas, mis leiti 2013 aastal. Matsalus olevad tammedega puisniidud on sobilik kasvupaik mõrule kivipuravikule, mis on mujal Euroopas levinud hõredates tamme- ja pöögipuistutes. Puisniitude hoolduse jätkudes võib mõru kivipuravik oma leviala rahvusparkis ka laiendada. Keskkonnaregistri andmetel on Eestis teada üheksa leiukohta. Sobivate tingimuste korral võib liiki kasvukohal olla väga rohkearvuliselt.

Peale eeltoodu on Väinamere loodusala kaitse-eesmärgiks veel liike, mida Matsalu rahvusparki kaitse-eesmärgiks seada ei planeerita. Need liigid on nõmmnelk (*Dianthus arenarius* subsp. *arenarius*), kõnt-tanukas (*Encalypta mutica*), madal unilook (*Sisymbrium supinum*), püst-linalehik (*Thesium ebracteatum*), jäik keerdsammal (*Tortella rigens*), suur-mosaiikliblikas (*Hypodryas maturna*), vasakkeermene pisitigu (*Vertigo angustior*), väike pisitigu (*Vertigo genesii*) ja luha-pisitigu (*Vertigo geyeri*). Liike ei seata Matsalu rahvusparki kaitse-eesmärgiks, kuna seniste andmete järgi ei ole neid kaitsealalt leitud ning neid liike leidub mujal loodusalale jäävatel kaitsealadel, kus need on ka kaitse-eesmärgiks seatud.

2.2.4. Linnu- ja loodusdirektiivi eesmärkide saavutamine

Matsalu rahvusparki kaitse all hoidmine on põhjendatud ka asjaoluga, et tegemist on ülepinnaaliselt Natura võrgustikku kuuluva alaga. Kaitseala kattub Väinamere linnu- ja loodusalaga. Loodusdirektiivi artikli 6 lõige 2 kohustab liikmesriike rakendama meetmeid, et vältida erikaitsealadel looduslike elupaikade ja liikide elupaikade halvenemist ning selliste liikide häirimist, mille kaitseks on alad määratud, kuivõrd selline häirimine võib oluliselt mõjutada direktiivi

eesmärkide (elupaikade ja liikide soodne seisund) täitmist. Linnudirektiivi artikli 4 lõige 4 nõuab linnuliikide elupaikade seisundi halvenemise üldist vältimist.

Elupaiga halvendamiseks loetakse igasugust elupaika mõjutavat degradeerumist, arvestades mõju ruumile, veele, õhule ja pinnasele. Liikide häirimiseks loetakse liikide ebasoodsat mõjutamist müra, valguse, vibratsiooni, isoleerimise vms mõju kaudu, ennekõike viib see populatsiooni pikaajalisele vähenemisele, liigi leviala vähenemisele, liigi elupaiga vähenemisele või suureneb nende aset leidmise tõenäosus. Kaitsealal asuva elupaiga halvenemisel on niisiis tegemist olukorraga, kui väheneb elupaigatüübi või liigi elupaiga pindala või kui halvenevad elupaiga või sellega seotud liigi kaitsestaatus pikaajaliseks säilimiseks vajalikud funktsioonid ja struktuur võrreldes nende esialgse (Natura ala moodustamise hetke) või taastatud seisundiga (Euroopa Komisjoni teatise 2019/C 33/01 „Natura 2000 alade kaitsekorraldus: loodusdirektiivi 92/43/EMÜ artikli 6 sätted“ ptk 3.5).

Loodusdirektiivi aruandluse järgi võivad liike ja nende elupaiku ohustada väga erinevad tegurid. Üks peamine ohutegur on elupaikade kadu, degradeerumine või kvaliteedi halvenemine, seda võib põhjustada näiteks raietegevus, kuivendamine, ehitustegevus, maakasutuse muutus (sh hoolduse lakkamine). Teine oluline tegur on häirimine, näiteks lindude häirimine nende pesitsusaladel ja peatumispaikadel. Linnu- ja loodusdirektiivi liikide eesmärkide täitmine on eelnõuga tagatud selliselt, et liigid, kelle elupaigad säilivaid ainult looduslikus protsessis, on arvatud range kaitsega võõnditesse (reservaat, sihtkaitsevöönd), samuti on range kaitse alla arvatud nende liikide elu- ja puhkealad, keda ohustab häirimine, ja nendele aladele on seatud häirimise vältimiseks liikumiskiirangud (täpsemalt peatükis 2.4 ja 2.5).

Elupaigatüüpide puhul lähtutakse loodusdirektiivi eesmärkide saavutamisel muu hulgas sellest, millised on ala pindalalised eesmärgid. Ala kaitse-eesmärgid, sh pindalalised eesmärgid on kajastatud Natura standardandmebaasis, aga kui alale on koostatud kaitsekorralduskava, siis tuleb lähtuda kaitsekorralduskavaga täpsustatud eesmärkidest. Matsalu rahvusparkile on koostatud kaitsekorralduskava, seega tuleb lähtuda tsoneeringu ja kaitsekorra koostamisel sellest, et ala pindalalised eesmärgid oleksid saavutatavad minimaalselt kaitsekorralduskavas näidatud mahus.

Mereelupaikade puhul on peamine ohutegur ehitamine (sh tuuleenergia taristu), mere vesiviljelus, laevatamise mõju, vee-elustiku liigilise koosseisu muutus ja reostus. Kuigi ehitamist ja ujuvvahendiga liikumist on võimalik looduskaitseseaduse kohaselt reguleerida ka piiranguvööndis, on Matsalu puhul kogu mereala siiski kavandatud sihtkaitsevööndisse, kuna lisaks mereelupaikade kaitsele on vajalik tagada ka liikide häirimatus (täpsemalt peatükis 2.4 ja 2.5). Sihtkaitsevööndis on keelatud majandustegevus ja selline ehitustegevus, mis ei ole vajalik kaitse-eesmärkide saavutamiseks, samuti on piirangud ujuvvahendiga liiklemisel ning väetise ja taimekaitsevahendi kasutamisel kaitseala põllumaadel (merre valguv reostus). See loob eeldused mereelupaikade soodsa seisundi säilimiseks ja eesmärkide täitmiseks.

Poollooduslike koosluste peamine ohutegur on hooldustegevuse lakkamine ja koosluste kinnikasvamine, ehitustegevus, maakasutuse muutus ja kuivenduse suhtes tundlike elupaikade puhul kuivendamine. Ehitustegevust ja uute kraavide rajamist on võimalik piirata ka piiranguvööndis, samuti on võimalik piiranguvööndis seada vajalikke tingimusi koosluste hooldamisel ja taastamisel. Maakasutuse muutus, näiteks looduslike rohumaade muutmine põllu- või elamumaadeks, on kõlviku muutmine, mida ei tohi ka piiranguvööndis teha ilma kaitseala valitseja nõusolekuta. Küll aga ei saa piiranguvööndis keelata olemasolevate kraavide hoiutöid. Kaitse-eesmärkide saavutamisel ja kaitse kavandamisel tuleb lähtuda ka sellest, et kaitsekord ei oleks rangem kui seda väärtuste kaitseks vaja on. Seega on poollooduslike koosluste eesmärkide saavutamisel lähtutud sellest, et jätkuva kuivenduse mõju suhtes tundlikud väärtuslikud niidualad ja sellised alad, kus on lisaks vaja tagada liikide häirimatus, oleksid tsoneeritud sihtkaitsevööndisse ja need niidukooslused, mida on võimalik

kaitsta leebema kaitsekorraga, oleksid tsoneeritud piiranguvööndisse. Selline tsoneerimise põhimõte loob eeldused poollooduslike elupaikade säilimiseks ja taastamiseks ja eesmärkide täitmiseks.

Metsaelupaikade peamine ohutegur on raietegevus, surnud puude eemaldamine, metsaelupaikade killustamine ja kuivendamine. Kuna piiranguvööndis ei ole võimalik keelata kogu raietegevust, siis on metsaelupaigad vaja tsoneerida sihtkaitsevööndisse, et tagada loodusala eesmärkide täitmine. Tsoneerimisel lähtutakse ka sellest et sihtkaitsevööndi metsad moodustaksid kompaktsema ala. Kehtivas eeskirjas on eraldi sihtkaitsevööndisse määratud ka väga väikseid metsakilde, mis on ümbritsetud majandatava alaga või piirnevad talupidamisega, sellistel pisikestel kildudel puudub väikese pindala ja suure servaefekti mõju tõttu kõrge väärtus ja perspektiiv. Seetõttu on mõned väikesed elupaigakillud jäetud selgema tsoneeringu huvides piiranguvööndisse, samas on kompenseeritud nende kildude kadu sellega, et sihtkaitsevööndisse on arvatud kompaktsemad metsaalad, mis kõik ei ole elupaikadega kaetud, kuid neil on tervikuna eeldused kujuneda elupaigaks. Lisaks tuleb arvestada, et kooslused võivad olla kujunemisjärgus ühest tüübist teise ja vastavalt inventuuri tegemise ajale ka arvatud kas ühte või teise tüüpi, seetõttu ei ole eesmärkide seadmisel niivõrd oluline, millist konkreetset metsaelupaika kui palju on, vaid tähtis on nende pindala kokku, teisisõnu on oluline, et oleks täidetud metsaelupaikade pindala tervikuna. Lisaks on tsoneeringu koostamisel arvestatud seda, et kaitsekorralduskava koostamisel ei võetud eesmärkidena arvesse kõiki praegu teadaolevaid elupaigatüüpe, seega tuleks uue kaitsekorralduskava koostamisel ka kaitse-eesmärgid uuesti hinnata ja eesmarke suurendada.

Tabel 3. Metsaelupaigatüüpide kaitstus Matsalu rahvuspargis

Elupaigatüüp	Inventeeritud elupaigad (ha)	Inventeeritud elupaikadest jääb sihtkaitsevööndisse (ha)	Kaitse-eesmärk vastavalt kaitsekorralduskavale (ha)
vanad loodusmetsad 9010*	50,5	45	–
vanad laialehised metsad 9020*	549	522	300
soostuvad ja soo-lehtmetsad 9080*	2678	2608	1629
pangametsad 9180*	4	4	–
lammi-lodumetsad 9E10*	4	4	–
Kokku	3285,5	3183	1929

Seega võib öelda, et kavandatud tsoneering ja kaitsekord tagab Natura eesmärkide täitmise.

Lisaks on kaitseala rahvusvahelise tähtsusega märgalade, eriti veelindude elupaikade konventsiooni artikli 2 lõike 1 kohaselt rahvusvahelise tähtsusega märgala (Ramsari ala). Ühtlasi on Matsalu rahvuspark ainukesena Baltimaades pärjatud Euroopa Nõukogu diplomiga, millega tunnustatakse Matsalu bioloogilist, geoloogilist ja maastikulist mitmekesisust.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kaitseala tüübiks on jätkuvalt rahvuspark, kuna kaitsealal on peamine eesmärk nii looduse, maastike kui ka kultuuripärandi kaitse. LKS § 26 lõike 1 järgi on rahvuspark kaitseala looduse, maastike, kultuuripärandi ning tasakaalustatud keskkonnakasutuse säilitamiseks, kaitsmiseks, taastamiseks, uurimiseks ja tutvustamiseks. See ühtib Matsalu rahvuspargi kaitse-eesmärgiga. Kaitseala tüübiks ei sobi hoiuala, sest hoiuala kaitsekord ei võimalda mitme eri rangusega vööndi moodustamist ja

vajaliku piirangu rakendamist (nt liikumispiirang liikide häirimise vältimiseks pesitsusajal, jahil reguleerimine). Püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika, mitte erinevate väärtustega looduskompleksi. Loodus- ja maastikukaitsealad ei hõlma kultuuripärandi kaitset.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välis- ja vööndite piirid

Kaitseala piiritlemisel on lähtutud põhimõttest, et kaitsealasse on hõlmatud kaitset vajavad loodus- ja kultuuriväärtused ning ala piirid peavad olema looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel kasutatud eelkõige selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (teed, metsasihid, kraavide kaldad, rannajoon, kiviaiad, elektriliinid ja kõlvikute piirid), aga ka mõõdistatud katastriüksuste piire. Kui looduses tuvastatavaid maamärke polnud võimalik järgida, on piiritlemisel kasutatud ka mõttelisi sirgeid. Geograafilised koordinaadid, millest mõttelised sirged algavad, on esitatud L-EST-97 koordinaatsüsteemis. Kaitseala piir on kantud kaardile, kasutades alusena Eesti põhikaarti (mõõtkava 1:10 000) ja maakatastri andmeid.

Seletuskirja koostamise ajal kehtinud kaitse-eeskirja järgi on Matsalu rahvuspargi pindala 48 860,3 ha, sh reservaatide pindala 10 ha (eramaad ei ole), sihtkaitsevööndite pindala 41 512,3 ha (sellest 3922 ha on eramaa) ja piiranguvööndite pindala 7338 ha (sellest 5023 ha on eramaa). Haeska hoiuala pindala on 155 ha (valdavalt eraomand). Kaitse all olevaid maid on praegu kokku seega 49 015,3 ha.

Käesoleva määrusekohase Matsalu rahvuspargi pindala on 49 481,4 ha (sh mereala 27 773 ha), sellest 1002,7 ha on planeeritud reservaat, 40 940 ha on planeeritud sihtkaitsevööndisse ning 7535,8 ha on planeeritud piiranguvööndisse. Maaomandilt jaguneb kaitseala järgmiselt: 13 231,8 ha jääb riigiomandisse, 9088,4 ha eraomandisse, 81,1 ha munitsipaalomandisse, 54,2 ha osas on omandi ulatus selgitamisel ning ülejäänud 27 025,9 ha on jätkuvalt riigi omandis olev ala. Loodusreservaatidesse jäävast maast on 17,8 ha riigiomandis ning ülejäänud 984,9 ha jätkuvalt riigi omandis olev maa. Sihtkaitsevööndis asuvast maast moodustab 11 163,6 ha riigiomand, 3712,4 ha eraomand, 8,5 ha munitsipaalomand, 43 ha osas on omandi ulatus selgitamisel ning ülejäänud 26 012,6 ha jätkuvalt riigi omandis olev maa. Piiranguvööndis asuvast maast moodustab 2050,4 ha riigiomand, 5375,9 ha eraomand, 72,6 ha on munitsipaalomand ning ülejäänud 36,9 ha on jätkuvalt riigi omandis olev maa või vähesel määral maa, kus omand on selgitamisel. Valdava osa jätkuvalt riigi omandis olevast maast moodustab mereala.

Kaitseala laiendamine

- Varem kaitse all olnud aladest liidetakse kaitsealaga 155 ha suurune Haeska hoiuala, mis arvatakse Matsalu piiranguvööndisse. Piiranguvööndisse liidetavast alast 153,4 ha kuulub eraomandisse ja 1,6 ha munitsipaalomandisse. Lisanduv ala on suures osas põllumaa. Haeska hoiualal asuvad põllud on olulised äärmiselt ohustatud väike-laukhane rändepeatusalad, mistõttu on vajalik seal peatuvate lindude häirimatuse tagamine. Üheks märkimisväärseks häiringuks rändel peatuvate väike-laukhanede jaoks on linnujaht. Samas ei võimalda hoiuala kaitsekord linnujahti efektiivselt reguleerida. Hoiualade kaitsekord on sätestatud looduskaitseseadusega, mille § 32 lõike 2 kohaselt on hoiualal keelatud nende elupaikade ja kasvukohtade hävitamine ja kahjustamine, mille kaitseks hoiuala moodustati, ning kaitstavate liikide oluline häirimine, samuti tegevus, mis seab ohtu elupaikade, kasvukohtade ja kaitstavate liikide soodsa seisundi. Nimetatud paragrahvi kohaselt saaks linnujahile seada piiranguid sellisel juhul, kui see häirib kaitstavaid liike või seab ohtu kaitstavate liikide soodsa seisundi. Sätte vahetu kohaldamine ei ole otstarbekas, sest iga kord, kui hoiualal jahti peetakse, tuleks eraldi hinnata, kas see häirib linde oluliselt või mitte või kas konkreetne jahitegevus seab ohtu liikide soodsa seisundi. See toob kaasa keeruka ning andme-, aja- ja

ressursikuluka otsustusprotsessi (Eesti ornitoloogiaühing „Kaitstavate alade linnujahi analüüs“⁸)). Tulenevalt eelnevast otsustati liita Haeska hoiuala Matsalu rahvuspargiga.

- Kaitseala piiri laiendatakse merealal Väinamere hoiuala arvelt selliselt, et see hõlmaks reservaatide laiendused. Vastavalt hülgeeksperdi ettepanekule on laiendatud reservaatide ala, suurendades selle puhvrit laiu rannajoonest 500 m ja Härjamaa reservaadid puhul 800 m. Kaitseala laieneb merealal 443 ha.
- Kaitseala piiri muudetakse ja laiendatakse mõnevõrra kahe kaitsealaga piirneva merikotka elupaiga tõttu. Võigaste merikotka püsielupaigaga piirneval alal laiendatakse kaitseala piiri riigimaa kinnistu (katastritunnusega 41101:001:0260) ja eramaa kinnistu (katastritunnusega 41101:001:0144) osas ning see viiakse kokku merikotka püsielupaiga piiriga, mida samuti muudetakse (kokku 5 ha). Piiritlemise põhjuseks on piiri loogiline kulgemine. Puiatu merikotka püsielupaigaga piirneval alal laiendatakse kaitseala piiri riigimaa kinnistu (katastritunnusega 67405:003:0115) osas piirneva püsielupaiga arvelt (7 ha).
- Kaitseala piiri laiendatakse mõnevõrra katastriüksuste 67405:004:0153, 67405:004:0162 ja riigimaa kinnistu 67405:004:0055 seni kaitse alt välja jäänud osade ulatuses metsaelupaiga terviklikkuse tagamiseks. Kaitseala laieneb 6,8 ha võrra.

Kaitsealalt välja arvamine

- Kaitsealalt jäetakse välja ligikaudu 31 ha suurune ala Kirbla asulast, mis hõlmab Risti–Virtsu–Kuivastu–Kuressaare maantee ääres paiknevat valdavalt nõukogude ajal ehitatud paneelmajadega külakeskust ning selle vahetusse ümbrusesse jäävaid põllu- ja heinamaid, kuna aladel puudub oluline looduskaitse ja kultuurilooline väärtus ning seal pole ka varem looduskaitseks olulisi väärtusi (sh elupaigatüübid ja kaitsealuste liikide leiukohad) kaardistatud.
- Kaitsealalt jäetakse välja umbes 1,5 ha suurune maa-ala Keravere külas (Mardi kinnistul katastritunnusega 45202:001:0115). Valdava osa maa-alast moodustab põllumaa, kus loodusväärtusi ei asu.
- Kaitseala piiridest arvatakse välja 3,7 ha suurune Rooglaiu külas asuv osa põllumaast (Surdi maaüksus katastritunnusega 19501:001:0720), mis liidetakse Väinamere hoiualaga. Ülejäänud põld on juba kehtiva kaitsekorra järgi väljaspool Matsalu rahvusparki, Väinamere hoiuala koosseisu. Põllu lisamine Väinamere hoiuala koosseisu on oluline, sest põld kuulub Väinamere loodus- ja linnuala koosseisu ning on osa lindude elupaigast, olles peatumis- ja toitumisala. On otstarbekas, et mõlemal põllul kehtiks ühtne Väinamere hoiuala kaitsekord.

Lisaks on väiksemaid kaitseala laiendusi ja kaitsealalt väljaarvamisi, mis on tekkinud **kaitseala piiride korrigeerimise tõttu**. Piirikorrigeerimisest tingitud pindalamuutuste peamine põhjus on olemasoleva kaitseala piiritlemise aluseks olnud põhikaardi objektide asukohta täpsustamine kaardiuuenduste käigus. Kaitseala välispiiri täpsustamisel on lähtutud põhimõttest rakendada piiri tõmbamisel paremini looduslikke orientiire. Lisaks on piiride korrigeerimisel arvestatud ka muutunud katastriüksuste piire.

Kokku arvatakse kaitsealt välja 61,2 ha, millest enamus on eraomand. Kaitsealaga liidetakse 679,5 ha (sellest 38 ha on seni kaitseta maa, millest 27,1 arvatakse sihtkaitsevööndisse ja 10,9 ha piiranguvööndisse, ülejäänud ala on juba kaitse all hoiuala või püsielupaigana). Liidetavast maast 502,9 on riigimaa või jätkuvalt riigimaa, millest enamus arvatakse sihtkaitsevööndisse, 1,5 ha munitsipaalmaad ja 175,1 ha on eramaa, millest enamus arvatakse piiranguvööndisse.

Kaitsealal planeeritud piirimuudatustega suureneb rahvuspargi pindala kokku 621,1 ha.

⁸ Registreeritud Keskkonnaameti dokumendihaldussüsteemis 14.11.2017 nr 7-18/17/12872.

Muudatused seoses eramaadega. Kaitse alla lisandub varem kaitseta eramaad 20,6 ha, millest 13,2 ha arvatakse sihtkaitsevööndisse ja 7,4 ha piiranguvööndisse. Hoiualalt arvatakse eramaad sihtkaitsevööndisse 1 ha ja piiranguvööndisse 153,6 ha. Sihtkaitsevööndist läheb piiranguvööndisse 577,5 ha ja piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse 356,1 ha. Kaitse alt arvatakse välja eramaad 38 ha, millest 6 ha oli sihtkaitsevööndis ja 32 ha oli piiranguvööndis.

Muudatused tsoneeringus

Loodusreservaatide pindala suureneb kokku 992,6 ha võrra (ainult riigimaa või jätkuvalt riigi omandis olev maa). Pindala suurenemine on tingitud asjaolust, et lisaks reservaatideks olevatele saartele ja laidudele on reservaat arvatud sarnaselt sihtkaitsevööndis asuvatele saartele ja laidudele ka 500–900 m laiune veeala alates nende rannajoonest

Planeeritud tsoneeringu muudatuste tagajärjel väheneb sihtkaitsevööndite pindala kokku 572 ha. Sihtkaitsevööndist arvatakse piiranguvööndisse 838,3 ha (sellest 577,5 ha on eramaa, 224,2 ha riigimaa ja 5,3 ha munitsipaalmaa), reservaat 934,7 ha ning piiri korrigeerimise tulemusel sihtkaitsevööndist välja Väinamere hoiuala koosseisu 0,9 ha. Väljaspool kaitseala olevast maast arvatakse sihtkaitsevööndisse 455,4 ha, sellest 428,3 on juba olnud kaitse all püsielupaiga ja hoiualana, ülejäänud muudatus on tekkinud piiri tehnilise korrigeerimise tulemusena, sealhulgas uut seni kaitseta eramaad lisandub kaitseala sihtkaitsevööndisse 13,2 ha ja seni kaitseta riigimaad 13,8 ha. Piiranguvööndist arvatakse sihtkaitsevööndisse 753,4 ha (sellest 356,1 ha on eramaa, 394,1 on riigimaa ja 0,6 ha on munitsipaalmaa). Piiranguvööndi osakaal suureneb kavandatud muudatuste tagajärjel kokku 187,5 ha võrra. Kaitsealalt arvatakse välja piiranguvööndi alast 53,4 ha, sealhulgas 32 ha eramaad, 15,4 ha riigimaad, 5 ha munitsipaalmaad ja 1 ha segaomandit. Kaitsealalt arvatakse välja sihtkaitsevööndi alast 6 ha, sealhulgas 4,3 ha eramaad ning 1,7 ha riigimaad. Väljaspool kaitseala olevast maast arvatakse piiranguvööndisse 166,2 ha, sellest 155,2 ha on juba olnud kaitse all hoiualadena, ülejäänud muudatus on tekkinud piiri tehnilise korrigeerimise tulemusena sealhulgas uut seni kaitseta eramaad lisandub kaitseala piiranguvööndisse 7,4 ha ja seni kaitseta riigimaad lisandub piiranguvööndisse 3,6 ha.

Eelnõukohase kaitse-eeskirja järgi koosneb kaitseala tulenevalt kaitse-eesmärkidest, kaitsekorra eripärast ja majandustegevuse piiramise astmest viiest loodusreservaadist, kahekümne üheksast sihtkaitsevööndist ja kahest piiranguvööndist. Reservaatidesse jäävad sellised alad, mis on olnud ja peaksid jääma ka edaspidi inimese poolt puutumata aladeks. Sihtkaitsevööndisse on arvatud eelkõige sellised alad ja väärtused, mille säilimine tuleb tagada eelkõige läbi looduslike protsesside (nt metsakooslused). Sihtkaitsevööndisse on arvatud ka mereala, rannikuäärsed poollooduslikud kooslused ja rooalad ning häirimistundlike liikide elupaigad, kus on vaja rakendada liikumispiirangut. Mereala tsoneeringu puhul on lähtutud eelkõige sellest millised piirkonnad on lindude jaoks olulised nii pesitsus-, rändepeatus-, sulgimis ja talvitumisalad. Sihtkaitsevööndi kaitsekord võimaldab keelata metsaraiet, seada liikumispiiranguid, reguleerida maaparandussüsteemide hoiutöid jms. Piiranguvööndid hõlmavad inimeste poolt aktiivselt kasutatavaid sh majanduslikult kasutatavaid alasid, kus asuvad talud, hooned ja muud rajatised, põllumaad, vähemväärtuslikud elupaigad (nt noorendikud) ja sellised poollooduslikud kooslused, mille kaitse on tagatud ka leebema kaitsekorraga.

Suuremad muudatused vööndite osas võrreldes kehtiva tsoneeringuga:

- Endise Väinamere vabavee sihtkaitsevööndi asemel moodustatakse kaks vööndit: Väinamere idapoolne ja Väinamere läänepoolne sihtkaitsevöönd. Kuigi ka idapoolsemat avamere osa kasutavad linnud (eelkõige kevadel) rändel peatumiseks, on läänepoolne laidusid ümbritsev ala põhja-lõunasuunaliselt veel intensiivsemalt kasutatav, lisaks on sellesse piirkonda koondunud ka sulgivad linnud. Seetõttu on moodustatud läänepoolne ala eraldi vööndina, et tagada seal kevadisel rändeperioodil ja suvisel sulgimisperioodil lindudele häirimisvaba ala. Kuna avamere idapoolsemal osal on väärtused paigutunud pigem hajusalt ja

olulisemad lindude koondumisalad on pigem teistes sihtkaitsevööndites, kus seatakse kalapüügile ja liikumisele piirangud, siis jäetakse üks vöönd vabaks liikumiseks ja jätkuvalt ka kalapüügiks.

- Endise Saarte sihtkaitsevööndi asemel moodustatakse kaks vööndit: Saarte sihtkaitsevöönd, kuhu jäävad rahvuspargi põhjaosa väikesaared ja laiud, ning Topu lahe sihtkaitsevöönd. Loodav Saarte sihtkaitsevöönd on oluline ala lindudele toitumisel, sulgimisel ja pesitsemisel, samuti kasutavad saarte vahele jäävaid karisid ja suuremaid kive puhkepaigana hülged. Seetõttu on ala oluliselt häirimistundlikum kui Topu lahe piirkond, kus valdav osa lahest jääb väljapoole rahvusparki ja linnud koonduvad sinna vähem.
- Kalatee sihtkaitsevööndit eraldi ei moodustata, vaid see piirkond on Välislahe sihtkaitsevööndi osa. Kalatee sihtkaitsevööndi moodustamise põhjus oli eelkõige seotud kalavarude kaitsega, kuid kalavarude kaitset reguleeritakse eelkõige muude õigusaktidega, sh kalapüügiseadusega, kalapüügieskirjaga ning keskkonnaministri kinnitatava ajutiste püügikitsenduste määrusega. Lisaks on lahe keskele kavandmisel laevatee, kus kalapüük ei tohi laevaliiklust häirida, seega võib eeldada, et tuleb vältida sinna püügivahendite paigutamist.
- Haeska-Saardo rannikuvee ja Metsküla-Pagaranna rannikuvee sihtkaitsevöönd nimetatakse Rannikumere sihtkaitsevööndiks ja neis hakkab kehtima ühesugune kaitsekord. Kehtivas eeskirjas on Haeska-Saardo rannikuvee ja Metsküla-Pagaranna rannikuvee sihtkaitsevööndi kaitsekord erinev, kuid see ei ole põhjendatud, sest väärtustest lähtuvalt on piirangute vajadus mõlemas vööndis samasugune. Neid piirkondi kasutavad linnud eelkõige rändel kevad- ja sügishooajal, samuti pesitseb rannikuääreses roostikus linde. See, kas linnud parasjagu kasutavad peatumisel põhja- või lõunapoolsemat osa, sõltub muu hulgas tuulesuunast. Kuna mõlemad piirkonnad on lindudele olulised eelkõige kevadel ja sügisel, on mõlemas vööndis seatud liikumis- ja kalapüügipiirang vastaval perioodil, erandina on lubatud püüda kutselistel kaluritel lõkspüünistega (täpsemalt allpool).
- Moodustatakse Ruubalahe sihtkaitsevöönd, mis paikneb Siselahe sihtkaitsevööndis Kasari jõe suudmeala piirkonnas. Kuna siselaht on oluline ala siirdekaladele ning tähtis kudemis- ja taastumisala, on liikumine ja kalastamine piirkonnas keelatud. Traditsioonide ja pärimuse hoidmiseks on Ruubalahe sihtkaitsevööndis siiski lubatud piiratud perioodil traditsioonilise madalapõhjalise puitpaadiga kalastus (täpsemalt allpool).
- Sauemere sihtkaitsevöönd liidetakse Võigaste sihtkaitsevööndiga, kuna sealne kaitsekord on piisav Sauemere sihtkaitsevööndis asuvate liikide kaitseks.
- Metsatuka sihtkaitsevöönd hõlmab lahustükkidena rahvuspargis asuvad metsakooslused, mis vajavad looduslikuks arenguks raie piiramist, kuid liikumispiiranguid pole vajalik kehtestada.
- Moodustatakse Parkide piiranguvöönd, mille eesmärk on tagada endiste mõisaparkide ja alleede jätkusuutlik majandamine ja säilimine.
- Muudetakse jõgede tsoneeringut selliselt, et Jõgede sihtkaitsevööndisse jääb suurem osa jõgedest, kus kehtib kevadine liikumis- ja kalapüügipiirang, et tagada kalade kudealade puutumatus olulisel perioodil ning kaldal ja põdsastikus pesitsevatele lindudele pesitsusrahu. Sellised jõelõigud, kus on hea ligipääs, liidetakse piiranguvööndiga ja seal lubatakse kalapüüki ka kevadel (täpsemalt pt 2.4.3).
- Moodustatakse Kurevere sihtkaitsevöönd, kuna seal asub merikotka elupaik, mis ei ole piiranguvööndi režiimiga piisavalt kaitstud, seetõttu on vajalik seal piirata liikumist muul perioodil kui ümbritsevatel aladel.
- Omavahel liideti sarnast kaitsekorda vajavad Rooglaiu ja Saastna sihtkaitsevöönd.
- Sihtkaitsevööndist piiranguvööndisse on arvatud õue- ja põllumaid ning selliseid poollooduslikke kooslusi, mille kaitset on samaväärselt võimalik tagada piiranguvööndi režiimiga. Sel põhjusel on tsoneeringut muudetud näiteks Saastna, Kasari luha, Põgari, Mõisaküla ja Suitsu sihtkaitsevööndis. Samas on laiendatud sihtkaitsevööndeid

metsakaitsealistel eesmärkidel, näiteks Võigaste, Puise metsa, Saardu metsa, Keravere ja Matsalu metsa sihtkaitsevööndis.

2.4.1. Loodusreservaadid

Loodusreservaatidesse (kokku umbes 1002,7 ha) kuuluvad **Hanemaa laid, Härjamaa laiud (Suur-Härjamaa ja Väike-Härjamaa), Papirahu, Sipelgarahu, Tondirahu ja Valgerahu** koos neid ümbritseva 500–900 m laiuse veealaga alates laidude rannajoonest (veeala laiust on põhjendatud peatükis 2.5.4.2). Hanemaa reservaati kuulub Hanemaa laid ja seda ümbritsev 500m puhver kaldajoonest. Härjamaa reservaati kuuluvad Härjamaa laiud (Suur-Härjamaa ja Väike-Härjamaa) ning 900m puhver laidude ümber. Härjamaa reservaadi idaservas kulgeb mötteline sirge koordinaatidel 58,85337624 ja 23,37320806 ning 58,84067794 ja 23,37217551. Papirahu reservaati kuulub Papirahu laid koos seda ümbritseva 500m puhvriga. Sipelgarahu reservaati kuulub Sipelgarahu laid koos 500m puhvriga lai ümber välja arvatud reservaadi kirdenurgas, kus Saarte sihtkaitsevööndiga piirnemisel läbib piir punkte koordinaatidel 58,75719486 ja 23,32843968; 58,75567692 ja 23,32916620; 58,75467303 ja 23,33120754 ning 58,75469321 ja 23,33181807. Tondirahu-Valgerahu reservaati kuuluvad Tondirahu ja Valgerahu laid ning 500m puhver ümber laidude väljaarvatud reservaadi kaguosas, kus piirnemisel Saarte sihtkaitsevööndiga kulgeb piir 200m kaugusel Kumari saarest.

Loodusreservaatideks olevatel laidudel on linnustikku juba aastakümneid seiratud ja on selge, et tegemist on väga linnurikaste saartega. Viimati toimus rahvusparki loodusreservaatides linnustiku täielik seire 2020. aastal, 2021 ei tehtud seiret lõpuni, kuna oli linnugriip. Hanemaa laiul pesitsesid 2020. aastal Matsalu rahvusparki kaitse-eesmärgiks seatavatest liikidest 63 paari kümnokk-luikesid, 6 paari rääksparte, 7 paari sinikael-parte, 13 paari hahkasid, 3 tuttvardi paari, 1 rohukoskla paar, 3 jääkoskla paari, 1 paar liivatülle, 62 paari kalakajakaid, 623 paari naerukajakaid, 248 paari räusktiire, 227 randtiiru paari, 58 jõgitiiru paari ning 1 hallhane paar.

Suur-Härjamaa laiul loendati kaitseala kaitse-eesmärgiks olevatest liikidest pesitsemas 54 kümnokk-luige, 2 rääkspardi, 3 sinikael-pardi, 2 luitsnokk-pardi, 15 haha, 2 jääkoskla, 2 liivatüllid, 181 kalakajaka, 4 jõgitiiru, 140 randtiiru paari ning 1 hallhane paar. Väike-Härjamaa laiul pesitses 15 kümnokk-luige, 1 rääkspardi, 1 sinikael-pardi, 1 haha, 1 jääkoskla, 1 liivatüllid, 1 tutttiiru ja 13 kalakajaka paari.

Papirahul pesitses 2020. aastal toimunud seire ajal, 3 paari sinikael-parte, 3 paari luitsnokk-parte, 1 tuttvardi paar, 26 paari hahkasid, 1 rohukoskla paar, 2 liivatüllid paari, 1 punajalg-tildri paar, 10 paari kalakajakaid, 32 paari naerukajakaid, 1 räusktiiru paar, 108 paari jõgitiire, 233 paari randtiire.

Sipelgarahul pesitses sel aastal (2020) 61 paari kümnokk-luikesid, 2 rääkspardi paari, 56 paari hahkasid, 2 paari jääkosklaid, 3 paari liivatülle, 34 paari kalakajakaid, 60 paari randtiire, 2 paari väiketiire. Tondirahul pesitses 2020. aastal toimunud seire kohaselt järgmised kaitseala kaitse-eesmärgiks olevad linnuliigid: 15 paari kümnokk-luikesid, 4 hallhane paari 1 paar rääksparte, 23 paari hahkasid, 5 rohukoskla paari, 1 paar jääkosklaid, 8 sinikael-pardi paari, 28 paari kalakajakaid, 20 paari randtiirusidning 1 liivatüllid paar.

Valgerahul ei pesitsenud 2020 aastal ühtegi lindu.

Lisaks lindudele on reservaadiks määratud ala oluliseks puhke-, poegimis- ja karjavahetusalaks hüljestele. Pelglikuma iseloomuga viiherhülged on tundlikud häiringule ning seni kehtinud reservaadi ala ainult laidudel ei pakkunud kaitset laidude ümbruses suurtel kividel puhkavatele hüljestele. 2020 aastal toimunud kevadise loenduse andmetel on Matsalu rahvuspark Eestis tähtsusest kolmas piirkond

viierhüljestele ning peamiselt koondutakse Papilaiule ja Papirahule, vähem Härjamaa laiule ja Kumarile. Sügisese loenduse andmetel kogunevad viierhüljed rohkem Härjamaa reservaat, lisaks on oluliseks alaks Papilaid, Papirahu, Kumari laid ja Sipelgarahu⁹.

2.4.2. Sihtkaitsevööndid

Haeska sihtkaitsevöönd (245,7 ha) asub Haapsalu linnas Haeska külas. Vööndi piiritlemisel on kasutatud kraave (Keravere sihtkaitsevööndiga piirnemisel jäävad kraavid Keravere sihtkaitsevööndisse, piiranguvööndiga piirnemisel piiranguvööndisse, Kasari luha sihtkaitsevööndiga piirnemisel Kasari luha sihtkaitsevööndisse), teid (Keravere sihtkaitsevööndiga piirnemisel jäävad teed Keravere sihtkaitsevööndisse, piiranguvööndiga piirnemisel jäävad teed piiranguvööndisse), kiviaedasid (jäävad piiranguvööndiga piirnemisel piiranguvööndisse, Saardu ranna sihtkaitsevööndiga piirnemisel Saardu ranna sihtkaitsevööndisse), kaldajoont, katastripiire ja mõttelisi sirgeid. Vööndist on välja arvatud Tuuliku tee infotahvli juures paiknev parkimisala Tuuliku katastril (67405:004:0019) läbides punkti koordinaatidel 58,78174799 ja 23,66269428. Lisaks jääb vööndist välja Tuuliku katastriüksuse elamumaa koos kiviaia piiresse jääva kultuurrohumaaga ning sadam. Mõttelised sirged kulgevad Tuuliku (67405:004:0019) katastriüksusel läbides punkte koordinaatidega 58,77939750 ja 23,65906979; 58,77954857 ja 23,65900755; 58,77970975 ja 23,65907092 ning 58,77981664 ja 23,65917202. Ranna (67405:004:0670) katastriüksusel kulgevad mõttelised sirged aia kraavini läbides punkti koordinaatidega 58,78434833 ja 23,66240216. Ranna (67405:004:0670) ja Tuuliku (67405:004:0019) katastriüksuste põhjapiiril olevad kraavid jäävad sihtkaitsevööndisse. Sellesse sihtkaitsevööndisse jääb üks Matsalu lahe olulisem - Haeska rannaniit ja rannikuäärsed roostikuribad. Need alad on elupaigaks paljudele haruldastele linnuliikidele, nagu niidurüdi, mustsaba-vigle, aga ka suurkoovitaja, punaselg-õgija, punajalg-tilder, liivatüll, roo- ja välja-loorkullid jpt. Haeska sihtkaitsevööndisse jäävatel rannaniitudel kasvab ka mitu kaitsealust taimeliiki, nagu täpiline sõrmkäpp, emaputk ja kahkjaspunane sõrmkäpp. Tegemist on ka olulise rändepeatusalaga, näiteks peatuvad seal üliharuldased väike-laukhaned.

Jõgede sihtkaitsevööndisse (144,2 ha) kuuluvad mõningad kaitsealale jäävad jõed ja jõelõigud koos 10 m laiuse jõekaldaga. Vööndi piiritlemisel on kasutatud jõgede, kraavi ja oja kaldaid, 10m puhvrit kaldast ja mõttelisi sirgeid Pärnumaal Tuudi jõe ümbruses. Suitsu katastriüksusel (41101:001:0907) kulgeb mõtteline sirge koordinaatidelt 58,72341532 ja 23,75230967 Tuudi jõe puhvrile hõlmates vööndisse ka Tikaonni (41101:001:0797) ja osaliselt Kirikuküla (41101:001:0795) katastriüksused. Olgugi et kaitsealal asuvad jõed on valdavas ulatuses kunagi kanaliseeritud, on neil oluline osa kaitseala ökosüsteemis. Jõed on elupaigaks paljudele kaitsealustele liikidele, näiteks hingule, võldale, jõesilmale, harilikule vingerjale, paksukojalisele jõekarbile ja saarmale. Jõgede vahetus läheduses elutsevad ka mitmesugused linnuliigid, näiteks mitmed rähniliigid, hüüp, tait, punajalg-tilder, rukkirääk, rooruik, täpikhuik, suurkoovitaja ja hänilane. Lisaks on jõed oluliseks toitumisalaks kaitsealal elutsevatele nahkhiirtele.

Kasari luha sihtkaitsevöönd (3738 ha) on Matsalu rahvusparki maismaaosa kõige suurem sihtkaitsevöönd, ulatudes Lääneranna ja Lääne-Nigula valda ning Haapsalu linna, seejuures paiknedes kokku üheksas külas: Kloostri, Kelu, Rannu, Allikotsa, Rõude, Kurevere, Rannajõe, Keravere ja Haeska. Piiritlemisel on kasutatud kraave (jäävad piiranguvööndiga piirnemisel sihtkaitsevööndist välja, Laiküla sihtkaitsevööndiga piirnemisel Laiküla sihtkaitsevööndisse, Keravere sihtkaitsevööndiga piirnemisel Kasari luha sihtkaitsevööndisse, Haeska sihtkaitsevööndiga piirnemisel Kasari luha sihtkaitsevööndisse), oja (jääb Kasari luha sihtkaitsevööndisse), teid

⁹ Matsalu rahvusparki veeala tähtsus viierhüljeste ja linnustiku kaitse aspektist ja veealade külastuskoormusega (sh kalapüük) kaasnevad mõjud. 2021

(piiranguvööndiga piirnemisel jäävad teed piiranguvööndisse), katastripiire, Jõgede sihtkaitsevööndit, Liivi jõe 10 m puhvrit (jõgi jääb koos puhvriga piiranguvööndisse), kõlvikupiire, Kiisaoja (oja jääb Kasari luha sihtkaitsevööndisse), kiviaedasid (piiranguvööndiga piirnevad kiviaiad jäävad piiranguvööndisse), lühikeses lõigus Rägina peakraavi (jääb vööndist välja 10 m puhvriga), Rannamõisa jõe ja Raana jõe 10 m puhvrit (kõik jäävad sihtkaitsevööndist välja), Rannamõisa jõe sekundaarset telge (jääb Kasari luha sihtkaitsevööndisse), kaldajoont ja mõttelisi sirgeid. Maaüksuse nr 41102:001:0108 põhjaosas jääb lühikeses lõigus laiem kraav Kasari luha sihtkaitsevööndisse mööda kaldajoont. Kullamaa metskond 160 (45203:002:0084), Matsalu rahvuspark 130 (45203:002:0114), Saunatoa (45203:002:0360) ja Matsalu rahvuspark 129 (45203:002:0113) katastriüksuseid läbiv kraav jääb sihtkaitsevööndisse. Rannajõe (45202:001:0081) ja Kopliotsa (45203:001:0168) piirilt alguse saav ja sealt lääne poole kulgev kraav jääb sihtkaitsevööndisse. Kasari luha sihtkaitsevööndi tuumiku moodustavad laiaulatuslikud luhaniidud, mis on elupaigaks ohustatud ja haruldastele kaitsealustele liikidele, nagu merikotkas, rohunepp, mustsaba-vigle, seal leidub ka hänilasi, mustviireid, täpikhuikusid, suurkoovitajaid, rukkirääkuseid, tildreid, punaselg-õgijaid jne. Seal kasvab ka mitmesuguseid kaitsealuseid taimeliike, nagu hall käpp, kahkjaspunane sõrmkäpp, suur käopõll ja soo-neiuvaip.

Keravere sihtkaitsevöönd (832,4 ha) asub Haapsalu linnas Haeska, Tuka, Oonga ja Keravere külas. Vööndi piiritlemisel on kasutatud idas ja lõunas Kasari luha ja Haeska sihtkaitsevööndeid, kraave (piiranguvööndiga piirnemisel jäävad kraavid piiranguvööndisse, välispiiril olevad kraavid jäävad vööndist välja), teid (välispiiril olevad teed jäävad kaitsealast välja), kaldajoont, katastripiire ja mõttelisi sirgeid. Onu (45202:001:0036), Tabra (45202:001:0161) ja 45202:001:0025 katastriüksusel kulgev kraav jääb sihtkaitsevööndisse. Siia sihtkaitsevööndisse jäävad väärtuslikud soostuvad ja soo-lehtmetsad, mis on rahvusparki maakatte andmebaasi järgi püsinud metsadena juba verstakaardi koostamise ajast. Need metsad on ühtlasi elupaigaks merikotkale, kaitsealustest taimeliikidest võib sealt leida suurt käopõlle ja mets-õunapuud. Lisaks on sellesse sihtkaitsevööndisse arvatud metsavajakute alad, et parandada metsade range kaitse tüpoloogilist esindatust laane-, salu- ja soovikumetsade osas.

Kurevere sihtkaitsevöönd (52,3 ha) asub Lääne-Nigula vallas Kurevere ja Tammiku külas. Vööndi piiritlemisel on edelas kasutatud Kasari luha sihtkaitsevööndit, kraavi (kraav jääb piiranguvööndisse) katastripiire ja mõttelisi sirgeid. Siia sihtkaitsevööndisse jääb vanades soostuvates ja soo-lehtmetsades asuv merikotka pesa. Ühtlasi võib leida ka kahkjaspunast sõrmkäppa.

Laiküla sihtkaitsevöönd (173,4 ha) asub Lääneranna vallas Kirbla ja Rannu külas ning Lääne-Nigula vallas Kes- ja Laikülas. Vöönd koosneb kahest lahustükist kummalgi pool Kasari jõe. Vööndi piiritlemiseks on kasutatud läänes Jõgede sihtkaitsevööndit ja Kasari luha sihtkaitsevööndit. Lisaks kulgeb piir mööda kraave (kraavid jäävad Laiküla sihtkaitsevööndisse), teid (teed jäävad piiranguvööndisse või välispiiril olles kaitsealalt välja), Kasari ja Liivi jõe 10 m puhvrit (jõed koos puhvriga ei kuulu vööndisse), katastripiire ja mõttelisi sirgeid. Võeka (41103:001:0141) katastriüksusel olev Luhakraav jääb piiranguvööndisse. Sellesse sihtkaitsevööndisse on koondatud kõrge väärtusega lamminiidud, kus linnustiku kontsentratsioon on võrreldes ülejäänud luhaaladega väiksem, selle põhjuseks on eelkõige lähedal olevalt maanteelt tulev müra, samuti on tegemist populaarse kalastamispiirkonnaga. Seega pole sellel alal lähtuvalt linnustiku kaitsest vajalik liikumispiirangute seadmine, mis on tinginud ka sellesse sihtkaitsevööndisse jääva ala eraldamise Kasari luha sihtkaitsevööndist. Siiski jäävad ka Laiküla sihtkaitsevööndisse näiteks rukkiräägu ja hänilase pesitsusalad, samuti kasvab seal kahkjaspunane sõrmkäpp ja hall käpp.

Matsalu metsa sihtkaitsevöönd (1055 ha) asub Lääneranna vallas Matsalu, Meelva, Laupa, Petaaluse ja Kirikukülas. Vööndi piiritlemiseks on kasutatud Tuudi jõe kaldajoont ja jõe 10 m puhvrit (jõgi ja selle puhver ei jää vööndisse), teid (Suitsu sihtkaitsevööndiga piirnemisel jääb tee Matsalu metsa sihtkaitsevööndisse, piiranguvööndiga piirnemisel piiranguvööndisse), kraave (Suitsu

sihtkaitsevööndiga piirnemisel jäävad kraavid Suitsu sihtkaitsevööndisse, piiranguvööndiga piirnemisel piiranguvööndisse), kõlvikupiire, sihte (jäävad kaitsealast välja), katastripiire ja mõttelisi sirgeid. Mõtteline sirge kulgeb Koplimetsa (41101:001:0223) katastriüksusel läbides punkti koordinaatidega 58,73269339 ja 23,72694349. Matsalu rahvuspark 328 (41101:001:0163), Vana-Tambi (41101:001:0003), Leeda (41101:001:0018) ja Matsalu rahvuspark 32 (41101:001:0205) katastritel kulgevad kraavid jäävad sihtkaitsevööndisse. Tegemist on massiivse metsaalaga, kus maakasutus on püsinud valdavalt ulatuses metsamaana vähemalt eelmised 70–100 aastat. Loodusdirektiivi elupaigatüüpide osas on tegemist ääretult mitmekesise alaga, kus soostunud ja soolehtmetsad vahelduvad kõrgematel põndakutel kasvavate laialehiste metsade ja kinnikasvanud puisniitude ja -karjamaadega. See piirkond on kasvukohaks näiteks jumalakäpale, rohelinele kaksikhambale, kahkjaspunasele sõrmkäpale, suurele käöpõllele ja kahelehisele käokeelele. Eriti väärib tähelepanu selle metsa ja selles olevate lagendike olulisus haruldaste linnuliikide ohtruse poolest, seal on elupaiga leidnud nt kassikakk, merikotkas, väike- ja valgeselg-kirjurähn, händkakk, sookurg, väike-kärbsenäpp ja laanepüü.

Metsatuka sihtkaitsevöönd (372,4 ha) asub 9 lahustükina Haapsalu linnas Haeska külas, Lääne-Nigula vallas Keskvere ja Männiku külas, Lääneranna vallas Kloostri, Penijõe, Matsalu, Keemu, Metsküla, Möisaküla ja Rooglaiu külas. Vööndi piiritlemisel on kasutatud Kasari luha sihtkaitsevööndit, teid (piiranguvööndiga piirnemisel jäävad teed piiranguvööndisse), kraave (piiranguvööndiga piirnemisel jäävad kraavid piiranguvööndisse), sihti (jääb sihtkaitsevööndisse), kiviaedasid (aiad jäävad valdavalt sihtkaitsevööndisse), kõlvikupiir, katastripiire ja mõttelisi sirgeid. Mõtteline sirge ühendab Matsalu rahvuspark 208 (67405:004:0121) katastripiiridel asuvaid punkte läbides punkti koordinaatidel 58,78924492 ja 23,65089804. Maru (41101:001:0510) ja Mere (41101:001:0042) katastriüksustel kulgev kraav jääb sihtkaitsevööndisse. Lisaks jääb sihtkaitsevööndisse ka Niinepuu (41101:001:0860) katastri osas läänepoolsem kraav ja Parkmetsa (41101:001:1540), Tuule (41101:001:0290) ja Tominga (41101:001:0590) katastriüksuste vahel kulgevad kraavid. Uuetoa (41101:001:0072) katastriüksuse lõunaosas olevad kiviaiad ja Öörla (67405:004:0111) katastriüksusele jääv kiviaed jäävad piiranguvöönditesse. Metsküla (41101:001:0285) ja Kägi (41101:001:0101) katastriüksustel kulgeb mõtteline sirge läbi punkti koordinaatidel 58,73056664 ja 23,63204176. Tegemist on vanade säilinud metsatukkadega poollooduslike koosluste vahel, kus elavad liigid ei vaja karmi liikumispiirangut, nagu ümbritsevatel aladel. Metsatuka sihtkaitsevööndis elavad mitmed kaitsealused linnuliigid, sh hallpearähn ja valgeselg-kirjurähn, mustsaba vigle, kasvavad mitmed käpalise liigid. Möisaküla lahustükil võib leida eeskätt kaitsealuseid rähniliike, sh hall- ja valgeselg-kirjurähni ning kauni kuldkinga kasvukohti. Nendele liikidele on seal pööratud erilist tähelepanu, kuna tegemist on metsade majandamise suhtes tundlike liikidega. Kauni kuldkinga kasvukohtade säilimise tagamiseks on siin ja edaspidi arvestatud, et võimaluse korral jääks sihtkaitsevööndisse ka u 30 m laiune metsavöönd taime kasvukoha ümber, kuna nimetatud alal tuleks kauni kuldkinga kaitse tegevuskava eelnõu kohaselt hoiduda uuendusraiest ning mitte viia metsa liituvust väiksemaks kui 0,4 (seega ei tagaks piiranguvööndi kaitsekord liigi kasvualade säilimist). Lisaks kuldkingale võib sellelt alalt leida kasvamas hulgaliselt teisi käpaliste liike ja niidu-asparhernest. Lisaks on sellesse sihtkaitsevööndisse arvatud metsavajakute alad, et parandada metsade range kaitse tüpoloogilist esindatust laane-, salu- ja soovikumetsade osas.

Neidsaare sihtkaitsevöönd (1474,4 ha) asub Lääne-Nigula vallas Kurevere külas ja Lääneranna vallas Kloostri külas. Neidsaare sihtkaitsevöönd võtab enda alla Kasari ja Rõude jõe vahelolevad ulatuslikud luhaalad ning piirneb lääne küljest roostiku osas Siselahe sihtkaitsevööndiga. Lisaks piirneb vöönd suures ulatuses Jõgede sihtkaitsevööndiga. Piiritlemisel on kasutatud lisaks kirjeldatud vöönditele lisaks veel Rõude ja Kasari jõgede 10m puhvrit (jõed koos puhvriga jäävad vööndist välja) ja mõttelisi sirgeid. Ala on äärmiselt oluliseks toitumis-, puhke- ja pesitsusalaks paljudele lindudele, sealhulgas merikotkas, täpikhuik, suurkoovitaja, tutkas, mustsaba-vigle, punajalg-tilder, hüüp ja

rohunepp. Tegemist on väga häirimistundlike liikidega, mistõttu tuleb alal liikumist lindudele olulisel ajal piirata.

Puise metsa sihtkaitsevöönd (528 ha) asub Haapsalu linnas Põgari-Sassi, Koidu, Kiideva ja Puise külas. Vööndi piiritlemisel on kasutatud teid (jäävad vööndist välja), kraave (jäävad valdavalt vööndisse), sihte (jäävad vööndisse), kõlvikupiire, kiviaedasid (jäävad vööndisse), kaldajoont, katastriüksuseid ja mõttelisi sirgeid. Kuusiku (67405:002:1571) katastriüksuse õueala servas olevad kraavid jäävad piiranguvööndisse. Kase (67405:002:0059), Välja (67405:002:0109), ja 67405:002:0070 katastriüksustel asuv kraav jääb piiranguvööndisse. Alates katastrist Matsalu rahvuspark 189 (67405:002:0325) kuni Karikakra (67405:002:0277) katastriüksuseni jäävad kraavid piiranguvööndisse. Lisaks jäävad piiranguvööndisse Siimu (67401:001:0575), Karikakra (67405:002:0277), Matsalu rahvuspark 187 (67405:002:0323), Jursu (67405:002:1520), 67405:002:0643, Haapsalu metskond 75 (67405:002:0237), Võpsiku (67405:001:0151) ja Silmu (67405:001:0155) katastriüksuste ja Vabriku tee äärsed kraavid. Piiranguvööndisse jäävad kraavid ka Matsi-Jaagu (67405:002:0281) katastriüksusel 67405:002:0034 katastri kirdepunkti lähedal, Mädarõika (67405:002:0218) katastriüksuse põhja- ja lõunaosas asuvad kraavid, mis ulatuvad kõrvalolevatele katastritele, Mäe-Jaagu (67405:002:0811) lääneservas ja lõunaosas olevad kraavid, Haapsalu metskond 51 (67405:001:0114) kirdeosas olev kraav. Taas on tegemist massiivse metsaalaga, mis on metsamaana püsinud juba aastakümneid ja seetõttu on seal kujunenud väga mitmekesine metsakooslus, kus on omavahel tihedalt põimunud peamiselt vanad laialehised ja soostuvad ja soo-lehtmetsad, kuid leidub ka vanu loodusmetsi. Need metsad on kvaliteetseks elupaigaks näiteks merikotkale ja valgeselg-kirjurähnile.

Puise ranna sihtkaitsevöönd (196,9 ha) asub Haapsalu linnas Puise külas. Vöönd koosneb lahustükkidest, millest üks hõlmab Kakarahud 100 m puhvriga ümber laidude. Piiritlemisel on kasutatud kaldajoont, 100 m puhvrit laidude ümber, teid (jäävad piiranguvööndisse), kraave (jäävad vööndist välja), kiviaedasid (jäävad piiranguvööndisse), puittaimede ridu (jäävad piiranguvööndisse), kõlvikupiire, katastripiire ja mõttelisi sirgeid. Merevälja (67405:001:0330) katastriüksusel piiranguvööndi ja Puise ranna sihtkaitsevööndi vaheline kraav jääb sihtkaitsevööndisse. Vööndist jääb välja Matsi katastriüksusel (67405:001:0073) asuva hoone ümbrus ja selleni viiv tee ning mõtteline sirge läbib sealjuures hoone ligidal punkti koordinaatidel 58,79721322 ja 23,47748419. Sellesse sihtkaitsevööndisse on koondunud rannikulähedased alad ja väiksemad laiud Puise poolsaare lääneosas. Kooslustest on seal levinud eeskätt rannaniidud ja nende ääres olevad roostikud, need kooslused on pesitsuspaigaks näiteks niidurüdile, kivirullijale, naaskelnokale, aga ka suurkoovitajale, hänilasele, ristpardile, punaselg-õgijale, punajalg-tildrile, roo-loorkullile ning tiirudele ja tüllidele. Lisaks on see piirkond väga oluline rändepeatuspäik, näiteks peatuvad seal kevaditi soorüdi, valgepõsk-lagle, vöotsaba- ja mustsaba-vigle, sinikael-part, ristpart, kõvernokk-rüdi, tutkas, plüü jpt linnuliigid. Kaitsealustest taimeliikidest võib seal kohata kahkjaspunast sõrmkäppa, halli käppa, suurt käopõlle, aasnelki jne. Kuivõrd tegemist on populaarse suvituspiirkonnaga, siis ei ole selles sihtkaitsevööndis põhjendatud suvised liikumispiirangud, seetõttu on see ala eraldatud linnustiku seisukohalt üliolulisest Põgari sihtkaitsevööndist, kus liikumisele on linnustiku kaitseks seatud rangemad piirangud.

Põgari sihtkaitsevöönd (260 ha) asub Haapsalu linnas Põgari-Sassi ja Tuuru külas. Vööndi piiritlemisel on kasutatud kaldajoont, katastripiire, õueala serva, kraave (jäävad valdavalt sihtkaitsevööndisse), kõlvikupiire ja mõttelisi sirgeid. Rannakivi (67405:002:0167) katastriüksusel jäävad käävid kuni õuealani piiranguvööndisse. Kooslustest jäävad sinna sihtkaitsevööndisse väga kõrge looduskaitse väärtusega rannaniidud, mis on ülioluliseks elupaigaks mitmesugustele haruldastele ja ohustatud linnuliikidele, nagu niidurüdi, mustsaba-vigle, naaskelnokk, roo-loorkull, punajalg-tilder, hänilane, suurkoovitaja, tüllid ja tiirud. Samuti on see oluline rändepeatuspäik, näiteks võib seal kevaditi kohata peatumas punajalg-tildrit, mudatildrit, kiivitajat, valgepõsk-lagle,

suurkoovitajat, ristparti, leeterrüdi, plüüd, rabahane jpt. Lisaks kasvab seal mitu kaitsealust taimeliiki, nagu rand-soodahein ja hall soolmalts.

Rannikumere sihtkaitsevöönd (951 ha) paikneb Lääneranna vallas Saastna, Metsküla külas ja Haapsalu linnas Kiideva, Saardu ja Haeska külas. Vöönd koosneb kahest lahustükist Matsalu lahe vastaskallastel. Vööndi piiritlemisel on kasutatud kaldajoont ja mõttelisi sirgeid. Mõttelised sirged ühendavad kaldajooni läbides punkti koordinaatidel 58,77764465 ja 23,65962244. Mõttelised sirged läbivad ka punkti koordinaatidel 58,77222038 ja 23,65442637. See vöönd võtab enda alla olulised madalaveelised rannikualad Matsalu lahe põhja- ja lõunakaldal, mida kasutavad rändeperioodil paljud linnuliigid ning toitumisalana rannikul pesitsevad liigid.

Rooglaiu-Saastna sihtkaitsevöönd (518,5 ha) paikneb Lääneranna vallas Kõera, Rooglaiu, Mõisaküla, Metsküla, Saastna ja Ullaste külas. Vöönd koosneb mitmest lahustükist. Vööndi piiritlemisel on kasutatud kaldajoont, katastripiire, kõlvikupiire, kraave (jäävad valdavalt piiranguvööndisse), teid (jäävad piiranguvööndisse), hooneid, kiviaedasid (jäävad vööndist välja) ja mõttelisi sirgeid. Mõttelised sirged ühendavad kõlvikupiiril asuvat punkti katastripiiril asuva punktiga läbides punkte koordinaatidega 58,68827220 ja 23,49917310 ning 58,68914669 ja 23,49922024. Mõttelised sirged ühendavad Pihelga (19501:001:0120) katastriüksusel asuvaid kõlvikupiire läbides punkti koordinaatidega 58,69581685 ja 23,52296984. Pihelga (19501:001:0120) katastriüksusel kulgevad mõttelised sirged ka läbides punkte koordinaatidel 58,69838341 ja 23,52334381 ning 58,69875218 ja 23,52338320. Rooglaiu tee äärsed kraavid jäävad piiranguvööndisse väljaarvatud Pihelga (19501:001:0120) katastriüksusel 19501:001:0933 katastri läheduses asuvad kraavid. Sellesse sihtkaitsevööndisse jääb valdav osa Matsalu lahe lõunakalda rannaniitudest ning ka teisi poollooduslikke kooslusi, nagu loopealsed ja kuivad niidud lubjarikkal mullal, lisaks veepiiril kasvavaid roolaike. Haruldastest taimeliikidest kasvavad sihtkaitsevööndis emaputk ja paljud käpalised. Kevadel ja sügisel peatub seal tuhandeid linde, eeskätt haned, lagled, eri pardiliigid, sõtkad, kiivitajad jne. Ka mitmed kaitsealused haudelinnud on selle sihtkaitsevööndi niitudel ja rannikul pesitsuspaiga leidnud, nagu niidurüdi, punajalg-tilder, punaselg-õgija, voot-põõsalind, suurkoovitaaja, jõgi-, rand- ja väiketiir ja liivatüll. Lisaks kasvab seal ohtralt haruldasi taimeliike, nagu kärbesõis, harilik muguljuur, täpiline sõrmkäpp ja soohiilakas. Sihtkaitsevööndis asuvate rannaniitude madalates lompides on elupaiga leidnud ka ohustatud kahepaikne kõre.

Ruubalahe sihtkaitsevöönd (110,8 ha) on osa Matsalu lahe siseosast, mistõttu loodusväärtused on seal sarnased Siselahe sihtkaitsevööndiga – tegemist on samamoodi väga olulise rändlindude peatumispaigaga, kus lisaks pesitseb hulgaliselt kaitsealuseid linnuliike (vt täpsemalt Siselahe sihtkaitsevööndi kirjeldust). See vöönd on eraldatud Siselahe sihtkaitsevööndist, et võimaldada sellel alal traditsioonilise kalapüügi jätkamist (vt põhjendusi edaspidi). Vööndi piiritlemiseks on kasutatud Kasari jõe kanali 10 m puhvrit (kanal koos puhvriga jääb vööndisse) ja mõttelisi sirgeid. Mõttelised sirged läbivad punkte koordinaatidel 58,75113705 ja 23,71898088; 58,76142370 ja 23,72714924; 58,76416577 ja 23,71437142 ning 58,75379265 ja 23,70612852.

Saardu metsa sihtkaitsevöönd (1044 ha) asub Haapsalu linnas Haeska, Saardu, Sinalepa, Kiideva ja Koidu külas. Vööndid piiritlemisel on kasutatud sihte (jäävad vööndist välja), kraave (jäävad valdavalt vööndisse), teid (jäävad vööndist välja), katastripiire, kaldajoont, kõlvikupiire ja mõttelisi sirgeid. Mõtteline sirge läbib punkti koordinaatidel 58,79848682 ja 23,60319703. Kraavid, mis jäävad katastritele Kaspari (67405:002:0254), 67405:002:0042 ja Lepa (18401:001:0496) jäävad kaitsealast välja. Saardu tee ja selle äärsed kraavid jäävad piiranguvööndisse. Kraav, mis jääb Haapsalu metskond 65 (67405:002:0185) ja Haapsalu metskond 72 (67405:002:0211) katastriüksuste vahele jääb Saardu ranna sihtkaitsevööndisse. Katastriüksusel 67405:002:0252, Lahe (67405:002:1351), Sääse (67405:002:1610) ja Metsatuka (67405:002:0382) kulgev kraav jääb piiranguvööndisse. Liivamäe (67405:002:0209) ja Matsalu rahvuspark 185 (67405:002:0319) katastriüksuste servas kulgev laiem kraav jääb piiranguvööndisse 10m puhvriga. Ka selle

sihtkaitsevööndi metsad on püsinud metsamaana juba üle saja aasta, mistõttu on sealsed väärtuslikud looduslikud metsakooslused (vanad loodusemetsad, vanad laialehised metsad ja soostuvad ja soolehtmetsad) väga sobilikuks elupaigaks näiteks merikotkale, valgeselg-kirjurähnile, hiireviule, väike-kirjurähnile ja väike-kärbsenäpile.

Saardu ranna sihtkaitsevöönd (357,9 ha) asub Haapsalu linnas Haeska, Saardu ja Kiideva külas. Vöönd piireb lõunast Rannikumere sihtkaitsevööndiga, kagust lühikeses lõigus Haeska sihtkaitsevööndiga, idast Metsatuka sihtkaitsevööndiga ning põhjast mitmes kohas Saardu metsa sihtkaitsevööndiga. Lisaks nimetatud sihtkaitsevöönditele on piiritlemisel kasutatud ka kiviaeda (jääb piiranguvööndisse), kraave (jäävad valdavalt sihtkaitsevööndisse), kõlvikupiire, katastripiire ja mõttelisi sirgeid. Matsalu rahvuspark 191 (67405:004:0048), 67405:002:0003, Saardo (67405:002:0790) ja Välja (67405:002:1170) katastriüksustel asuvad sihtkaitsevööndi ja piiranguvööndi piirikraavid jäävad piiranguvööndisse. Sellesse sihtkaitsevööndisse jäävad valdavalt rannikulähedased rootalad ja mõned niidulaigud. Seal pesitseb mitu kaitsealust linnuliiki, nagu suurkoovitaja, punajalg-tilder ja roo-loorkull, ning kasvab II kaitsekategooriasse kuuluv emaputk.

Saarte sihtkaitsevööndi (3100,5 ha) põhjapoolsesse lahustükki kuuluvad mitmed Väinamere põhjaosas asuvad saared koos neid ümbritseva merealaga. Piir kulgeb suures osas mööda kaldajoont. Vööndi piiritlemisel on kasutatud ka mõttelisi sirgeid mis läbivad järgmisi punkte: 58,79619164 ja 23,47251868; 58,85898342 ja 23,40442610; 58,86664394 ja 23,38328755; 58,86671884 ja 23,34475020; 58,83657913 ja 23,33290979 ning 58,81533857 ja 23,38979252. Vööndist jäävad välja Hanemaa reservaat ja Härjamaa reservaat. Lahustükkidena kuuluvad Saarte sihtkaitsevööndisse ka Kumari saar ja Papilaid koos Tiirurahu ja Merikajakarahuga ning ning nende ümber 200 m laiune puhver merealal. 200 m laiune vöönd ümber lahustükkidena asetsevate saarte on oluline, et tagada hauduvate lindude häirimatus ning pesapoegade kaitse – saarte ümber olev madal veeala on linnupoegade jaoks oluline toitumisala. Lisaks kogunevad saarte lähedusse sulgivad linnud, kelle jaoks on puhver ümber saarte samuti oluline. Rannajoonele väga lähedal asetsevad saared on arvatud Puise ranna sihtkaitsevööndisse. Saartel pesitseb suurel hulgal kaitsealuseid linnuliike: merikotkas, väikepistrik, niidurüdi, kivirullija, tiirud, soopart, mustsaba-vigle, naaskelnokk, hānilane, punaselg-õgija, punajalg-tilder, sookurg, männi-kābilind, vāānkael, ristpart, lõopistrik, tūllid jne. Samuti külastavad saari hall- ja viigerhūlged. Kevaditi on saared mitme linnuliigi, nagu viupardi, piilpardi, ristpardi, valgepōsk-lagle, meriski, plūū, mustsaba-vigle, tutka, tildrite, tūllide ja rūdide peatumispaigaks. Kaitsealustest taimeliikidest kasvab saartel aasnelki, rohekat kāokeelt, suurt kāopōlle, kahelehist kāokeelt, kahkjaspunast sōrmkāppa, niidu-asparhernest, kaunist kuldkinga, halli kāppa, emaputke jne.

Salevere sihtkaitsevöönd (34,8 ha) asub Lāāneranna vallas Salevere külas. Vööndi piiritlemisel on kasutatud kõlvikupiire, katastripiire, teed (jāāb vōōndist vālja) ja mõttelisi sirgeid. Mōtteline sirge lāābib punkti koordinaatidel 58,68958867 ja 23,58625664. Salevere Salumāe osas on tegemist ūhe Lōuna-Lāānemaa populaarseima vaatamisvāārsusega, mis on tekkinud Siluri ajastul (u 443–416 mln aastat tagasi) madala mere oludes, kus korallidest, sammalloomadest, kriniodidest ja vetikatest kujunesid fossiilsed riftimoodustised. 1970. aastate alguses uuris Salevere Salumāge arheoloog Vello Lōugas, kes avastas kūnka idaosast tarandkalme ja palju vanade pōldude jāānuseid ning oletas, et osa kivivaresid vōib kuuluda isegi muinasaega. 2001. aastal avastas arheoloog Mati Mandel kaitserajatise valli, millesarnaseid on peetud linnusevallideks, tāpsemalt on valli otstarve siiski teadmata. 2008. aasta suvel tegi Salumāel kaevamisi Tartu Ūlikooli doktorant Helena Kaldre, kelle huvivālja jāid ennekdōike pōllupeenrad nii rajatise siseosas kui ka vallist vāljaspool. Leiti hulgaliselt potikilde. Keraamika on iseloomulik ja viitab keskmise rauaaja teisele poolele vōi noorema rauaaja algusele. Seega on Helena Kaldre hinnangul selgelt tegu muinasaegsete pōldudega. Salevere Salumāgi on populaarne kogenemiskoht ka praegu, kohalikud elanikud kāivad seal pidamas nii jaanipāeva, volbriōōd kui ka aastavahetust. Salumāe jalamil viljakal ja niiskel pinnasel kasvab Eestis ūsna haruldane rusukallete ja jāārakute metsakooslus, mida Eestis vōib veel nāha vaid pōhjarannikul, māe

peal aga laiub kunagine puisniit, mis on nüüdseks väärtuslikuks laialehiseks metsaks arenenud. Salevere Salumäel kasvavast metsast ja nõlvadelt võib leida suures hulgal kaitsealuseid taimeliike, nagu künnapuu, mets-õunapuu, harilik käoraamat, longus rippsammal, pruun raunjalg, mets-kuukress ja jumalakäpp.

Salmi sihtkaitsevöönd (486,3 ha) asub Lääneranna vallas Metsaküla, Liustemäe, Meelva ja Matsalu külas. Vöönd piirneb lõonest Rannikumere, Rooglaiu-Saastna ja Metsatuka sihtkaitsevöönditega. Lisaks on vööndi piiritlemisel kasutatud kiviaedasid (jäävad vööndist välja), kraave (jäävad valdavalt vööndist välja), katastripiire, kaldajoont ja mõttelisi sirgeid. Mõttelised sirged kulgevad Laine (43001:001:1046) katastriüksusel läbides punkti koordinaatidega 58,74236713 ja 23,66986922. Laineotsa (43001:001:1045) ja Paadi (41101:001:0112) kinnistutel kulgev kraav jääb sihtkaitsevööndisse. Sellesse sihtkaitsevööndisse jääb üks Matsalu rahvusparki kõige väärtuslikumatest niitudest – Salmi rannaniit – ning looduskaitsealiselt samuti väga oluline Salmi laht. Tegemist on kaitseala ühe linnurikkaima alaga. Seal asub üks Eesti kõige olulisematest niidurüdi võtmealadest ning lisaks pesitsevad seal punajalg-tildrid, randtiirud, liivatüllid, suurkoovitajad jpt linnuliigid. Madal Salmi laht ja selleäärsed niidud on äärmiselt linnurikkad ka rändeperioodil, nt peatuvad seal ainuüksi kevadel kümned tuhanded linnud, sh valgepõsk-lagled, tutkad, rüüdad, haned, pardid, liivatüllid, rüdid ja vardid. Ka haruldaste taimeliikide jaoks on sealsed madalmurused rannaniidud olulised kasvukohad, neist olulisim on Eestis väga haruldane rohekas õõskeel, aga ka harilik muguljuur, kärbesõis, jumalakäpp, täpiline sõrmkäpp jne.

Siselahe sihtkaitsevöönd (3153,8 ha) asub Lääneranna vallas Keemu, Matsalu, Kloostri ja Kirikukülas, Lääne-Nigula vallas Kurevere, Rannajõe ja Keravere külas ning Haapsalu linnas Haeska külas. Selle sihtkaitsevööndi moodustab Matsalu lahe siseosa ning Kasari deltas olev roostik. Vöönd piirneb põhjast Rannikumere, Haeska, Kasari luha ja Neidsaare sihtkaitsevöönditega. Kagusse jääb Metsatuka sihtkaitsevöönd ning vööndit läbivad Ruubalahe ja Jõgede sihtkaitsevööndid. Piiritlemiseks on kasutatud lisaks nimetatud vöönditele veel kaldajoont, katastripiire ja mõttelisi sirgeid. Mõttelised sirged läbivad punkti koordinaatidel 58,75806805 ja 23,65607508. Vööndi alale jäävad jõed ei kuulu Siselahe sihtkaitsevööndi alla. Siselahe sihtkaitsevöönd on üks rahvusparki olulisimaid rändlindude peatumispaiku, sügiseti peatuvad lahe madalas vees tuhanded suur-laukhaned, hallhaned, valgepõsk-lagled, punapea-varidid, laugud, sookured, vähem arvukalt on esindatud kühmnohk-luik, väikeluik ja lauluuik, samuti viupart, piilpart, sinikael-part, luitsnökk-part, tuttvart, sõtkas, kiivitaja, tutkas, väikekajakas, rohunepp jpt. Kevaditi on seal tuhandeid kühmnohk-, laulu- ja väikeluiki. Kaitsealustest linnuliikidest pesitseb Matsalu siselahe näiteks hüüp, mustsaba-vigle, mustviires, rooruik, täpikuik, tait, roo-loorkull, hani, rukkirääk ja punajalg-tilder.

Suitsu sihtkaitsevöönd (781 ha) asub Lääneranna vallas Keemu, Matsalu, Penijõe, Kloostri ja Kirikukülas. Vöönd piirneb Siselahe, Metsatuka, Matsalu metsa ja Jõgede sihtkaitsevöönditega. Lisaks nimetatud vöönditele on piiritlemisel kasutatud Penijõe 10 m puhvrit (jääb piiranguvööndisse), kraave (jäävad valdavalt piiranguvööndisse), kiviaedasid (jäävad piiranguvööndisse), kaldajoont, katastripiire, kõlvikupiire ja mõttelisi sirgeid. Pääsukese (41101:001:0310), Kaluri (41101:001:0891), 41101:002:0360, Allika (41101:002:0931), Lusti (41101:002:0650), Matsalu rahvuspark 349 (41102:001:0147), Matsalu rahvuspark 79 (41102:001:0145), Nurme (41102:001:0005) ja Matsalu rahvuspark 348 (41102:001:0146) katastriüksustel piiranguvööndiga piirnevad kraavid jäävad sihtkaitsevööndisse. Matsalu metsa sihtkaitsevööndiga piirnev lühike kraavilõik jääb Suitsu sihtkaitsevööndisse. Mõtteline sirge läbib punkti koordinaatidel 58,74632319 ja 23,81915102. See sihtkaitsevöönd on mõneti sarnane Saastna sihtkaitsevööndiga ning ka sinna on tsoneeritud olulised merelähedased rannaniidud, kuid seal moodustavad suurema osa sihtkaitsevööndist väärtuslikud luhaalad. Need niidud on elupaigaks niidurüdile, mustsaba-viglele, mudanepile, hanilasele, roo-loorkullile, täpikuigule, rooruigale,

tildritele, koovitajatele jne. Samuti kasvavad seal paljud kaitsealused taimeliigid, nagu kahkjaspunane sõrmkäpp, hall käpp ja mets-õunapuu.

Teorehe sihtkaitsevöönd (93,4 ha) paikneb Lääneranna vallas Ullaste ja Saastna külas. Vööndi piiritlemiseks on kasutatud kaldajoont, kõlvikupiire, kiviaedasid (jäävad piiranguvööndisse või Rooglaiu-Saastna sihtkaitsevööndiga piirnemisel Teorehe sihtkaitsevööndisse), kraave (jäävad piiranguvööndisse), katastripiire ja mõttelisi sirgeid. Sellesse sihtkaitsevööndisse jääb looduskaitsealustest väga oluline Teorehe rannikulõugas ja selleäärsed rannaniidud. Tegemist on äärmiselt linnurikka alaga, seal peatub rändel sadu linde (kiivitajad, tutkad, pardid, mudatildrid jne) ning paljude liikide jaoks on see oluline pesitsusala (neist kõige haruldasem on niidurüdi). Taimeliikidest leidub Teorehe sihtkaitsevööndis ohtralt käpalisi (nt sõrmkäpad, harilik käoraamat, kahelehine käokeel, hall käpp).

Topi lahe sihtkaitsevöönd (404,7 ha) asub Lääneranna vallas Saastna, Ullaste, Kõera ja Rooglaiu külas. Vöönd piirneb põhjast, idast ja lõunast Rooglaiu-Saastna ja Teorehe sihtkaitsevöönditega. Läänes on piiriks mõtteline sirge kaldajoone vahel. Madalaveeline laht on oluliseks toitumis- ja taastusmisalaks nii kevad- kui sügisrände perioodil.

Topu lahe sihtkaitsevöönd (1204,4 ha) asub Haapsalu linnas Põgari-Sassi ja Tuuru külas. Vöönd piirneb läänest, lõunast ja idast Saarte ja Põgari sihtkaitsevöönditega. Lisaks on piiritlemisel kasutatud kaldajoont ja mõttelisi sirgeid. Vöönd asub kaitseala piiril, mis poolitab lahte. Kuna ala pole linnustiku seisukohalt nii oluline, kui kõrval asuv Saarte sihtkaitsevöönd, pole vajadust nii rangeid liikumispiiranguid seada.

Võigaste sihtkaitsevöönd (758,2 ha) asub Lääneranna vallas Ullaste, Salevere, Saastna, Metsküla, Võigaste, Meelva, Laulepa ja Poanse külas. Vööndi piiritlemisel on kasutatud kiviaedasid (jäävad vööndist välja), kraave (välispiiril olevad kraavid jäävad kaitsealast välja, piiranguvööndiga piirnemisel jäävad valdavalt sihtkaitsevööndisse), teid (jäävad piiranguvööndisse), kõlvikupiire, katastripiire ja mõttelisi sirgeid. Pillika-Vahemetsa (41101:001:1190) katastriüksusel vareme ligiduses asuv kraav jääb piiranguvööndisse. Matsalu rahvuspark 42 (41101:001:0258) katastriüksusel jääb kraav, mis asetseb kahest kiviaia reast idapool, piiranguvööndisse. Piiranguvööndisse jääb ka Allika (41101:001:1211) ja 41101:001:1622 katastriüksustel piiranguvööndiga piirnev kraav. Sihtkaitsevööndis asuvad metsad on püsinud metsadena (mõnel ajajärgul osaliselt küll puisniitude ja karjamaadena) juba vähemalt üle saja aasta. Sihtkaitsevööndi peamine eesmärk on kaitsta seal asuvaid väärtuslikke metsaelupaigatüüpe vanad loodusmetsad, vanad laialehised metsad ning soostuvad ja soo-lehtmetsad. Nendes metsades elutseb hulgaliselt linnuliike, sh valgeselg-kirjurähn, väike-kirjurähn, hiireviu, laanepüü, lagendikel pesitsevad sookured ning võib mängimas näha tetresid. Lisaks on seal kasvukohad mitmele kaitsealusele taimeliigile, nt täpiline ja kahkjaspunane sõrmkäpp. Sellesse sihtkaitsevööndisse jääb ka suures osas roostunud rannikulõugas – Sauemeri, mis on jäänuk ajast, kui Saastna poolsaar veel mandriga ühenduses ei olnud. Tegemist on mitmesuguste liikide jaoks väga olulise paigaga, nt elutsevad Sauemere roostikus hüübid ning peatuvad rändel tutkad ja rägapardid, samuti on tegemist Eesti ühe olulisima haugide kudealaga.

Väinamere idapoolne sihtkaitsevöönd (8245,3 ha) on rahvuspargi suurim vöönd. Vöönd piirneb põhjast ja kirdest Saarte ja Puise ranna sihtkaitsevöönditega ning kagust Rooglaiu-Saastna ja Topi lahe sihtkaitsevöönditega. Lisaks nimetatud vöönditele on piiritlemiseks kasutatud ka kaldajoont ja mõttelisi sirgeid. Rooglaiu sadama akvatooriumi ala jääb piiranguvööndisse. Mõttelised sirged läbivad punkte koordinaatidel 58,66567801 ja 23,46329273 ning 58,75269833 ja 23,36499183. Siin peatub kevadisel rändeperioodil eeskätt rannalähedastel aladel lugematul arvul linde, võib kohata vaeraid, kosklaid, varte, luiki, parte, tulle, rüdisid, tildreid, plüüsid, aule, hahkasid, valgepõsk-laglesid

jpt linnuliike. Kuna linnud asuvad alal hajutatult, pole nii rangeid piiranguid vaja, kui kõrval asuvas Väinamere läänepoolses sihtkaitsevööndis.

Väinamere läänepoolne sihtkaitsevöönd (6666,8 ha) piiritleb rahvusparki lääne suunalt. Vööndist jäävad välja Tondirahu-Valgerahu reservaat, Sipelgarahu reservaat ja Papirahu reservaat 500 m puhvriga ümber rahude ning Kumari saar ning Papilaid 200 m puhvriga, kuuludes Saarte sihtkaitsevööndisse. Põhjast piirnev vöönd Saarte sihtkaitsevööndiga ja idast Väinamere idapoolse sihtkaitsevööndiga. Lisaks on piiritlemiseks kasutatud mõttelisi sirgeid läbides punkte koordinaatidel 58,64832383 ja 23,41106006 ning 58,74999621 ja 23,30000919. Väinamere läänepoolne sihtkaitsevöönd võtab enda alla nii rannikust kaugel asuvat vabavee ala kui väiksemaid saari ja laide, mis teeb selle sobilikuks piirkonnaks pelglikematele linnuliikidele sulgimis-, toitumis-, pesitsus- ja puhkealana. Sealsetes vetes sulgivad eriti arvukalt sõtkad, aga ka hallhaned, mustvaerad, merivardid, kühmnohk-luiged, hahad, sinikael-pardid jt. Uuringutest tulenevalt koonduvad just siin vööndis veelindude suured kogumid, mistõttu on vajalik rangem kaitsekord, kui kõrval asuvas Väinamere idapoolses sihtkaitsevööndis. Samuti on sihtkaitsevöönd oluliseks toitumis-, karvavahetus- ja puhkealaks hüljestele, kes kasutavad ka saartest eemale jäävaid kive ja rahusid jõuvarude taastamiseks.

Välislahe sihtkaitsevöönd (3955,8 ha) asub Lääneranna vallas Ullaste, Keemu, Saastna ja Metskülas ning Haapsalu linnas Haeska, Saardu, Kiideva ja Puise külas. Vöönd piirneb Väinamere idapoolse, Puise ranna, Puise metsa, Rannikumere, Siselahe, Salmi ja Rooglaiu-Saastna sihtkaitsevöönditega. Lisaks on piiritlemisel kasutatud kaldajoont ja mõttelisi sirgeid. See vöönd on samuti oluline rändlindude peatuspaik, kuid seal ei ole lindude kontsentratsioon suvel ja sügisel nii suur kui näiteks Siselahe või Rannikumere sihtkaitsevööndis, mistõttu on seal ka liikumispiirangud leebemad, see on tinginud ka selle ala Siselahe sihtkaitsevööndist eraldamise.

2.4.3. Piiranguvööndid

Parkide piiranguvöönd (48,7 ha) asub Haapsalu linnas Kiideva ja Haeska külas, Lääne-Nigula vallas Männiku ja Rõude külas, Lääneranna vallas Kloostri, Metsküla, Matsalu ja Saastna külas. Sellesse vööndisse on piiritletud Metsküla allee, Haeska mõisa park, Matsalu mõisa park, Penijõe, Väike-Rõude mõisa park, Suure-Rõude mõisa park, Kloostri mõisa park, Saastna mõisa park ja Kiideva mõisa park. Piiranguvööndi kaitse-eesmärk on nimetatud parkide ning üksikpuude, hoonete, kiviaedade ja muude kultuuripärandi objektide säilitamine nende edasise kasutamise ja arendamise suunamisega. Need pargid on elupaigaks paljudele nahkhiireliikidele, samuti elutsevad seal mitmesugused rähniliised.

Kiideva mõisa pargi lahustüki piiriks on kraav (jääb vööndist välja), puuderivi (jääb vööndist välja), kõlvikupiirid, katastripiirid ja mõttelised sirged.

Haeska mõisa park jääb valdavalt Haeska mõisa katastriüksusele (67405:004:0016) ja väiksemas osas ka Tuuliku tee (67405:004:0120) ja 16110 Haeska tee (67405:004:1070) katastriüksustele. Pargi piiritlemiseks on kasutatud katastripiire, kraavi (jääb vööndisse) ja mõttelisi sirgeid.

Väike-Rõude mõisa park asub osaliselt Villmansalu katastriüksusel (45203:002:0290) ning Kullamaa metskond 369 katastriüksusel (45203:002:0008). Vöönd piirneb põhjast ja läänest Metsatuka ja Kasari luha sihtkaitsevöönditega. Piiritlemiseks on kasutatud lisaks nimetatud vöönditele veel kaldajoont, oja (jääb vööndist välja), teed (jääb vööndist välja), kõlvikupiiri, katastripiire ja mõttelisi sirgeid.

Suure-Rõude mõisa pargi piiriks on valdavalt Polli maaüksuse (45203:002:0177) piir. Lõunaosas on piiriks kõlvikupiirid ja mõttelised sirged läbides punkte koordinaatidel 58,77168093 ja 23,90964274 ning 58,77206152 ja 23,90697580.

Kloostri mõisa pargi piir kulgeb mööda teid (jäävad vööndist välja), kraave (jäävad vööndist välja), katastriüksusel tiiki kulgev kraav), kiviaedasid (jäävad vööndisse), kaldajoont, kõlvikupiire, katastripiire ja mõttelisi sirgeid.

Penijõe mõisa park asub kahel maaüksusel – Penijõe mõis (41102:001:0142) ja Vana-Kontori (41102:001:0090). Piiritlemiseks on kasutatud teid (jääb vööndist välja), kraave (jäävad vööndist välja), piirdeaeda (jääb vööndist välja), katastripiire, kõlvikupiiri ja mõttelisi sirgeid.

Matsalu mõisa park võtab enda alla Matsalu mõisa ja mõisa pargi koos selleni viiva teega. Piir kulgeb mööda kõlvikupiire, kraavi (jääb vööndist välja), teed (jääb vööndist välja), Meelva – Matsalu tee ääres olevaid kiviadesid ja puuderivisid (jäävad vööndisse), katastripiire ja mõttelisi sirgeid.

Metsküla allee kulgeb mööda Kooli teed alates Tuudi - Saastna teest ning lõppedes Kägi (41101:001:0101) maaüksuse lõunaosas. Lahustüki piiritlemiseks on kasutatud teed, kiviaedasid ja puuderivisid (kõik jäävad vööndisse), katastripiiri ja mõttelisi sirgeid. Lahustüki lõunaosas kuni Paali (41101:001:0019) katastriüksuseni on idapoolses küljes kasutatud piiritlemiseks teed 7m laiuse puhvriga.

Saastna mõisa pargi lahustüki piiritlemiseks on kasutatud kiviaedasid (jäävad valdavalt vööndisse), kraave (jäävad valdavalt vööndisse), katastripiire, kõlvikupiire ja mõttelisi sirgeid. Hendriku (41101:001:0193) katastriüksusel jääb Matsalu piiranguvööndiga piirnev kraav Parkide piiranguvööndist välja. Lahustüki idapoolses otsas jääb Velli (41101:001:0008) katastriüksusel põhja-lõunasuunaline kiviaed vööndist välja. Mõtteline sirge ühendab Velli (41101:001:0008) katastriüksusel kiviaeda katastripiiriga läbides punkti koordinaatidel 58,72229188 ja 23,58429215.

Matsalu piiranguvöönd (7487,1 ha) paikneb paljude lahustükkidena üle terve kaitseala maismaaosa ning ulatub mõnel pool ka jõgedeni (vt edaspidi). Matsalu piiranguvööndis on eeskätt oluline kaitsta sinna jääva elustiku mitmekesisust ja maa kasutamisest mõjutatud traditsioonilist maastikuilmet, miljööväärtuslikku kultuuripärandit, sealhulgas taluarhitektuuri, traditsioonilise asustusstruktuuri ja rahvakultuuri ning ajaloolis-kultuurilisi objekte. Tähtis on ka maastikus mosaiikseltselt paiknevate metsa- ja niiduelupaigatüüpide taastamine ja säilitamine, samuti kaitsealuste liikide elupaikade ja kasvukohtade kaitse ja taastamine. Matsalu piiranguvöönd hõlmab mitmesuguseid poollooduslikke kooslusi ning nooremaid ja looduskaitsealiselt vähem väärtuslikke metsaalasid. Sinna jäävad ka rikkalikuma ajaloo- ja kultuuriväärtusega vanade külatuumikute ajaloolise asustusstruktuuriga alad Puise külas, Madudemäe, Kaevandu, Jaagu, Lõpre, Kiamaa, Kalaküla küla, Saardu küla karjamõisa piirkond Haapsalu linnas; Keravere küla, Allikotsa küla Lääne-Nigula vallas; Järve, Laari, Peedu talu ümbrus Kelu külas, Kirikuküla vana külasüda Aru, Pajumaa, Ennu-Möldri, Laasu talu vahel, Meelvas Vana-Kuisapi ja Jaani-Jüri talu vaheline ala, Võigaste küla, Metskülas kooli ja Paga karjamõisa ümbrus, Ullaste külasüda Mareti, Aadu, Kaasiku ja Enno talu vahel, osaliselt Salevere Salumäe mäepealne ja Kõera küla Lääneranna vallas. Ajaloolistes asustusalades on säilinud külade traditsiooniline maastikumuster, asustusstruktuur ja väärtuslik hoonestus koos ajaloolise ja arheoloogilise pärandiga, kus tuleb tagada Eestis ja Euroopas väärtuslike unikaalsete asustusajalooliste maastike kaitse. Väljaspool ajaloolise asustusega alade kultuurmaastike ajaloolis-kultuuriline väärtus hõlmab piirkonnale ja rahvuskultuurile iseloomulikku maakasutust ja külamaastikku, karjateed, looduslikke pühapaiku ja poollooduslikke kooslusi.

Matsalu piiranguvöönd paikneb paljude lahustükkidena eespool loetletud vööndite vahel. Sinna jäävad ka osad kaitsealal asuvad jõed ja jõelõigud, mis ei kuulu Jõgede sihtkaitsevööndisse, koos

10 m laiuse jõekaldaga. Matsalu piiranguvööndisse jääb umbes 515 m pikkune Rannamõisa jõe lõik kaitseala välispiirist kuni Rägina peakraaviga ristumiskohani, Rägina peakraav, 1060 m pikkune Raana jõe lõik Ranna teest allavoolu, u 86 m pikkune Rõude jõe lõik Rõude silla ümbruses, u 96 m Rõude jõe lõik Rõude ja Kasari jõe hargnemiskohast allavoolu, Liivi jõgi, u 1550 m pikkune Kasari jõe lõik kaitseala välispiirist (Kasari sillast) allavoolu, Kasari jõe lõik u 90 m Kloostri sillast ülesvoolu ja u 750 m Kloostri sillast allavoolu, Penijõgi u 1850 m pikkuse lõiguna kaitseala välispiirist kuni Penijõe vaatetornini ja Tuudi jõgi u 1350 m lõiguna Suitsu sillani ja Suitsu sillast veel u 35 m allavoolu. Ülejäänud jõeosad jäävad Jõgeda sihtkaitsevööndisse. Vööndi piiritlemiseks on kasutatud lisaks kaldajoont, aedasid (jäävad välispiiril kaitsealast välja), kraave (jäävad välispiiril kaitsealast välja), teid (jäävad välispiiril kaitsealast välja, Kasari luha sihtkaitsevööndiga piirnemisel lühikeses lõigus piiranguvööndisse), hoone kontuuri (jääb välja), elektriliini (jääb kaitsealast välja), kõlvikupiire, lühikeses lõigus nõlva, katastripiire ja mõttelisi sirgeid. Alt-Kõrtsu (45203:003:0062) katastriüksusel jääb ortofotol nähtav pinnasetee laiendus kaitsealast välja mõtteliste sirgetega läbides punkte koordinaatidel 58,73416593 ja 23,98984031. Katastritel Kasemetsa (67405:004:0056), Lillemetsa (67405:004:0057), Kivimetsa (67405:004:0008) ja 67405:004:0011 jääb välispiiril olev kraav kaitsealasse. Saardu metsa sihtkaitsevööndi ja Keravere sihtkaitsevööndi vahele jääva piiranguvööndi lahustüki välispiiril olevad kraavid jäävad vööndisse

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal leiduvaid loodus- ja kultuuriväärtusi vastavalt alal tehtud inventuuridele ja seiretele ning osaliselt on arvestatud ka kaitseala tzoneeringu ja kaitse-eeskirja kohta koostatud eksperdiarvamust (Uudo Timm, 2009). Kaitsealal on kaardistatud metsa-, niidu-, ranniku- ja märgalakooslusi ning eri liigirühmade elupaiku ja kasvukohti. Samuti on arvestatud lisaks lindude pesitsemisaladele ka rändel peatumis- ja sulgimisalade kohta teadaolevaid andmeid. Kaitsekorra väljatöötamisel on olnud aluseks kogu teadaolev elupaigaandmestik, seirearuanded, liikide tegevuskavades olev info ja kultuuripärandit käsitlevad tööd. Lisaks on arvestatud eeskirja koostamise jooksul kogutud lisainformatsiooni ning ekspertide ja huvigruppide ettepanekuid. Samuti on arvestatud andmete koondamisel koostatud ülevaadet veealadega seotud linnuliikide ja hüljeste kohta¹⁰.

Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealal asuvate liikide ja looduslike ning poollooduslike elupaikade soodsa seisundi ning on proportsionaalne saavutatavale efektile.

Kaitseala kaitse-eeskiri seab kitsendused omandiõigusele (Eesti Vabariigi põhiseaduse (edaspidi PS) § 32). Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on PS §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb PS §-st 53. Tulenevalt PS §-dest 5, 32 ja 53 ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja looduskaitseaduse alusel võib omandiõigust piirata. Omandiõiguse põhiõlemuse säilimiseks peavad seadusest tulenevad piirangud olema proportsionaalsed ehk piirangu eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja mõõdukad. Kaitse-eeskirjaga piirangute seadmise eesmärk on alal leiduvate loodusväärtuste säilimine. Ühtlasi täidetakse direktiivist 92/43/EMÜ riigile tulenev kohustus tagada loodusväärtuste kaitse Natura 2000 võrgustiku alal. Neid eesmärke saab lugeda õiguspäraseks, kuna abinõud, mis

¹⁰ „Matsalu rahvuspargi veeala tähtsus viiherhüljeste ja linnustiku kaitse aspektist ja veealade külastuskoormusega (sh kalapüük) kaasnevad mõjud“, 2021

soodustavad eesmärgi saavutamist, on õiguslikult sobivad: kaitseala moodustamine ja loodusväärtusi kahjustavatele tegevustele piirangute seadmine aitab kaasa kaitseala eesmärkide täitmisele. Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne. Kaitse-eeskirja regulatsiooni eesmärgi (loodusväärtuste säilimine) täitmiseks ei ole muid vähemalt sama efektiivseid, kuid isikuid vähem koormavaid meetmeid. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt isikutele antud õigusesse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust. Eesti ja Euroopa loodusväärtuste säilimine on oluline eesmärk. Alale kaitse tagamisega ja tegevustele piirangute seadmisega ala loodusväärtused säilivad, loodusväärtusi kahjustavate tegevuste elluviimisel need hävivad.

Turismisalase, kalastamise, põllu- või metsamajandusliku vm ettevõtluse korral on teada risk, et tegevust ei saa võimaldada juhul, kui see kahjustab loodust või elukeskkonda. Ettevõtlusvabadus ei anna isikule õigust nõuda rahvusliku rikkuse ega riigi vara kasutamist oma ettevõtluse huvides. Omandiõigus ja ettevõtlusvabadus ei ole piiramatud õigused. Kaitse-eeskirjaga alale seatud eesmärk kaalub üles omandiõiguse ja ettevõtlusvabaduse riive. Järgnevates kaitsekorra peatükkides on esitatud kitsenduste kaupa põhjendused, miks on need piirangud vajalikud.

Kaitsekorra eripärast ja majandustegevuse piiramise astmest lähtuvalt on kaitseala tzoneeritud viieks loodusreservaadiks, 29 sihtkaitsevööndiks ja kaheks piiranguvööndiks.

Määrusega muudetakse Vabariigi Valitsuse 28. veebruari 2006. a määrust nr 59 „Hoiualade kaitse alla võtmine Lääne maakonnas“. Rajametsa ja Väinamere hoiuala piirid viiakse kooskõlla Matsalu rahvusparki uue välispiiriga ning määruses tunnistatakse kehtetuks § 1 lõike 1 punkt 12 ja lisas olev kaart „Haeska“. Määruse nr 59 lisas esitatud Väinamere hoiuala kaart „Väinamere 3“ asendatakse käesoleva määruse lisas esitatud kaardiga „Väinamere 1“, kaart „Väinamere 4“ asendatakse kaardiga „Väinamere 2“ ning kaart „Väinamere 5“ asendatakse kaardiga „Väinamere 3“. Määrusega muudetakse ka Vabariigi Valitsuse 27. juuli 2006. a määrust nr 176 „Hoiualade kaitse alla võtmine Saare maakonnas“, et viia hoiuala piirid kooskõlla Matsalu rahvusparki uue välispiiriga. Määruse nr 176 lisas esitatud Väinamere hoiuala kaart „Väinamere 3“ asendatakse käesoleva määruse lisas esitatud kaardiga „Väinamere 4“.

Matsalu rahvusparki välispiiride korrigeerimine tingib vajaduse parandada ka sellega piirneva Rajametsa hoiuala piire, et vältida kõrvuti paiknevate alade piiride vahelist ebakõla. Hoiuala piiri korrigeeritakse Matsalu rahvusparkiga piirnevas osas rahvusparki piiri järgi, mujal hoiuala vahetus läheduses olevate teede ja maaüksuste välispiiride ning looduses hästi eristuvate kõlvikupiiride järgi. Hoiuala põhjapiir kulgeb edaspidi Penijõe Suitsu teest lõuna pool, kaotades seeläbi ühise piiri Matsalu rahvusparkiga ja jättes tee hoiuala koosseisust välja. Hoiuala põhjapiir kulgeb edaspidi mööda katastri piiri.

Kaitsealaga liidetakse Haeska hoiuala. Hoiuala lisandub Matsalu piiranguvööndisse. Haeska hoiuala kaitsealaga liitmise eesmärk on rändel peatuvate lindude kaitse tagamine linnujahi piiramisega alal.

Väinamere hoiuala piiride muutus on tingitud vajadusest korrigeerida Matsalu rahvusparki ja Väinamere hoiuala vahelist piiri looduslike orientiiride järgi. Peale selle arvatakse Matsalu rahvusparki piiridest välja ja liidetakse Väinamere hoiualaga Surdi kinnistule (katastritunnisega 19501:001:0720) jääv põld. Lähtudes avalikul väljapanekul laekunud ettepanekust, laiendatakse Väinamere hoiuala ja liidetakse järgmised kinnistud või laiendatakse nende arvelt: Kadaka (19501:001:0286), Kadastiku (19501:001:0287), Merekalda (19501:001:0284), Ranna (19501:001:0285), Kase (19501:001:0313), Maalandi (19501:001:0275) ja Mere (19501:001:0274). Laiendusala lääne-, põhja- ja idapiir kulgeb mööda katastripiiri. Mere kinnistut ei liideta terves ulatuses hoiualaga, kuna seal on õueala, Mere kinnistul kulgeb lääne- ja idapiir mööda katastripiiri,

maaüksusele jääv hoiuala põhjapiir kulgeb mööda mõttelist sirget punktist X: 58,675728 ja Y: 23,505827 punktini X: 58,675577 ja Y: 23,506634.

Samal ajal muudetakse keskkonnaministri 21. juuli 2010. a määrust nr 33 „Merikotka püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri“ kahe rahvuspargiga piirneva püsielupaiga, Puiatu (KLO3000055) ja Võigaste (KLO3000366) osas. Need põhjendused on esitatud vastava määruse muutmise seletuskirjas. Puiatu merikotka püsielupaik (KLO3002436), mis on kaitse alla võetud LKS § 50 alusel, jääb kaitse alla osaliselt ringina väljaspool rahvuspargi ja ministri määrusega kaitse alla võetud püsielupaiga piire.

Vana kaitsekorra kehtivuse lõpetamiseks tunnistatakse määrusega kehtetuks Vabariigi Valitsuse 5. mai 1997. a. määrus nr 94 „Matsalu rahvuspargi kaitse-eeskirja ja välispiiri kirjelduse kinnitamine“. Topeltkaitse kaotamiseks tunnistatakse kehtetuks Haapsalu Rajooni TSN Täitevkomitee 22. aprilli 1964. a otsuse nr 17 „Looduslikult kaunite kohtade, parkide, põliste puude ja teiste kaitset väärivate looduslike objektide säilitamine“ lisa nr 1 punkt 9, millega võeti kaitse alla Matsalu park (KLO1200521).

2.5.2. Kaitsekorra üldpõhimõtted

Inimestel on lubatud viibida ning korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi kogu kaitsealal, välja arvatud loodusreservaadis ning teatud juhtudel sihtkaitsevööndites. Kuna Matsalu rahvuspargis on linnustiku kaitse esmase tähtsusega, siis on oluline inimeste liikumise reguleerimine haudelinnustiku häirimise vältimiseks nende pesitsus- ja sulgimisajal ning rahu tagamiseks rändlindude koondumiskohtades. Selleks et võimaldada inimestel Matsalu loodusega tutvuda, on aasta läbi liikumiseks avatud matkarajatised. Liikumispiirangud on rangemad Matsalu lahe siseosas ja laidudel ning luha- ja rannaniitudel, mis on linnustikule olulisimad alad. Muijal, kus häirimistundlikke liike leidub vähem, on piirangud leebemad. Liikumispiiranguvälisel ajal väikese grupi inimeste kohalolek ning marjade, seente ja muude metsa kõrvalsaaduste korjamine ei häiri olulisel määral kaitseala linnustikku ega kahjusta elupaiku. Kaitsealal viibimiseks loetakse ka kaitse-eeskirjaga lubatud tegevusi sihtkaitsevööndites, mis tähendab seda, et ka lubatud tegevuste korral tuleb kinni pidada liikumispiirangutest, välja arvatud määruses esitatud erandite korral. Põhjalikumalt on liikumispiirangutega vööndeid ja põhjendusi käsitletud allpool.

Kaitsealal on lubatud sõidukiga sõitmine teedel, jalgrattaga ka radadel. Ehitusseadustiku § 92 lõike 1 kohaselt on tee inimeste, sõidukite või loomade liikumiseks või liiklemiseks ettenähtud rajatis. Radade all mõistetakse ka kaitsealal asuvaid matka- ja õpperadu. Teede all mõistetakse ka ajalooliselt väljakujunenud ja kasutuses olevaid teid. Üldjuhul on teed kantud põhikaardile pidevjoonena ja rajad katkendjoonena. Olenevalt pealiskihist jagunevad teed kattega teeks, kruusateeks ja pinnasteeks. Pinnastee on põllu-, metsa või muu selline pealiskihita tee, mis on teeks rajatud või sõidukite liikumise tulemusena selleks kujunenud. Riigikohtu 6. märtsi 2007. a otsuse nr 3-3-1-94-06 p 14 alusel võib pinnastee olla ehitusseaduse tähenduses ehitatud ning selle rajaja on tuvastatav, samas aga on pinnastee puhul võimalik ka see, et tee on moodustunud pikaajalise kasutamise tulemusel. Seega mõistetakse teede all ka ajalooliselt väljakujunenud ja kasutuses olevaid pinnasteid. Asjaolu, et osa sõiduradu on kujunenud kaitsekorralduslike tööde, näiteks poollooduslike koosluste hooldamise tagajärjel, ei muuda neid veel (pinnas)teedeks, kuna need pole ajalooliselt väljakujunenud ja tavapäraseks liiklemiseks ette nähtud, vaid on tekkinud kaasneva nähtusena kaitse korraldamise tööde käigus. Sõidukiga sõitmise piiramine sellistel sõiduradadel on vajalik kaitsealuste elupaigatüüpide, taimkatte ja kaitsealuste taimeliikide kasvukohtade kahjustamise vältimiseks. Kuna tegemist on tallamisõrnade märgade kooslustega, tekivad rööpad veerohketel perioodidel kiiresti ning märjemates kohtades sõidetakse sel juhul üha laiemalt mööda pinnasteede servaala ning selle tagajärjel

kahjustunud ala järjest suureneb. Mootorsõidukiga sõitmise lubamine ainult teedel on õigustatud, sest nii ei tekitata pinnasekahjustusi ega kahjustata kaitstavaid kooslusi ja liikide elupaiku.

Kaitseala teedel sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmisele kohalduvad liikluseaduses sätestatud nõuded ja piirangud. Sealhulgas tuleb arvestada, et maastikusõidukit tohib teel liikumiseks kasutada liikluseaduse §-s 154 nimetatud juhul, st jõgede, teede ja muude takistuste ületamiskohtades ning lumega kaetud teel, mis ei ole mootorsõidukitele ajutiselt läbitav, ning teel, kus seda lubab sellekohane liikluskorraldusvahend, samuti politsei- ja tollitöötajad ametiülesannete täitmisel, haige toimetamisel haiglasse, päästetööde tegemisel ning muudel juhtudel, mis on seotud ametiülesannete täitmisega (nagu elektri- ja sideliinide hooldus- ja parandustööde tegemine või muud sellised tegevused).

Muudel juhtudel sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala kaitse valitsemise ja korraldamisega seotud töödel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel, liinirajatiste hooldustöödel ning kaitse-eeskirjaga lubatud töödel, sealhulgas põllu- ja metsamajandustöödel. Kaitse-eeskirjaga lubatud tööd, teadustööd ning kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevused on näiteks poollooduslike koosluste hooldustööd, liigikaitselised tööd, seiretööd, olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd, metsa- ja põllumajandustööd, pilliroo ja adru varumine. Liinirajatiste hooldustöödel on lubatud sõidukiga sõita eeskätt liinirajatiste trassidel. Kaitse-eeskirjaga lubatud tööde alla, mille käigus on lubatud sõidukiga sõitmine väljaspool teid ja maastikusõidukiga sõitmine, kuuluvad ka tegevused, mille tegemine ei ole muul viisil võimalik ja puuduvad alternatiivsed lahendused, näiteks kütitud suurulukite, nagu põder, hirv, metskits ja metssiga, maastikusõidukiga transportimine, kui see on võimalik pinnast kahjustamata. Sõidukiga sõitmise piirangud on kehtestatud selleks, et mitte häirida maas pesitsevaid ja rändel viibivaid linde ning vältida kaitsealuste elupaigatüüpide pinnasekahjustusi, kuna mitmel pool rahvuspargis on tegemist õrna või pehme pinnasega kooslustega.

Telkimine ja lõkke tegemine on lubatud õuemaal, haritavaal maal ja kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud. Muul juhul on telkimine ja lõkke tegemine lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel ning kaitseala valitseja nõusolekul. Reguleerimata telkimine ja lõkke tegemine kaitsealal seab ohtu kaitseväärtuste säilimise, kuna suureneb negatiivne mõju kooslustele (tallamine, prahistamine, koosluste paigutine hävitamine, puude raie või lamapuidu kasutamine lõkke tegemise eesmärgil jne) ja kaitsealuste liikide elupaikadele. Telkimine ja lõkke tegemine õue- ja haritavaal maal ning ettevalmistatud kohtades on lubatud, kuna seal ei kahjustata neid väärtusi. Ettevalmistatud lõkkekohtadeks on ka traditsioonilised külaplatsid, mida on aastaid kasutatud jaanitule pidamiseks, nagu Keemu külavain, Haeska külaseltsi plats, Haeska Öörla mägi, Salevere Salumägi, Saastna lubjaahju mägi ja Kiideva külasadam. Ettevalmistamata kohas võib lõket teha koosluste hooldustöödel pilliroo, raiejäätmete või heina põletamisel. Telkimine on erandkorras lubatud näiteks kaitseala saartel seire- ja teadustöödel. Kaitseala valitseja nõusolekul ette valmistatud ja tähistatud telkimis- ja lõkkekohti on kaitsealal praegu ainult Penijõel RMK Matkatee Penijõe–Aegviidu–Kauksi harul, kuid 2015. aastal kinnitatud Matsalu rahvuspargi, Rajametsa ja Haeska hoiuala ning Puiatu merikotka püsielupaiga kaitsekorralduskava kohaselt on neid edaspidi kavas rahvusparki juurde rajada.

Kaitsealal on lubatud ujuvvahendiga sõitmine, kuid sealjuures tuleb arvestada loodusreservaatides ja sihtkaitsevööndites kehtivaid ajalisi liikumiskiiranguid ning erisusi. Kaitsealal piiratakse ujuvvahendiga liikumise kiirust: Topu lahe, Väinamere idapoolses, Väinamere läänepoolses ja Välislahe sihtkaitsevööndis on ujuvvahenditega liikumise kiirusepiirang 40 km/h ning kaitsealal jõgedel ja muudel juhtudel sihtkaitsevööndis võib sõita kiirusega kuni 10 km/h.

Ujuvvahendite suurim lubatud kiirus on Topu lahe, Väinamere idapoolses, Väinamere läänepoolses ja Välislahe sihtkaitsevööndis sarnaselt kehtivale kaitse-eeskirjale 40 km/h (ligikaudu 22 sõlme). Suurimat lubatud kiirust on võrreldes varasemaga vähendatud kaitseala jõgedel ja ülejäänud sihtkaitsevöönditesse jäävatel veealadel. Lisaks Topu lahe, Väinamere läänepoolse, Väinamere idapoolse ja Välislahe sihtkaitsevööndile on rahvuspargis suuremad veealad veel Rannikumere, Saarte, Salmi, Siselahe, Topi lahe ja Ruubalahe sihtkaitsevööndis, mis kõik on valdavalt madalad rannikulähedased alad. Jõgedel ja nimetatud sihtkaitsevöönditesse jäävatel aladel on lubatud ujuvvahenditega liikumiskiirust vähendatud 10 km/h-ni kahel põhjusel. Esiteks on seda soovitanud endine Veeteede Amet¹¹, et vältida väikelaevade tekitatud lainetuse otsest negatiivset mõju põhjaelustikule ja kalastikule ning kallaste erosiooni. Teiseks on väiksem ujuvvahenditega liikumise kiirus nendes sihtkaitsevööndites vajalik veelinnustiku häirimise vältimiseks. Saarte sihtkaitsevööndi veealal on tundlikud ajad seotud eelkõige lindude poegade kasvatamise ja rände perioodiga, sulgimisega ning hüljeste karvavahetuse ja poegimisperioodiga, mistõttu on Saarte sihtkaitsevööndis aasta läbi ka liikumiskeeld. Salmi, Siselahe ja Ruubalahe sihtkaitsevööndis on lindude kontsentratsioon suhteliselt suur kogu jäävaba aja vältel, lindude kontsentratsioon Rannikumere ja Topi lahe sihtkaitsevööndis on suurem rändeperioodil, kuid vähesel määral esineb seal linde ka suvel. Suuremal kiirusel kasvab oht vees olevate lindude ja/või nende parvedega kokkupõrkeks. Samuti suureneb üldiselt ujuvvahendite kiiruse kasvuga linde häiriv müra, mis sunnib linde vees olevatelt peatuskohtadelt ja toitumisaladelt lendu tõusma, suurendades nii nende energiakadu ja halvendades seeläbi elutingimusi. Avalikul väljapanekul tehti ettepanek piirata kogu kaitseala veealal ujuvvahendite liikumiskiirust kuni 10 km/h. Soovitust ei võetud arvesse, kuna peamine põhjus piiranguteks on linnustiku häirimine – häirimistundlikul ajal on ujuvvahenditega liikumine juba niikuinii piiratud liikumispiirangute tõttu ning muul ajal pole Väinamere piirkonnas ja Välislahe sihtkaitsevööndis kiiruse piiramiseks põhjust. Välislahe sihtkaitsevööndis on lindude kontsentratsioon võrreldes teiste rannikuäärsete sihtkaitsevöönditega mõnevõrra väiksem, samuti asub seal mitu sadamat ning on oluline tagada sujuv ujuvvahenditega liikumine nende ja mere vahel. Seetõttu on Topu lahe, Välislahe, Väinamere idapoolses ja Väinamere läänepoolses sihtkaitsevööndis ujuvvahendite suurim lubatud kiirus sarnaselt seni kehtinud kaitse-eeskirjale 40 km/h.

Kaitsealal on keelatud juga- ja õhkkäituriga ujuvvahenditega sõitmine. Siia alla kuuluvad näiteks jetid, hõljukid ja hüdrokopterid. Kaitsealal on keelatud jetiga sõitmine, et vältida selle mootorist paiskuva tugeva veejoa kahjulikku mõju kaitseala jõgede kallastele, madalaveelise Matsalu lahe põhjasetetele ja sealsele elustikule. Lisaks on mitme uuringu kohaselt linnud jeti tekitatud häiringute (müra, suur kiirus jne) suhtes oluliselt tundlikumad kui tavapärase mootorpaadi suhtes¹². Samuti on kaitsealal keelatud hõljukite ja hüdrokopteritega sõitmine. Tegemist on samuti väga mürarikaste liikumisvahenditega, mis häirivad ümbritsevat elustikku oluliselt laiemal alal, kui vahend ise asub. Kui mootorpaatide müra jääb alla 60 dB, siis hõljukite ja hüdrokopterite mootorid tekitavad 80–110 dB¹³. Jää peal liikudes võib hüdrokopter saavutada kiiruse kuni 100 km/h.

Ujuvvahendiga liikumise kiirusepiirang ning juga- ja õhkkäituriga ujuvvahenditega sõitmise keeld ei kehti järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud töödel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel. Järelevalve ja päästetöödel võib tekkida vajadus liikuda kiiresti ja kasutada ilmastikuoludele sobivaid sõidukeid, mis võivad olla vajalikud rikkumiste tuvastamiseks ning päästetöödel eri- ja ohuolukordade puhul sekkumiseks. Samuti võib

¹¹ Veeteede Ameti 03.11.2011. a kiri registreeritud dokumendihaldussüsteemis numbriga 6-1-3/2783.

¹² Burger, P. 1998. *Effects of motorboats and personal watercraft on flight behavior over a colony of Common Terns*. The Condor, vol 100, pp 528–534. Rodgers Jr, J. A. & Schwikert, S. T. 2002. *Buffer-zone distances to protect foraging and loafing waterbirds from disturbance by personal watercraft and outboard-powered boats*. Conservation Biology, vol 16, pp 216–224

¹³ Natural Resource Program Center, 2011. *Everglades and Dry Tortugas National Parks Noise Source Measurement Summary Report*

erandkorras olla vajalik liikuda kiiresti ja kasuada erisõidukeid väärtuste kaitse korraldamisel ja teadustööde läbiviimisel (näiteks ujuvvahendite liikumisega seotud mõjude uuringul).

Kaitsealal on keelatud lohesurf, kuna see ekstreemspordiala põhjustab lindudele tugevamat häiringut kui tavapärased veesõidukid. Kõrgel olevad eredavärvilised ja kiiresti liikuvad lohed on suure vahemaa tagant nähtavad ning ajavad linnud pesitsuskohtadest ära, põhjustades häirimisega pesarüüset ja munade jahtumist¹⁴. Samuti ehmatavad lohed lendu rändel peatuvaid ja sulgivaid linde. Lohe surfi negatiivne mõju lindudele võib ulatuda 500–1000 meetri kaugusele.

Kaitsealal on jahipidamine lubatud ainult teatud tingimustel, linnujaht on aasta läbi keelatud.

Sihtkaitsevööndis on jahipidamine ilma kooskõlastamise kohustuseta lubatud võõrliikidele ja väikeulukitele teatud perioodil ja vööndites. Muudel juhtudel tuleb jaht kooskõlastada ja on lubatud kindlal eesmärgil. Jahipidamine on lubatud võõrliikidele ja väikeulukitele Keravere, Laiküla, Matsalu metsa, Metsatuka, Puise metsa, Saardu metsa, Salevere, Võigaste, Jõgede, Kasari luha, Puise ranna, Rooglaiu-Saastna, Saardu ranna ja Suitsu sihtkaitsevööndis 1. septembrist 28.(29.) veebruarini. Jahipidamine on lubatud võõrliikidele ja väikeulukitele Neidsaare, Kurevere, Haeska, Põgari, Salmi ja Teorehe sihtkaitsevööndis, arvestades nendes vööndites kehtivaid liikumiskiiranguid. Jahipidamine nendes vööndites muul ajavahemikul ja nimetamata sihtkaitsevööndites ning jahipidamine teistele ulukitele on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ainult kaitse-eesmärgi saavutamiseks, inimese elule või tervisele tekkiva ohu vältimiseks, uluki tekitatud kahjustuse vältimiseks ning uluki kaudu leviva haiguse tõkestamiseks. Linnujaht on keelatud aasta läbi.

Piiranguvööndis on jahipidamine lubatud võõrliikidele, metsseale ja väikeulukitele ajavahemikul 1. septembrist 28.(29.) veebruarini. Muul ajavahemikul ja jahipidamine teistele ulukitele on lubatud ainult kaitseala valitseja nõusolekul juhul, kui see on vajalik kaitse-eesmärgi saavutamiseks, on oht inimese elule või tervisele, see on vajalik uluki tekitatud kahjustuse vältimiseks ning uluki kaudu leviva haiguse tõkestamiseks.

Piirangute seadmisel on võetud arvesse, et jahipidamisega kaasneb olenevalt jahipidamisviisist üldjuhul alati suurem või väiksem häiring ümbritsevale keskkonnale. Seetõttu on sellel potentsiaalselt märkimisväärne mõju ka ühele Matsalu rahvusparki olulisimale kaitse-eesmärgile, milleks on rahvusvahelise tähtsusega veelindude rändepeatuspaikade ning vee- ja rannikulinnustiku pesitsus-, sulgimis- ja toitumisalade kaitse. Matsalu rahvusparkis on ka kehtiva kaitsekorra järgi jahipidamine olulisel määral piiratud ning lähtuvalt kaitseala kaitse-eesmärkidest ja selle rahvusvahelisest tähtsusest linnukaitsealana ei ole seniste andmete põhjal põhjendatud ulukite küttimise võimaldamine üldises korras. Rahvusparki territooriumile jääb praegu viis jahipiirkonda ja kõikide puhul jääb valdav osa piirkonnast väljapoole rahvusparki.

Teisalt on arvestatud võimalust, et jahipidamine võib olla kaitsealal teatud juhtudel (häda)vajalik. Seda tuleb eelkõige silmas pidada Matsalu rahvusparki kaitse-eesmärkidest lähtuvalt. See tähendab, et kaitseala valitseja võib lubada jahipidamist siis, kui see tegevus on vajalik rahvusparki kaitse-eesmärkide saavutamiseks. Näiteks võib vajalikuks osutuda laidudel pesitsevaid linde ohustavate väikekiskjate või teiste kaitseala kaitse-eesmärgiks olevate lindude munadest ja pesapoegadest toituvate liikide (sh ka rebaste, šaakalite või looduslikku tasakaalu ohustavate võõrliikide) küttimine. Samuti võib vajalikuks osutuda jahipidamine metssigadele, kui nende tegevus ohustab rahvusparki kaitse-eesmärgiks olevaid elupaigatüüpe, maaspesitsevate lindude pesi või kaitsealuste taimeliikide, sh orhideede, kasvukohti.

¹⁴ Krüger, T., 2016: Zum Einfluss von Kitesurfen auf Wasser- und Watvögel – eine Übersicht
<https://www.researchgate.net/publication/304999039>.

Lisaks võib jahipidamine olla vajalik inimese elule või tervisele tekkiva ohu ning ulukite tekitatud kahjustuste vältimiseks. Ulukite tekitatud kahjustuste vältimise all peetakse silmas olukorda, kus kahju on juba ilmnenud ning jahipidamine on vajalik, et takistada lisakahjustuste tekkimist. Uluki tekitatud kahjustuste hulka kuuluvad näiteks šaakalite või teiste röövlomade tekitatud kahju kariloomadele, metssigade tekitatud kahjustused põllukultuuridele, põdra ja metskitse tekitatud kahju metsale. Tulevikus võib potentsiaalse kahjustuse tekitajana käsitleda ka punahirve, kes toitub lehtpuude võrsetest ja koorest ning võib seetõttu märkimisväärselt metsakahjustusi tekitada. Seni pole teateid punahirvedest Matsalu rahvusparkis, kuid liigi asurkond on Eestis viimastel aastatel jõudsalt laienenud. Peale eeltoodu võib kaitseala valitseja lubada jahipidamist uluki kaudu leviva haiguse tõkestamiseks. Näiteks võib osutuda vajalikuks metssigade küttimine sigade aafrika katku tõkestamiseks.

Kaitseala valitseja nõusolek selleks tegevuseks on vajalik, et juhtumipõhiselt olukorda hinnates jahipidamise vajadust kaaluda. Kaitseala valitseja kaalub vastavalt olukorrale jahipidamise vajadust ja annab nõusoleku vastava uluki küttimiseks eespool nimetatud põhjustel. Nõusolek antakse igakordse kaalutusotsuse tulemusena kindlaks perioodiks. Kaitseala valitseja seab lähtuvalt kaitseala kaitse-eesmärkidest vajaduse korral jahipidamisele piiranguid, näiteks suunab tundlikelt aladelt eemale, seab häirimistundlike liikide nõudlustest lähtuvalt ajalisi piiranguid, seab jahipidamisvahenditele ja -viisile piiranguid. Jahipidamisvajaduse võivad esitada jahipiirkondade kasutajad, kaitseala valitseja, maaomanikud vms osapooled.

Lindude pesitsusaja välisel perioodil lubatakse ilma kaitseala valitseja nõusolekuta pidada jahti võõrliikidele ja väikeulukitele (välja arvatud linnud) nii sihtkaitsevööndis kui ka piiranguvööndis, piiranguvööndis lubatakse sel ajal jahti ka metsseale, et vähendada bürokraatiat. Väikeulukte küttimine on sageli seotud ka kaitse-eesmärkide saavutamisega, see on väikesemahuline ja ei oma sügis-talvisel perioodil olulist negatiivset mõju. Metssea osas tehakse erand, kuna piiranguvööndisse jäävad valdavalt inimeste asustatud alad, sh põllud, metssea jahi mõju loodusväärtustele väljaspool lindude pesitsusaega seal on väike, lisaks vähendab see kooskõlastamise kohustusega kaasnevat bürokraatiat.

Linnujahist tuleneb mitu olulise negatiivse mõjuga tegurit, mis mõjutavad olulisel määral otseselt kaitseala üht olulisimat kaitseväärtust, rahvusparki linnurikkust. Matsalu märgala on üks Euroopa tähtsamaid veelindude pesitsus- ja rändepeatusalasid. Kaitsealalt lendab igal aastal läbi üle 2 miljoni veelinnu, kellest jääb piirkonda lühemaks või pikemaks ajaks peatuma üle 230 000 linnu. See on üks peamisi põhjusi, miks linnujaht on ka seni kehtinud kaitse-eeskirja kohaselt kaitsealal keelatud ning on seda olnud juba aastakümneid. Kuna mitu kaitseala kaitse-eesmärgiks olevat linnuliiki kuuluvad ühtlasi jahiulukite nimekirja (mitu pardi-, hane-, lagleliiki jne), siis on üks peamisi ja märgatavaid linnujahi tagajärgi otsene lindude hukkumine jahipidamise käigus. Teine väga oluline ohutegur, mis linnujahiga kaasneb, on häirimine, mida tekitab jahi käigus maastikul liikumine ja lasud, samuti linnukoerte kasutamine.

Kaitseala oluline kaitse-eesmärk on tagada lisaks pesitsevatele lindudele soodsad puhkamis- ja toitumistingimused ka rändel peatuvatele linnukogumitele. Jahieeskirja kohaselt on linnujaht enamiku liikide puhul lubatud hilissüvest hilissügiseni. See aeg langeb aga kokku rändlindude sügisrände perioodiga. Sügisrändeaegsetes peatuspaikades rahu tagamine on rändlindude jaoks määrava tähtsusega, sest pesitsusaladelt talvitumisaladel jõudmine on lindude jaoks väga energiakulukas ning lindudel on vaja rändeteel aeg-ajalt energiavarusid täiendada, et elusatena talvitusaladele jõuda. Linnujahiga häiritaks kaitsealal potentsiaalselt sadu tuhandeid rändel peatuvaid linde. Jahipiirkondades, kuhu Matsalu rahvuspark jääb, on väljaspool kaitseala piisavalt jahipidamiseks sobilikke alasid, kus looduskaitsepiiranguid jahile, sh linnujahile, ei ole. Linnujahi pidamine näiteks nendel aladel olevatel põldudel on otstarbekam ka seetõttu, et tegevus aitab seal ohjata põllukultuuride kahjustamist. Lisaks tuleb Matsalu rahvusparki puhul silmas pidada seda, et

tegemist on nii sisemaiselt kui ka rahvusvaheliselt tuntud loodusturismi sihtkohaga eeskätt just selle linnurohkuse tõttu. Seega võib eeldada, et linnujahil oleks potentsiaalselt märkimisväärne negatiivne mõju ka kohalikule loodusturismile. Linnujahi pidamine rahvusvahelisel linnualal takistaks otseselt ja oluliselt ka ala rahvusvahelise, st linnudirektiivi kaitsekohustuse täitmist.

2.5.3. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud LKS § 14 lõike 1 järgi. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut, lubada ehitada ehitusteatisel kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, sealhulgas lubada püstitada või laiendada lautrit või paadisilda, anda projekteerimistingimusi ja ehitusluba, rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda veeluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatisi ning lisasöötajahiulukeid, kusjuures lisasöötmise all peetakse silmas ka soolakute paigaldamist.

Kõlviku sihtotstarbe muutmise alla ei loeta looduslike protsesside tõttu toimunud muutusi, sh hoolduse lakkamisel puiskarjamaa muutumine metsaks või heinamaa võsastumine.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, haldusmenetluse seaduse kohaselt õiguspärast ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võtte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutlusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, ühitades looduskaitse ja arendushuvid.

2.5.4. Loodusreservaat

2.5.4.1. Loodusreservaadi eesmärgid

Loodusreservaat on kaitseala otsesest inimtegevusest puutumata loodusega maa- ja veeala, kus tagatakse looduslike koosluste säilimine ja kujunemine üksnes looduslike protsesside tulemusena. Kaitsealal on viis loodusreservaati: Hanemaa, Härjamaa, Sipelgarahu, Papirahu ja Tondirahu-Valgerahu loodusreservaat. Loodusreservaatide kaitse-eesmärk on tagada Hanemaa, Sipelgarahu, Papirahu, Tondirahu, Valgerahu, Suur-Härjamaa ja Väike-Härjamaa saare ning nende lähiümbruse säilimine ja kujunemine üksnes loodusliku protsessina ning pesitseva, sulgiva ja rändepeatusel oleva linnustiku häirimatus, samuti hüljestele olulised puhkepaigad.

2.5.4.2. Keelatud tegevused loodusreservaadis

Loodusreservaadi kaitsekord on määratud LKS § 29 lõike 2 järgi, mille kohaselt on loodusreservaadis keelatud igasugune inimtegevus, sealhulgas inimeste viibimine. Erandina võib reservaatides viibida ja ujuvvahenditega liikuda järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamise eesmärgil, kaitseala valitseja nõusolekul kaitseala seisundi jälgimise ja hindamise ning teadustegevuse eesmärgil. Uue kaitsekorra järgi jäävad loodusreservaadi koosseisu samad laiud, mis

kehtiva kaitsekorra järgi, kuid lisaks laidudele tsoneeritakse loodusreservaadi koosseisu ka 500–900 m laiused veealad laidude ümber. Veeala puhvri tekitamine on oluline eeskätt just linnupoegade kasvatamisel, kuna laidude ümbruse madal meri on poegade jaoks oluline toitumisala. Peale selle kogunevad saarte lähedusse sulgivad linnud, kes on sulgimisperioodil tundlikud igasuguste häiringute suhtes. Seega on 500–900 m laiune puhver piisav, et oleks tagatud lindude häirimatus. Laiem puhver ümber laidude on vajalik ka viiherhüljeste tõttu, kes valivad sageli puhkamiseks laidude lähedal madalikel veest välja ulatuvad suuremad kivid. Seetõttu pole piisav ainult vahetult laidude ümber inimeste liikumist piirata, vaid hõlmata ka viiherhüljeste seisukohalt olulisemate laidude ümbrus. Reservaatide alad on tähtsad ka viiherhüljeste poegimise ajal ja karvavahetuse perioodil, kus hüljestel pole võimalik häiringu eest vette peituda, seega on oluline tagada hüljeste häirimatus.

Matsalu rahvuspargis, sh reservaadiks olevatel laidudel, on haudelinnustiku loendusi korraldatud üsna järjepidevalt juba alates 1958. aastast. See on loonud pika aegrea, mis võimaldab jälgida muutusi linnuliikide populatsioonides ja nende arvukuses, samuti analüüsida võimalikke linnustikku mõjutavaid tegureid. Loodusreservaatideks olevatel laidudel toimub koosluste areng sisuliselt inim mõjutata, mistõttu on sealt kogutud andmeid võimalik kõrvutada nende laidudega, kus inimeste viibimine on teatud tingimustel lubatud. Nende andmete võrdlemisel on võimalik analüüsida inimeste mõju häirimistundlikele kooslustele, mis annab olulise sisendi nende koosluste kaitseks vajalike kaitsemeetmete väljatöötamiseks.

Kehtiva kaitsekorra järgi on inimeste viibimine kõikidel Matsalu rahvuspargi laidudel (nii laidudel, mis jäävad loodusreservaati kui ka sihtkaitsevööndisse) üsna piiratud. Osal laidudel on inimestel lubatud viibida vaid kaitseala valitseja nõusolekul lubatud teatud tegevuste tegemiseks (eeskätt väikekiskjate jahiks) ning ülejäänud saartel, sh loodusreservaadiks olevatel saartel, ei ole ka see lubatud.

2.5.5. Sihtkaitsevöönd

2.5.5.1. Sihtkaitsevööndi eesmärgid

Sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud või kujundatavate looduslike ja poollooduslike koosluste säilitamiseks. Matsalu rahvuspargis on sihtkaitsevööndid moodustatud kaitstavate elupaigatüüpide, taime- ja loomaliikide, veealade, roostike, puistute, haudelinnuliikide pesitsuspaikade, sulgimisalade ning rändlindude koondumispaike kaitseks. Kaitsealal on 29 sihtkaitsevööndit, mis on lähtuvalt kaitse-eesmärgist ja kitsenduste ulatusest jaotatud kolme alljärgnevasse rühma.

Haeska, Kasari luha, Neidsaare, Puise ranna, Põgari, Rooglaiu-Saastna, Saardu ranna, Salmi, Suitsu ja Teorehe sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on poollooduslike koosluste säilitamine ja taastamine, linnustiku puhke-, toitumis- ja pesitsusaegse rahu tagamine, kaitsealuste liikide ja nende elupaikade kaitse ja taastamine ning kultuuripärandi objektide ja kaitstavate looduse üksikobjektide säilitamine.

Laiküla, Matsalu metsa, Puise metsa, Saardu metsa, Salevere, Metsatuka, Keravere, Kurevere ja Võigaste sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on Lääne-Eestile iseloomulike metsa-, soo- ja poollooduslike koosluste ning nende liigirikkuse säilitamine ja taastamine, kaitsealuste liikide ja nende elupaikade kaitse ning kultuuripärandi objektide ja kaitstavate looduse üksikobjektide säilitamine ning vanade laane-, salu- ja soovikumetsade ja neile metsadele iseloomuliku elustiku mitmekesisuse säilitamine ja taastamine.

Jõgede, Saarte, Ruubalahe, Siselahe, Välsilahe, Rannikumere, Väinamere idapoolse, Väinamere läänepoolse, Topu lahe ja Topi lahe sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on vee-, poollooduslike ja

rannikukoosluste, veelindude pesitsemis-, rändepeatus- ja sulgimisalade, kaitsealuste liikide ja nende elupaikade ning Matsalu siselahe roostiku soodsa seisundi säilitamine ja taastamine.

Sihtkaitsevööndites olev kaitsekord võimaldab seada ajalisi liikumispiiranguid, mis on oluline lindude pesitsusedukuse tagamiseks, välistada majandustegevuse ja seada rangeid piiranguid muudele tegevustele, mis võivad ohustada kaitsealuste liikide elupaikade soodsa seisundi säilimist või taastamist. Elupaikade säilitamise kaudu hoitakse tüüpilist maastikuilmet ja kaitstakse kogu looduse mitmekesisust.

2.5.5.2. Lubatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks kaitseala valitseja nõusolekul ette valmistatud kohas ja Jõgede sihtkaitsevööndis. Kõrge väärtusega koosluste ja liikide elupaikade seisundi säilitamiseks on oluline, et võimaliku negatiivse mõjuga tegevus, nagu rahvaüritus, toimuks eelkõige selleks ette nähtud kohas. Kaitseala üks eesmärk on looduse tutvustamine ja selleks on ette valmistatud külastustaristu: matkarajad, puhkekohad ja vaatetornid. Kaitseala külastustaristut käsitletakse rahvusparki kaitsekorralduskavas, kava näeb ette ka rahvusparki külastajate seiret, mille käigus registreeritakse Matsalu looduskeskuse ja külastustaristu kasutajad ning jälgitakse külastajate mõju enim külastatud paigus. Kaitse-eeskiri annab vajaduse korral võimaluse rajada ka uusi külastustaristu objekte. Mitmes kaitseala sihtkaitsevööndis on inimeste liikumisele kehtestatud lindude häirimise vältimiseks liikumispiirangud, millest tuleb kinni pidada ka rahvaürituse korraldamisel, kuid külastustaristu objektidel võib viibida ka liikumispiirangu ajal. Samuti võimaldatakse korraldada kuni 50 inimesega rahvaüritust Jõgede sihtkaitsevööndis (eeskätt paadiekskursioonid), sealjuures tuleb ka Jõgede sihtkaitsevööndis kinni pidada liikumispiirangu perioodist. 50 inimese piirag võimaldab Jõgedel, matkaradadel ja muudes ettevalmistatud kohtades ilma kaitseala valitseja nõusolekuta üritusi korraldada, kuid samas väldib suuremaid rahvakogunemisi, mida ettevalmistatud taristu ei pruugi mahutada või võib rahvaüritusega kaasneda elustiku liigne häirimine. **Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine ja rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas.** Ettevalmistamata kohas rahvaürituse kooskõlastamise nõue on vajalik, et vältida linnustiku ja tallamistundlike piirkondade häirimist. Erandeid võib kaitseala valitseja lubada oma kaalutusotsusega, suunates rahvast vähem tallamis- ja häirimistundlikesse piirkondadesse ning välistades kaitstavaid liike või elupaigatüüpe kahjustavaid üritusi. Kaalutusotsuse aluseks on ürituse korraldamise aeg, asukoht, tallamisõrnade koosluste olemasolu ja muud olud jääkatte puhul. Vältida tuleks suurema rahvaürituse korraldamist pesitsusperioodil või rändlindude peatumisajal ja -piirkonnas, samuti häiritakse üldjuhul jääkattel ürituse korraldamisel elustikku vähem kui veel liikudes. Rahvaürituse korraldamine väljaspool selleks ettevalmistatud kohta pole üldjuhul lubatud, et vältida juhuslikes kohtades elustiku häirimist.

Sihtkaitsevööndites inimeste viibimise reguleerimisel on lähtutud konkreetsetes vööndis olevate kaitse-eesmärkide vajadustest. Seetõttu on ka lubatud viibimisperioodid sihtkaitsevöönditi mõnevõrra erinevad.

- **Keravere, Laiküla, Matsalu metsa, Metsatuka, Puise metsa, Saardu metsa, Salevere, Väinamere idapoolses ja Võigaste sihtkaitsevööndis** on inimeste viibimine lubatud (aasta läbi). Nendes vööndites elutseb vähem häirimistundlikke linnuliike, mistõttu pole liikumispiirangute seadmine põhjendatud. Eraldi tuleb välja tuua merikotka ja kassikaku teadaolevad pesitsuspaigad. 2022. aasta märtsi seisuga jääb mõnele eelnevalt loetletud sihtkaitsevööndi territooriumile üks kassikaku ja seitse merikotka pesapaika. Nende puhul tuleb arvesse võtta seda, et teadaolevad pesad asuvad üsna raskesti ligipääsetavates metsades, kus puudub aktiivselt kasutatav teedevõrk ja kus pesitsusaegne häirimine inimeste viibimise tõttu

on küllalt ebatõenäoline. Samuti vahetavad merikotkad pesapaiku ja võivad samas metsamassiivis teha uue pesa teise asukohta, kus liikumispiirang puudub. Samas ei ole põhjendatud ka kogu metsamassiivile, mis ei ole praegu näiteks merikotka pesapaigana arvel, kehtestada ranged liikumispiirangud. Peamine ohutegur nendele liikidele on elupaiga kadu, mis on sihtkaitsevööndis välistatud. Võrreldes juhuslikult üksikute inimeste sattmisega näiteks kotka elupaika, võib sellest veel suuremaks ohuteguriks olla lähiümbuses pesitsusperioodil toimuva raie, maaparandusüsteemide hoiutööde või muu sellise tegevuse häiriv mõju. Arvestades seda, et sihtkaitsevööndis on raie keelatud ja ka maaparandussüsteemide hoiutöödele on võimalik seada muu hulgas ajalisi piiranguid ja ka raie sihtkaitsevööndiga piirnevas piiranguvööndis on lubatud väljaspool pesitsusaega, ei ole ka see ohutegur nendes vööndites tõenäoline. Seetõttu nendel aladel inimeste viibimist ei piirata.

- **Jõgede, Kasari luha, Puise ranna, Roogalaiu-Saastna, Saardu ranna, Suitsu ja Välislahe sihtkaitsevööndis** on inimestel keelatud viibida 1. märtsist 30. juunini. Nende sihtkaitsevööndite mererannad ja niidud on olulised lindude kevadrände peatuspaigad. Seal peatuvad kaitseala kaitse-eesmärgiks olevatest liikidest kiivitajad, valgepõsk-lagled, tutkad, plüüd, vöötsaba-vigled, mustsaba-vigled, niidurüdid, sinikael-pardid jt. Välislahe sihtkaitsevööndisse jäävas Matsalu lahe osas teevad kaitseala kaitse-eesmärgiks olevatest liikidest kevadrändel peatuse merivardid, sõtkad, hahad, väikekosklad, viupardid, valgepõsk-lagled, niidurüdid, laululuiged, väikeluiged, suur-laukhaned jne. Välislahe sihtkaitsevööndis asuv Matsalu lahe osa on oluline toitumisala ka teistele liikidele. Maismaaga seotud sihtkaitsevööndid on ka olulised lindude pesitsusalad, näiteks pesitsevad Puise ranna, Rooglaiu-Saastna, Saardu rannaja Suitsu sihtkaitsevööndi veepiiri lähedal mitmed tiiruliigid, liivatüllid, naaskelnokad, kivirullijad, lagedatel rannikuniitudel kiivitajad, suurkoovitajad, punajalg-tildrid, harva niidurüdid, põõsastikes hänilased, vööt-põõsalinnud, punaselg-õgijad, rannikuäärses roostikus täpikhuik ja roo-loorkull. Kasari luha sihtkaitsevööndis elutseb veel suurem hulk kaitse-eesmärgiks olevaid linnuliike: rohunepp, mustsaba-vigle, välja-loorkull, soo-loorkull, rukkirääk, punaselg-õgija, hänilane, suurkoovitaaja, täpikhuik, vööt-põõsalind ja punajalg-tilder. Jõgede sihtkaitsevööndisse jäävatel jõelõikudel ja nende kallastel pesitsevad ja toituvad sinikael-pardid, sõtkad, kosklad, jõgitiirud, punaselg-õgijad jpt.

Samas tuleb loetletud sihtkaitsevööndite puhul silmas pidada, et nendel aladel on kaitsealuste lindude kontsentratsioon muul ajal väiksem kui mõnel teisel kaitseala rannaniidualal (nt Haeska SKV), veealal (nt Siselahe SKV) või osadel laidudel (nt Saarte SKV), mis jäävad eraldi sihtkaitsevöönditesse. Jõgede, Kasari luha, Puise ranna, Rooglaiu-Saastna, Saardu ranna, Suitsu ja Välislahe sihtkaitsevöönd on tähtsad eelkõige lindude kevadrände peatuspaikadena ning pesitsus- ja toitumisaladena, mistõttu on seal selleks perioodiks kavandatud liikumispiirangud. Pärast peamist pesitsusperioodi inimeste viibimisel nendes sihtkaitsevööndites olulist mõju ei ole.

- **Neidsaare ja Kurevere sihtkaitsevööndis** on inimestel keelatud viibida 15. veebruarist 31. juulini. Neidsaare sihtkaitsevööndi moodustab suhteliselt lage luhaala Kasari ja Rõude jõe vahelisel alal. Kuid võrreldes sarnase Kasari luha sihtkaitsevööndiga, mis Neidsaare sihtkaitsevööndit ümbritseb, on sihtkaitsevööndi keskosas asuvasse väikesesse puudesallu teinud pesa merikotkas. Merikotka pesa avastati seal 2001. aastal ja sellest ajast alates on pesa seni teadaolevalt pidevalt asustatud olnud. Kuna liigi pesapaik asub lageluha keskel olevas metsatukas, on see suhteliselt kergesti ligipääsetav ning seetõttu ka tundlikum inimeste viibimisest tingitud häiringute suhtes. Kurevere sihtkaitsevööndis asub samuti merikotka pesa, mis avastati 2018 aastal ja on sellest ajast kasutusel olnud. Pesa asub luha servas metsatukas ning sihtkaitsevöönd läheduses on maantee, mis muudab ala kergesti ligipääsetavaks. Ka merikotka kaitse tegevuskava kohaselt on liik pesitsusaegse häirimise suhtes väga tundlik ja

võib kurna hüljata isegi ühekordse häirimise tõttu. Seetõttu on Neidsaare ja Kurevere sihtkaitsevööndis lubatud inimestel viibida pärast kotkaste jaoks tundlikku pesitsusperioodi.

- **Haeska, Põgari, Salmi ja Teorehe sihtkaitsevööndis** on inimestel keelatud viibida 1. märtsist 15. novembrini. Haeska, Põgari, Salmi ja Teorehe sihtkaitsevöönd koosnevad peamiselt ulatuslikest rannaniitude massiividest, mis on üliolulised kurvitsaliste pesitsusalad. Näiteks on Haeska, Salmi ja Põgari rannaniidud Eesti ühed kõige olulisemad niidurüdi võtmealad. Niidurüdi leviku võtmealadeks loetakse niidu- või rabakomplekse, kus pesitseb vähemalt viis paari rüdisid, s.o rohkem kui 2% Eesti asurkonnast. Kaks Eesti suurima niidurüdi populatsiooniga ala Eestis ongi Salmi ja Haeska rannaniidud. I kaitsekategooria haruldastest liikidest on Haeska sihtkaitsevöönd oluline ka väike-laukhanele, kes kasutab sealset rannaniidukompleksi rändepeatuspaijana. II kaitsekategooria liikidest pesitsevad nendel sihtkaitsevöönditel mustsaba-vigle ja naaskelnokk, viimane on eriti arvukas Põgari rannaniidul. III kaitsekategooria liike pesitseb nendes sihtkaitsevööndites olevatel niitudel väga ohtralt, seal võib kohata mitmeid tiiruliike, liivatülle, punajalg-tildreid, suurkoovitajaid, hänilasi, roo-loorkulle, välja-loorkulle, punaselg-õgijaid jpt. Kevadrändel peatuvad Põgari rannaniidul kaitseala kaitse-eesmärgiks olevatest liikidest valgepõsk-lagled, suurkoovitajad, plüüd, rabahaned, kiivitajad, punajalg-tildrid, liivatüllid, mustsaba-vigled, vöotsaba-vigled, suurrüdid ja mudatildrid. Väga linnurikas on kevadrändel Salmi laht, kus kaitse-eesmärgiks olevatest linnuliikidest peatuvad muda- ja tumetildrid, tutkad, piilpardid, sinikael-pardid, soopardid, valgepõsk-lagled, suur-laukhaned, merivardid, tuttvardid, väikeluiged, liivatüllid, plüüd jne. Ohtralt peatujaid on ka Teorehe rannaniidul: tutkad, mudatildrid, kiivitajad, rägapardid ja sinikael-pardid. Sügiseti on nendesse sihtkaitsevöönditesse jäävad niidud samuti olulised rändepeatuspaiad, siis peatuvad seal (kümned) tuhanded suur-laukhaned, hallhaned, valgepõsk-lagled, sookured, viupardid, sinikael-pardid, soopardid, tuttvardid, merivardid, kiivitajad jpt linnuliigid.
- **Topi lahe, Topu lahe ja Rannikumere sihtkaitsevööndis** on inimestel keelatud viibida 1. märtsist 30. juunini ja 1. septembrist 15. novembrini. Nende sihtkaitsevööndite puhul on tegemist madalaveeliste lahtedega, mis on olulised piirkonnad lindude rändeperioodil nii kevadel kui ka sügisel, kus linnud järgmiseks rändeetapiks jõudu koguvad. Rändel peatumise aeg võib aastate lõikes olla erinev ja sõltub mitmest asjaolust, näiteks ilmastkutingimustest. Seetõttu on jäetud liikumispiirangu ajaks periood, mis tagaks peatumisajaks rahu ka sellistel aastatel, kus näiteks sügisränne toimub hilissügisel. Rannikumere sihtkaitsevööndi puhul sõltub lindude kogunemine põhja- või lõunakaldale tuule suunast. Samuti on veealaga vahetult piirnevad rannaniidud olulised pesitsusalad. Seetõttu on häiringu vältimiseks kehtestatud liikumispiirang seotud just lindude rände- ja pesitsemisajaga.
- **Väinamere läänepoolses sihtkaitsevööndis** on inimestel keelatud viibida 1. märtsist 31. augustini. Väinamere läänepoolne sihtkaitsevöönd on eriti oluline ala avaveelindude peatumiseks ning inimpelglike lindude jaoks on vööndisse jäävad väikesaared ja laiud oluline pesitsusala. Samuti on sellesse vööndisse koondunud veelindude sulgimisalad. Sulgimise vältel kaotavad linnud osaliselt või täielikult hoosuled ning seetõttu on nad üldjuhul lennuvõimetud ja tundlikud häirimise suhtes. Häirimistundlike lindude puhul on lendutõusmise kaugus isegi üle 1 km häiringu põhjustajast, sõltuvalt objekti suuruselt, tekkivast mürast, liikumiskiirusest ja tuule suunast. Kuna sulgimisperiood kestab augusti lõpuni, on selles vööndis vajalik ka pikem liikumispiirang. Lisaks on see sihtkaitsevöönd oluline toitumis-, puhke- ja karvavahetusala viigerhüljele, kes on oluliselt pelgikum inimese suhtes kui hallhüljes.
- **Saarte, Siselahe ja Ruubalahe sihtkaitsevööndis** on inimestel keelatud viibida aasta läbi. Kaitseala saared on pesitsuspaiaks paljudele haruldastele ja ohustatud linnuliikidele (nt luiged, tildrid, kosklad, pardid, tiirud, tüllid, kivirullija), mistõttu on vajalik keelata lindude peamisel

pesitsusajal saartel inimeste viibimine. Mitu laidudel elutsevat linnuliiki (nt tuttvart, tõmmuvaeras, kosklad) on hilispesitsejad ning nende pesitsusperiood ulatub juuli keskpaigani. Lisaks on Saarte sihtkaitsevööndi ala oluline lindude suvisel sulgimisperioodil, kevad- ja sügisrände ajal ja jäävabadel talvedel talvise peatumisalana. Siselahe ja Ruubalahe sihtkaitsevööndiks on veeala, mis asub Matsalu lahe siseosas. Tegemist on samuti linnustiku üliolulise alaga. Kevaditi peatuvad seal tuhanded väike- ja laululuiged. Siis alustavad sealses roostikus pesitsemist mitmed kaitseala eesmärgiks olevad linnuliigid (hüübid, mustsaba-vigled, mustviired, roo-loorkullid, täpikhuigud, taidad, punajalg-tildrid, rooruigad jne), kusjuures enamiku seal pesitsevate roostikulindude jaoks on tegemist Eesti olulisima pesitsusalaga. Pärast pesitsusaega algab sügisränne, Matsalu siselahe teeval rändepeatuse näiteks tuhanded kümnokk-luiged, rabahaned, suur-laukhaned, hallhaned, valgepõsk-lagled, piilpardid, sinikael-pardid, soopardid, tuttvardid, sõtkad, sookured, kiivitajad kümned tuhanded viupardid, punapea-varidid ja laugud. Lisaks on tegemist ujupartide, laululuikede ja hallhanede olulise sulgimisalaga ning seal leidub ka talvituvaid linde. Ruubalahe sihtkaitsevöönd eraldub endisest Matsalu siselahe ja roostike sihtkaitsevööndist uue vööndina. Seetõttu on oluline tagada nendes sihtkaitsevööndites elutseva linnustiku häirimatus aasta läbi.

Kokkuvõttes on kaitseala rannik, selleäärsed niidud ning madal meri olulised haneliste, partide, kurvitsaliste jt ranniku ja lageluha haudelindude ning avamaa ja kõrgrohustu värvuliste pesitsus- ja toitumisalad, samuti rändlindude rändepeatuse- ja toitumisalad. Kevadrändel peatub luhtades ja rannaniitudel hinnanguliselt 125 000 – 310 000 lindu, sügisrändel 200 000 – 380 000 rändlindu. Seetõttu on nendel aladel seatud liikumispäärangud, et inimeste viibimine ei häiriks pesitsevaid linde ega põhjustaks pesapaikade hülgamist ning munade või pesapoegade tallamist. Maas pesitsevate lindude lendu ajamisel võivad nende pesi ohustada kiskjad. Aktiivne haudelinnustiku pesitsusperiood kestab aprillist juuni lõpuni, juulis-augustis saavad lennuvõimelisteks hiliste pesitsejate pojad. Küllastajate surve nendes sihtkaitsevööndites liikumiseks ei ole väga suur, kuid kuna tegemist on väga haruldaste ja häirimistundlike liikide pesitsuskohtadega, võib ka üksikute inimeste viibimine pesitsuskohtades ohustada seal pesitsevate kaitsealuste liikide populatsioonide seisundit. Niigi kriitilises seisundis olevate linnuliikide häirimine peab pesitsusajal olema minimaalne, et tagada lindude jätkusuutlik ja edukas pesitsemine ka tulevikus.

Häirimise vältimine on oluline ka lindude rände ajal rändepeatuse- ja toitumispäikades. Kui talvitusäladelt pesitsusaladele siirduvad linnud rändepeatuspäikades rahulikult puhata ja toituda ei saa, ei suuda nad edukaks pesitsemiseks piisavalt energiat koguda. Rändeteel häiritud lindude pesitsemine võib suurema tõenäosusega ebaõnnestuda kui nendel lindudel, kes rändepeatuspäikades end segamatult kosutada saavad. Samuti annavad kehvas seisundis linnud vähem järglasi ja nende järglaste ellujäämus on väiksem. Kui ei suudeta tagada rahu lindudele olulistes rändepeatuspäikades, viib see aja jooksul ühe või teise liigi arvukuse vähenemisele. Sama oluline on rahu tagamine sügisrändeaegsetes peatuspäikades, sest rändamine on lindude jaoks energiakulukas ettevõtmine ja lindudel on vaja rändeteel aeg-ajalt energiavarusid täiendada, et elusatena talvitusäladele jõuda.

Lisaks on läbirändavate hanede ja lagled häirimise üks negatiivne mõju linnukahjud. Kui ei suudeta korras hoida ranna- ja luhanii ega lasta seal lindudel segamatult peatuda, valivad haned ja lagled peatumis- ja toitumispäikadeks lähedal asuvad põllud ja põhjustavad kahju talunikele. Põlde kipuvad haned ja lagled nagunii külutama, sest nüüdisaegsed suured põllumassiivid pakuvad peale toidu ka piisavalt kindlustunnet (kiskjad on juba kaugelt näha). Kuid kui linnud saavad peatuda lagedatel ranna- ja luhaniiudel, kus neid ei häirita, lendavad nad põldudele väiksemal arvul ja harvem. Lindude kevadränne algab märtsis ja selle tippaeg kestab mai keskpaigani. Sügisränne algab augusti lõpus, kulmineerub septembris-oktoobris ning lõpeb novembris, viimased linnud lahkuvad alles jääkatte tekkimise ajal.

Kaitse-eeskirjaga kehtestatakse liikumispirangutele mitmeid erandeid, kui liikumispiranguid ei kohaldata.

- **Sihtkaitsevööndis on aasta läbi lubatud inimeste viibimine teedel ja külastuskorralduseks ettenähtud radadel ja rajatistel** (sh nendega seotud taristul, nt vaatetornides). Külastuskorralduseks ette nähtud rajad ja rajatised võimaldavad inimestel tutvuda loodusväärtustega ka häirimistundlikumal perioodil ilma kaitse-eesmärke ohtu seadmata ning suunavad liikumist selleks ettenähtud kohtadesse.
- Liikumispiranguid ei kohaldata **järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel**. Järelevalvetööd on vajalikud rikkumiste tuvastamiseks ning päästetööd eri- ja ohuolukordade puhul sekkumiseks, mistõttu võib tekkida vajadus liikumispirangu perioodil nendel põhjustel sihtkaitsevööndis viibida. Kaitse korraldamisega seotud tegevused on vajalikud kaitse-eesmärkide saavutamiseks. Siia alla kuuluvad poollooduslike koosluste hooldamine (sh hooldamisega seotud vajalikud tegevused niidul), külastuskorralduse taristu hooldamine jm sellised tööd. Loodusliku mitmekesisuse uurimine ja seiramine on oluline mõõdik kavandatud piirangute otstarbekuse ja piisavuse hindamiseks. Seetõttu on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud teadustegevus ka liikumispirangu ajal.
- **Inimeste viibimine on lubatud aasta läbi tähistatud laevateel, sadama akvatooriumil ning sadamasse sisse- ja väljasõidul**. Võrreldes seni kehtinud kaitse-eeskirjaga on tegemist olulise ja vajaliku leevendusega, mis puudutab eelkõige Välislahe, Väinamere idapoolset ja Väinamere läänepoolset sihtkaitsevööndit. Välislahe sihtkaitsevöönd on küllalt oluline lindude toitumis- ja rändepeatusalal, kus näiteks kevaditi peatub mitukümmend tuhat rändlindu. Tulenevalt linnustiku häirimatuse kaitsest on kaitse-eeskirjas kavandatud lindudele tundlikul ajal kevadel ja varasuvel piirata inimeste viibimist Välislahe sihtkaitsevööndis. Samas asub seal mitu sadamat, mida kasutavad peale kalurite aktiivselt ka turistid ja muud meresõitjad. Linnustiku minimaalseks häirimiseks ja sujuva (ujuvvahenditega) liiklemise võimaldamiseks on sadama territooriumil, sadamasse sõidul ning märgistatud laevateel lubatud inimeste viibimine aasta läbi.

Tähistatud laevateed jagunevad üldjoontes kaheks: üldkasutatav laevatee, mida haldab Transpordiamet, ning sadamate sisse- ja väljasõidud, mida haldavad sadamate esindajad. Tähistatud laevateeks loetakse ka ainult merekaardile kantud laevateed (sh sadamatesse sisse- ja väljasõiduteed), mis ei ole looduses navigatsioonimärkidega tähistatud. Kui sadamatesse sisse- ja väljasõiduteed on merekaardile kantud, tuleb sadamasse sisse- ja väljasõidul neid kasutada. Kui tee merekaardile kandmata, tuleb sadamatesse sisse- ja väljasõiduks valida kõige lühem ohutu marsruut.

Sadamaseaduse § 2 lõike 1 kohaselt on sadam veesõidukite sildumiseks kohandatud ja sadamateenuse osutamiseks kasutatav maa- ja veeala ning seal asuvad sadama sihtotstarbeliseks kasutamiseks vajalikud ehitised. Matsalu rahvusparki territooriumil peetakse sadamateks, millele laienevad kaitse-eeskirjas sätestatud erisused, Rooglaiu, Saastna, Keemu, Haeska, Kiideva, Jugassaare ja Puise sadamat. Uue sadama rajamisel peab see vastama sadamaseaduses esitatud nõuetele, et sadamale laieneksid kaitse-eeskirjas sätestatud erisused.

- **Kaitseala valitseja võib liikumiseks anda nõusoleku** juhtumipõhiselt. Liikumispirang on mõnes vööndis vajalik, et vältida elustiku häirimist. Samas on jäetud võimalus taotleda erandina luba liikumiseks ka linnustiku jaoks tundlikul ajal. Loa andmine on kaalutusotsus, mille puhul tuleb lähtuda eelkõige sellest, et liikumisega ei häiritaks oluliselt elustikku. Loa

andmisel saab liikuja suunata vähem häirimistundlikesse piirkondadesse, arvestades konkreetset alal asuvaid liike, konkreetse aasta eripära (lindude paiknemine sõltuvalt ilmastikust, nt jää olemasolust) või lubades liikuda piiratud ajal, kui häirimise mõju on väike. Samuti tuleks liikumisloa andmisel arvestada konkreetset asukohta, näiteks on häirimise mõju suurem lagedal ja hea nähtavusega piirkonnas. Erandi võib anda, kui liikumine on vajalik näiteks teadustööks või laiemale avalikkusele suunatud loodushariduslikel eesmärkidel. Kuigi liikumispääs on paljudes vööndites, võib mõnes vööndis olla liikumisest tulenev häiring väiksem, näiteks Jõgede sihtkaitsevööndis või Rooglaiu-Saastna sihtkaitsevööndi inimasustusele lähemal olevatel rannaribadel, kus ei pesitse sellisel hulgal kaitsealuseid liike nagu näiteks Haeska sihtkaitsevööndis. Ka Saarte ja Siselahe sihtkaitsevöönd on lindude pesitsusajal ja rändeperioodil väga linnurohked, kus liikumist tuleks pigem vältida. Samas asuvad seal väga unikaalsed kooslused (linnurohked saared ja laiud ning Kasari ja Rõude jõe delta ja roostik), millega pole mujal rahvuspargis võimalik tutvuda, seetõttu on mõistlik jätta võimalus ka nendel aladel erandkorras inimestel liikumispääsu perioodil viibida (samuti eelkõige laiemale avalikkusele suunatud loodushariduslikel eesmärkidel).

- **Viibimine on lubatud kutselisel kalapüügil järgmistel tingimustel:**

- lõkspüünisega Väislahe, Rannikumere ja Topu lahe sihtkaitsevööndis aasta läbi;
- Ruubalahe sihtkaitsevööndis 1. juulist 28.(29.) veebruarini.

Rannakalanduse traditsiooni säilimiseks ja rannakülade kultuuripärandi hoidmiseks on kutselistele kaluritele tehtud Väislahe sihtkaitsevööndis erand ning lõkspüünistega lubatud aasta läbi püüda, kuna linnud paiknevad seal hajusalt ja tegemist pole lindudele kõige kriitilisema puhkealaga, arvestades kogu rahvuspargi veeala. Häirimistundlikumad linnud on koondunud rohkem vabavee alale Väinamere idapoolsemas osas ja laidude ümber. Samasisuline erand on tehtud ka Topu lahe vööndis. Topu laht on osaliselt kaitseala koosseisus ja osaliselt jääb kaitsealast välja, seetõttu toimub praegu poole lahe ulatuses aktiivne tegevus. Selles piirkonnas laiemalt koonduvad linnud vaatluste põhjal rohkem Saarte sihtkaitsevööndi laidude ümber ja vähem Topu lahe piirkonda. Selles vööndis on ka praegu kutselistel kaluritel lubatud kalastada. Kuna Saarte sihtkaitsevöönd läheb kalapüügiks kinni, siis jäetakse Topu lahes võimalus jätkata püüki lõkspüünistega aasta läbi. Võrreldes nakkevõrkudega ei ohustata lõkspüünised sukelduvaid linde. Traditsioonilise rannakalanduse säilitamiseks on ka Rannikumere sihtkaitsevööndis tehtud erand kutselistele kaluritele liikumispääsu perioodil lõkspüünistega kala püüdmiseks. Kuigi tegemist on olulise rändepeatuse piirkonnaga, häirib ja ohustab lõkspüüniste paigaldamine, kontrollimine ja tühjendamine linde oluliselt vähem kui nakkevõrkude kasutamine, mida liikumispääsu ajal ei lubata. Kutseline kalapüük on selles vööndis ka seni kehtinud eeskirja kohaselt teatud tingimustel lubatud olnud. Ruubalahe sihtkaitsevööndis on tehtud kutselistele kaluritele liikumiseks erand, et säilitada traditsioonilist kalapüüki, mis on osa kultuuripärandist. Püük on lubatud ainult madalapõhjalise puitpaadiga (ruuba) ja ääremõrdadega, mille suu laius on kuni 1 m. Selles piirkonnas lähevad kutselistele kaluritele püügivõimalused siiski rangemaks võrreldes kehtiva eeskirjaga, kuna ala on väga oluline linnustiku kaitse seisukohast ja ka kalade taastootmisel. Seetõttu ei lubata seal kalapüüki kevadel, mis on kõige kriitilisem lindude pesitsus- ja kalade kudeaeg. Samuti ei lubata püüki nakkevõrguga, kuna sellega võib kaasneda kaaspüügioht (vt täpsemaid lõkspüünisega püüdmise leevenduse põhjendusi allpool kalapüügiääranguid käsitlevas osas).

Kalapüük on suuremal osal sihtkaitsevööndi veealadel üldjuhul lubatud, küll aga on kalapüügile seatud **mitmeid tingimusi ja liikumispääsust tulenevaid ajalisi piiranguid**, mida on täpsemalt kirjeldatud ja põhjendatud järgnevates lõikudes ja liikumispääsust käsitlevates lõikudes eespool.

Peamiselt on kalapüügi piirangud seotud liikumispriirangutega. Liikumispriirangud on seatud eelkõige lähtuvalt lindude kaitse vajadusest ja Väinamere osas ka viiherhülge kaitse vajadusest. Kui välja arvata mõned erandid kutselisel kalapüügil, tuleb liikumispriirangutest kinni pidada ka kalapüügil. Kuigi liikumine turismi ja lõbusõidu eesmärgil võib linde veel rohkem häirida, võib liikumine ka kalapüügi eesmärgil linde tundlikul perioodil häirida¹⁵. Kuna paljude liikide arvukus väheneb või ei ole soodne, siis tuleb vältida tegevusi, mis võivad soodsa seisundi saavutamist takistada, lähtudes seejuures ka ettevaatusprintsipist. Samuti on arvesse võetud seda, et peamine põhjus alal liikumiseks ongi seotud kalapüügiga, kalapüügil liikudes viibitakse lindude peatumispaikades või pesitsusalade läheduses pikemat aega kui lihtsalt sadamasse sisse- ja väljasõidul. Harrastuslikul kalapüügil on liikumisest tulenev häirimise mõju veel suurem, kuna harrastuskalurid viibivad veekogul üldjuhul pikemat aega ja neid on rohkem kui kutselisi kalureid, seetõttu ei ole harrastuslikule kalapüügile tehtud erandeid tundlikul perioodil kalapüügiks. Liikumispriiranguvälisel ajal tavapärane rannapüük oluliselt väärtusi ei kahjusta, kuna sellel perioodil on linnud pesitsemise lõpetanud ja rändeperiood on valdavalt läbi. Küll aga on mõnes vööndis jätkuvalt harrastuslik kalapüük keelatud, et kalapüügi survet võrreldes kehtiva olukorraga mitte suurendada nendel aladel, kus ka liikumispriiranguvälisel ajal on mõningal määral linde. Samas võimaldatakse nendel aladel säilitada rannakalandust. Priirangute seadmisel tuleb arvestada ka seda, et need on seatud lähtudes väärtustest ega ole põhjendamatult ranged. Seetõttu ei ole põhjendatud kogu kalapüügi piiramine perioodil, kui linnud ei pesitse, ei sulgi või ei koonu rändeks.

Sihtkaitsevööndis on lubatud **harrastuslik kalapüük ainult** Jõgede, Salmi, Väislahe, Väinamere idapoolses ja Väinamere läänepoolses sihtkaitsevööndis, **kusjuures kalapüük on lubatud ainult kalastuskaardi alusel ja õngpüünistega**. Siin nimetamata sihtkaitsevööndites harrastuslik kalapüük lubatud ei ole. **Lisaks tuleb** ka harrastuspüügil arvestada kaitse-eeskirja § 13 lõike 2 kohaselt **vööndites kehtivaid liikumispriiranguid**. See tähendab seda, et **liikumispriirangud kehtivad ka harrastuslikul kalapüügil**. Harrastusliku kalapüügi õigust ei laiendata Topi ja Topu lahe ning Rannikumere sihtkaitsevööndile, et vältida võrreldes praeguse olukorraga kalapüügiintensiivsuse kasvu. Matsalu lahtedes liigutakse eelkõige kalapüügi eesmärgil ja kuigi nendes vööndites ei ole aasta läbi liikumispriirangut, võib neis ka suveperioodil peatuda linde, samuti võivad linnud sügisrändeks nendele aladele koonduda juba suve teises pooles. Harrastuslik kalapüük ei olnud kehtiva kaitse-eeskirja kohaselt Rannikumere sihtkaitsevööndis (praegune Haeska-Saardo, Metsküla-Pagaranna sihtkaitsevöönd) otseselt täielikult keelatud, eeskiri võimaldas kaaluda selle lubamist talvisel perioodil, kuid kalastuskaarte sinna ei väljastatud, seega ei muutunud harrastuskalurite jaoks nendes vööndites püük võrreldes praegusega rangemaks. Teistes vööndites oli ka kehtiva korra kohaselt harrastuslik kalapüük teatud tingimustel lubatud. Jõgedel oli kehtiva kaitsekorra kohaselt kalapüügi regulatsioon üsna keeruline, püüda tohtis ajalise piiranguga eri lõikudel kas ainult ühel või mõlemal pool kallast. Samuti olid kevadiseks püügiks lubatud alad keeruliselt kirjeldatud ja polnud määratud eraldi vööndina. Käesolevas eeskirjas on sihtkaitsevööndisse kavandatud jõelõikudel lubatud harrastuslik kalapüük kalastuskaardi alusel väljaspool kevadist liikumispriirangu aega, liikumispriirangu ajal kalapüük lubatud ei ole ja rohkem erisusi ette ei nähta. Kevadised püügialad on arvatud piiranguvööndisse (täpsemalt piiranguvööndit puudutavates peatükkides). Kalapüügi reguleerimisel on lähtutud põhimõttest, et kalapüügikeeldu saab põhjendada väärtustest lähtuvalt ja liikumispriiranguvälisel ajal kalapüük harrastuspüügiks lubatud vööndites ei kahjusta ala väärtusi. Kalavarude kaitseks kehtivad lisapiirangud lähtuvalt kalapüüki reguleerivatest õigusaktidest. Kalapüügi intensiivsust on võimalik reguleerida kalastuskaartide väljastamisega: liigse häiringu ja koormuse ilmnemisel on võimalik vähendada väljastatavate kalastuskaartide piirarvu ka loodusväärtuste kaitse vajadustest lähtuvalt. Ka kehtiva kaitsekorra kohaselt oli harrastusliku kalapüügi aluseks kalastuskaart. 2020. aastal väljastati õngpüünistega püügiks Matsalu Rahvusparki territooriumil jõgedele 1798 kalastuskaarti, merealale M1 (kavandatud Väislahe sihtkaitsevöönd)

¹⁵ „Matsalu rahvusparki veeala tähtsus viiherhüljeste ja linnustiku kaitse aspektist ja veealade külastuskoormusega (sh kalapüük) kaasnevad mõjud”, 2021.

väljastati 450 ning alale M2 (kavandatud Väinamere ida- ja läänepoolne sihtkaitsevöönd) väljastati 196 kalastuskaarti. Keskkonnaministri määruse „Ajutised püügikitsendused, püügiõiguse tasu ja püügivahendite piirarv harrastuskalapüügil 2022. aastal“ kohaselt on M1 piirkonnas võimalik väljastada kuus 90 kalastuskaarti, Jõgedel ja M2 piirkonnas piirarvu praegu kehtestatud ei ole. Kalastuskaardi nõue säilitatakse, et oleks võimalik operatiivselt kalapüügiintensiivsust reguleerida. Harrastuspüügil on püügivahenditest lubatud kasutada ainult õngpüüniseid, kusjuures konkreetsed vahendid reguleeritakse ajutiste püügikitsenduste määrusega. Ka kehtiva eeskirja kohaselt said harrastuskalurid püüda ainult õngpüünistega. Muud vahendid on keelatud, et reguleerida kalapüügiintensiivsust ja vähendada kaaspüüki (kaaspüügi teemat käsitletakse allpool).

Sihtkaitsevööndis on lubatud **kutseline kalapüük ainult** Salmi, Rannikumere, Välislahe, Väinamere idapoolses, Väinamere läänepoolses, Topi lahe ja Topu lahe sihtkaitsevööndis. **Ruubalahe sihtkaitsevööndis on kutseline kalapüük lubatud ainult ääremõrraga, kusjuures kalapüük on lubatud vaid isikutel, kes kasutavad traditsioonilist madalapõhjalist puitpaati ja traditsioonilisi ääremõrdsid, mille suu kõrgus ei ületa 1 meetrit.** Lisaks tuleb kaitse-eeskirja § 13 lõike 2 kohaselt ka kutselisel püügil **arvestada vööndites kehtivaid liikumispüüganguid**, välja arvtud § 13 lõike 2 punktides 5 ja 6 nimetatud erandite korral, mis on välja toodud eespool liikumispüüganguid käsitlevas osas.

Kutselisel kalapüügil on seatud lisatingimus, et Topu lahe, Väinamere idapoolses ja Väinamere läänepoolses sihtkaitsevööndis tuleb hüljeste mõrrakeresse sattumise vältimiseks avaveemõrddadel kasutada mõrrasuu ees võret, mille avade laius ei ületa 200 mm, või võrkvõret, mille võrgusilma ava külje pikkus ei ületa 200 mm. Nendes piirkondades on olulised hüljeste puhke- ja toitumisalad, mistõttu on suurem oht hüljestel mõrda sattuda ja hukkuda, võre kasutamine aitab vältida kaaspüüki ja hüljeste hukkumist mõrddades.

Kaitseala sihtkaitsevööndites asuvad veealad või ajutiselt tekkivad veealad lisaks kalapüügiks lubatud veealadele ka Saarte, Siselahe, Teorehe ja Võigaste sihtkaitsevööndis, kus kalapüük (nii kutseline kui ka harrastuslik kalapüük) on keelatud. Võigaste ja Teorehe sihtkaitsevööndis asuvad jäanukjärved ehk rannikulõukad, mis on suurel osal aastast kuivad ning täituvad veega ainult kevaditi, kui neid alasid kasutavad vee- ja rannikulinnud rändepeatus- ja toitumisalana. Saarte sihtkaitsevööndis on kalapüük keelatud, kuna see on linnustiku kaitsel väga oluline aasta läbi ja soovitakse vältida häirimisest tulenevat mõju linnustikule (täpsemalt liikumispüügangute lõigus). Samal põhjusel on alal liikumispüügang. Siselahe sihtkaitsevööndis on kalapüük keelatud, kuna lisaks veelindude pesitsemisele, rändepeatus- ja sulgimisaladele on selle piirkonna puhul tegemist oluliste kude- ja noorkalade turgutusala, kuhu lisaks Väinameres elavatele kaladele koguneb kudema ja talvituma kalu ka Liivi lahest ja kaugemalt. Kuivõrd Ruubalahe sihtkaitsevöönd on ümbritsetud Siselahe sihtkaitsevööndiga, siis on ka selle piirkonnaga seotud kalapüügipiirangute põhjendused samad, kuid erisusena on Ruubalahe sihtkaitsevööndis teatud tingimustel lubatud kutseline kalapüük piirkonnale omase traditsioonilise kalapüügiviisi säilitamiseks. Ruubalahe sihtkaitsevööndis ei ole lubatud harrastuslik kalapüük (see ei ole lubatud ka kehtiva kaitsekorra järgi), kuna Ruubalahe vöönd on loodud ainult kultuuripärandi säilimise eesmärgil, mida kannavad kutselised kalurid. Lisaks Saarte ja Siselahe vööndile, kus kalapüüki enam ei lubata (Siselahe lubati ka siiani ainult teatud piirkonnas), lähevad kutselise kalapüügi piirangud mõnevõrra rangemaks ka muudes vööndites. Olulisim muudatus puudutab Väinamere lääneosa, kus võrreldes kehtiva eeskirjaga ei saa kala püüda enam kevadsuvisel ajal, kui on lindude kevadrände ja sulgimisperiood. Samas jäävad Väinamere piirkonna peamised räimepüügi alad Välislahe idapoolsemasse ossa ja seal on võimalik püüki jätkata, küll aga mõjutab selle vööndi ajaline piirang kevadist siiapüüki ja edaspidi saab selles vööndis siiga püüda ainult sügisel, kui liikumispüügang on läbi.

Kaitse-eeskirjaga ei piirata kutselise kalapüügi vahendeid liikumispüüangu välisel perioodil. Sel perioodil tuleb arvestada püügivahendite puhul ainult kalapüüki reguleerivates õigusaktides

sätetatud tingimusi. Topu lahe, Väislahe, Rannikumere ja Ruubalahe sihtkaitsevööndis on kutselistele kaluritele tehtud erandid kalapüügiks liikumispiirangu ajal (põhjendused on eespool), kuid erandina on lubatud püük ainult lõkspüünistega, et vältida kaaspüüki ja vähendada püügiintensiivsust ja sellest tulenevat lindude häirimist. Lõkspüünisega püüdmisel on kaaspüük märgatavalt väiksem kui nakkevõrguga püüdmisel ning eeldatavalt sellel senise püügiimahu juures olulist negatiivset mõju kaitseala linnustikule ei ole. Võimalik kaaspüügi oht lindudele võib tekkida nakkevõrguga püügil. Kui häirimine kõrvale jätta, siis üks olulisem kalapüügi negatiivne mõju linnustikule on kaaspüük. On teada, et merelindudele kõige ohtlikum kalapüügivahend on nakkevõrk, kuna toidu järele sukeldudes võivad linnud võrkudesse takerduda ja selle tagajärjel hukkuda. Linde ohustab kalavõrkudesse sattumine eelkõige rände- või talvitumisperioodil, kui nad kogunevad suurtesse parvedesse ja toituvad kaladest, keda samal ajal püüavad ka kalurid. Ka põhjaloomastikust toituvaid linde ohustab võrkudesse takerdumine, kuna tihti kontsentreeruvad kalaparved rikka põhjaelustikuga piirkondadesse, mis on olulised lindude toitumisalad, kuid samad piirkonnad on ka kalurite lemmikpaigad. Lindude kaaspüüki põhjustatavad peamiselt suure silmasuurusega (>50 mm) võrgud (LIFE-Loodus projekt „Merekaitsealad Läänemere idaosas“). Matsalu rahvuspargis oli lindude kaaspüük teadaolevalt suurim 1990. aastatel, kui kala püüti tuhandete võrkudega. Võrreldes selle perioodiga on kalapüügil kasutatavate nakkevõrkude arv vähenenud, mis otseselt vähendab kaaspüügil hukkuvate lindude arvu. Samas tuleb vältida häiringute, sh kalapüügil praegu kasutatavate nakkevõrkude arvu suurendamist (kutselistel kaluritel on seni olnud võimalik kasutada umbes 700 võrku, mida kõike korraga püügile ei ole asetatud). Praegu tegutseb Matsalu rahvuspargis umbes 80 kutselist kalurit. Matsalu rahvuspargi veealadel kala püüdvate kutseliste kalurite kasutatavate nakkevõrkude hulka võiks lähtuvalt ornitoloogide hinnangust vähendada avatud aladel ühe loani kolme ruutkilomeetri kohta ning nende (nakkevõrkude) arvu suurendamine harrastuspüüdjatele nakkevõrgu püügiõiguse andmisega suurendaks tõenäoliselt oluliselt võrkudes hukkunud lindude arvu. Seetõttu on nakkevõrkude kasutamine lubatud Matsalu rahvuspargis ka edaspidi vaid kutselistel kaluritel linde vähem ohustavas piirkonnas ja ajal.

Traditsioonilise rannakalanduse säilitamiseks on lubatud ruuba ja traditsiooniliste ääremõrdadega kalapüük ajaloolistel püügi-aladel Siselahe piirkonnas – mis ujuvvahendi nimetuse järgi on nimetatud Ruubalaheks. Traditsioonilisi madalapõhjalisi puitpaate ehk ruubasid saab kasutada peamiselt roostikus ja madalas rannikuvees liikumiseks. Lihtsate ehitusvõtetega valmistatud lamedapõhjalised ja mõlemast otsast teravate täävidega paadid, kus kiilu ega ahtri peeglit pole, on sobilikud just madalas vees liikumiseks. Väiksema stabiilsuse ja kehvema juhituduse tõttu ei kasutata paati sügavamas vees ja kehvade ilmastikutingimuste korral. Kuna laht on madal ja roostiku vahel on vähe ruumi, siis püüti kala väiksema suuga mõrdadega. Kuigi Ruubalahe sihtkaitsevööndi puhul on tegemist linnustiku kaitse seisukohalt väga olulise ja tundliku piirkonnaga, on see ala ka ajalooline kalapüügipiirkond, kuhu nüüdisajal pääsevad kohalikud kalamehed peamiselt jõgede kaudu läbi Kasari delta roostikus asuvate kohati labürinti meenutavate koridoride. Palju aastakümneid tagasi, kui Matsalu siseosas oli rohkesti vett, kasutati siselahe asuvasse kalastuskohtadesse jõudmiseks ka teisi võimalusi. Nendeks olid eelkõige veneteed – rannikutelt lahe roostikku sisse niidetud sihid. Kord kasutuselevõetud veneteid tarvitati hulk aastakümneid, mis takistas neis taimestiku arengut ja muutis need omapärasteks vabaveekanaliteks. Nüüdseks on veneteed kinni kasvanud, kuna Matsalu siseosa roostiku kuivenemise tõttu ei saa neid enam kasutada, kuid jõgedest alguse saavaid vabaveekoridore kasutavad kalurid veel tänapäevalgi. Kuna Matsalu laht on selles piirkonnas madal, kohati vaid paarikümne sentimeetri sügavune, on sealsed kalurid pidanud kohanema võrreldes ümbritsevate kalapüügipiirkondadega üsna erisuguste tingimustega: liikuda on seal võimalik vaid madalapõhjaliste paatidega, kalapüügivahenditest on võimalik kasutada vaid madala suuga mõrdasid ning võrguga saab kala püüda vaid siis, kui kõrgem veetase seda lubab. Siiski on tegemist kalarikka piirkonnaga, mis on ilmselt ka üks peamisi põhjusi, miks sealne põline kalapüügitraditsioon säilinud on. Matsalu laht ja eeskätt selle siseosa on kalavarude seisukohalt väga oluline piirkond, kuna mitme tööstusliku kalaliigi jaoks on tegemist tähtsa kudealaga, samuti läbivad Matsalu lahte Kasari jõkke kudema rändavad kalad. Näiteks on Matsalu siselahe delta-estuaar koos jõgede poolt ülejutatavate luhtadega

mitte ainult Läänemaa või Väinamere-äärse piirkonna, vaid kogu Eesti suurim ja produktiivseim siirdehaugi kudeala (projekti „Poolsiirdekalade kudealad Väinameres ja Liivi lahe põhjaosas: Seisund ja kvaliteedi parandamise võimalused“ lõpparuanne, Tartu Ülikool ja Eesti Mereinstituut, 2015. a). Kalade kudekarjade, eelkõige praegu kehtiv seisus oleva säinavaru, aga ka teiste poolsiirdekalade kaitseks on väga oluline kalapüüki Matsalu siseläheduses piirata (Rahvusliku kalanduse andmekogumise programmi täitmine. Töövõtulepingu nr 4-1.1/14/92 2014. a vahearuanne). Samas on sellel alal läbi aegade rannakalandusel oluline roll Matsalu rahvuspargi kultuuriloos ning väga tähtis on säilitada seda pärandit ka tulevastele põlvetele. Seetõttu on kalapüügiga seotud traditsioonide toetamiseks lubatud kutseline kalapüük ainult traditsioonilise ääremõrra ja puitpaadiga 1. juulist kuni 28.(29.) veebruarini. See ajaline piirang arvestab lisaks lindude pesitsemis- ja kevadisele rändeajale ka kalade kudeaega, mistõttu lubatakse ka traditsioonilist püüki alles siis, kui kõige tundlikum periood nii lindude kaitse kui ka kalavarude taastootmise seisukohast on möödas. Kuna seda ala kasutavad linnud aasta läbi, siis ei ole lubatud edaspidi püüda selles vööndis enam nakkevõrguga, et vähendada kalapüügiintensiivsust ja võimalikku kaaspüüki.

Lisaks kaitse-eeskirjale tuleb lähtuda kalapüüki reguleerivatest õigusaktidest, sh keskkonnaministri määrusest, mis käsitleb ajutisi püügikitsendusi, mis kinnitatakse kindlaks perioodiks.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd ja loodusliku veerežiimi taastamine. Maaparandussüsteem on maaparandusseaduse tähenduses rajatis maatulundusmaa viljelusväärtuse suurendamiseks, mis on kantud maaparandussüsteemide registrisse. Kuna kuivenduskraavid on laia mõjualaga objektid, siis kaalutlusotsuse andmisel on kaitseala valitsejal vajaduse korral võimalik reguleerida kraavide hooldamist ning seada tingimusi nii, et veerežiimi muutuste suhtes tundlikud loodusväärtused säiliks. Olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd lubatakse ainult juhul, kui see ei avalda olulist negatiivset mõju ala loodusväärtustele ja see on vajalik, kui maaparandushoiu tegemata jätmine tekitaks kahju väljaspool kaitseala piiri asuvatele aladele. Kaitseala valitsejale selles küsimuses kaalutlusõiguse andmise eesmärk on leida kompromiss maaparandussüsteemi toimimise ja loodusväärtuste kaitse vahel. Hoiutööde lubamisel hindab Keskkonnaamet ühelt poolt tegevuse potentsiaalset mõju ala loodusväärtustele, teisalt kaalub, kas hoiutöö tegemata jätmine tekitaks olulist kahju väljaspool kaitseala asuvatele aladele. Maaparandussüsteemide hoiutööd, milleks on vajalik kaitseala valitseja nõusolek, on näiteks puittaimestiku raiumine, veejuhtme sügavuse ja põhjalaiuse taastamine sette eemaldamisega, truubi ja regulaatori settest puhastamine, truubiotsakute korrastamine ja voolutakistuse eemaldamine. Kaitseala valitseja nõusolekut ei ole vaja, kui tuleb eemaldada voolutakistusena voolusängist üksikuid esemeid, nagu langenud puud, suuremad kivid, prügi. Samuti ei ole kaitseala valitseja nõusolekut vaja rohttaimede ja peenvõsa niitmiseks. Samas on oluline, et ka nende tööde tegemisel arvestataks ala kaitse-eesmärki ega kahjustataks loodusväärtusi.

Tee servades paiknevad kraavid on tee lahutamatud osad ning seal tuleb tegevuste kavandamisel lähtuda olemasolevate ehitiste hooldustööde punktist.

Loodusliku veerežiimi taastamise all peetakse eelkõige silmas märgaladel ja niisketel niitudel endise veerežiimi taastamist kraavide alalise või ajutise sulgemisega. Samuti võib tekkida vajadus taastada jõgede looduslik veerežiim ehk voolusäng. Need on tegevused, mis on vajalikud elupaikade seisundi parandamiseks ja liigilise mitmekesisuse suurendamiseks ning mille tegemist saab kaitseala valitseja vastavalt vajadusele suunata. Veerežiimi taastamise tegevused planeeritakse kaitsekorralduskavaga.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud koosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile. Üldiselt on kaitseala sihtkaitsevööndis peamiseks kaitsemeetmeks metsakoosluste ja liikide elupaikade kujunemine looduslike protsesside kaudu (välja arvatud poollooduslikud kooslused), kuid mõnel juhul võib olla vajalik ka sekkumine. Koosluse kujundamisena võib kaitseala valitseja sihtkaitsevööndis lubada näiteks kujundusraiet üksikute puude väljaraiumise teel, samuti metsa- ja

võsaralet vaadete avamiseks kaitstavate looduse üksikobjektide hooldamise ning maastikuilme säilitamise ja taastamise eesmärgil. Kaitsealal olevad puistud on valdavalt pärandkoosluste asemele kujunenud sekundaarsed metsakooslused ning seetõttu võib tekkida erandjuhetudel vajadus lubada puistute liigilise mitmekesisuse kujundamist ja metsade bioloogilise mitmekesisuse suurendamist. Olenevalt koosluste iseloomust ja kaitse-eesmärkidest võib välja raiuda kiirekasvulisi keskealisi ja nooremaid puid, et anda valgust vanadele puudele ning tamme järelkasvule või kujundada p randkooslusi. Raietingimuste seadmisel tuleb arvestada, et raiutaval alal ei häiritaks vara- ega hilispesitsejaid (kakulised, r hn lised, kotkad jt), mistõttu on seatud ajaline piirang. Tegevus on lubatud ainult kaitseala valitseja nõusolekul 1. septembrist 14. märtsini ja peab toimuma kaitsekorralduskava alusel. Koosluste kujundamisena võib kaitseala valitseja lubada ka roostiku mosaiiksuse taastamist ja kalateede sissel ikamist roostikku. Need tööd on vajalikud kalade liikumisteede avamiseks ja lindude pesitsustingimuste parandamiseks ning elupaikade ja koosluste soodsa seisundi tagamiseks. Roostiku mosaiiksus on Euroopa Liidu programmi INTERREG IIIA projekti „Roostike kasutamise strateegia Soomes ja Eestis“ mõistes olukord, kus tihedaid pillirooalasid eraldavad üksteisest roovabad veekoridorid. Mosaiikne roostik on oluline toitumis- ja pesitsuspaik mitmele kaitsealusele linnuliigile.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud poollooduslike koosluste ilme ja liigikoosseisu tagamiseks ning kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus. Poollooduslike koosluste hooldamis- ja taastamistööd toimuvad vastavate koosluste majandamiseks loodud hoolduskavade alusel. Kuid poollooduslike koosluste kujundamine hõlmab ka näiteks metssigade tegutsemisj lgede silumist. Lisaks võib kaitseala valitseja lubada sihtkaitsevööndis jõgedes ja kraavides kallaste niitmist ja sealt puistu eemaldamist, eelkõige aladel, kus poollooduslikud kooslused ulatuvad jõgedes või kraavideni. Niitmise puhul on oluline niite koristamine, et niide ei satuks üleujutuste käigus veekogudesse. Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud ka võsa ja niite põletamine. Neid tööd võib lubada üleujutusega toodud prahi koristamiseks ja kallaste avatuna hoidmiseks. Samuti on kaitsealal kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tegevused kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks ja taastamiseks. Need on tegevused, mis on vajalikud liikide elupaikade seisundi parandamiseks ja liigilise mitmekesisuse suurendamiseks ning mille tegemist saab kaitseala valitseja vastavalt vajadusele suunata (näiteks kahepaiksetele sigimisveekogude rajamine, roostiku niitmine).

Sihtkaitsevööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud olemasolevate ehitiste hooldustööd. Sihtkaitsevööndites on olemasolevateks ehitisteks hooned, rajatised, pinnasteed ning k rg- ja keskpingeliinid, mille hooldus on vajalik, samuti vajavad hooldust kaitseala tarbeks rajatavad ehitised. Lubatud tööde hulka kuuluvad olemasolevate hoonete, teede, matkaradade ja muude ehitiste hooldustööd, kusjuures hoonete v lilisilme taastamisel tuleb arvestada ka kultuuripärandi kaitsest tulenevaid nõudeid. Kuna rahvusparki põhimõte seisneb kultuuripärandi ja looduv  rtuste kaitsmises ning inimestele nende väärtuste tutvustamises, siis on olemasolevate ehitiste hooldustööd vajalikud nii p randi hoidmiseks kui ka kaitsealaga tutvumiseks mõeldud ehitiste korrashoiuks. Olemasolevate ehitiste hooldamine ei kahjusta looduv  rtusi selliselt, et see takistaks kaitse-eesmärkide saavutamist. Kaitseala valitseja nõusoleku nõue ehitiste hooldamiseks on vajalik, sest see võimaldab seada hoiut  dele tingimusi, mis on vajalik selleks, et hooldustööde käigus ei tekiks kahju ala väärtustele.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud pilliroo ja adru varumine. Pilliroogu leidub kaitsealal eelkõige ranna- ja luhan itide ning vee- ja roostike sihtkaitsevööndites. Kaitseala valitseja saab vajaduse korral suunata pilliroovarujaid ja reguleerida varutava pilliroo kogust ning seada tingimusi roo varumise ajale sõltuvalt kaitsealustes, sh varapesitsejate roostikuliikide olemasolust ja nende soodsa seisundi tagamisest. Adru varumine on agariku ehk furtsellaaria ja adru kogumine rannalt. Praegu kaitsealal akt ivselt adru ei varuta. Samas, kui tulevikus peaks adru kogumine päevakorda tõusma, saab kaitseala valitseja seada selleks tingimusi ja suunata adru varujaid nii, et adru kogumise käigus ei kahjustataks kaitseala kaitseväärtusi. Näiteks saab kaitseala valitseja seada tingimusi adru

kogumise ajale, et selle käigus ei häiritaks rannikul pesitsevaid linde, või seada tingimusi adru kogumise kohale või viisile, et tegevuse käigus ei kahjustataks rannikuäärseid loodusdirektiivi elupaigatüüpe.

2.5.5.3. Keelatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine, arvestades määrusega sätestatud erisusi (nt marjade ja seente korjamine ning kutseline kalapüük eeskirjas nimetatud sihtkaitsevööndites). Majandustegevuse seadustiku üldosa seaduse järgi on majandustegevus iga iseseisvalt teostatav, tulu saamise eesmärgiga püsiv tegevus, mis ei ole seadusest tulenevalt keelatud. Tegevus, mille suhtes on kehtestatud teatamis- või loakohustus, loetakse samuti majandustegevuseks ka juhul, kui selle eesmärk ei ole tulu saamine. Seega kõik kaitse-eeskirja kaitsekorra üldpõhimõtete peatükis või sihtkaitsevööndite peatükis reguleeritud tegevused, mis on määrusega lubatud ja mida tehakse tulu saamise eesmärgil, ning tegevused, mis on lubatud või lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja millega kaasneb teatamis- või loakohustus, on kaitseala sihtkaitsevööndis lubatud majandustegevus. Kaitse-eeskirjaga lubatakse sihtkaitsevööndis majandustegevust, mis ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärki või seisundit. Kaitse-eeskirjaga ei tehta olulisi leevendusi majandustegevuse ja loodusvarade kasutamise osas, kuna need tegevused seaksid ohtu kaitseala loodusväärtuste säilimise. Sihtkaitsevööndis lubatakse ainult neid tegevusi, mis aitavad kaasa kaitse-eesmärgi täitmisele või ei kahjusta neid. Majanduslikeks huvideks oleksid piirkonnas näiteks metsaraied. Sihtkaitsevööndis jääb keelatuks metsamajandamine, sest kaitseala eesmärk on ka loodusdirektiivi metsaelupaigatüüpide säilitamine looduslikus seisundis. Samuti on metsaraie keelamine oluline kaitse-eesmärgiks olevate liikide elupaikade säilimise seisukohast. Metsaraiete lubamist sihtkaitsevööndis majanduslikel eesmärkidel ei võimalda ka LKS. Kaevandamine muudaks maastikuilmet, veerežiimi ja seeläbi looduslikke kooslusi, mis on otseses vastuolus kaitseala kaitse-eesmärkidega. Kutseline kalapüük sihtkaitsevööndis on eesmärgipärane, sellega toetatakse rannakalandust ja rannakülade traditsioonide säilimist.

Uute ehitiste püstitamine on sihtkaitsevööndis keelatud, et vältida seal paiknevate väärtuslike koosluste ning kaitsealuste liikide elupaikade kahjustumist, **kuid kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud tee, tehnovõrgu rajatise või tootmisotstarbeta ehitise püstitamine kaitsealal paikneva kinnistu ja kaitseala tarbeks, kusjuures kaitseala tarbeks ehitise püstitamisel ehituskeeluvööndisse ei laiene ehitisele ehituskeeluvööndi ehituskeeld**. Kaitseala valitseja nõusoleku nõue võimaldab seada tingimusi tööde tegemisele ja ajale lähtuvalt kaitstavate elupaigatüüpide ja liikide vajadustest. Tee- ja tehnovõrgurajatiste rajamine kaitsealal paikneva kinnistu tarbeks on lubatud üksnes juhul, kui see ei kahjusta kaitseväärtusi ja on kõige optimaalsem lahendus. Tehnovõrgu rajatise püstitamiseks võib tekkida vajadus, kui on vaja panna elektriliine maakaablis. Kaitseala tarbeks tee rajamine on ka olemasoleva pinnastee (nt luhatee) rekonstrueerimine eesmärgil, et vältida koosluste kahjustamist teelt kõrvale jääval alal. See võib vajalikuks osutuda, et suunata külastajad (sh kalastajad) kooslusi kõige vähem kahjustavatele teedele.

Samuti võib vajaduse korral kinnistu tarbeks püstitada tootmisotstarbeta rajatise (nt piirdeaedu, infotahvleid), kui see on kinnistu hooldamiseks vajalik. Lubatud ehitise alla kuuluvad eelkõige varjualused ja muud kaitseala poollooduslikel kooslustel karjatatavate kariloomade tarbeks vajalikud ehitised, hooldustehnika liikumiseks vajalikud rajatised (sh teed), koosluste ja liikide elupaikade taastamiseks vajalikud rajatised ning loodushariduse ja külastuskorralduse edendamiseks vajalikud rajatised ja väikehooned (sh katusealused, pingid, matkarajad, teabetahvlid, vaatlustornid, kuivkäimlad, varjeonid). Kaitseala tarbeks vajalikke ehitisi (nt linnuvaatlustorne, tähiseid) on vajaduse korral lubatud püstitada ka ehituskeeluvööndisse.

Sihtkaitsevööndites asuvatele endistele elamukohtadele ei ole lubatud hooneid taastada ja need jäetakse looduslikule arengule. Sihtkaitsevööndisse on planeeritud arvata järgmised kunagised elamukohad:

- maaüksusel Mäekooli (67405:002:1530) asub kunagine elamukoht, mis paikneb suure looduskaitseliku väärtusega rannaniidul;
- maaüksusel Jursu (67405:002:1520) asuvast õuealast lõuna poole jääv kunagine elamukoht, mis paikneb suure looduskaitseliku väärtusega elupaigatüübil vanad laialehised metsad, mida on hinnatud esinduslikuks. Maaüksusel asuv olemasolev hoonestatud õueala planeeritakse jätta Matsalu piiranguvööndisse;
- maaüksusel Mõisa (41101:001:1320) paiknev kunagine elamukoht, mis asub Matsalu metsa sihtkaitsevööndi servas oleval väga suure looduskaitseliku väärtusega puiskarjamaal;
- maaüksusel tunnusega 41101:002:0450 asuv kunagine elamukoht, mis paikneb kujuneva vana laialehise metsa sees oleval puisniidulaigul;
- maaüksuse Matsalu rahvuspark 350 (41102:001:0148) põhjaosas asuvad kaks kunagist elamukohta, mis asuvad väga suure looduskaitseliku väärtusega lamminiidul;
- maaüksusel Kullamaa metskond 131 (45202:001:0097) asuvad kolm kunagist elamukohta, maaüksusel Sariku (45202:001:0065) asuvast kahest elamukohast idapoolsem, maaüksusel Kullamaa metskond 130 (45202:001:0096) asuvad kaks elamukohta ning maaüksusel Ranna (45202:001:0070) asuvad kaks elamukohta. Kõik need elamukohad asuvad massiivsel väga suure looduskaitseliku väärtusega luhaniidul.

Kaitseala saartel paiknevad kunagised elamukohad (Tauksi saarel on seni teadaolevalt seitse, Liial neli ja Kumaril kolm kunagist elukohta (Artes Terrae „Matsalu Rahvusparki ehituspärandi ja asustusstruktuuri analüüs“) jäetakse samuti sihtkaitsevööndisse, kuna tegemist on väga rikkaliku elustikuga aladega, kus lisaks eri kooslusetüüpidele leidub ohtralt kaitsealuseid linnu- ja taimeliike. Peale selle on saared olulised kaitsealuste linnuliikide rändepeatuspaigad.

Peale eeltoodu paiknevad kõik varem nimetatud elamukohad paarikümne kuni mõne kilomeetri kaugusel teedest ja muudest tehnorajatistest, mistõttu kunagistele elamukohtadele uute ehitiste ning nende tarbeks tehnorajatiste ja teede rajamine kahjustaks oluliselt endiste elamukohtade ümbruses paiknevaid valdavalt väga suure looduskaitseliku väärtusega kooslusi. Seetõttu pole põhjendatud nende elamukohtade piiranguvööndisse arvamine ja otstarbekam on jätta elamukohad sihtkaitsevööndisse looduslikule arengule.

2.5.5.4. Vajalikud tegevused sihtkaitsevööndis

Poollooduslike koosluste aladel on nende ilme ja liigikoosseisu taastamiseks ja säilitamiseks vajalik niitmine, loomade karjatamine, puu- ja põõsarinde kujundamine ja harvendamine või eemaldamine ning kanalite või kraavide alaline või ajutine sulgemine. Need tegevused on eeskätt vajalikud poollooduslike koosluste säilitamiseks. Koosluste hooldamis- ja taastamistööd toimuvad vastavate poollooduslike koosluste majandamiseks loodud hoolduskavade alusel. Muu hulgas on poollooduslike koosluste säilitamiseks kohati vajalik luhakamara õhutamine, mille käigus parandatakse ka kaitsealuste linnuliikide elutingimusi. Samuti võib olla vajalik niisketel niitudel mätaste tasandamine, mis on mõnel pool eelduseks hiljem taastatud poollooduslike koosluste hooldamiseks ja säilitamiseks. Puistukooslustes (nt puisniidud ja -karjamaad) võib vajalikuks osutuda nooremate puude eemaldamine, lagedamate alade taastamine ja kiirekasvuliste puuliikide väljaraie, mis suurendab koosluste liigirikkust ning aitab säilitada kohalikku traditsioonilist maastikupilti. Ülal loetletud tegevuste täpsemad mahud on kavandatud 2015. aastal valminud Matsalu rahvusparki, Rajametsa hoiuala ja Haeska hoiuala ning Puiatu merikotka püsielupaiga kaitsekorralduskavas.

2.5.6. Piiranguvöönd

2.5.6.1. Piiranguvööndi eesmärgid

Piiranguvöönd on kaitseala majanduslikult kasutatav osa, mis ei kuulu loodusreservaati ega sihtkaitsevööndisse ja kus majandustegevuses tuleb arvestada looduskaitsealade ja kaitse-eeskirjas kehtestatud piiranguid. Piiranguvööndid hõlmavad majanduslikult kasutatavaid alasid, kus leidub hoonestust ja muid rajatisi, lisaks on piiranguvöönditesse arvatud kaitsealal paiknevad põllumaad ja väljakujunemata vähem väärtuslikud elupaigad (nt noorendikud) Piiranguvööndisse jäävad ka sellised poollooduslikud kooslused, kus ei ole vajalik rakendada liikumispiirangut. Kaitsealal on kaks piiranguvööndit: Matsalu piiranguvöönd ja Parkide piiranguvöönd.

Matsalu piiranguvöönd paikneb lahustükkidena sihtkaitsevööndite vahel, sh osaliselt Kasari, Liivi, Rõude, Rannamõisa, Tuudi, Penijõe jõgi ja Rägina peakraav. Matsalu piiranguvööndi kaitse-eesmärk on elustiku mitmekesisuse ja kaitsealuste liikide kaitse, maa kasutamisest mõjutatud traditsioonilise maastikuilme, sealhulgas maastikus mosaiikselt paiknevate niidu- ja märgalade säilitamine ja taastamine, ning miljööväärtusliku kultuuripärandi, sealhulgas taluarhitektuuri, traditsioonilise asustusstruktuuri ja rahvakultuuri ning ajaloolis-kultuuriliste objektide kaitse ja säilitamine. Matsalu piiranguvöönd hõlmab rikkaliku ajaloo- ja kultuuriväärtusega ning vanade külatuumikute ajaloolise asustusstruktuuriga alad Puise külas, Madudemäe, Kaevandu, Jaagu, Lõpre, Kiamaa ja Kalaküla küla, Saardu küla karjamõisa piirkonna Haapsalu linnas; Keravere küla, Allikotsa küla Lääne-Nigula vallas; Järve, Laari ja Peedu talu ümbruse Kelu külas, Kirikuküla vana külasüdame Aru, Pajumaa, Ennu-Möldri ja Laasu talu vahel, Meelvas Vana-Kuisapi ja Jaani-Jüri talu vahelise ala, Võigaste küla, Metskülas kooli ja Paga karjamõisa ümbruse Lääneranna vallas; Ullaste külasüdame Mareti, Aadu, Kaasiku ja Enno talu vahel, osaliselt Salevere Salumäe mäepealse ja Kõera küla Lääneranna vallas. Ajaloolistes asustusalades on säilinud külade traditsiooniline maastik, asustusstruktuur ja väärtuslik hoonestus koos ajaloolise ja arheoloogilise pärandiga, kus tuleb tagada Eestis ja Euroopas väärtuslike unikaalsete asustusajalooliste maastike kaitse. Väljaspool vanimaid ajaloolise asustusega alasid asuva kultuurimaastiku ajaloolis-kultuuriline väärtus hõlmab piirkonnale ja rahvuskultuurile iseloomulikke maakasutust ja külamaastikku, karjateid, looduslikke pühapaiku ning poollooduslikke kooslusi.

Parkide piiranguvööndi kaitse-eesmärk on Metsküla allee, Haeska, Kiideva, Kloostri, Matsalu, Saastna, Suure-Rõude ja Väike-Rõude mõisa pargi ajalooliselt kujunenud planeeringu, dendroloogiliselt, kultuurilooliselt, ökoloogiliselt, esteetiliselt ja puhkemajanduslikult väärtusliku puistu ning pargi- ja aiakunsti hinnaliste kujunduselementide säilitamine koos edasise kasutamise ja arendamise suunamisega.

2.5.6.2. Lubatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndites on lubatud majandustegevus, arvestades määrusega sätestatud erisusi.

Piiranguvööndis on lubatud rahvaürituse korraldamine kohas, mis ei ole selleks kaitseala valitseja nõusolekul ettevalmistatud ega tähistatud. Kuna piiranguvööndisse jäävad inimeste elualad ja seal on võrreldes sihtkaitsevööndiga oluliselt vähem häirimis- ja/või tallamistundlikke loodusväärtusi, mis paiknevad piiranguvööndis suhteliselt hajusalt, siis ei kahjusta piiranguvööndis rahvaürituse korraldamine kaitseala kaitse-eesmärke.

Piiranguvööndis on lubatud õuemaal elamu teenindamiseks vajaliku sobivas ehitusstiilis ehitiste püstitamine, millega ei kaasne ehistusteatise või ehitusloa esitamise kohustust.

Ehitusseadustiku kohaselt puudub ehitusteatis ja ehitusloa esitamise kohustus kuni 20 ruutmeetri ehitusaluse pinnaga ja kuni 5 m kõrgetel elamu teenindamiseks vajalikel hoonetel (vt ehitusseadustiku lisa 1). Elamu teenindamiseks vajaliku ehitise all mõeldakse puukuuri, välikööki, sauna, garaaži vms. Kuivõrd tegemist on väikeste elamute tarbeks vajalike ehitistega, mille mõju rahvuspargi kaitseväärtustele ei ole nii ulatuslik, et see vajaks kaitseala valitseja suunamist, siis ei ole mõistlik seada kaitse-eeskirjaga nende püstitamiseks konkreetsemaid lisatingimusi, kuid ehitised peaksid olema piirkonnale sobivas ehitusstiilis ja sobima kokku olemasoleva taluarhitektuuriga. Matsalu rahvuspargi üks eesmärk on kohaliku kultuuripärandi säilitamine ning sinna alla kuuluvalt ka piirkonnale omase ehitusstiili hoidmine. Seetõttu on ka uute ehitiste püstitamisel oluline järgida piirkonna eripära. Vajaduse korral on võimalik pöörduda kultuuripärandi spetsialisti poole täpsemate suuniste saamiseks. Elamu teenindamiseks vajalike ehitiste hulka ei loeta kämpingumaju ega muid selliseid hooned, millel puudub selge seos elamu teenindamise vajalikkusega. Selliste hoonete püstitamisel tuleb järgida kaitse-eeskirja § 18 lõikes 2 esitatud tingimusi. Õuemaana mõistetakse Maa-ameti põhikaardil õuena määratud kõlvikut.

Piiranguvööndisse jääval õuemaal on lubatud biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine. Biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine piiranguvööndisse jäävatel õuemaadel ei kahjusta kaitse-eesmärke, kuna nendele aladele ei jää looduskaitsealises olulisi väärtusi.

Põllumaal on lubatud mahepõllumajanduses kasutamiseks lubatud väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamine. Põllumaa on põllukultuuride kasvatamiseks kasutatav maa. Nimekiri lubatud vahenditest on esitatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. mai 2018. a määrusega (EL) 2018/848, mis käsitleb mahepõllumajanduslikku tootmist ja mahepõllumajanduslike toodete märgistamist ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 834/2007 (ELT L 150 14.06.2018, lk 1-92). Kestliku põllumajanduse ja turvalise toidu tootmise heaks on Euroopa Liit kokku pannud rohelise kokkuleppe ja strateegia „Talust taldrikule: õiglase, tervisliku ja keskkonnahoidliku toidusüsteemi edendamiseks“. Strateegia on osa Euroopa Liidu roheleppest ja keskendub tarbijate, tootjate, kliima ja keskkonna seisukohast toimiva toidutarneahela ülesehitamisele. Strateegia laiem eesmärk on tagada kestlik toidusüsteem ja toiduga kindlustatus. See tähendab ka taimekaitsevahendite ja väetiste ohutumate alternatiivide kasutamist. Heal põlluharimise praktilisel on tähtis roll ka süsinikuheitmete vähendamisel ja sidumisel. Kliimahoidliku toidutoomisega on võimalik vähendada süsiniku emissiooni ning suurendada mullas ja taimkattes seotud süsinikuvarusid. Kliimasõbralikku toidutoomist on võimalik saavutada heade praktikatega, nagu minimeeritud mullaharimine, vahekultuurine mitmekesistamine, orgaaniliste väetiste kasutamine, viljavaheldus. Erinevad lahendused aitavad suurendada mulda seotud süsinikku ning tagavad samal ajal põllumuldade viljakuse ja saagistabiilsuse.

Muude taimekaitsevahendite, väetiste ja biotsiidide kasutamine põllumaal on lubatud ainult kaitseala valitseja nõusolekul. Uuringud on näidanud, et väetised ja pestitsiidid kanduvad intensiivpõllumajanduse aladelt oluliselt kaugemale ning seeläbi akumulieruvad ained ka piirkondades, kus neid ei kasutata. Eriti haavatavad on jõgede alamjooksud ja märgalad, kuhu pinnavesi kannab kokku nii toitaineid kui ka biotsiide. See toob ühelt poolt kaasa eutrofeerumise ja teisalt elurikkuse vähenemise, kuna mürkainetele tundlikumad liigid ei pea vastu. Eraldi ohuna on välja toodud eri stressorite sünergistlik mõju, kus väikeses koguses kokku sattunud ainetel on koostoimes erinev, ohtlikum ja tugevam toime. (Lewis, J. L. jt, 2021. *Cascading effects of insecticides and road salt on wetland communities*; Stehle, S., Schulz, R. 2015 *Agricultural insecticides threaten surface waters at the global scale*; Jackson, M.C. jt 2016 *Net effects of multiple stressors in freshwater ecosystems: a meta-analysis*) Kaitseala valitseja nõusoleku nõue on vajalik, et oleks võimalik vastavalt konkreetsele asukohale ja ajale kaaluda ainete kasutamise ohutust ning seada tingimusi negatiivse mõju vähendamiseks ja loodusliku elurikkuse säilitamiseks ja taastamiseks ka põllumajandusmaal. Elurikkust suurendada ja negatiivset mõju vähendada aitavad mitmed võtted, näiteks olemasolevate maastikuelementide (põllusaared, põõsa- ja puutukad ning põõsa- ja rohumaaribad põldude vahel ja servades, väikeveekogud, liigniisked-soostuvad laigud, kiviaedade

alles hoidmine jne) säilitamine või rajamine, püsirohumaade osakaalu suurendamine maastikus, väiksemad ja mosaiiksemad põllud. Infot põldude elurikkuse suurendamise kohta leiab veebilehelt heapold.ee. Leevendusmeetmete välja töötamiseks tellitakse uuring, et leida Matsalu rahvuspargis asukohapõhiselt kohaldatavad võtted, mis aitavad vähendada biotsiidide, väetiste ja taimekaitsevahendite negatiivset mõju ökosüsteemile.

Biotsiidide, taimekaitsevahendite ja väetiste kasutamine ei ole lubatud looduslikel (metsamaa) ega poollooduslikel (pärandniidud, looduslikud rohumaad) kooslustel, kuna need kahjustavad elurikkust.

Kaitseala piiranguvööndis on lubatud harrastuslik kalapüük ainult kalastuskaardi alusel ja õngpüünistega, kusjuures kalapüük on lubatud 1. märtsist 30. juunini ainult kaldalt ja 1. juulist 28.(29.) veebruarini kaldalt ja paadist. **Sadama akvatooriumil on lubatud kalapüük käsiõngega ka ilma kalastuskaardita.** Lisaks tuleb järgida teistest kalapüüki käsitlevatest õigusaktidest tulenevaid piiranguid. Harrastuslik kalapüük on piiranguvööndis lubatud ainult õngpüünistega, kuna need ohustavad kõige vähem kaitse-eesmärgiks olevaid linnuliike, ja eesmärk on kalapüügikoormust mitte suurendada. Ka praegu kehtivas eeskirjas on jõgedel lubatud püüda ainult õngpüünistega. Nakkevõrkude paigaldamiseks ei ole rahvusparki jõgedes soodsaid tingimusi ja sellega kaasneks ka kaaspüügi oht lindudele, samuti takistab võrgu kasutamine siirdekaladel kudemisaladele liikumist ja sellega ohustatakse kalavarude taastootmist. Kuni 30. juunini tohib ainult kaldalt püüda, kuna piiranguvöönd on tsoneeritud vähemtundlikele aladele, kus linde jõekallastel nii palju ei pesitse, samas ei lubata püüda sel perioodil paadist. Piiranguvööndisse jäetud jõelõikudega piirneval Jõgede sihtkaitsevööndil on sel perioodil liikumiskiirang ja paadiga piiranguvööndi lõikudel liikumisel on oht sattuda liikumiskiiranguga sihtkaitsevööndisse, mistõttu kevadisel perioodil paadist püügi lubamine raskendaks ka järelevalve tööd. Kuna piiranguvööndisse jäetud jõelõigud on valdavalt lühikesed ja jalgsi juurdepääsetavad, ei ole ainult nendes lõikudes liikumiseks paadi veeskimine põhjendatud. Kuna alates 1. juulist on kogu jõgede ulatuses liikumine lubatud, sest enamikul liikidel on pesitsemine lõpetatud, siis võib ka piiranguvööndisse jäävatel jõelõikudel püüda kala 1. juulist kuni 28.(29.) veebruarini nii kaldalt kui ka paadist. Sadama akvatooriumil liigub palju inimesi ja sõidukeid, mistõttu kalastajate viibimine seal ja käsiõngega püük ei tekita lisahäiringut lindudele.

Kaitseala piiranguvööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud rajatise püstitamine. Näiteks võib osutada vajalikuks niitmistehnikaga niidule pääsemiseks ning põldudele ligipääsuks teede ja ülepääsude rajamine, samuti metsaväljaveoteede, külastustaristu jms rajamine. Tegevuseks on vajalik kaitseala valitseja nõusolek, kaalutusotsuse tegemisel arvestab kaitseala valitseja, et tegevus ei mõjutaks negatiivselt kaitstava elupaigatüübi ega kaitsealuse liigi elupaiga seisundit. Kooskõlastuse andmine võimaldab seada rajatise püstitamisel tingimusi ja suunata rajatised kohtadesse, kus loodusväärtusi ei ole. Lautrite laiendamine ja rajamine on osa traditsioonilise rannakalanduse ja meresõidu elushoidmisel. Samuti on kohalikel selleks huvi. Lautrite rajamine hoiab ära paatide vettelükkamise kohtadest, kus see tegevus võib kahjustada looduslikke kooslusi. Nõusoleku andmisel saab Keskkonnaamet seada tingimusi.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud piirkonda sobivas ehitusstiilis hoonete püstitamine, arvestades välja kujunenud asustusstruktuuri. Üldjuhul lubab kaitseala valitseja uute hoonete püstitamist olemasoleval kunagisel elamukohal. Kunagiste hoonestatud talukohtade all mõistetakse ametlikul arhiivkaardimaterjalil (näiteks verstakaardid, vanad mõisate kaardid) olevaid hoonekohti. Üldlevinud definitsiooni järgi loetakse traditsiooniliseks ehituspärandiks Eesti kontekstis ehitist, mis on püstitatud enne II maailmasõja lõppu ehk 1944. aastal ja enne seda (Artes Terrae „Matsalu rahvusparki ehituspärandi ja asustusstruktuuri analüüs“). Sinna hulka kuuluvad nii elamud kui ka abihooned, näiteks saunad ja kuurid. Sealjuures on oluline, et uute elamute püstitamisega järgitaks väljakujunenud ajaloolist asustusstruktuuri ja hoonete paiknemise loogikat. Näiteks ei ole sobilik ehitada uusi elamuid kunagiste abihoonete kohale.

Olemasolevate elamukohtade puudumisel võib kaitseala valitseja lubada uute ehitiste püstitamist ka alale, kus varem ei ole elamukohta olnud. Sealjuures on määravaks see, et ehitise püstitamisel lähtutaks välja kujunenud asustusstruktuurist, teiste sõnadega ajalooliselt kujunenud asustusala. Ajalooliselt kujunenud asustusalasid on muu hulgas kirjeldatud Artes Terrae koostatud uuringus „Matsalu rahvuspargi ehituspärandi ja asustusstruktuuri analüüs“. Ajalooliselt kujunenud asustusala on mõtteline ala, mis ühendab olemasoleva ja/või hävinud hoonestuse õuemaide, moodustades piirkonnale iseloomuliku asustusmusteri kas teede äärde või tuumikküladena, väljaspool põllu-, rohu- ja metsamaad. Elamuid võib ehitada ka pärast II maailmasõda rajatud hoonestatud talumaadele, kas olemasolevale õuemaale või ajaloolise asustusala piires. Soovituslik kahe hoonerühma vahe on vähemalt 50 m. Lähtuvalt väljakujunenud asustusstruktuurist saab püstitada kinnistule uue ehitise, sh olemasoleva õuema ja elamuga kinnistule, kui olemasolevad talukohad jäävad 50 m kaugusele.

Kaitseala valitseja ei luba hooneid ehitada avatud maastikele, kus maakasutus on ajalooliselt püsinud rohu- või põllumaana kuni tänapäevani. Sellised alad on Eesti Maaülikooli koostatud uuringus „Matsalu ja Vilsandi rahvuspargi maakatte andmebaasi koostamine ning ajaloolise maakasutuse analüüs ja tsoneering“ tsoneeritud I väärtusklassi. Uuringu tulemuste põhjal kuuluvad I väärtusklassi kõige väärtuslikumad, kaitsekorralduslikus tegevuses esmast tähelepanu ja ressursse nõudvad alad. Samuti on uuringus märgitud, et uute elamualade rajamisel tuleb hoiduda ehitamisest I väärtusklassi aladele, et vältida rohumaa ja haritava maa struktuuri lõhkumist kruntimisega, ning püüelda tervikkomplekside säilitamise poole.

Piirkonda sobiva ehitusstiili all mõistetakse lihtsa arhitektuurilise lahendusega, riskülikukujulise põhiplaaniga, rõdude ja sammasteta peamiselt ühemahulisi hooneid, mille kujundusvõttena võib leida esiküljel eesseina tagasiastet, väiksemat tagakülje tagasiastet ja eeskodasid elamuosa keskteljel. Eeskojad ja katuseuugid on mahult tagasihoidlikud, põhikatusel madalama harjajoonega. Eluhooned ehitati puhasnurgaga, ristnurk ja tapiotsad on iseloomulikud abihoonetele. Kaitsealal on soovitatav ehitada hooneid viil-, kelp-, poolkelp- või mansardkatusega, välja arvatud olemasoleva lamekatusega ehitise rekonstrueerimise ja selliste elamu teenindamiseks vajalike ehitiste püstitamine, millega ei kaasne ehitusteatisel või ehitusloa esitamise kohustus. Ebasoovitatav on ka kõrgemate kui kahekorruseliste ja maapinnast üle kaheksameetrise harjakõrgusega hoonete ehitamine, välja arvatud olemasolevate ehitiste rekonstrueerimine. Uute hoonete puhul ei ole oluline mitte niivõrd nende ajalooline ilme, kui ehitiste mastaap ja välisviimistlusmaterjalide valik. Vältida tuleks võõrapärase kultuurimõjuga kataloogi- ja moodulmajade, freespalkhoonete ehitamist, plastmaterjale ja mittelooduslikke värvitoone (intensiivsed, liiga erksad värvitoonid, ka sünteetiline rootsipunane). Rahvuspargis on üheks oluliseks kaitse-eesmärgiks kultuuripärandi, sh taluarhitektuuri kaitse, mistõttu tuleb tagada ajalooliselt väljakujunenud ehituslaadi kestmine. Need tingimused on vajalikud piirkonnale iseloomuliku maastikuilme ja kultuuripärandi, sh taluarhitektuuri kaitseks.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud ehitise väliskonstruktsioonide muutmine. Ehitiste väliskonstruktsioonide kooskõlastamise nõue võimaldab seada tingimusi väärtuslike hoonete ja rajatiste säilitamiseks ja renoveerimiseks. Renoveeritavatel hoonetel tuleb eelistada ehitusaegse ehituslaadi ja materjalikasutuse säilimist. See tagab ka oluliste maastikuelementide – kiviaedade ja lautrite – korrastamise algupärasel või vähemalt piirkonnale omasel moel. Väliskonstruktsioonide muutmine on ka hoone lammutamine.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud kaitseala tarbeks uute ehitiste püstitamine ka ehituskeeluvööndisse, kusjuures ehituskeeluvööndi vähendamine ei ole siis vajalik. Kaitseala tarbeks (mida on vaja kaitse-eesmärkide saavutamiseks) võib olla vajalik ehitada näiteks heinaküüne, loomade varjualuseid ja külastustaristut. Ehituskeeluvööndisse võib olla vajalik ehitada näiteks linnuvaatlustorne ja muid matkarajatisi. Ka kaitseala tarbeks ja ehituskeeluvööndisse ehitise püstitamisel ei tohi kahjustada ala väärtusi.

Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine. Näiteks võib kaitseala valitseja lubada loodusliku veerežiimi taastamist jõgedes. See hõlmab muu hulgas vanade jõesonniide puhastamist ja voolutakistuste (praht, setted jms) eemaldamist jõgedest, samuti näiteks vajaduse korral (eelkõige liiga kuival kevadel) jõgede veetaseme muutmist, et pikendada luha ülejutusaja kestust, mis tagab paremad elutingimused luhas elutsevatele linnuliikidele ja seal kudevatele kaladele. Kaitseala valitseja võib lubada ka kaldakindlustuste rajamist ja hooldamist, sealjuures on uut kaldakindlustust üldjuhul võimalik rajada vaid erandkorras, kui on otsene oht inimese varale. Lisaks võib kaitseala valitseja lubada näiteks liigniisketel aladel endise veerežiimi taastamist kraavide alalise või ajutise sulgemisega ning tehisveekogude puhastamist ja ümberkujundamist nende looduslikkuse suurendamiseks. Viimane võib olla vajalik niisketel niitudel (rannaniidud, luhad jt) olevate kraavide kujundamiseks, et muuta olemasolevad kraavid laugete kallastega veekogudeks, mis on sobilikuks toitumiskohaks nendel niitudel elutsevatele kurvitsalistele. Täpsemad tingimused selliste voolunõlvade kujundamiseks on esitatud Matsalu rahvuspargi kaitsekorralduskavas. Veerežiimi muutmine on tavaliselt olulise keskkonnamõjuga tegevus, mis mõjutab kooslusi ja liikide elupaiku. Kuna kaitseala valitsejale jääb õigus hinnata piiranguvööndis olevate veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmise kaasnivate tööde mõju kaitseväärtustele, siis ei sea see leevendus ohtu kaitse-eesmärkide saavutamist.

Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud pilliroo varumine külmumata pinnaselt. Kaitseala valitseja annab tavaliselt nõusoleku külmumata pinnaselt pilliroo käsitsi lõikamiseks. Kaitseala valitseja võib lubada pilliroo varumist külmumata pinnaselt ka kerge, laiade ratastega masinaga, mis ei kahjusta pinnast. Roo varumiseks loa andmisel tuleb arvestada ka lindude pesitsus- ja rändeperioode.

Parkide piiranguvööndis on lubatud puuvõrade ja põõsaste kujundamine ning puittaimestiku istutamine. Puittaimestiku raie Parkide piiranguvööndis on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Nendes riiklikult kaitstavates parkides, mille kaitstava ala tüübiks on park, kehtib Vabariigi Valitsuse 3. märtsi 2006. a määrusest nr 64 „Kaitsealuste parkide, arboreetumite ja puistute kaitse-eeskiri“, tulenev kaitsekord. Matsalu rahvusparki jäävad pargid ei ole kaitse all eraldi kaitsealuse loodusobjekti tüübi – pargina, vaid on rahvuspargi osad lahustükkidena ja nendes kehtib kaitseala piiranguvööndi kaitsekord. Kuna kaitsealuste parkide üks peamine väärtus on puistu koos alleede ja põlispuudega, siis peamine ohutegur on puude raie. Kaitseala valitseja nõusolek on vajalik, et suunata vajaduse korral parkide kujundamist ning säilitada väärtuslikke pargipuid ja puistu struktuuri ja kujundust. Võrreldes kaitsealustes parkides kehtiva kaitsekorraga on Matsalus rahvusparki jäävate parkide kaitsekord leebem, kuna ei nõuta kooskõlastust puuvõrade ja põõsaste kujundamiseks. Samuti ei nõuta kooskõlastust puittaimestiku istutamisel. Puude võrade ja põõsaste kujundamine ja uute puude istutamine ei ohusta pargi väärtusi niivõrd kui allee ja põlispuude raie, mistõttu on see tegevus jäetud bürokaatia vähendamise eesmärgil pargiomaniku otsustada. Pargiomanikul on soovitatav koostada pargi hoolduskava ja see Keskkonnaametiga kooskõlastada et tagada paremini pargi väärtuste säiline ja kujundamine pikemas perspektiivis.

Matsalu piiranguvööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud aegjärgne- ja häilraie langi pindalaga kuni 2 hektarit, kusjuures järgmine raievõte ja raie piirneval eraldisel ei ole lubatud enne, kui järelkasvu keskmine kõrgus on vähemalt 3 meetrit. Piiranguvööndis on raiete tegemine lubatud 1. septembrist 14. märtsini.

Raie tüübi ja raielangi suuruse reguleerimine on vajalik selleks, et elupaiga struktuuri muutused ei oleks järsud ega tugevad ning metsas säiliks igal ajahetkel teatud hulk olulisi elemente.

Aegjärgse raiega raiutakse metsa järkude kaupa, mistõttu toimuvad keskkonnamuutused sujuvamalt ning seetõttu pole mõju niivõrd järsk ja tugev kui näiteks lageraiel. Nii on liikidel rohkem aega muutustega kohaneda. Häilraied on väikese pindalaga ja sarnasemad looduslikule häilule. Nii

tagatakse paremini koosluste ja liikide kaitse ning hoitakse ära liiga kiired muutused piiranguvööndi metsade vanuselises struktuuris.

Lage- ja veerraie ei ole lubatud, kuna need ei ole looduspäraseid võtted ja kahjustavad enam maastikuilmet, ei soodusta bioloogilise mitmekesisuse säilimist ning vähendavad metsamaastiku sidusust. Piirangute peamine põhjus on see, et lageraiepõhise metsamajandusega kaasneb oluline mõju elustikule. See on eeskätt põhjustatud lokaalsete elupaikade ja populatsioonide hävimisest ning muutustest ökoloogilistes seostes. Niisugusest metsamajandusest tingitud ühetaoline puistuareng ning metsade homogeniseerumine ei taga pikas perspektiivis metsaliikide elujõulisust. Inimtekkeliste tegurite (nt lageraiete) puhul on iseloomulikuks servaeefekti tõttu vähenenud välisteguritest puutumata koosluste siseosa pindala. Mistõttu väheneb liikidele sobilike elupaikade pindala mitte ainult raiete toimumise alal, vaid ka sellega piirnevatel aladel. Kuna lageraiel raiutakse lank lagedaks ühe raiekorraga, on sellest põhjustatud häiring suurem võrreldes aegjarkse- või häilraiega. Ka kehtivas eeskirjas ei ole lageraie lubatud. Veerraie suurendab samuti servaeefekti ja tekitab loodusmaastikusse sobimatuid sirgeid koridore, mis suurendaksid ka tormimurru ja -heite ohtu.

Vastavalt LKS §-le 31 võib piiranguvööndis seada raielangi suurusele metsaseadusest erinevaid piiranguid, kui need on vajalikud koosluse või kaitsealuse liigi säilimiseks. Aegjarkse- ja häilraie langi suurusele on seatud piirangud võrreldes metsaseaduses lubatud suurima langi pindalaga, sest piiranguvööndi metsad on puhveralaks sihtkaitsevööndis paiknevatele väärtuslikele metsadele, seega on nende metsade säilimine oluline üleminekuks lagedate niiduelupaikade ja metsaelupaikade vahel, vähendades kaitse-eesmärgiks olevatele (linnu)liikidele mõjuvat servaeefekti. Sagedaseimad looduslikud häiringud on esimese rinde puude väljalangemisel 25–50 m läbimõõduga häilude teke. Sarnase mastaabiga ja looduslikku dünaamikat matkivate lankidena tehtud raie meenutab looduslikke häiringuid rohkem kui metsaseadusega maksimaalselt lubatud suurusega uuendusraie langid ning metsakoosluse kui terviku taastumine toimub kiiremini. Seega ei tohi langi pindala olla suurem kui 2 ha, siis on häiringute mõju väiksem, samuti aitab selline langisuurus tagada metsade loodusliku uuenemise, sest kõrval asuvate metsade mõju on veel küllalt suur. Liiga suured langid killustavad kaitsealuste liikide elupaikade ümber olevaid metsakooslusi ja puhvertsooni ning vähendavad metsamaastiku sidusust. Suuremate lankide puhul ei uuene lank looduslikult nii efektiivselt, mistõttu peab taastamisse sekkuma inimene. See omakorda viib paigast loodusliku tasakaalu.

Järgmise raievõtte tegemisele ja raiete piirneval eraldisel on seatud piirang, et reguleerida metsamajanduse intensiivsust. See aitab ära hoida liikidele sobimatute suurte või paljude lagedate alade tekke. Puistu uuenemise nõue 3 m hajutab raied pikemale perioodile ja nii ei tekib ka visuaalseid häile metsamaastiku vähem. Lisaks tagab see metsade vanuselise koosseisu mitmekülgsuse ja maastiku parema sidususe, kuna suuremat osa vööndi metsaalast ei raiuta ega uuendata korraga. Turberaie järgmise raiejärgu tegemisel ja piirnevale eraldisele kavandatud raie puhul arvestatakse uuenduse hindamisel Metsa majandamise eeskirja (edaspidi MME) §-s 5 toodud nõudeid koos kaitse-eeskirjaga sätestatud kõrguse nõudega. Turberaie järgmise raiejärgu võib teha, kui langil kasvab MME alusel sobivaks tunnistatud liigi järelkasvu elujõulisi puid keskmise kõrgusega vähemalt 3 m vähemalt 1000 tükki ühe hektari kohta ja turberaie viimase raiejärgu võib teha, kui raielangil kasvab MME alusel sobivaks tunnistatud liigi järelkasvu elujõulisi puid keskmise kõrgusega vähemalt 3 m vähemalt 1500 tükki ühe hektari kohta.

Raiete tegemine on lubatud 1. septembrist kuni 14. märtsini. Raierahu perioodi seadmine on oluline Matsalu kaitse-eesmärgiks olevate linnuliikide pesitsusrahu tagamiseks. Raierahu 15. märtsist 31. augustini tagab optimaalse pesitsusaegse rahu varapesitsevatele liikidele ja nii esimese kui ka teise kurna üles kasvatamiseks suurele osale metsalinnuliikidest. Raietegevuse piiramine on vajalik pesade hävitamise ja kahjustamise ning lindude häirimise vältimiseks. Vältides lindude häirimist pesitsusajal kaitsealadel ja vanades linnurikastes metsades, tagatakse lindude järelkasv. Kaitsealadel

oleks kevadsuvised metsaraie mõju elurikkusele kõige tuntavam. Metsalinnustik vajab kaitset, sest selle arvukus on viimase mõnekümne aastaga vähenenud.

Elustiku mitmekesisuse säilitamiseks tuleb Matsalu piiranguvööndis raiel ühe hektari kohta jätta alles vähemalt 20 tihumeetrit kasvavaid puid või nende säilinud püstiseisvaid osi, mis ei kuulu koristamisele ja jäävad metsa alaliseks. Elustiku mitmekesisuse tagamiseks alles jäetavad puud valitakse eri puuliikide esimese rinde suurima diameetriga puude hulgast, eelistades kõvalehtpuid ja haabasid, samuti eritunnustega, nagu põlemisjälgede, õõnsuste, tuuleluudade või suurte okstega puid. Raie tegemisel tuleb säilitada koosluse looduslik tasakaal ning liikide ja vanuse mitmekesisus. See on oluline eeskätt liikide kasvukohtade ja levikukoridoride säilimiseks. Sellega soodustatakse puistu mitmekesisust, haruldaste ja ohustatud liikide levikut ning nende liikide elupaikade säilimist. Ettekirjutus säilikpuude kohta tagab kooslusesse suurediameetrilise surnud puidu ja suurte vanade elusate puude tekkimise, mis on peamised struktuurielemendid, mille puudus on Eesti metsakooslustes kõige suurem. Samuti tagab piisava arvu säilikpuude jätmise metsa varieeruvad valgustingimused, mis soodustab erinevate nõudlustega kuivade metsade elustikurühmade parema raiejärgse ellujäämuse ja metsa uuenemise. Oluline on alles jätta piisaval hulgal ka vanu surnud puid, mis aitab kaasa elustiku mitmekesisuse säilimisele ning suurendab kaitsealuste liikide toidubaasi, varje- ja pesitsusvõimalusi. Läänemaa ja Pärnumaa hinnanguline metsamaa tagavara on 193–206 tm/ha, hall lepa puhul 157 tm/ha ja sanglepal keskmiselt 203 tm/ha. Kui tavapärasel metsamajandamisel jääb säilikpuudeks keskmiselt 5% raiemahust, siis selle eeskirja kohaselt tuleb tagada vähemalt 10% säilikpuude osakaal, kuna elurikkuse efektiivseks säilitamiseks peaks ka puhveraladel rohkem kui 10% puudest säilitama. Optimaalne vajalik kogus pole aga ei meil ega ka mujal maailmas selge ja uuringud selle väljaselgitamiseks jätkuvad, kuid suurem säilitatud puude kogus tagab ka suurema elurikkuse.¹⁶ Seega on tingimusena seatud säilitatavate puude kogus 20 tm/ha minimaalne ja soovitatavalt tuleks puid jätta langile rohkem. Säilikpuid tasub valida võimalikult erinevate puuliikide hulgast. Erilist tähelepanu tuleb pöörata elustiku jaoks väärtuslikematele kõvalehtpuudele (tamm, saar, jalakas ja vaher). Säilikpuude suurem diameeter suurendab nende väärtust elustikule. Ka surnud puidu säilitamine lisaks elusatele puudele on elurikkuse suurendamiseks oluline. Säilikpuude jätmisele tuleks tähelepanu pöörata juba hooldusraiete tegemisel ja mitte välja raiuda eritunnustega puid. Säilikpuude grupiti jätmise on soovitatav, sealjuures tuleb jälgida, et säilitatavasse puudegruppi (elupaigalaiku) jääks olulisel määral säilikpuude nõuetele (suurim diameeter, eri puuliigid, eritunnused) vastavaid puid.

Aegjärkseks ja häilraieks on vajalik kaitseala valitseja nõusolek. Nõusoleku andmisel võib kaitseala valitseja seada tingimusi, mis aitavad täita kaitse-eesmärke. Näiteks võib seada tingimusi raie viisile (aegjärgne või häilraie), lähtudes konkreetse ala metsade iseloomust. Raielalal esinevatest liikidest lähtuvalt võib olla vajalik ka uuendsraie keelamine, kui see kahjustaks liigi soodsat seisundit. Tingimuste seadmisel arvestatakse, et parimal võimalikul viisil oleks tagatud bioloogiliselt mitmekesise metsaökosüsteemi ning kaitsealuste liikide ja nende elupaikade kaitse.

2.5.6.3. Keelatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on keelatud **uue maaparandussüsteemi rajamine**, et piirnevad loodusväärtused säiliks soodsas seisundis. Maaparandussüsteemid, mis rikuvad looduslikku veerežiimi, on kaitstavatele elupaigatüüpidele kõige suuremaks ohuks ja on oluline, et neid kaitsealale ei rajataks, sest muudetud veerežiim tingib ala kuivendamise ja elupaigatüüpide seisundi halvenemise. Maaparandussüsteem on maaparandusseaduse tähenduses maatulundusmaa viljelusväärtuse suurendamiseks ja keskkonnakaitseks vajalike ehitiste kogum, mis on kinnisasja oluline osa

¹⁶ „Säilikpuude jätmise juhend”, KIK-i projekti nr 2063 aruanne.

tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 54 lõike 1 tähenduses. Keeld ei hõlma üksikkraavide tegemist liigniisketesse kohtadesse teede äärde ning põllu- ja õuemaadele, et vajaduse korral oleks kaitseala valitseja nõusolekul võimalik seda lubada, kui sellega ei kahjustata kaitseala kaitse-eesmärke. Neid üksikkraave ei käsitleta uue maaparandussüsteemi rajamisena. Seda tegevust reguleeritakse läbi ehitiste püstitamise reguleerimise sätete kaudu. Olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööde tegemist piiranguvööndis kaitse-eeskirjaga eraldi ei reguleerita, sest see tegevus on LKS alusel lubatud. Tee servades paiknevad kraavid on tee lahutamatud osad ning seal tuleb tegevuste kavandamisel lähtuda olemasolevate ehitiste hooldustööde punktist.

Piiranguvööndis on **keelatud maavara kaevandamine**, sest sellega kaasneks elupaigatüüpide pöördumatu hävitamine ja säästva arengu seaduse § 6 lõike 2 kohaselt on taastumatute loodusvarade kasutatavast varust arvatud välja kaitsealadel asuvad varud.

Keelatud on puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine, kuna see vaesestab metsade looduslikku mitmekesisust ja maastikuilmet.

Piiranguvööndis on **keelatud puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt**. Kaitseala valitseja võib lubada puidu kokku- ja väljavedu, kui pinnas seda võimaldab. Piirang on kehtestatud pinnase ja hajusalt paiknevate kaitstavate taimeliikide kasvukohtade kaitseks. Kuna igal talvel ei külmu pinnas piisavalt ära, siis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud puidu kokkuja väljavedu lisaks ka siis, kui pinnas seda võimaldab.

2.5.6.4. Vajalikud tegevused piiranguvööndis

Matsalu piiranguvööndis poollooduslike koosluste aladel on nende ilme ja liigikoosseisu taastamiseks ja säilitamiseks vajalik niitmine, loomade karjatamine, puu- ja põõsarinde kujundamine ja harvendamine või eemaldamine. Eelnimetatud tegevuste täpsemad mahud on kirjeldatud Matsalu rahvuspargi, Rajametsa hoiuala ja Haeska hoiuala ning Puiatu merikotka püsielupaiga kaitsekorralduskavas.

3. Menetluse kirjeldus

Matsalu rahvuspargi menetluse käigus toimus kaks avalikku väljapanekut. Esimese avaliku väljapaneku jooksul laekus palju muudatusettepanekuid, mis vajasis pikemat analüüsi. Ettepanekuid ja vastuväiteid ning ka uusi teadmisi ala loodusväärtuste kohta ja mõnevõrra muutunud looduskaitsealade põhimõtteid arvesse võttes oli vaja pärast avalikustamist muuta Matsalu rahvuspargi kaitse-eeskirja eelnõud ja seletuskirja ning vööndite piire olulisel määral, mistõttu oli vaja korraldada ka teine avalik väljapanek. Lisaks muudeti pärast teist avalikku väljapanekut osaliselt kalapüügi regulatsiooni harrastuskalapüüki puudutavas osas, mistõttu tutvustati ka seda muudatust asjaosalistele.

3.1. Esimene avalik väljapanek

Matsalu rahvuspargi kaitse-eeskirja eelnõu esimene avalik väljapanek toimus 12. novembrist 2020 kuni 8. veebruarini 2021. Eelnõu, seletuskirja ja kaardimaterjaliga oli võimalik tutvuda Keskkonnaameti veebilehel ja paberikandjal avaliku väljapaneku perioodil Keskkonnaameti Pärnu kontoris (Roheline 64, Pärnu), Matsalu rahvuspargi külastuskuses Penijõe mõisas (Penijõe, Pärnu maakond), Lääneranna vallavalitsuses (Jaama tn 1, Lihula linn), Martna osavallavalitsuses (Vallamaja, Martna küla) ja Haapsalu linnavalitsuses (Posti 34, Haapsalu). Eelnõu tutvustamiseks toimus infopäev 18.12.2020 kell 15.00 MS Teamsi vahendusel. Algselt oli kavandatud kaks

infopäeva kontaktisena Lihula kultuurimajas, kuid seoses Covid-19 tuleneva olukorraga viidi läbi üks infopäev veebi vahendusel. Määruse eelnõu avalik arutelu toimus samuti Covid-19 piirangute tõttu MS Teamsi keskkonnas 22.03.2021 kell 15.00 (algselt oli arutelu kavandatud läbi viia Lihula kultuurimajas). Kogu info eelnõu menetluse ja ka selle korralduse muudatuste kohta avaldati operatiivselt Keskkonnaameti kodulehel. Vastav viide, et Covid-19 tulenevalt võivad avalikustamisega seotud kontaktid kokkusaamised muutuda ja info selle kohta avaldatakse ameti kodulehel, sisaldus ka huvigruppidele saadetud kirjades. Teade avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta ilmus avaliku väljapaneku eel üleriigilise levikuga ajalehes Õhtuleht, kohalikus ajalehes Pärnu Postimees ja Lääne Elu ning Ametlikes Teadaannetes.

LKS §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti teade rahvusparki kaitse-eeskirja muutmise kohta, sh avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta, kinnisasja omanikele, kohalikele omavalitsustele, Riigimetsa Majandamise Keskusele, Maanteeametile, Keskkonnainspeksioonile, Mereinstituudile, Eestimaa Looduse Fondile, Ornitoloogiaühingule, Erametsaliidule, jahiseltsidele, külaseltsidele, kalastajaid koondavatele ühendustele, muudele piirkonnaga seotud ühendustele ja seltsidele ja rohelistele ühendustele.

Tabel 4. Huvigruppide ettepanekud ja vastuväited ning Keskkonnaameti vastused neile esimesel avalikul väljapanekul.

Ettepaneku esitaja	Ettepaneku kokkuvõte	Keskkonnaameti vastus ja seisukoht
Eesti Ornitoloogiaühing	1. Täiendada kaitse-eesmärke, kindlasti lisada teder, hallhaigur, sooräts, heletilder, väiketüll, väikekajakas, hänilane, kormoran, tuttpütt, järvekaur ja punakurk-kaur. 2. Natura alade kaitse-eesmärkidele avalduvate keskkonnamõjude hindamine tuleb tingimata teha eeskirja eelnõu faasis neile tegevustele, mis ei ole seotud kaitse-eesmärkide saavutamisega. 3. Lisada ning hoida range kaitse all mereala vähemalt 15000 hektari ulatuses. Esitati kaardipõhine ettepanek, mille kohaselt tuleks nii Matsalu lahes kui Väinamere osas tsoneerida osa alast alalise liikumiskeeluga ja u 90 km² võib jätta rannakaluritele teatud tingimustel traditsioonilise kalapüügi aladeks. 4. Lubada kalapüük isiklike lubade alusel ainult kohalikele rannakaluritele, kelle sissetulek sõltub kalapüügist. Lubade arv ja kasutatavate püüniste arv peab olema piisavalt väike, et ei ohustataks rahvusparki kaitse-eesmärke. Kalapüügil tuleb kindlasti hoida laidude kallastest distantssi vähemalt 200 m. Nakkevõrgud saaksid olla lubatud 1. novembrist 15. märtsini. 5. Looduskaitseliste tööde ja traditsioonilise kalapüügiga mitte seotud eesmärkidel võib mootorsõidukiga liikumist lubada sihtkaitsevööndites ainult avalikel teedel ja hoovides, motoriseerimata sõidukite ja inimeste liikumist lisaks ettevalmistatud ja tähistatud taristul. Laevateel ja sadamatesse sissesõitudel tuleb seada liikumiskiiruse piirang kuni ca 30	1. Kaitse-eesmärkide täiendamise vajadust analüüsitakse menetluse järgmises etapis. Analüüsis lähtutakse põhimõttest, et kaitse-eesmärgiks tuleb seada kõik alal esinevad kaitsealused liigid, kelle kaitse jaoks on tegemist esindusliku ja soodsa seisundi säilitamiseks olulise alaga, arvestatakse ka kaitsestaatust. 2. Kaitse-eeskirjade puhul ei ole Eestis Natura mõjuhindamise praktikat. Lähtutud on direktiivi 92/43/EMÜ artikkel 6. lõik 3 sätestatust, et Natura hindamise vajadust tuleb kaaluda kõigil juhtudel, v.a juhul, kui kava või projekt on otseselt seotud või vajalik Natura ala kaitse korraldamiseks. Juba kaitse all olevale alale kaitse eeskirja koostamine on ala kaitse korraldamiseks vajalik tegevus ja seega ei ole siiani tehtud nendele Natura asjakohaseid hindamisi. 3. Ettepanekut kaalutakse. 4. Seadusest lähtuvalt ei saa Keskkonnaamet kehtestada kaitse-eeskirjaga eraldi korda, mille alusel on kohalikel elanikel eelis kalapüügilubadele, lähtuda tuleb võrdse kohtlemise printsiibist. Peale selle võib talusesse ennast sisse kirjutada igaüks ja nii tekib olukord, kus load antakse isikutele, kes ei ole kohalikud. 5. Kaitse-eeskirju koostatakse lähtuvalt LKS sätetest. LKS ei anna alust reguleerida kaitsealadel lendamist ja kaugjuhitavate sõidukite liikumist, kuna tegu ei ole sõidukiga või maastikusõidukiga liikluseaduse mõistes. Lennuliikluseks väljastab Transpordiamet ühekordseid lubasid. Lennupiiranguid Matsalu rahvusparkis reguleerib Vabariigi Valitsuse määrus „Lennupiirangud ja piirangud riiklikule õhusõidukile lennuks üheliiklirusel“. <i>*Järgnev tekst lisati paljudele vastuskirjadele. Seda lõiku iga ettepaneku juures ei korrata vaid lisatakse viide.</i>

	km/h. Jõgedel lubada ainult mootorita ujuvvahendiga liikumine. Lendamine tuleb üheselt keelata, sh tuleb keelata kaugjuhitavad sõidukid ja lohesurf. 6. Sätestada konkreetset, et püsirohumaid ei tohi muuta haritavaks maaks; biotsiidide ja mineraalväetiste kasutamine on keelatud kogu rahvuspargis; olemasolevate maaparanduse ja kraavide uuendamine on lubatud ainult kaitseala valitseja loal kaitse-eesmärke ohustamata; uue maaparanduse rajamine on keelatud kogu alal. 7. Imetajate ja lindude jaht peab olema kaitsealal keelatud. Probleemisendite kõrvaldamist saab lubada alternatiivide puudumisel looduskaitsealal eesmärkidel kaitseala valitseja nõusolekul. 8. Raiepiiranguid ei tohi leevendada. Lisaks lageraie keelamisele peavad alal olema keelatud ka kõik turberaied. Valik- ja hooldusraietega majandamine võiks olla lubatud tingimusel: säilitatakse eraldise vanimad ja jämedamad puud ning surnud puitu vähemalt 20 tm/ha, puistu täius ei lange alla 70% ning raielangi pindala ei ole suurem kui 5 ha. Raieid tohib teha vaid väljaspool kaitse-eesmärgiks olevate liikide sigimisperioodi. 10. Algatada LKS § 91 muudatus (tähtaeg 1. mai 2023), et kaitse-eeskirja ettevalmistuse kvaliteet ei kannataks ajanappuse all. 11. Puisse neeme tipus olev kinnistu (67405:001:0157) peaks jääma liikumispiiranguga sihtkaitsevööndisse. Alal tehtud hoolduse tulemusel on kujunenud elupaik,	<i>Kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise perioodil esitati mitmeid ja väga mahukaid ettepanekuid ning pärast eelnõu koostamist on selgunud ka uusi teadmisi, mistõttu korrigeeritakse kaitse eeskirja eelnõud oluliselt ja seetõttu praegu konkreetseid seisukohti kõikidele saadetud ettepanekutele ei esitata. Kuna kaitse-eeskirja muudetakse oluliselt, pannakse uus versioon uuesti avalikule väljapanekule ja kõik huvigrupid saavad ka uuele eelnõu versioonile parandusettepanekuid esitada.</i> <i>Teemad, mida menetluse edasises etapis analüüsitakse ja mille puhul veel otsitakse võimalikke paremaid lahendusi on järgmised:</i> <i>• Parkide, alleede ja külasüdamete põlispuude kaitse. Menetluse jooksul on selgunud, et Matsalu piiranguvöönd ei pruugi tagada piisavat kaitset vööndisse jäävatele alleedele ja põlispuudele, seega töötatakse edasi suunisega laiendada Parkide piiranguvööndit väärtuslikematele alleedele ja külasüdametele.</i> <i>• Veeala, sh jõgede, tsoneering, mis mõjutab liikumispiiranguid ja kalastamist. Keskkonnaamet on jõudnud seisukohale, et rahvuspargi linnustiku ja hüljeste kaitseks tuleb veeala tsoneeringut ja kaitsevööndis kehtivaid kalapüügi ja liikumispiirangu sätteid täiendavalt analüüsida. Eesmärk on tagada piisav kaitsekord kaitse-väärtuste soodsa seisundi saavutamiseks.</i> <i>• Maismaa tsoneering. Samuti hinnatakse maismaa osas täiendavalt osade alade vööndite piiritlemist sh poollooduslike koosluste osas.</i> <i>• Biotsiidid, taimekaitsevahendid ja väetised. Keskkonnaamet on seisukohal, et intensiivne põllumajandus ei ole kooskõlas rahvuspargi kaitse-väärtustega. Keskkonnaamet töötab edasi suunisega vähendada intensiivse põllumajanduse mõju keskkonnale Matsalu rahvuspargis ja eelistada mahepõllumajanduses kasutamiseks lubatud väetiseid ja taimekaitsevahendeid.</i> <i>• Metsamajandus. Keskkonnaamet töötab edasi võimalike lahendustega kuidas vähendada raiete intensiivsust ja mõju</i>
--	--	---

	mida kasutavad läbirändel toitumiseks ja puhkamiseks mitmed linnuliigid.	<i>loodusväärtustele. Hetkel kehtivas eeskirjas ei ole lageraie lubatud, Keskkonnaamet on jõudnud seisukohale, et selle lubamine ka hall-lepikutes ei ole kooskõlas rahvuspargi kaitse väärtustega.</i> • <i>Jahipidamine. Menetluse jooksul on avaldatud arvamust, et eelnõus toodud säte ei taga õiguskindlust ja tekitab juurde bürokraatiat. Keskkonnaamet töötab edasi suunisega lubada teatud ajavahemikul piiranguvööndis jahipidamine võõrliikidele, metsseale ja väikeulukitele (imetajad), kelle suur arvukus võib tuua kaasa negatiivset mõju kaitse-eesmärkidele. Muul juhul, st sihtkaitsevööndis, toimuks jahipidamine ainult kaitseala valitseja igakordsel nõusolekul ja ainult kaitse-eesmärgi saavutamiseks, inimese elule või tervisele tekkiva ohu vältimiseks, uluki tekitatud kahjustuse vältimiseks ning uluki kaudu leviva haiguse tõkestamiseks.</i>
Eesti Mereinstituut	1. Lähtudes kalavaru seisust peaks igasugune kalapüük (nii harrastuslik kui ka kutseline) Topi lahes olema keelatud aasta läbi. Minimaalse alternatiivina pakuti välja Teorehe väljavoolu suudmepiirangu ala laiendamise 1500 meetrini perioodil 01.02–31.05 lisaks praegu kehtivatele püügipiirangutele. 2. Siirdekalade asurkondade hea keskkonnaseisundi saavutamiseks Matsalu lahel ja selle lähialadel Väinameres on vajalik aasta läbi kogu kutselise kalapüügi keelamine nn kalateel, mis koosneks praegu kehtivast kalatee sihtkaitsevööndist ning mida tuleks pikendada Kasari ning Rannamõisa ja Rõude jõe suudmeni, et tagada siirdekaladele takistamatu ligipääs jõgede suudmealadele. 3. Matsalu lahe ja kogu Väinamere kalavaru seisukohast ei tohiks praeguse Matsalu siselahe ja roostike sihtkaitsevööndi territooriumil	1. Keskkonnaamet on jõudnud järelduseni, et Topi lahes kattuvad nii linnustiku kui ka kalavarude eesmärgid ning eelnõus väljapakutud piiranguvööndi kaitsekord ei pruugi tagada kaitseväärtustele piisavalt ranget kaitset. Samas on tsoneeringu ja kalapüügi piirangute osas teinud ka teised huvigrupid ettepanekuid ning pärast eelnõu koostamist on selgunud ka uusi teadmisi. Seetõttu analüüsitakse täiendavalt nii tsoneeringu muutmist kui ka kalapüügile vajalikke piiranguid, mistõttu ei ole veel jõutud kujundada lõplikke seisukohti sh Topi lahe osas. 2. Lähtuvalt endise Veeteede Ametiga varasemalt kokku lepitud laevatee eskiisi lahendusest, kattub praegune Kalatee SKV planeeritava laevateega. Loodav laevatee on plaanis ka tähistada. Kalapüügiseaduse kohaselt on kalapüügil keelatud takistada laevaliiklust tähistatud laevateedel, kuid kalapüük laevateel otseselt keelatud ei ole. Kuna Matsalu lahe osas on lindudele olulised eelkõige rannikuäärsed alad ja siselaht, siis oleks kalateel kalapüügikeeld vajalik eelkõige kalastiku kaitsest lähtuvalt. Kalastiku kaitse vajadusest lähtuvad piirangud seatakse vajadusel kalapüügiseaduse, kalapüügieeskirja ja ajutiste püügikitsenduse määrusega.

	toimuda aasta läbi mingisugust kalapüüki (ei kutselist ega harrastuslikku), välja arvatud ettepanekus esitatud joonisel toodud piirides. 4. Igasugune kutseline püük jõgedes peab olema aasta läbi keelatud. Kalavaru seisukohast vaadeldes ei peaks harrastuspüüki jõgedel täielikult sulgema, ent selle võimalused ei tohiks praegusega võrreldes laieneda.	3. Keskkonnaamet on seisukohal, et linnustiku ja kalavarude kaitse aspektist ei ole siselahe kalapüügi lubamine kaitseväärtustega kooskõlas. Samas on rahvuspargi kaitse-eesmärk ka kultuuripärand, mistõttu oli avalikustamisele esitatud eelnõus piiritletud selleks ala – Sibula sonn. Arutelude tulemusel oleme jõudnud järelduseni, et eelnõus pakutud variant ei ole looduskaitselisi väärtusi siiski piisavalt arvestav. Võimalike lahendustena on kaalumisel Sibula sonni vöönd mitte moodustada või moodustada vöönd vähendatud mahus ainult teatud tingimustel ning piiratud ajal. 4. Kuigi kutselise kalapüügi keeld jõgedel tuleneb teistest õigusaktidest, arvestame ettepanekut ja täiendame õigusselguse huvides kaitse-eeskirja selliselt, et kutseline kalapüük ei ole jõgedel lubatud. Harrastuspüügi osas kaalutakse lahendust moodustada jõelõikudele eraldi väiksemad vööndid, kus harrastuspüük on teatud erisustega lubatud.
Eestimaa Looduse Fond	1. Jätta uues kaitse-eeskirjas kogu luht ja rannalähedased pärandkooslused ning Väinameri ja Kloostri mets ning teised väärtuslikud puistud sihtkaitsevööndisse, nagu see on ka praegu kehtivas kaitse-eeskirjas. Mõningane piiranguvööndi laiendamine võrreldes kehtiva kaitse-eeskirjaga on mõeldav vaid õuealade vahetus läheduses. 2. Kaaluda suuremate hetkel piiranguvööndis olevate poollooduslike koosluste, näiteks Võigaste metsa ja Meelva-Metsküla tee vahele jääva karjamaa, arvamist sihtkaitsevööndisse. 3. Jalgrattasõit on reguleeritud ebaproportsionaalse karmusega. 4. Veeliikluse regulatsioon ei taga, et linde ja hülgeid oluliselt ei häirita. Peame vajalikuks kogu veeala arvamist sihtkaitsevööndisse ja seal liikumiskiirangu kehtestamist.	<i>*Vastuses kasutati sama teksti, mis on välja toodud selle tabeli esimeses reas (vastus Eesti Ornitoloogia Ühingule).</i>

	5. Kavandata kalapüügi regulatsioon ohustab elupaikade head seisundit ja võib oluliselt häirida linde. Sibula sonni sihtkaitsevööndi jaoks sõnastatav kalapüügi regulatsioon võib oluliselt suurendada kalapüügisurvet siselahe, peame vajalikuks jätta ka uues eeskirjas kehtima Salmi sihtkaitsevööndis kalapüügikeeld. Leevendusi võrreldes hetkel kehtiva kaitsekorraga ei tohiks ilma põhjaliku mõjuhindamiseta ette võtta. 6. Jahi regulatsioon kaitse-eeskirja eelnõus on ebamäärane ja tülikas kõigile osapooltele. Selgem reeglistik on vältimatult vajalik, kui on plaanis jätkata senist olukorda, kus jahiõigus rahvuspargis on jagatud jahiseltside vahel. 7. Kasutada kaitse-eesmärkide sõnastamisel niidukoosluste asemel terminit poollooduslikud kooslused. 8. Küllastamisest tulenevat häirimist on alahinnatud. Luhtadel ja rannaniitudel tähendaks kavandata liikumise lubamine juba suvel potentsiaalselt häirimiskoormuse suurenemist. Samuti on põhjendamatu liikumispiirangu kaotamine Kasari sillast allavoolu paremkalda luhal kuni Liivi jõeni. 9. Biotsiidide, taimekaitsevahendite ja väetiste kasutamise regulatsiooni lõdvendamine ei ole põhjendatud. Arvestades seda, et põllumajanduse intensiivistamine on oluliseks surveteguriks põllumajandusmaa elurikkusele ja meie rannikumerele, on mürkkemikaalide ja väetiste kasutamise regulatsiooni nõrgendamine lubamatu. 10. Muudetavad metsaraie reeglid võivad suurendada survet puistute elurikkusele. Seniseid	
--	---	--

	raiepiirangud ei tohiks leevendada, võiks jääda 40 aastase perioodiga turberaiete lubamise juurde. 11. Uute kraavide kaevamine piiranguvööndis ja olemasolevate kraavide hoiutööd sihtkaitsevööndis võivad avaldada märgadele kooslustele olulist negatiivset mõju. Mitte muuta maaparandussüsteemide regulatsiooni nõrgemaks.	
MTÜ ProMare	1. Eelnõu kohaselt planeeritavad kaitserižiimi leevendused võrreldes kehtiva kaitsekorraga ei taga enam hüljeste (eelkõige viigrite) kaitset Matsalu rahvusparki veealal. Planeeritavate sihtkaitsevööndite (eelkõige Saarte SKV) tsoneering on ainult vastavate saarte ja selle vahetu rannaala keskne ja ei arvesta rannast eemal olevatel kividel ja karidel puhkavate hüljestega. 2. Kavandada liikumipiirangutega alad Kumarilaiu, Sipelgarahu, Papilaiu ja Papirahu ümber 800 m rannajoonest või kaitseala välispiirini, kui see on lähemal rannajoonele kui 800 m. Liikumispiirangu ajaks sätestada jääkatte lagunemisest või 1.04–15.06 ja 1.09–1.11. 3. Härjamaade reservaadi laienduse korral oleks liikumispiirang vastavalt reservaadi kaitsekorrale aasta läbi. 4. Lõkspüünistest on avaveemõrrad ja ääremõrrad hüljestele ohtlikud püügivahendid. Keelata kalapüük avavee- ja ääremõrdadega eelpoolmainitud liikumispiirangute raames hüljestele olulistel aladel ja kaotada kutselise kalapüügi erisus liikumispiirangutele.	Keskkonnaamet on seisukohal, et hüljestega seotud ettepanekutega arvestamine on põhjendatud. <i>*Vastuses kasutati sama teksti, mis on välja toodud selle tabeli esimeses reas (vastus Eesti Ornitoloogia Ühingule).</i>

		5. Kiirusepiirang 15 kn (30 km/h) ei ole mõistlik. Ettepanek on tõsta kiirusepiirang 20 kn peale.	
Kodanikuühendus Eesti Metsa Abiks, MTÜ Roheline Pärnumaa, MTÜ Roheline Läänemaa		1. Täiendada kaitse-eesmärke (liigipõhised). 2. Suurendada reservaatte vastavalt ekspertidele ja lisada reservaatide hulka Papilaid. 3. Mitte lubada üksikkraavide rajamist ja keelata uute maaparandussüsteemide rajamine piiranguvööndis. 4. Piiranguvööndi alad, kus asuvad väärtused peaksid olema SKV-s. Mitte arvata kaitse alt välja kõrge loodusväärtusega alasid ega alasid SKV-st PV-sse. Tehti kaardipõhised ettepanekud alade arvamiseks PV-st SKV-sse. 5. Jätta looduslik SKV looduslikuks SKV-ks. 6. Täiendada kaitse-eeskirja ja lisada püsirohumaa säilimiseks lisatingimusi (keelata nende üleskündmine). 7. Lubada veekogude veetaseme muutmist ainult siis, kui see toimub kaitsekorralduslikel eesmärkidel. 8. Uute ehitiste rajamine ei tohi olla vastuolus kaitse-eesmärkidega ja uusi ehitisi ei tohi rajada kohta, kus varem ei ole elamukohta olnud. 9. ATV kasutamine peaks toimuma vaid kaitsekorralduslikel eesmärkidel vältides seal paiknevate väärtuslike koosluste, kaitsealuste liikide elupaikade kahjustumist. Eeskirjaga tuleb reguleerida ka lohesurfi, surfilauade, purjetamise, katamaraanide ja helikopteri kasutamist. 10. Keelata uuendusraied ja turberaie. Keelata raietegevus lindude pesitsusajal. 11. Piirata harrastuspüüki ja lubada kalastamine kohalikele kaluritele, kelle otsene sissetulek on	1. Eesmärkide täiendamise vajadust analüüsitakse, kaitse-eesmärgiks saab seada liigid, kelle kaitse jaoks on tegemist esindusliku ja soodsa seisundi säilitamiseks olulise alaga. 2. Ettepanekut ei arvestata. Papilail on inventeeritud poollooduslikud kooslused, mille hooldamine tagab paremad elupaigatingimused ka laiul pesitsevatele liikidele. Seega ei vasta Papilail planeeritud looduskaitse tegevused reservaa di moodustamise eeldustele, küll aga suurendatakse puhvrit laiu ümber. 3. Piiranguvööndis on keelatud uute maaparandussüsteemide rajamine. Üksikkraavide rajamine on lubatud kaalutusotsusena, kui sellega ei kahjustata kaitse-eesmärke. Rahvuspargis elavad alalised elanikud ning liigniiskuse tõttu võib vajalikuks osutuda õuemaal ja põllumaal kraavide rajamine, et mitte ohtu seada ehitisi ja inimeste põllualasid. Liigniiskus õuemaal võib mõjutada ka hoonete konstruktsioone, mis on kultuuriväärtused. 4. Ettepanekuid analüüsitakse. 5. Ettepanekut ei arvestata. Kuna Matsalu rahvuspargis on enamik SKV sellised, kus on vajalik ka poollooduslike koosluste hooldamine ehk niitmine ja karjatamine, on need hooldatavad. Kui need jätta looduslikult kujunema, siis kasvaksid need võssa ega toimiks enam kui väga liigirikkad ja olulised poollooduslikud kooslused. Kui taastamine ei ole otstarbekas, jäetakse ala looduslikule arengule. 6. Praegu ei ole võimalik LKS alusel kaitse-eeskirjades eraldi reguleerida kündmist. LKS ei keela otseselt ei sihtkaitse- ega ka piiranguvööndis põllumaa kõlvikut künda. Samas keelab kaitse-eeskiri ilma kaitseala valitseja nõusolekuta muuta kõlvikut. Sisuliselt on loodusliku rohumaa üles kündmine kõlviku muutmine põllumaaks ja seda kaitse-eeskirja järgi Keskkonnaameti nõusolekuta teha ei tohi. 7. Seletuskirjas on öeldud, millistel juhtudel võib kaitseala valitseja lubada veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmist. Kuna tegevus on vaid kaitseala valitseja nõusolekul, hinnatakse kaasnevate tööde mõju kaitseväärtustele siis, kui esitatakse vastav taotlus.

	kalastusega seotud. Keelata kalastamine välislahe kaldaaladel ja saarte ümbruses, kus linnud kogunevad madalatel ja varjatud aladel kevadest kuni novembrini. 12. Arvata Matsalu rahvuspark jahipiirkonnast välja ja keelata jahipidamine. Lubada ainult probleemisendite kõrvaldamine looduskaitsealadel eesmärkidel kaitseala valitseja nõusolekul. Keelata šaakali küttimine. 13. Keelata biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine põllumaal ja rohumaal ning propageerida maheviljelust. 14. Välislahe sihtkaitsevööndis moodustada tsoonid, kus inimeste viibimine ei ole lubatud. 15. Tehti kaardipõhised ettepanekud rahvuspargi laiendamiseks.	8. Piiranguvööndis on Keskkonnaameti nõusolekul lubatud sobivas ehitusstiilis hoone püstitamine. Seletuskirjas on esitatud nõusoleku andmise alused. Keskkonnaameti nõusolek tähendab seda, et ehitiste asukohale ja välisilmele võib amet seada tingimusi. Kui ehitiste ei vasta seatud tingimustele võib Keskkonnaamet kooskõlastuse andmisest keelduda. Uute ehitiste püstitamine (va väikeehitiste rajamine õuemaale) on lubatud ainult kaitseala valitseja nõusolekul. 9. Mootorsõidukiga on lubatud sõita vaid kaitseala teedel, kusjuures maastikusõidukile kohandub ka liikluseaduse § 154. Seega on maastikusõidukiga sõitmine kaitsealal üsna rangelt piiratud. <i>*Vastuses kasutati sama teksti, mis on välja toodud selle tabeli esimeses reas (vastus Eesti Ornitoloogia Ühingule).</i>
Eesti Loodusturismi Ühing	1. Laiendada Neidsaare SKV-d ka Kasari jõe põhjakaldale ja Kasari luha SKV-sse. Mitte anda antud alale liikumislube (välja arvatud kaitse-eesmärkidel või hooldustöödeks) ega pikendada liikumiskiirangu aega. Alternatiivina jätta kehtima kehtiv kaitsekord. 2. Sõnastada uues kaitse-eeskirjas selgelt, et püsirohumaa pindala ei tohi vähendada ning põllumaa juurde saamiseks ei tohiks selliseid rohumaid üles künda. 3. Ei nõustuta Väinamere vabavee sihtkaitsevööndi arvamisega piiranguvööndisse. Jätta kehtivad piirangud samaks või muuta sihtkaitsevööndist piiranguvööndiks ainult see Väinamere osa, mis on märgitud ettepanekus esitatud joonisel. 4. Mitte lõdvendada liikumiskiiranguid Välislahes. Vähendada Välislahes	1. Ettepanekut ei arvestata. Liikumiskiirangute seadmisel on eelkõige lähtutud kaitse-eesmärkidest konkreetsetes vööndites. Neidsaare sihtkaitsevööndisse on liikumiskiirang määratud merikotkastele tundlikul ajal rahu tagamiseks. Kasari luha SKV-s on määratud eelnõuga liikumiskiirang 1.03 kuni 30.06 just luhaniitudel pesitsevate liikide pesitsusaegse rahu tagamiseks. Liikumiskiirangute seadmisel on arvesse on võetud ka seda, et suve teises pooles hakkavad luhal heinatööd, selleks ajaks on linnud oma pesitsuspiirkondadest suures osas lahkunud. 2. Praegu ei ole võimalik LKS alusel kaitse-eeskirjades ütseselt reguleerida kündmist. Samas keelab kaitse-eeskiri ilma kaitseala valitseja nõusolekuta muuta kõlvikut, samuti ei tohi kahjustada kooslusi, mis on seatud ala kaitse-eesmärgiks. Sisuliselt on loodusliku rohumaa üles kündmine kõlviku muutmine põllumaaks ja seda kaitse-eeskirja järgi Keskkonnaameti nõusolekuta teha ei tohi. <i>*Vastuses kasutati sama teksti, mis on välja toodud selle tabeli esimeses reas (vastus Eesti Ornitoloogia Ühingule).</i>

	rannakaluritele antavat püüniste arvu, sest tegelikult on seal kohalikke rannakalureid ainult 4–5. Sealsel alal peaks toimuma ainult väikesemahuline traditsiooniline kalapüük. 5. Jõgede sihtkaitsevööndis peaks jääma piirangud samaks nagu need on kehtivas kaitse-eeskirjas. 6 Uuendusraie peaks olema keelatud. 7. Jaht peaks toimuma ainult kaitse-eesmärkide täitmiseks väljaspool liikumisoirangu aega ning liikumispirangutega alal ainult väikeulukitele ning ka potentsiaalsetele uuetele võõrliikidele. Metskitse, ilvese, põdra, hall- ning valgejänese jaht ei tohiks olla lubatud. Jaht hirvele ning metsseale võib olla lubatud arvestades ajalisi ja ruumilisi liikumispiranguid. 8. Matsalu rahvusparkis tohiks lubada ainult looduslikke biotsiide ja taimekaitsevahendeid, samuti peaks kasutama ainult kohapeal toodetud looduslikke väetisi (loomasõnnik), et vähendada lisatoitainete ning kemikaalide sattumist rahvusparki veekogudesse.	
Lääne-Nigula Vallavalitsus	1. Lubada maaomanikul või maaomaniku nõusolekul maa kasutajal teha lõket väljaspool õuemaad, õuemaaga sama katastriüksuse piires väljakujunenud kohas, mis on lõkke tegemiseks ettevalmistatud. 2. Kõlvikute muutmine on pigem pidev andmete töötlus ja uuendamine vastavalt Maa-ameti poolt kogutavale reaalsele infole, kui igakordne kaalutusotsus, mida kaitseala valitsejaga kooskõlastada. Palutakse elnõu vastav säte ümber sõnastada.	1. Ettepanekut ei arvestatud. Matsalu rahvusparkile on iseloomulikud kinnistud, kus koos õuemaaga on samal kinnistul ka kaitse-eesmärgiks seatud kooslused, eelkõige poollooduslikud kooslused ja metsamaa. Lõkke tegemisel on otsene ja kaudne mõju väärtustele, kui väärtusi ei kahjustata, saab Keskkonnaamet lõkketegemist lubada. 2. Kõlvikute muutmise kooskõlastamise kohustusele on Keskkonnaamet ka Maa-ameti tähelepanu juhtinud. Selleks, et säte oleks üheselt mõistetav, täiendatakse seletuskirja. 3. Ettepanekut ei arvestata. Kooskõlastus antakse igakordse kaalutusotsuse tulemusel, arvestades kõiki asjaolusid sh avalikku huvi, kuid eelkõige lähtutakse loodusväärtustest. 4. Ettepanekut ei arvestata. Kaitse-eeskirjaga ei reguleerita eraomandis

	3. Täiendada SKV-s ehitamist reguleerivat sätet ja lisada sinna täiendus: olemasoleva tee, tehnovõrgu või rajatise ehitise asukohale ja kaitsevööndisse võib rajada tehnovõrke või rajatise, kui selliste ehitiste vajadus on tingitud põhjendatud avalikust huvist. 4. Lisada eelnõusse põhimõte, et eraomandi kasutamisel tuleb lähtuda põhimõtetest: 1) Erateid, millel liikumist ei ole vastava tähistusega piiratud ning mis asuvad väljaspool õuemaad, võib kasutada jalgsi, jalgrattaga või muul sellesarnasel viisil. 2) Võõral maatükil võib korjata looduses vabalt kasvavaid marju, seeni, pähkleid, maha langenud oksid ja muid sarnaseid loodussaadusi, kui omanik ei ole määranud teisiti. 3) Võõral maatükil võib telkida või muul viisil püsivamalt peatuda üksnes omaniku loal. 4) Enam kui viie inimesega rahvakogunemised, mida korraldatakse majandustegevuse käigus, tuleb eramaa omanikuga kooskõlastada. 5. Vallavalitsus toetab jahiseltiside ettepanekuid.	oleval maal, sh teel, võõra liikumist, seda reguleerib keskkonnaseadustiku üldosa seadus. LKS ei anna ka selle reguleerimiseks kaitse-eeskirjades alust. <i>*Vastuses kasutati sama teksti, mis on välja toodud selle tabeli esimeses reas (vastus Eesti Ornitoloogia Ühingule).</i>
Haapsalu Linnavalitsus	1. Sihtkaitsevööndis võiksid hooldusraie ja sanitaarraie olla lubatud, sest need raieviisid on poollooduslike koosluste säilitamiseks vajalikud. 2. Piiranguvööndis võiks lageraie langi suurus olla 1 ha, mitte oleneda puu liigist. Lehtpuumetsad uuenevad edukalt ka pärast lageraiet. Seega on mõistlik lubada kõikide lehtpuumetsade korral lageraiet kuni 1 ha suuruste lankidena. Ettepanek määrata eeskirjaga nii turberaiete perioodi varasema turberaidega piirneval alal kui ka linnurahust kinnipidamise nõue raietööde tegemisel uuendusraiate korral.	1. Ettepanekut ei arvestatud. Hooldusraied on metsa majandamise eesmärgil tehtavad raied ja neid sihtkaitsevööndis lubada ei ole võimalik. Poollooduslike koosluste hooldamise/taastamise töid tehakse kujundusraiega ja seda on võimalik teha ka sihtkaitsevööndis, kui nende koosluste hooldamine ja taastamine on seal ette nähtud. Kaitse-eeskirjas lähtutakse looduskaitseseadusest ja seal olevatest mõistetest. 2. Ettepanekut ei arvestatud. Avalikustamise jooksul on esitatud korduvalt ettepanek mitte lubada Matsalu rahvuspargis lageraiet ka edaspidi. Keskkonnaamet on seisukohal, et lageraie ei ole kooskõlas rahvuspargi kaitse-väärtuste ja ilmega ning hall-lepiku erisus ei ole vajalik, sest eesmärk ei ole kasvatada teatud puistut.

	3. Kuna kraave ei ole üle 50 aasta hooldatud, on oluline, et neid saaks puhastada ja kohati süvendada samadel tingimustel nii piirangu- kui ka sihtkaitsevööndis. 4. Matsalu lahe kohalike rannakalurite sõnul on Sibula sonni sihtkaitsevööndi piir uue kaitse-eeskirja kaardil ebatäpne. Palume ala piir üle vaadata ja vajadusel korrigeerida.	3. Ettepanekut ei arvestatud. Sihtkaitsevööndisse on määratud sellised kooslused, mille üheks ohuteguriks on kuivendamine. Kuivendamise mõju ei teki ainult uute kraavide rajamisel vaid see võib tekkida ka nende hooldamisel ja renoveerimisel. Seetõttu on sihtkaitsevööndis maaparandussüsteemide hoiutööd lubatud ainult kaitseala valitseja nõusolekul. 4. Kuna ka Sibula sonni kohta esitati mitmeid ja mahukaid ettepanekuid peab Keskkonnaamet vajalikuks Sibula sonni piire ja otstarbekust täiendavalt analüüsida.
Lääneranna Vallavalitsus	1. Ei ole piisavalt analüüsitud Matsalu lahte suubuvate jõgede ja nende kaldaalade (10 m ulatuses) arvamine piiranguvööndisse. 2. Analüüsida veealadel leevendamise mõju piirnevatele sihtkaitsevöönditele, kinnisvarale ja kohalikule infrastruktuurile. 3. Sibula sonni sihtkaitsevööndi moodustamine ainult 5–6 traditsioonilist kalapüüki teostava kutselise kaluri jaoks ei ole mõistlik, ettepanek jätta see vöönd moodustamata. 4. Jahindust käsitlev regulatsioon ei ole piisavalt põhjendatud ning kavandatakse liigselt bürokraatlikuna. Jahipidamise häiringut saab vähendada, keelates ajujahi ja ilma summutita jahipidamise lindude rändeperioodil.	<i>*Vastuses kasutati sama teksti, mis on välja toodud selle tabeli esimeses reas (vastus Eesti Ornitoloogia Ühingule).</i>
Eesti Jahimeeste Selts	1. Hinnata jahindusala tegevuse senist mõju rahvusparkis, tuua välja erinevate jahipidamisviiside mõjud erinevates vööndites. 2. Vältida kaitsealal bürokraatiat, reguleerida eeskirjas konkreetselt, milliseid ulukeid kindlatel ajaperioodidel võib kaitseala valitseja kooskõlastusega küttida. 3. Lubada jahti liikumispääsude alal ja liikumispääsude ajal väikeulukitele (v.a linnud). Kui soovitakse väikeulukite osas seada	Kuna avalikustamise raames esitati jahipidamise osas mitmeid ettepanekuid, on vajalik jahipidamist mõjutavate sätete täpsem analüüs ja seega ei esitata selles osas lõplikku seisukohta. Keskkonnaamet töötab edasi suunisega lubada teatud ajavahemikul piiranguvööndis jahipidamine vöörliikidele, metsseale ja väikeulukitele (imetajad), kelle suur arvukus võib tuua kaasa negatiivset mõju kaitse-eesmärkidele. Muul juhul, st sihtkaitsevööndis, toimuks jahipidamine ainult kaitseala valitseja igakordsel nõusolekul ja ainult kaitse-eesmärgi saavutamiseks, inimese elule või tervisele tekkiva ohu vältimiseks, uluki tekitatud kahjustuse vältimiseks ning uluki kaudu leviva haiguse tõkestamiseks.

	liigipõhiseid kitsendusi, peaksid nimekirjas kindlasti olema kaitse-eesmäärke teadaolevalt ohustada võivad liigid rebane, šaakal, kährik, mink ja nugis. 4. Lubada jahti vähemalt järgmistele suurulukitele arvestades ajalisi ja ruumilisi liikumispiiranguid: metskitsele ja hirvele vähemalt vahemikus 1.11–31.01 ning metsseale 1.07–28.02. Hirvlaste puhul tuleb arvestada võimaliku kurtumustõve levikuga, metssea puhul tuleb arvestada Sigade Aafrika Katkuga ning vajadusega korraldada küttimist operatiivselt. 5. Kui kaitseala valitseja leiab, et jahindusalast tegevust on senisega võrreldes rohkem vaja piirata, siis kaitsealal olev jahimaa tuleks arvata välja jahipiirkondadest ning jahti seal peaks hakkama korraldama kaitseala valitseja.	Metskitse jahi osas on juba rahvuspargi loomisel olnud seisukohal, et metskitsele jahti ei peeta. Kuna see ei ole vajalik ka kaitse-eesmärkide saavutamiseks, siis oleme seisukohal, et jaht metskitsele ei ole põhjendatud. Kuna kaitse-eeskirja muudetakse oluliselt, pannakse uus versioon uuesti avalikule väljapanekule ja kõik soovijad saavad uuele versioonile parandusettepanekuid esitada
Kullamaa Jahi- ja Kalameeste Selts	1. Harrastuspüügi kalastuskaardi kehtivuse ajal jõgedel peaks olema harrastuspüük lubatud ka paadist või vähemalt samadel jõelõikudel paadist. 2. Lubatud võiks olla ka talvine harrastuspüük Väli-lahe SKV-s kalastuskaardi alusel piirarvuta ajavahemikul 15.11 kuni jääkatte lagunemiseni või selle puudumisel 28.(29).02. 3. Lubada harrastuslikku kalapüüki Rannamõisa jõe kaldal ca 1 km Haapsalu–Lihula maantee-sillast allavoolu ajavahemikul 15.03–10.05 ja 01.07–15.11. 4. Väli-lahe SKV-s harrastuskalapüügi lubamisel peaks olema väljastatavate kalastuskaartide arv suurem või peaks kalastuskaarte müüma päevaks, mitte kuuks, 90 tükki.	Avalikkusele tutvustatud kaitse-eeskirja eelnõuga ei olnud planeeritud harrastuspüügi aega eraldi reguleerida. Harrastuspüügi aeg pannakse paika Keskkonnaministri iga-aastase määrusega „Ajutised püügikitsendused, harrastuspüügiõiguse tasu ja püügivahendite piirarv harrastuskalapüügil“. Avalikustamise raames on esitatud jõgede tsoneeringu (mõjutab kalapüüdmise ja liikumispiirangute sätteid) osas mitmeid ettepanekuid erinevate osapoolte poolt, mistõttu on vajalik kaitsekorra ja tsoneeringu täpsem analüüs. Seega ei ole lõplike otsuteni veel jõutud ja arutelud jätkuvad. Kuna kaitse-eeskirja muudetakse oluliselt, pannakse uus versioon uuesti avalikule väljapanekule ja kõik soovijad saavad uuele versioonile parandusettepanekuid esitada.

Sihtasutus Läänemaa	Säilitada Haeska-Saardo rannikuvee sihtkaitsevöönd koos kehtivate ajaliste piirangutega ning koos harrastuspüügi keeluga selliselt nagu see on kehtivas eeskirjas. Piirkonnas ei tohi tekkida olukord, kus loodus- ja linnuhuvilistest turistid pettuvad nähes seni loodusväärtustega aladel aktiivse häirimisega tegelevaid harrastuskalamehi.	Avalikustamise raames on esitatud tsoneeringu ning kalapüüki puudutava kaitsekorra osas mitmeid ettepanekuid erinevate osapoolte poolt, mistõttu on vajalik kaitsekorra ja tsoneeringu täpsem analüüs. Seega ei ole lõplike otsuteni veel jõutud ja arutelud jätkuvad. Kuna kaitse-eeskirja muudetakse oluliselt, pannakse uus versioon uuesti avalikule väljapanekule ja kõik soovijad saavad uuele versioonile parandusettepanekuid esitada.
Läänemaa Rannakalanduse Selts	1. Piirangud rannakalandusele ei tohiks minna veel rangemaks, kui need juba praegu on. 2. Viigerhüljeste kaitse laiendamise tõttu täiendavate piirangute seadmine, millega piiratakse rannapüüki, ei ole põhjendatud, püügil kasutatakse hülgekindlaid mõrdu ning häirimine on minimaalne vaid mõrdade lühiajalisel kontrollimisel. Seetõttu ei ole nõus Härjamaa reservaadi laiendamisega Topu lahe poole, mis on oluline püügikoht. Samuti ei ole põhjendatud Kumarilau, Sipelgarahu, Papilau ja Papirahu ümber puhver kuni 800 m rannajoonest. 3. Kaitse-eeskirjas näha ette ka võimalused Matsalu piirkonnas kormoranide ohjamisega tegelemiseks. 4. Ei nõustuta MTÜ Eesti Ornitoloogiaühingu ettepanekuga Väinamere vabavee liikumiskeelu osas. Piirkonnas tehakse kevadist räimepüüki ning liikumiskeelu kehtestamisega see katkeks. 5. Siselahe peaks püügivõimalus kohalikele kaluritele jääma nii nagu see traditsiooniliselt olnud on.	1. Kaitse-eeskirja muutmisega kalapüügivõimalused nii kutselistele kui harrastajatele Matsalu rahvuspargis jäävad, kuid nende lubamisel seatakse meetmed loodusväärtuste säilimiseks. 2. Kehtiv eeskiri ei arvesta piisavalt viigerhülge kaitse vajadustega, rannast eemal olevatel kividel ja karidel, mis on viigritele oluliseks puhkealaks, ei ole hetkel tagatud häirimatus. On kindlaks tehtud, et peamised puhkealad asuvad Suur- ja Väike-Härjamaa saartest lõunas, Tondirahu, Kumari laiu ja Sipelgarahu ja Papirahu ümbruses. Lisaks on rangema kaitsekorra rakendamine vajalik linnustiku kaitseks. 3. Kormoranide ohjamine ei ole kooskõlas looduskaitse põhimõtetega ning Keskkonnaamet ei rakenda sellisele tegevusele meetmeid, kui need ei ole vajalikud kaitse-eesmärkide saavutamiseks. Kuna pärast eelnõu koostamist on selgunud ka uusi teadmisi ning kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise jooksul esitati mitmeid põhjalikke ettepanekuid, peab Keskkonnaamet vajalikuks kutselise kalapüügi ja harrastuskalapüügi lubamist ning traditsioonilise kalapüügi lubamist või mittelubamist täiendavalt analüüsida, et leida võimalikud paremad lahendused. Kuna kaitse-eeskirja eelnõud muudetakse oluliselt, pannakse uus versioon uuesti avalikule väljapanekule ja kõik soovijad saavad uuele versioonile parandusettepanekuid esitada.
Sihtasutus Keskkonnateabe Keskus	1. Kaitse-eeskirjas muudatuste tegemine peab lähtuma teadusuuringutest ja läbi tuleb viia Natura 2000 asjakohane mõjuhindamine. 2. Jätta alles looduslikud sihtkaitsevööndid ja	1. Kaitse-eeskirjade puhul ei ole Eestis Natura m soovitatule - 650 hektarit. Samuti peab olema 92/43/EMÜ artikkel 6. lõigust 3, et Natura hindamise vajadust tuleb kaaluda kõigil juhtudel, v.a kui kava või projekt on seotud Natura ala kaitse korraldamisega.

	nende pindala suurendada. 3. Ühtlustada maaomanikele looduskaitseliste piirangute eest saadavad hüvitised ja toetused. 4. Uurida, kuidas võib piirangute lõdvendamine mõjutada turismi. Lisaks kohalikele mõjudele tuleks uurida ka potentsiaalset mõju turismile laiemalt. 5. Välistada võimalused uute põllumajanduslike kraavide rajamiseks. 6. Käsitleda Matsalu rahvusparki tervikuna mahe-alana ning keelata rahvusparki territooriumil intensiivne põllumajandus (biotsiidide, taimekaitsevahendite ja keemiliste väetiste kasutamine). 7. Teha sõltumatu uuring, mis selgitaks välja veeturismi ja kalapüügi mõju veelinnustikule. Mitte leevendada nii merel kui jõgedel liikumise- ja kalastuspiiranguid. Maksimaalseks merel liikumise kiiruseks võiks olla 10 km/h. 8. Karmistada kalastamise reegleid, et tagada kalapopulatsioonide kaitse. 9. Suurendada pesitsemisrahu tagamiseks saari ja laide ümbritsev kaitsetsoon kuni 500 meetrini. 10. Reservaatide pindala seadmisel peab lähtuma ekspertiisis soovitatust (650 hektarit). Samuti peab olema kehtestatud kaitsetsoon 500 meetri ulatuses reservaate ümbritsevale merealal.	2. LKS ei kasuta selliseid mõisteid nagu „hooldatav SKV“ või „looduslik SKV“, Sihtkaitsevöönd on ala, kus ei toimu majandustegevust ja koosluste kujundamisse sekkutakse ainult siis kui see on vajalik kaitse-eesmärkide säilitamiseks või taastamiseks. 3. Keskkonnaamet ei tegele riiklike toetussüsteemidega, kuid nõustume, et toetuste süsteem vajab täiendamist. 4. Keskkonnaamet on suhelnud ka turismisektoriga, kes ühtlasi on teinud ettepanekud turismile avalduva mõju osas. 5. Eelnõuga on piiranguvööndis keelatud uute maaparandussüsteemide rajamine. Lubatud on vaid üksikkraavide rajamine Keskkonnaameti nõusolekul põllu- ja õuema ning tee tarbeks, kui see ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärke. 6. Keskkonnaamet on kujundanud seisukoha, et intensiivne põllumajandus ei ole kooskõlas rahvusparki kaitse-väärtustega. Seetõttu otsitakse lahendusi, kuidas vähendada intensiivse põllumajanduse mõju keskkonnale Matsalu rahvusparkis. <i>*Vastuses kasutati sama teksti, mis on välja toodud selle tabeli esimeses reas (vastus Eesti Ornitoloogia Ühingule).</i>
Eesti Kalastajate Selts	Ei ole nõus Topi lahe sihtkaitsevööndi kaotamise ja selle ala liitmisega loodava Väinamere piiranguvööndiga. Topi lahes ei tohiks lubada kalapüüki, ei kutselist, ega harrastuslikku.	Keskkonnaamet on jõudnud järeldusele, et Topi lahes kattuvad nii linnustiku kui ka kalavarude eesmärgid ning eelnõus väljapakutud piiranguvööndi kaitsekord ei pruugi tagada kaitseväärtustele piisavalt ranget kaitset. Seetõttu analüüsitakse täiendavalt nii tsoneeringu muutmist kui ka kalapüügile vajalikke piiranguid ka Topi lahe osas. Kuna kaitse-eeskirja eelnõud muudetakse oluliselt, pannakse uus

		versioon uuesti avalikule väljapanekule ja kõik soovijad saavad uuele versioonile parandusettepanekuid esitada.
Tartu Ülikool	1. Piiritleda sihtkaitsevööndid kitsamalt koosluste kaitse-eesmärgi järgi metsakaitsealisteks ja segatüüpi sihtkaitsevöönditeks, lisada iga sihtkaitsevööndi juurde metsasuse %, millises ulatuses peab olema tagatud metsa taastumine loodusliku protsessina ja kus ei toimu liikide ega teiste koosluste hooldustöid. 2. Enne parkide harvendamist ja hooldamist tuleks kinnikasvanud osades läbi viia metsa vääriselupaikade inventuur. 3. Ei ole nõus biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamisega põllumaal. 4. Kaaluda turberaie perioodi alandamist 30 aastale ja viia sisse piirinaabri metsa kõrgust arvestav nõue, uus raievõte on lubatud kui naaberkinnistu mets on üle 6 m kõrge ja võrade liituvus on üle 30%. 5. Piiranguvööndi metsade majandamise punktis puudub lõik, mis sätestab et Keskkonnaametil on õigus esitada nõudeid raieaja ning säilitatavate puistu koosseisuelementide kohta.	1. Arvestades Matsalu rahvuspargi ajaloolist maakasutust ei ole selgelt eristatud looduslikke ja hooldatavaid sihtkaitsevööndeid, kuna poollooduslikud kooslused vahelduvad looduslikega ja keeruline on nii detailselt eeskirjaga nende vahel piiri tõmmata. Seda saab detailselt analüüsida kaitsekorralduskava koostamisel. 2. Vääriselupaikade inventuur annaks väärtuslikku informatsiooni pargi puistute kohta, kuid vääriselupaikade inventeerimisel eramaal ei ole võimalik rakendada vääriselupaiga kaitsest lähtuvaid piiranguid, kui maaomanik ise seda ei soovi. 3. Keskkonnaamet on seisukohal, et intensiivne põllumajandus ei ole kooskõlas rahvuspargi kaitse-väärtustega. Keskkonnaamet töötab edasi suunisega vähendada intensiivse põllumajanduse mõju Matsalu rahvuspargis ja eelistada mahepõllumajanduses kasutamiseks lubatud väetiseid ja taimekaitsevahendeid. 4. Keskkonnaamet töötab edasi võimalike lahendustega kuidas vähendada raiete intensiivsust ja mõju loodusväärtustele. 5. Eelnõus on toodud, et raie tuleb igakordselt kaitseala valitsejaga kooskõlastada ning seletuskirjas on toodud täpsemalt, et oluline on alles jätta piisaval hulgal vanu surnud puid, mis aitab kaasa elustiku mitmekesisuse säilimisele. Raie tegemisel tuleb säilitada koosluse looduslik tasakaal ning liikide ja vanuse mitmekesisus. Eelnõu sätet täpsustatakse nii, et see oleks üheselt mõistetav.
RMK	1. Seletuskirjas on nimetaud mõisaparkide asukohad, kuid Penijõe park on seletuskirjast puudu. 2. Mitmed kaitseala rajad ei ole sobilikud jalgratastega liiklemiseks. Ettepanek täiendada seletuskirja ja lisada, et õppe ja matkaradadel tuleb jälgida raja haldaja poolt paigaldatud juhiseid, näiteks Salevere matkarajal ei ole võimalik ja mõistlik rattaga sõita, samuti Penijõe matkarajal.	1. Menetluse järgmises etapis täiendatakse seletuskirja Penijõe pargi osas. 2. Kaalutakse seletuskirja täiendamise vajadust. 3. Menetluse järgmises etapis täiendatakse seletuskirja nimetatud telkimisvõimaluse osas. Niisamuti nimetatakse seletuskirjas olemasolevad külade lõkkekohad kui lõkke tegemiseks ette valmistatud paigad. 4. Avalikustamise raames on esitatud veeala tsoneeringu (mõjutab kalapüüdmise ja liikumispääsude sätteid), osas väga mitmeid ettepanekuid erinevate osapoolte poolt ja seega on vajalik tsoneeringu

	3. Täiendada seletuskirja ette valmistatud telkimis ja lõkkekohtade osas. Lisada seletuskirja külade jaanituleplatsid kui ette valmistatud lõkkekohad. 4. Säilitada varasem kaitsekord jõgedel ja jätta jõed praegusel kujul Jõgede sihtkaitsevööndisse. Jõgede kaldad on puhvertsooniks roostiku ja lahe vahel. Jõekallaste piiranguvööndisse määramisega võib oluliselt suurenda inimtegevuse mõju kallastel ja seeläbi ka jõgedele ja lahele.	täpsem analüüs. Seega ei ole lõplike otsuteni veel jõutud ja arutelud sisu ja sõnastuse üle jätkuvad.
Reinu-Einari OÜ	1. Vähendada sihtkaitsevööndite ulatust, lubada inimestel looduskaitsealal, sealhulgas veekogudel, rohkem ja vabamalt liikuda. 2. Põllumajandusettevõtjatel lubada ilma lisapiiranguteta kasutada väetisi ja taimekaitsevahendeid. 3. Vähendada Matsalu rahvuspargi pindala ja arvata välja maaüksused 45203:002:0182, 45203:002:0172, 45203:002:0174, 45203:002:0159 ja 44101:001:0735 ning kaasates ka teisi lähedal olevaid kinnistuid, et piiranguala vähendamine oleks mõistlik ja põhjendatud. 4. Lubada piiranguvööndis jahipidamine lisatingimustega, seades ulukijahile ajalise piirangu ja nimetades kütitavate ulukite liigid. Jahti tuleks kindlasti lubada metsseale ja hirvele, nemad teevad suurima kahju nii heinamaal kui teraviljapõllul. 5. Piiranguvööndis võiks olla lubatud heidutusjaht ja kindlasti peab olema lubatud heidutamine.	1. Sihtkaitsevööndid ja nendes planeeritud liikumiskiirangud on kavandatud loosuväärtustest lähtuvalt. 2. Intensiivsel põllumajandusel on negatiivne mõju piirkonna märgalale ja merevee seisundile. Seetõttu on põhjendatud leida lahendusi, kuidas vähendada intensiivse põllumajanduse mõju keskkonnale Matsalu rahvuspargis. 3. Rahvuspargi väärtus ei seisne ainult kaitsealustes ja ohustatud liikides ja kooslustes, vaid oluline osa on ka maastik sh avatud maastikud ning ala terviklikkus. Ka kõnealused põllud on osa ala tervikust ning moodustavad puhvri olulisemate loodusväärtuste ümber. 4. Jahipidamise osas veel analüüsitakse väärtustest ja ettepanekutest lähtuvalt sobivamat lahendust. 5. Peale surmamise on jahipidamisel ka häiriv mõju. Tugev häirimine rände peatuspaikades võib viia olukorrani, kus emalindudel pole pesitsusalale jõudes piisavalt energiavarusid kogutud ja pesitsus ebaõnnestub või jäetakse sel korral lihtsalt vahele. Seega ei lubata ka heidustusjahti lindudele. 6. Liikumiskiirangute osas tõesti kaob erisus maaomanikele. Siinkohal lähtutakse kaitse-eesmärkidest. Häirimistundlike liikide puhul määratakse pesitsusaegse rahu tagamiseks nende elupaikadesse liikumiskiirang. See on üks oluline meede liikide soodsa seisundi tagamiseks. Liikumiskiirangute ajal on lubatud liikuda ainult kaitsekorraldusega seotud tegevustel (näiteks karjaia parandamine,

	6. Maaomanik peab alati saama jalgsi liikuda oma maal piiranguteta.	poollooduslike koosluste niitmine ja karjatamine).
OÜ HelpiR	Arvata Kiideva mõisa park välja planeeritavast Parkide piiranguvööndist ja tsoneerida tagasi Matsalu piiranguvööndisse. Pargis ei ole teada väärtuslikke kaitsmist väärivaid objekte, pargi teedevõrk ja puud-taimed ei ole säilinud.	Ettepanekut ei arvestata. Kinnistul toimus paikvaatlus. Paikvaatluse käigus anti Kiideva mõisa pargi puudele kaitseväärtuslik hinnang. Pargi suurimväärtus on üksikud vanemad puud, sh kolm põlispuid ja struktuurielementidest osaliselt aimatav endine allee. Lisaks on Kiideva ajaloolise külasüdame maastikuilme seisukohalt oluline säilitada seal kõrghaljastust.
Eraisik R. N.	1. Liita rahvuspargiga Võigaste merikotka püsielupaik koos kahe maaüksusega püsielupaiga ja rahvuspargi vahel. 2. Suurendada Kurevere merikotka juures projekteeritava sihtkaitsevööndi piiri riigimaa osas.	1. Liitmine ei ole otstarbekas, kuna rahvuspargi kaitsekord ei tagaks rangemat kaitsekorda, kui see on Võigaste püsielupaigas. Peale selle rakendub püsielupaigas liikumispiirang. Rahvuspargis on liikumispiirang määratud vaid sellistes piirkondades, kus on tõenäoline inimeste sattumine. Häirimist on sagedamini just teede ja muude inimese külastatud kohtade läheduses. Metsamassiivides, mis on raskesti ligipääsetavad, ei ole otstarbekas rakendada liikumispiirangut. Samas saame korrigeerida paralleelselt rahvuspargi menetlusega ka piirnevate püsielupaikade piire, et merikotka elupaik oleks ka püsielupaigas terviklikumalt kaitstud. 2. Ettepanek võetakse arvesse ja sihtkaitsevööndi ulatust suurendatakse. Piiritlemisel lähtutakse liigi kaitse tegevuskavas toodud piiritlemise põhimõtetest, sh piiri loogilisest kulgemisest. Seetõttu võib piir mõneti erineda ettepanekus esitatud joonisest.
Eraisik K. P.	1. Keelata igasugune lageraie Matsalu looduskaitse alal. 2. Kehtestada merikotkastega asustatud SKV-des liikumiskeeld. 3. Suurendada Saardu metsa SKV-d ja liita vööndiga piirnevad kaks merikotka pesa. 4. Pikendada Neidsaare SKV liikumiskeelu aega 15. novembrini.	1. Ettepanekut arvestati. Keskkonnaamet töötab edasi võimalike lahendustega, kuidas vähendada raiete intensiivsust ja mõju looduväärtustele. Praegu kehtivas eeskirjas ei ole lageraie lubatud. Keskkonnaamet on jõudnud seisukohale, et selle lubamine ka hall-lepikutes ei ole kooskõlas rahvuspargi kaitse-eesmärkidega. 2. Ettepanekut ei arvestatud. Antud pesad jäävad aladele, kus häirimise tõenäosus on pigem väike. Merikotkad võivad vahetada pesapuid ja asustada uusi alasid, seega ei saa ette näha, millistes piirkondades on pesitsus tulevikus edukas, mistõttu ei ole otstarbekas suurtele metsamassiividele kehtestada liikumispiirangud. 3. Ettepanekut ei arvestatud. Nimetatud kohas on Puiatu merikotka püsielupaik, kus kehtib sihtkaitsevööndi kaitsekord. Ühtlasi on

		püsielupaigas ka liikumispiirang. Kuna nimetatud merikotkaste pesad on juba kaitsealused objektid, kus kehtib merikotkaste kaitseks piisav kaitsekord, ei ole põhjendatud pesametsade liitmine rahvuspargiga. 4. Ettepanekut ei arvestatud. Neidsaare sihtkaitsevööndis on kehtestatud liikumispiirang 15.02 – 31. 07 merikotkaste pesitsusaegse rahu tagamiseks (eelkõige on tegu toitumisalaga). Liikumispiirangu seadmisel on lähtutud merikotka kaitse tegevuskavast.
Eraisik M. T.	1. Linnujaht peaks kaitsealal üheselt keelatud olema, välja arvatud nuhtlusisenditele või jaht kaitse-eesmärgil. 2. Biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine. Ei tohiks lubada mürgitada, vähemalt glüfosaat peaks keelatud olema. Eelistada tuleks biotõrjet. 3. Mitte leevendada liikumispiiranguid.	Eelnõus oli toodud, et linnujaht on lubatud vaid kaitseala valitseja nõusolekul ja vaid kaitse-eesmärgi saavutamiseks (pesarüüste korral), muul juhul ei saa linnujahti lubada. <i>*Vastuses kasutati sama teksti, mis on välja toodud selle tabeli esimeses reas (vastus Eesti Ornitoloogia Ühingule).</i>
Eraisik T. H.	1. Rahvuspargis peab säilitama väikesemahulisi ajaloolisi maastikuelemente. 2. Liikumispiirangu lõppemine 30.06 või 15.07 ei taga lindudele pesitsusrahu. 3. Rahvusparki tuleb laiendada ja muuta tsoneeringut rangemaks. 4. Ehitamist puudutav peab olema kaitse-eeskirjas selgemalt välja toodud. 5. Haeska hoiualal tuleb keelata rohumaa üles kündmine. 6. Eeskirja tuleb lisada keeld rohumaa kõlviku põllumaaks muutmise kohta.	1. Elemente, mis jäävad toetust saavatele PLK-dele, on kohustus säilitada. Samuti on rahvuspargi kaitse-eesmärk külamaastike ja kultuuripärandi säilitamine, mille kohaselt neid elemente hävitada ei tohi. 2. Liikumispiirangute seadmisel on lähtutud kaitse-eesmärkidest konkreetsetes vööndites ja ajad on määratud nii, et tagatud oleks alal esinevatele liikidele pesitsusaegne rahu. 3. Kuna ettepanekud olid väga mahukad ja sisulised ning sarnaseid ettepanekuid esitati avalikustamise jooksul mitmeid, peab Keskkonnaamet vajalikuks piirimuudatusi põhjalikumalt analüüsida. Kuigi oleme jõudnud ettepanekud osaliselt läbi töötadaja leiame, et osaliselt on need põhjendatud, ei esitata veel selles osas kaardimaterjali. Korrigeeritud tsoneeringuga kaart esitatakse menetluse järgmises etapis. 4. Piiranguvööndis on lubatud vaid sobivas ehitusstiilis uute hoonete ehitamine Keskkonnaameti nõusolekul. Nõusoleku andmisel järgib Keskkonnaamet väga selgeid juhiseid, mis on kooskõlas kahe mahuka uuringuga: „Matsalu rahvuspargi ehituspärandi hoidmisest. Väärtused, probleemid, soovitusel. Leele Välja, OÜ Arhitektuuriväljad (2020)“ ja „Matsalu rahvuspargi ehituspärandi ja asustusstruktuuri analüüs. Artes

		Terrae (2013)“. 5. Kuna Haeska hoiualal on valdavalt haritava maa (põllumaa) kõlvik ja kuna tegu ei ole Natura loodusala, siis ei kaitsta seal otseselt kooslusi. Haeska hoiuala kaitse-eesmärk on väike-laukhane rändepeatuspaiaga kaitse. Ka kultuurpõllud on alternatiivse elupaigana rändel peatuvatele lindudele olulised alad. 6. LKS ei keela otseselt ei SKV-s ega PV-s põllumaa kõlviku üles kündmist. Samas keelab kaitse-eeskiri ilma kaitseala valitseja nõusolekuta muuta kõlvikut. Sisuliselt on loodusliku rohumaa üles kündmine kõlviku muutmine põllumaaks ja seda kaitse-eeskirja järgi Keskkonnaameti nõusolekuta teha ei tohi.
Eraisik P. K.	Arvata ka edaspidi maaüksus (41101:001:0101) sihtkaitsevööndisse. Maaüksusel kasvavat metsa ei ole kunagi majandatud. Mets on liigirikas, seal on lamapuitu, vanu puid ja mitmekesine taimestik. Metsas tegutsevad merikotkad, nahkhiired ja metsalinnud.	Ettepanekut arvestati, ca 7 ha majandamata metsamaad tsoneeriti Metsatuka SKV-sse.
Eraisik E-R. L.	Jätta maaüksusel (45202:001:0044) tsoneering sarnaseks kehtiva kaitsekorraga (eelnõus on kogu kinnistu kavandatud SKV-sse, kehtiva eeskirja kohaselt on osa PV-s). Ettepanek esitati suuliselt 20.01.2021.	Võttes arvesse kinnistu looduskaitse väärtust (9080*, metsavajakud) ja puisniidu taastamise võimalikkust ka sihtkaitsevööndis, ei võeta ettepanekut arvesse ja kinnistu kavandatakse jätkuvalt SKV-sse.
Eraisik A. J.	Kohalikel võiks olla harrastuspüügiloa saamiseks mingi eelis. Samuti võiks püügi algus olla varasem kui juuli, näiteks 01. juuni. Võiks olla õigus merele minna ka ilma püügiluba omamata. Senised keelualad võiks osaliselt kaduda.	Seadusest lähtuvalt ei saa Keskkonnaamet kehtestada kaitse-eeskirjaga eraldi korda, mille alusel on kohalikel elanikel eelis kalapüügilubadele. Harrastuspüügi aeg pannakse paika Keskkonnaministri iga-aastase määrusega „Ajutised püügikitsendused, harrastuspüügiõiguse tasu ja püügivahendite piirarv harrastuskalapüügil“ <i>*Vastuses kasutati sama teksti, mis on välja toodud selle tabeli esimeses reas (vastus Eesti Ornitoloogia Ühingu).</i>
Eraisik L. S.	Arvata maaüksus (41102:001:0135) Tuka SKV-sse, et tagada metsa looduslik areng.	Ettepanekut arvestati, enamus kinnistust on metsamaa ja ka kehtiva eeskirja järgi sihtkaitsevööndis.

Eraisik T. T.	Laiendada maaüksusel (19501:001:0022) SKV piire selliselt, et see hõlmaks laiemalt poollooduslikke kooslusi.	Ettepanek on põhjendatud, kuid maaüksuse uue tsoneeringu täpsed piirid saadetakse menetluse järgmises etapis. <i>*Vastuses kasutati sama teksti, mis on välja toodud selle tabeli esimeses reas (vastus Eesti Ornitoloogia Ühingu).</i>
Eraisik A. K.	Kaaluda maaüksuse (67405:001:0045) sihtkaitsevööndisse kuulumise põhjendatust ja võimalust rajada kinnistule kuni 20 m ² suurune linnuvaatluspunkt.	Kogu kinnistu on kaetud väärtuslike poollooduslike kooslustega, mis on mitmete häirimistundlike liikide elupaigaks (niidurüdi, mustsaba-vigle), mistõttu saab alal väärtuste kaitset tagada vaid sihtkaitsevööndi korruga. Linnuvaatlustorni ehitamist saab Keskkonnaamet kaaluda, kui esitatakse vastav taotlus. Kui torni rajamine kahjustaks poolloodusliku kooslust, siis ei saa seda lubada.
Eraisik T. H. ja M. K.	1. Muuta tsoneeringut maaüksuse (67405:002:1610) õuema piiri osas (jääb osaliselt SKV-sse). 2. Muuta maaüksusel (67405:004:0102) PV ja SKV vahelist piiri, arvata SKV-sse riigimaa 67405:004:0086. 3. Arvata Matsalu rahvuspargi piiridesse katastriüksused 67405:004:0153 ja 67405:004:0162 (loode nurk). Arvata need kinnistud SKV-sse ka praegu rahvuspargi alal olevas ulatuses nii nagu see on ka kehtiva tsoneeringu kohaselt. 4. Liita rahvuspargiga ala Haeska külas (hõlmab lisaks katastriüksustele 67405:004:0149 ja 67405:004:0162 (kagu serv) ka muid kinnistuid). 5. Lubada maaomanikul sihtkaitsevööndis asuvatel kinnistutel liikuda ka liikumispiirangu perioodil.	1. Ettepanekut arvestati, piiri täpsema kaardistamise tõttu võib lahendus mõnevõrra erineda ettepanekus toodust. 2. Ettepanekut arvestati, tegemist on soovikumetsadega. 3. Ettepanekut arvestati, kuna mets on väärtuslik. 4. Kuna see ettepanek on mahukam, hõlmab rahvuspargi laiendamist ja puudutab ka teisi eraomanikke ning riigimaad, tuleb ettepanekut põhjalikumalt analüüsida. 5. Liikumispiirangu puhul ei tehta erisust maaomanikele, sest mõnikord piisab ühest häiringust tundlikele linnuliikidele, et pesitsus oleks ebaedukas. Samas on jäetud võimalus viibimiseks küsida Keskkonnaametilt nõusolek. Kui kinnistul viibimine on seotud poollooduslike koosluste hooldamisega, on see eelnõu järgi lubatud, sest ajalisi piiranguid ei kohaldata kaitsekorraldamisega seotud tegevustel.
Eraisik T. S.	Turberaiel ei tohiks täius väheneda alla 0,3, kuna sellisel juhul tekib vanematest puudest lage ala. Hall-lepikuid ei ole vaja käsitleda teiste puuliikidega võrreldes teistmoodi.	Keskkonnaamet töötab edasi võimalike lahendustega kuidas vähendada raiete intensiivsust ja mõju loodusväärtustele. Hetkel kehtivas eeskirjas ei ole lageraie lubatud, Keskkonnaamet on jõudnud seisukohale, et selle lubamine ka hall-lepikutes ei ole kooskõlas rahvuspargi kaitse väärtustega.

Eraisik M. L.	Muuta vööndite piire selliselt et maaüksusele (41101:001:0960) jäävat metsamaad ei arvataks PV-sse vaid see jääks endiselt SKV-sse. Metsaalal elavad mitmed kaitsealused linnuliigid.	Ettepanekut arvestati. Võttes arvesse järjepidavate metsade looduskaitse väärtust, metsa väärtust kaitsealuste liikide pesametsana ning külgnevate kinnistute tsoneeringut (moodustavad ühtse kompaktsed metsamassiivi) on tsoneeringu muudatus põhjendatud.
Eraisik R. T.	Kasari ja Kloostri silla vahel ei peaks mootorpaadid jõel sõitma.	Mõju loodusväärtustele vähendatakse kiiruspiirangu kehtestamisega. Eelnõus on jõgedel lubatud suurimaks kiiruseks kavandatud 10 km/h, et vältida kallaste erosiooni ja negatiivset mõju elustikule.
Eraisik P. P.	Kohalikele elanikele peaks uues eeskirjas jääma erisus liikumispiirangu ajal oma maaüksusel liikuda, eriti ujumiskohtades, mis asuvad liikumispiiranguga vööndites.	Ettepanekut arvetati osaliselt. Kogukonna ujumiskohad tsoneeritakse võimalusel piiranguvööndisse kui see ei kahjusta loodusväärtusi. Liikumispiirangu puhul ei tehta erisust maaomanikele, sest mõnikord piisab ühest häiringust tundlikele linnuliikidele, et pesitsus oleks ebaedukas. Samas on jäetud võimalus viibimiseks küsida Keskkonnaametilt nõusolek.
Eraisik H. K.	Praegusel kujul kavandatavad muudatused ei ole põhjendatud. Paluti selgitusi.	Anti selgitused esitatud küsimustele. Kui avalikustamise käigus jõutakse järeldusele, et kõikide eelnõus kavandatud muudatuste tegemine ei ole siiski otstarbekas, siis korrigeeritakse eelnõud ja seda tutvustatakse uuesti huvigruppidele.
Eraisik M. N.	1. Arvata maaüksusel (67405:001:0330) asuv metsala (kraavist mere pool) piiranguvööndisse. 2. Liikumispiiranguga vööndis võiks sarnaselt kehtivale kaitse-eeskirjale olla võimalus maaomanikul kinnistul viibida ka liikumispiirangu ajal.	1. Kehtiva eeskirja järgi jääb kogu kinnistu sihtkaitsevööndisse. Eelnõuga väheneb sihtkaitsevööndi pindala kinnistul ca 5 hektarit, sh jääb edaspidi piiranguvööndisse ka metsamaad. Ettepanekut ei saa arvestada, kuna kinnistu osal, mis on jätkuvalt kavandatud SKV-sse, on inventeeritud väärtuslikud poollooduslikud kooslused ja linnuliikide elupaigad. 2. Liikumispiirangu puhul ei tehta erisust maaomanikele, sest mõnikord piisab ühest häiringust tundlikele linnuliikidele, et pesitsus oleks ebaedukas. Samas on jäetud võimalus viibimiseks küsida Keskkonnaametilt nõusolek.
Eraisik P. K.	Arvata ka edaspidi maaüksus (41102:001:0312) sihtkaitsevööndisse. Maaüksuse metsa ei ole majandatud. Ettepanek esitati suuliselt 21.01.2021.	Ettepanekut arvestati, alale jäävad metsavajakud (salu- ja soovikumetsad).

Eraisik V. V.	1. Oonga külast tulev piir võiks kulgeda mööda elektriliini Haeska külla Jaagu teeni, Jaagu teed mööda praegust piiri pidi Sooba taluni ja sealt uuesti elektriliini pidi kuni Sinalepa peakoguja kraavini ning sealt vana piiri pidi edasi. 2. Haeska hoiuala liitmine rahvuspargiga ei ole otstarbekas.	1. Ettepanekut ei arvestatud. Oonga külast tuleva elektriliini kasutamine piiritlemisel tähendaks, et rahvuspargist arvatakse välja ca 27 ha väärtuslikku metsamaad ja liidetaks ca 17 ha seni kaitsta olnud ala, kus asuvad kultuurpõllud. Kaitse-eesmärkidest lähtuvalt ei ole otstarbekas kasutada kõnealuses lõigus rahvuspargi piirina elektriliini. 2. Ettepanekut ei arvestata. Haeska hoiuala kaitse-eesmärgiks on väike-laukhane kevad-ja sügisrände peatuspaiga kaitse. Hoiuala kaitsekord ei võimalda piirata linnujahti, mis võib olla ohuteguriks ka sellele liigile.
Eraisik F. V.	1. Igale talule võiks M1 piirkonnas anda 3 spinninguluba, mida mittekasutamise korral edasi ei saa müüa või võõrandada ja paar-kolm võrguluba samadel tingimustel. 2. Harrastuslubade algus võiks olla 15.05 või 1.06, sest nakkevõrkudega ja mõrdadega võib siis juba püüda.	1. Seadusest lähtuvalt ei saa Keskkonnaamet kehtestada kaitse-eeskirjaga eraldi korda, mille alusel on kohalikel elanikel eelis kalapüügilubadele. 2. Harrastuspüügi aeg pannakse paika Keskkonnaministri iga-aastase määrusega „Ajutised püügikitsendused, harrastuspüügiõiguse tasu ja püügivahendite piirarv harrastuskalapüügil“. Kaitse-eeskirja eelnõuga ei olnud planeeritud harrastuspüügi aega eraldi reguleerida. Samas esitati mereala tsoneeringu kohta mitmeid mahukaid ettepanekuid erinevatelt huvigruppidele. Lõplike otsuteni mereala tsoneeringu osas ei ole veel jõutud ja arutelud sisu ja sõnastuse üle jätkuvad.
Eraisik A. A. ja kalurid	Säilitada üldjoontes praeguse kaitse-eeskirjaga seatud kalapüügipiirangud. Võrreldes kehtiva kaitsekorraga püügi korralduse oluliselt rangemaks muutmine võib vastuollu sattuda kohaliku kultuuri säilitamise eesmärgiga. Peab säilima võimalus jätkata väikesemahulist kohalikku rannapüüki Siselahe sihtkaitsevööndis, jätta loomata eelnõus näidatud Sibula Sonni tsoon.	<i>*Vastuses kasutati sama teksti, mis on välja toodud selle tabeli esimeses reas (vastus Eesti Ornitoloogia Ühingu).</i>
Eraisik M. N.	Lubada Matsalu rahvuspargis jetiga sõit.	Eelnõus toodi välja jetid, kui olulise negatiive mõjuga ujuvvahendid, võttes arvesse nii häirmist kui ka mõjusid, mis tekivad lainetusel nii toitainete kättesaadavusele, jõgede kallastele kui ka kallastel pesitsevatele lindudele. Kuna avaliku väljapaneku jooksul tehti mitmeid ettepanekuid liikumisvahendite reguleerimise kohta, sh nii jeti lubamise kui ka keelamise kohta, on Keskkonnaamet seisukohal, et veesõidukite

		tüüpide mõju peab rohkem analüüsima. Seega ei ole lõplike otsuteni veel jõutud ja arutelud sisu ja sõnastuse üle jätkuvad.
--	--	--

Suuremad muudatused, mis tehti eelnõus pärast esimest avalikku väljapanekut:

- Muudeti tsoneeringut ja vööndite nimetusi. Mereala kavandati tagasi sihtkaitsevööndisse ja suurendati reservaatide pindala. Jõed kavandati valdavalt sihtkaitsevööndisse, piiranguvööndisse jäeti vaid hästi ligipääsetavad jõelõigud. Natura metsa elupaigatüüpide ja merikotka elupaikade kaitse terviklikumaks tagamiseks arvati sihtkaitsevööndisse täiendavalt metsakooslusi. Muudeti vööndite piire ka poollooduslike koosluste aladel (peamiselt Puise, Saastna ja Rooglaiu piirkonnas).
- Muudeti liikumispiirangute sätteid, mille kohaselt reguleeriti liikumine veealal esimesel avalikustamisel tutvustatud eelnõuga võrreldes rangemalt. Väiksemal määral tehti liikumispiirangutes muudatusi ka maismaavööndites.
- Muudeti kalapüügi seotud sätteid. Võrreldes esimesel avalikul väljapanekul tutvustatud eelnõuga reguleeritakse kalapüüki rangemalt. Piirati kalapüügiks lubatud alasid ja aegu, enamikus vööndites tuleb ka kalapüügil kinni pidada liikumispiirangutest (v.a mõnel juhul kutselisel kalapüügil), mis on vajalikud linnustiku kaitseks.
- Muudeti jahipidamisega seotud sätteid. Võrreldes esimesel avalikul väljapanekul tutvustatud eelnõuga kaasneb muudetud eelnõuga vähem bürokraatiat, jahipidamine on leebemalt reguleeritud piiranguvööndis ja rangemalt sihtkaitsevööndis.
- Muudeti metsaraiega seotud sätteid. Võrreldes esimesel avalikul väljapanekul tutvustatud eelnõuga ei lubata alal lageraiet ka hall-lepikutes. Lisaks seati tingimused raie intensiivsuse vähendamiseks ja elustiku mitmekesisuse säilitamiseks.
- Muudeti väetise, biotsiidi ja taimekaitsevahendi kasutamist. Rahvuspargi põllumaal lubatakse kasutada vaid mahepõllumajanduses lubatud aineid, intensiivpõllumajanduses kasutatavate ainete kasutamine on lubatud ainult kaitseala valitseja nõusolekul.
- Muudeti ala kaitse-eesmärke. Täiendati kaitse-eesmärgiks seatavate liikide nimekirja uute inventuuri andmete järgi alale iseloomulike ja oluliste liikidega.

3. 2. Teine avalik väljapanek

Matsalu rahvuspargi kaitse-eeskirja eelnõu teine avalik väljapanek toimus 4. aprillist 2022 kuni 6. maini 2022. Eelnõu, seletuskirja ja kaardimaterjaliga oli võimalik tutvuda Keskkonnaameti veebilehel ja paberkandjal avaliku väljapaneku perioodil Keskkonnaameti Pärnu kontoris (Roheline 64, Pärnu), Matsalu rahvuspargi külastuskuses Penijõe mõisas (Penijõe, Pärnu maakond), Lääneranna vallavalitsuses (Jaama tn 1, Lihula linn), Martna osavallavalitsuses (Vallamaja, Martna küla) ja Haapsalu linnavalitsuses (Posti 34, Haapsalu). Eelnõu tutvustamiseks toimus infopäev 18.04.2022 kell 15.00 MS Teamsi vahendusel. Määruse eelnõu avalik arutelu toimus 15.06.2022 kell 15.00 Lihula kultuurimajas. Kogu info eelnõu menetluse kohta avaldati operatiivselt Keskkonnaameti kodulehel. Teade avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta ilmus avaliku väljapaneku eel üleriigilise levikuga ajalehes Õhtuleht, kohalikus ajalehes Pärnu Postimees ja Lääne Elu ning Ametlikes Teadaannetes.

LKS §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti teade rahvuspargi kaitse-eeskirja muutmise kohta, sh avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta, kinnisasja omanikele, kohalikele omavalitsustele, Riigimetsa Majandamise Keskusele, Transpordiametile, Muinsuskaitseametile, Mereinstituudile, Eestimaa Looduse Fondile, Ornitoloogiaühingule, Erametsaliidule, jahiseltsidele, külaseltsidele, kalastajaid koondavatele ühendustele, muudele piirkonnaga seotud ühendustele ja seltsidele ja rohelistele ühendustele.

Tabel 5. Huvigruppide ettepanekud ja vastuväited ning Keskkonnaameti vastused neile teisel avalikul väljapanekul.

Ettepanekud rahvuspargi kohta		
Ettepaneku esitaja	Ettepaneku kokkuvõte	Keskkonnaameti vastus ja seisukoht
Eesti Ornitoloogiaühing	1. Täiendada kaitse-eesmärke ettepanekutes esitatud liikide osas (kormoran, teder, kaurid, tuttpütt, hänilane). 2. Viia läbi Natura mõjude hindamine tegevustele, millele seni pole hindamist tehtud. 3. Muuta kalapüügi piirangud rangemaks, Väinamere läänepoolne SKV on küll rangemate piirangutega, aga see on liiga kitsas, et tagada tundlikumate merepartide ja kauride häirimisvaba toitumine ning lindude sulgimine. Piiranguid ametikalurite püügilubade ja püüniste arvule ja tüüpidele (va. hülgesõbralikkus) ei ole seatud. Umbes 70% alale lubatakse muuhulgas harrastuskalapüük. 4. Inimeste liikumiskiirangud sihtkaitsevööndites peaksid kindlasti arvestama ka sügisrändel peatuvate lindudega, et peamistes kogunemispaikades oleks tagatud neile rahu. Palutakse põhjendada miks on suurendatud kiiruse piirangut 30-lt km/h 40-le km/h. 5. Täpsustada eelnõu ja seletuskirja sõnastust maaparandussüsteemise ja kraavide rajamise ning hooldamise osas. Maaparandussüsteemide rajamise ja hoiutööde projektidele tuleb teha Natura hindamine. 6. Säilitada 40 aastane turberaie periood ja lisada täiendav tingimus raie läbiviimise ajale. 7. Liiga varajane ja intensiivne majandamine (niitmine, karjatamine) nurjab kaitse-eesmärgiks	1. Ettepanekut arvestati osaliselt. 2. Kaitse-eeskirjade koostamisel arvestatakse tegevuste võimalikku mõju ka Natura väärtustele, aga seda ei vormistata Natura mõju hindamisena Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse § 29 tähenduses, sest viidatud artikkel 6 lg 3 kohaldub neile dokumentidele, mis pole seotud ala kaitse korraldusega. 3. Piirangute seadmisel on lähtutud väärtustest. Piirangud on seatud tegevustele, mille korral võib tekkida negatiivne mõju väärtustele. Samas ei ole põhjendatud seada piiranguid, kui need ei ole otseselt vajalikud loodusväärtuste säilimiseks ja kaitseks. Piiratud on nii harrastuliku kui ka kutseliste kalurite püügivõimalusi tundlikul perioodil. Lähtuti ka sellest, et harrastuskalureid ja muid võimalikke liiklejaid vealal ei eristata. Lisaks Matsalu rahvuspargi kaitse-eeskirjale tulenevad kalapüügipiirangud ka otseselt kalapüügiga seotud õigusaktidest. Ajutiste püügikitsenduste määrusega on võimalik operatiivselt kehtestada ka alapõhiseid kalapüügipiiranguid, sealhulgas on selle määrusega paika pandud harrastuskalurite püügilimiidid. Kalapüügisurve suurenemise vältimiseks on kavas siiski Haeska piirkonnas laiendada Haeska SKV-d merele ja sellel alal ei saaks püüda ka harrastuskalurid. Avaveemõrdadel on lisatingimusena seatud nõue kasutada hülgekindlaid paneele. 4. Küllastamisest tulenevat võimalikku häirimist on hinnatud. Ei ole põhjendatud piirata üksikute juhuslike liikujate viibimist kohtades kus ei asu tundlike liikide elupaiku või ajal, kui lindude pesitsusperiood on läbi. Liikumiskiirangute alad ja ajad on vastavuses loodusväärtuste esinemisega konkreetsetes piirkondades. Rahvaürituste korraldamiseks sihtkaitsevööndis on vajalik kaitseala valitseja nõusolek, seega ei ole kaitse-eeskirja kohaselt lubatud organiseeritud korras mööda luhta või rannaniitusid igal pool liikuda. Rahvuspargi veela avavee osades põhjustab kokkuvõttes vähem häiringut veesõidukite kiirem eemaldumine,

	olevate niiduliikide pesitsuse ning vajab selgemat suunamist. Hetkel ei sisaldu kaitse-eeskirjas ühtegi kaitsetingimust, mis niitmise aegadest ja intensiivsusest mõjutatud liike toetaksid. Tehakse ettepanek õigusliku siduvuse loomiseks sätestada kaitse-eeskirjas hoolduskava koostamise nõue ja majandamise tuginemine kavale.	seejuures ei tõuse müratase kiiruselt 30 km/h üle minnes 40 km/h kiirusele olulisel määral. 5. Seletuskirja tekst vaadatakse üle ja vajadusel täiendatakse selgitustega, mida peab arvestama maaparandusüsteemide hoiutöödel ja kraavide rajamisel. 6. Lähtuvalt praktilistest asjaoludest ei ole hetkel kehtiv 40 aastase perioodi nõue reaalselt rakendatav (puudub vastav info ja selle perioodi kontrollimise võimekus), mistõttu on raiete intensiivsuse vähendamiseks valitud teised meetodid, millest olulisemad on langi pindala vähendamine ja täiendavad nõuded langi uuendamisele. Raie on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, seega tekib kaitseala valitsejal kaalutlusõigus ja kui väärtustest lähtuvalt on vajalik uuendusraie siiski keelata, siis saab seda ka kaitse-eeskirja alusel teha. Arvestame ettepanekut raierahu osas, arvestades tehtud ettepanekuid jääb ajaline piirang ajavahemikku 1. märts kuni 31.august. 7. Kaitse eeskirjaga saab reguleerida neid tegevusi, mida käsitleb LKS § 30 ja 31. Sellest tulenevalt on kaitse-eeskirjaga õigus seada ajalisi piiranguid näiteks metsaraiatele kuid mitte niitmisele. Küll aga peab ka põllupidaja arvestama põldudel pesitsevate lindudega ja neid tahtlikult häirida ei tohi.
Läänemaa Rannakalanduse Selts	1. Lisada kaitse-eesmärgiks rannakalanduse traditsioonide säilitamine. 2. Suurendada Ruubalahe sihtkaitsevööndi osakaalu Siselahe sihtkaitsevööndis. 3. Rannikumere SKV-s vähendada liikumispiirangut ning kutselistel kaluritel lubada lõkspüünistega kalastus perioodidel jääkatte lagunemisest kuni 01.06 ja 01.09 kuni jääkatte tekkimiseni. 4. Nõuda hülgekindlate paneelide kasutamist ainult avavee mõrdadele. 5. Lubada Kumari leel (Väinamere läänepoolne sihtkaitsevöönd) kevadine siiapüük. 6. Laiendada Topu sihtkaitsevöönd kuni laidude rannajooneni, lubada Saarte sihtkaitsevööndis	1. Eeskirjas toodud kaitse-eesmärgi sõnastus hõlmab kultuuripärandina ka traditsioonilised elatusviisid ja elulaadi, sh rannakalandust. Täiendame seletuskirja täpsema selgitusega, mida mõeldakse kultuuripärandi all. 2. Ettepanekut ei arvestatud. Ettepanekus pakutud püügiala hõlmaks enamuse vabavee alast siselahe. Siselaht on oluline toitumisala roostikus pesitsevatele lindudele, samuti on tegemist olulise sulgimis- ning rändel peatuvate lindude kogunemisalaga. Lisaks on tegemist tähtsa kalade kudemisalaga. Ulatuslik kalapüük on olulise häiriva mõjuga. 3. Ettepanekut arvestati osaliselt. Liikumispiirangu periood jääb samaks, kuid kutselistele kaluritele tehakse erand lõkspüünisega püüdmisel, mida lubatakse ka liikumispiirangu ajal. Lõkspüünised on lindudele oluliselt väiksema ohuteguriga kui nakkevõrgud, kuna lõkspüünistesse linnud üldiselt kinni ei jää. 4. Ettepanekut arvestati. Vajadusel saab hülgekindalte püüniste nõudeid teistele mõrratüüpidele lisada operatiivselt ka ajutiste kalapüügikitsenduste määramiseks.

		lõks- ja nakkepüünistega püük 15.07–01.03. Lubada Saarte SKV lõunanurgas püük aasta läbi. 7. Mitte lubada harrastuskalureid aladele, kuhu neid seni pole lubatud.	5. Ettepanekut ei arvestatud. Väinamere läänepoolne sihtkaitsevöönd on oluline lindude kevadrände ja sulgimise ning hüljeste karvavahetuse piirkond. Seal kogunevad avaveelinnud, kes on häiringule tundlikumad, kui kalda lähedal elutsevad linnud. Siiapüügiga on võimalik jätkata sügisel. 6. Ettepanekuga arvestati osaliselt. Topu SKV-d laiendatakse laidude rannajooneni, et võimaldada jätkuvalt mõrdade paigaldamist. Kuna tegemist on lindudele olulise alaga ja seda eelkõige kevad ja sügisrände perioodil, siis vööndi laiendamisega rannajooneni on vajalik lisada ka Topu sihtkaitsevööndile lisaks kevadisele ka sügisene liikumispiirang. See on vajalik, et liikumisest tulenev häiring oleks minimaalne ja vältida laidude vahetus läheduses püüki nakkevõrguga, mis võivad ohustada sukelduvaid linde. Vööndit ei laiendata Tauksi ja Liia laidude vahelisele alale, kuna seda ala kasutavad ka linnud sulgimisalana ja sinna kalapüügi ja liikumise lubamine edaspidi ei ole põhjendatud. 7. Kalapüügi- ja liikumispiirangute seadmisel on lähtutud eelkõige loodusväärtustest ja sellest, et harrastuskalureid ja muid võimalikke liiklejaid veealal ei eristata. Lisaks Matsalu rahvusparki kaitse-eeskirjale tulenevad kalapüügipiirangud ka otseselt kalapüügiga seotud õigusaktidest. Ajutiste püügikitsenduste määrusega on võimalik operatiivselt kehtestada ka alapõhiseid kalapüügipiiranguid, sealhulgas on selle määrusega paika pandud harrastuskalurite püügilimiidid. Kalapüügisurve suurenemise vältimiseks on kavas siiski Haeska piirkonnas laiendada Haeska SKV-d merele ja sellel alal ei saaks püüda ka harrastuskalurid.
Eestimaa Fond	Looduse	1. Tsoneerida Saastna, Suitsu ja Kasari poollooduslikud kooslused ning Meelva tee kõrval asuv karjamaa sihtkaitsevööndisse. 2. Jalgrattasõit on reguleeritud ebaproportsionaalse karmusega. 3. Lisada põhjendus veesõidukite lubatud piirkiiruse kohta seletuskirja. 4. Kasutada kaitse-eesmärkide sõnastamisel niidukoosluste asemel terminit poollooduslikud kooslused.	1. Tsoneerimisel on järgitud põhimõtet, kus rangemat kaitsekorda rakendatakse piirkondades, kus loodusväärtuste ja liikide soodsa seisundi säilimine leebema kaitsekorraga pole võimalik. Need poollooduslikud kooslused, mis on uue kaitse-eeskirja eelnõu kohaselt tsoneeritud piiranguvööndisse, ei vaja rangemat kaitset elupaikade säilimiseks ega liikumispiirangut liikide kaitsest lähtuvalt. Ettepanekut arvestati siiski osaliselt ja lahustükina Suitsu sihtkaitsevööndisse arvatakse poollooduslikud kooslused Kloostri piirkonnas Sadama teest lõuna suunas. Antud ala piirneb Siselahe sihtkaitsevööndiga ja on kantud registrisse ka tutka elupaigana. 2. Jalgrattaga piiranguvööndis sõitmisele piirangute seadmisel on lähtutud

	5. Põhjendada kraavitatud niidu lisamist Keravere SKV-sse. 6. Külastamisest tulenevat häirimist on jätkuvalt mõneti alahinnatud, liikumiskiirangute leevendamiseks on vajalik põhjalikum mõjude hindamine. 7. Piirata harrastuslikku kalastust vööndites, kus see seni keelatud on. Harrastuskalurite lubamine uutele aladele suurendab lindude häirimist, on tülikas rannas elavatele kohalikele elanikele ja halvendab küllastajate looduselamust. 8. Mitte kaotada 40 aastast turberaie perioodi ja lisada põhjendus eelnõu seletuskirja. Lisada eeskirja pesitsusrahu periood ehk raietööde keeld 1.03–31. 07. 9. Täpsustada maaparandussüsteemide regulatsiooni viisil, mis välistaks elurikkuse kahjustamise. 10. Vaadata üle kaitse-eesmärgiks olevate liikide nimekiri ja täiendada seda liikidega, kelle arvukus on inimtegevuse tõttu viimastel aastatel Eestis tugevalt kahanenud.	olukorrast, kus näiteks rahvaürituste korraldamiseks piiranguvööndis kaitsealavalitseja luba küsima ei pea. Seega võib näiteks rattamatka korraldamisel tekkida olukord, kus suurte rehvidega maastikuratastega (fatbike) igasugusel maastikul ja väljaspool teid ning radu sõites kahjustatakse kooslusi. Kui tagahoovis või heinamaal on välja kujunenud rada ja see on looduses nähtav, siis mööda seda on kaitse eeskirja kohaselt lubatud ka rattaga sõita. 3. Rahvuspargi veeala avavee osades põhjustab kokkuvõttes vähem häiringut veesõidukite kiirem eemaldumine, seejuures ei tõuse müratase kiiruselt 30 km/h üle minnes 40 km/h kiirusele olulisel määral. Vasconcellos & Latorre artikli põhjal leiab Keskkonnaamet, et piirkiiruse suurendamine ei too kaasa häiringu olulist suurenemist mürana, kuid vähendab häiringu kestust, kuna häiringu põhjustaja eemaldub kiiremini. 4. Ettepanekut arvestatakse. 5. Varem kuulus kraavitatud niit Haeska SKV koosseisu, uue eelnõu kohaselt on selles piirkonnas tegemist Kasari luha SKV-ga, kus on oluline tagada lindudele rände ja pesitsusrahu ning seetõttu kehtib seal liikumiskiirang. Kraavitatud niiduala pole linnustiku seisukohalt nii oluline ning seetõttu puudub seal vajadus ka liikumist piirata. Seetõttu tsoneeriti ala Keravere SKV koosseisu. 6. Külastamisest tulenevat võimalikku häirimist on hinnatud ja leiti, et ei ole põhjendatud piirata üksikute juhuslike liikujate viibimist kohtades kus ei ole tundlike liikide elupaiku või ajal, kui lindude pesitsusperiood on läbi. Kaitse-eeskirja kohaselt on sihtkaitsevööndis lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks kaitseala valitseja nõusolekul ette valmistatud kohas ja Jõgede sihtkaitsevööndis. Rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine ja rahvaürituse korraldamine selleks ette valmistamata kohas on lubatud ainult kaitseala valitseja nõusolekul. See annab kaitseala valitsejale võimaluse piirata külastuskoormust konkreetsetes piirkondades ning vajaduse korral keelduda kooskõlastuse andmisest ürituste korraldamiseks. Seega ei ole kaitse-eeskirja kohaselt lubatud organiseeritud korras mööda luhta või rannaniite igal pool liikuda. 7. Kalapüügi ja liikumiskiirangute seadmisel on lähtutud eelkõige loodusväärtustest ja sellest, et harrastuskalureid ja muid võimalikke
--	---	--

		liiklejaid veealal ei eristata. Lisaks Matsalu rahvusparki kaitse-eeskirjale tulenevad kalapüügipiirangud ka otseselt kalapüügiga seotud õigusaktidest. Ajutiste püügikitsenduste määrusega on võimalik operatiivselt kehtestada ka alapõhiseid kalapüügipiiranguid, sealhulgas on selle määrusega paika pandud harrastuskalurite püügilimiidid. Kalapüügisurve suurenemise vältimiseks on kavas siiski Haeska piirkonnas laiendada Haeska SKV-d merele ja sellel alal ei saaks püüda ka harrastuskalurid. 8. Lähtuvalt praktilistest asjaoludest ei ole praegu kehtiv 40 aastase perioodi nõue reaalselt rakendatav (puudub vastav info ja selle perioodi kontrollimise võimekus), mistõttu on raiete intensiivsuse vähendamiseks valitud teised meetodid, millest olulisemad on langi pindala vähendamine ja lisanõuded langi uuendamisele. Raie on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, seega tekib kaitseala valitsejal kaalutusõigus ja kui väärtustest lähtuvalt on vajalik uuendusraie siiski keelata, siis saab seda ka kaitse-eeskirja alusel teha. Arvestame ettepanekut raierahu osas, arvestades tehtud ettepanekuid jääb ajaline piirang ajavahemikku 1.03 – 31.08. 9) Uute kraavide rajamine kaitsealale ja maaparandussüsteemide hoiutööd sihtkaitsevööndis toimuvad ainult kaitseala valitseja nõusolekul. Tegemist on igakordse kaalutusotsusega, kus hinnatakse iga tegevuse eeldatavat mõju eelkõige loodusväärtustele ja nii lähipiirkonnale kui kaugematele aladele. Vajaduse korral täiendatakse seletuskirja ja lisatakse selgitused, mis on aluseks hilisemate kaalutusotsuste tegemisel. Uusi maaparandussüsteeme rajada ei tohi. 10. Ettepanekut arvestatakse ja kaitse-eeskirja täiendatakse mitmete liikidega.
Haapsalu Linnavalitsus	Ei ole nõus kalapüügipiirangute seadmisega kogu Saarte sihtkaitsevööndi merealale, kuna see on Läänemaa rannakalurite üks hinnatuim ja olulisim kalastuspiirkond. Soovitatakse koostöös rannakaluritega välja töötada ajalisel piirangud ja tingimused kutseliseks kalapüügiks saarte sihtkaitsevööndis, lähtudes konkreetselt kaitstavate linnuliikide kaitseala sihtkaitsevööndis peatumis- ja pesitsemisaegadest.	Piirangute seadmisel lähtutakse esmalt loodusväärtustest ning nende soodsa seisundi tagamisest. Kalapüügipiirangud ja tsoonid on avaliku väljapaneku jooksul läbi räägitud ka Läänemaa Rannakalanduse Seltsiga, mille tulemusena on välja pakutud ka muudetud lahendus, mis arvestab osaliselt ka kalurite ettepanekutega sh Saarte ja Topu sihtkaitsevööndi osas.

Puise, Kiideva ja Haeska külaseltsid	Mitte laiendada senist harrastuspüügiala kaitse-eeskirja eelnõu kohaselt Rannikumere SKV-sse.	Kalapüügi- ja liikumispiirangute seadmisel on lähtutud eelkõige loodusväärtustest ja sellest, et harrastuskalureid ja muid võimalikke liiklejaid veealal ei eristata. Lisaks Matsalu rahvuspargi kaitse-eeskirjale tulenevad kalapüügipiirangud ka otseselt kalapüügiga seotud õigusaktidest. Ajutiste püügikitsenduste määрусega on võimalik operatiivselt kehtestada ka alapõhiseid kalapüügipiiranguid, sealhulgas on selle määрусega paika pandud harrastuskalurite püügilimiidid. Kalapüügisurve suurenemise vältimiseks on kavas siiski Haeska piirkonnas laiendada Haeska SKV-d merele ja sellel alal ei saaks püüda ka harrastuskalurid.
RMK	- Vähendada raiejärgselt uuenenud alal puude kõrguse miinimumi 3 m asemel 2 m. - Korrigeerida seletuskirjas puidukasutuse tulu arvutusi selliselt, et võetakse arvesse ka keskealised ja nooremad metsad.	- Ettepanekut ei arvestatud. Mida väiksemad on nõuded lankide uuendamisele, seda potentsiaalselt intensiivsem on metsa majandamine. Lähtudes ka sellest, milline on võimalik maksimaalne uuenduse kõrgus, mille puhul on võimalik teha ka efektiivselt järelevalvet, on uuenduse kõrgus 3 m põhjendatud. - Seletuskirja täiendatakse ning lisatakse juurde täiendavad metsa ja puidusektori sotsiaalmajandusliku mõju analüüsi kohased hinnangud.
Haapsalu Jahiselts; Lihula Jahiselts; Kasari Jahiselts; Massu Jahiselts; Tuudi Jahiselts	- Seletuskirjas tuleb selgelt välja tuua kuidas senine jahinduslik tegevus on takistanud või halvendanud rahvuspargi kaitse-eesmärkide elluviimist. - Vähendada proportsionaalselt küttimise mahtusid ulukitele, kelle arvukust ei lubata reguleerida jahipiirkonna rahvuspargi alal. - Varasemalt esitatud ettepanekuid ei ole arvestatud. - Muuta kaitse-eeskirja selliselt, et lubatud oleks jahipidamine piiranguvööndis ja sihtkaitsevööndis arvestades liikumispiirangutega. Mitte sätestada erinevusi väikeulukite küttimisel eri vööndites. - Lubada Matsalu rahvuspargis linnujaht. - Metssigade küttimine peaks toimuma vähemalt seni, kuni Eesti ei ole kuulutatud katkuvabaks. - Seletuskirja lisada põhjendusi kaitse-eesmärkide saavutamise, uluki tekitatud kahju vältimise,	- LKS kohaselt on jahipidamine ja kalapüük keelatud, kui kaitse eeskirjaga ei sätestata teisiti. Kaitse-eeskirja seletuskirja eesmärk on selgitada, miks jahipidamine on üldse lubatud ja mis põhjusel piiratud. - Küttimismahtude määramisel on võimalik teha ettepanek Keskkonnaagentuurile mitte arvestada Matsalu rahvuspargi territooriumi pindalalistesse arvutustesse, millest tulenevad piirkonna küttimismahud nende ulukitele, kelle küttimine pole Matsalu rahvuspargi territooriumil lubatud. Rahvuspargis kehtestatud piirangud küttimisele tulenevad kaitse-eesmärkidest ja looduskaitseliste väärtuste soodsa seisundi tagamise kohustusest. - Varasemalt esitatud ettepanekuid on siiski olulisel määral arvestatud, jahipidamise piiranguid leevendatud ja bürokraatiat vähendatud. - Sõltuvalt loodusväärtuste erinevast jaotumisest on sihtkaitsevööndites kehtestatud erinevad ajalised liikumispiirangud. Sellest lähtuvalt saab liikumist, sh jahi pidamist lubada sihtkaitsevööndites ainult kaitseala valitseja loal ning igakordsel kaalutusotsusel. Keskkonnaamet on nõus, et väikekiskjate arvukuse piiramine võib olla vajalik kaitse-eesmärkide saavutamiseks, seetõttu viiakse sisse muudatus, mille kohaselt on

	ulukite kaudu levivate haiguste tõkestamise, väikekiskjate arvukuse piiramise ja ulukite arvukuse piiramise kohta.	väikeulukite küttimine lubatud ka sihtkaitsevööndis 1.09 – 28.(29).02 ilma täiendava nõusolekuta, kuid sihtkaitsevööndites, kus on pikem liikumispiirang, tuleb järgida konkreetse vööndi liikumispiirangu lõppu. 5. Kuna tegemist on üle-Euroopaliselt olulise linnualaga, on esmane prioriteet tagada Matsalus peatuvatele ja pesitsevatele lindudele rahu. Lindude küttimine ei toeta alale seatud kaitse-eesmärke ning põhjustab ulatusliku häiringu tundlikul rändeperioodil. 6. Kaitse-eeskirjas ei ole võimalik ette näha erinevate haiguspuhangute esinemist, mistõttu on määruks toodud välja, et sihtkaitsevööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud jaht uluki kaudu leviva haiguse tõkestamiseks. Sellest tulenevalt on Keskkonnaametil võimalik anda jahiseltsile taotluse alusel luba sihtkaitsevööndis jahi pidamiseks ka pikema perioodi vältel haigete loomade likvideerimiseks. 7. Keskkonnaamet täiendab vajadusel seletuskirja nimetatud aspektides.
Sihtasutus Läänemaa	Mitte avada harrastuspüüki eelnõus nimetatud Rannikumere SKV-s.	Kalapüügi- ja liikumispiirangute seadmisel on lähtutud eelkõige loodusväärtustest ja sellest, et harrastuskalureid ja muid võimalikke liiklejaid veealal ei eristata. Lisaks Matsalu rahvusparki kaitse-eeskirjale tulenevad kalapüügipiirangud ka otseselt kalapüügiga seotud õigusaktidest. Ajutiste püügikitsenduste määruks on võimalik operatiivselt kehtestada ka alapõhiseid kalapüügipiiranguid, sealhulgas on selle määruks paika pandud harrastuskalurite püügilimiidid. Kalapüügisurve suurenemise vältimiseks on kavas siiski Haeska piirkonnas laiendada Haeska SKV-d merele ja sellel alal ei saaks püüda ka harrastuskalurid.
Kullamaa Jahi- ja Kalameeste Selts	1. Harrastuspüügi kalastuskaardi kehtivuse ajal jõgedel peaks olema harrastuspüük lubatud ka paadist või vähemalt samadel jõe lõikudel paadist. 2. Lubada talvine harrastuspüük Välislahe sihtkaitsevööndis kalastuskaardi alusel piiravuta 15.11 kuni jääkatte lagunemiseni või selle puudumisel 28.(29).02. 3. Lubada püügikitsenduse määruks järgi harrastuslikku kalapüüki ka Rannamõisa jõe kaldal ca 1 km Haapsalu–Lihula maantee sillast allavoolu ajavahemikul 15.03–10.05 ja 01.07–15.11.	1. Kui lubada ka kevadisel perioodil harrastuspüüki paadist on oluliselt suurem tõenäosus sattuda lubatud püügialast kaugemale ja seetõttu põhjustada lisahäiringut pesitsevatele lindudele, samuti raskendaks see järelevalve tegevust. Liikumispäirangu lõppedes on võimalik ka teistel jõelõikudel kalastada sh on 1.07–28.(29).02 lubatud kala püüda ka paadist. 2. Uue kaitse-eeskirja eelnõu kohaselt ei seata Välislahe harrastuspüügile ajalist piirangut talvel, mistõttu on Välislahe sihtkaitsevööndis harrastuspüük lubatud ka novembri keskpaigast kuni veebruari lõpuni. 3. Ettepanekus mainitud jõelõigul ei ole ka varem harrastuslik kalapüük kevadisel perioodil lubatud olnud. Kummalgi pool jõge on linnustikule olulised luha-alad, kus kehtiva kaitse-eeskirja kohaselt on

	4. Välislahe sihtkaitsevööndis harrastuskalapüügi lubamisel ajutise püügikitsenduse määruse järgi 01.07–15.11 kalastuskaartide alusel peaks olema väljastatavate kalastuskaartide arv olema suurem või peaks kalastuskaarte müüma päevaks, mitte kuuks, 90 tükki.	liikumispiirangud 1.03–15.11. Uue kaitse-eeskirja eelnõu kohaselt leevenduvad liikumispiirangud alal ning alates 1. juulist on liikumine lubatud nii Rannamõisa jõel kui ümbritseval luhal. Alates 1. juulist on lubatud ka harrastuslik kalapüük. 4. Keskkonnaamet ei kehtesta kaitse eeskirjaga kalastuskaartide piirarve. Vastav ettepanek tuleb esitada ministeeriumile, kes kinnitab igal aastal ajutiste püügikitsenduste määruse, sealhulgas määratakse kalastuskaartide piirarv.
Reinu-Einari OÜ	1. Vähendada sihtkaitsevööndite ulatust, lubada inimestel looduskaitsealal (sh veekogudel) rohkem ja vabamalt liikuda. 2. Põllumajandusettevõtjatel lubada ilma lisapiiranguteta kasutada väetisi ja taimekaitsevahendeid. 3. Vähendada Matsalu Rahvusparki pindala ja arvata välja maaüksused 45203:002:0182, 45203:002:0172, 45203:002:0174, 45203:002:0159 ja 44101:001:0735 ning kaasates ka teisi lähedal olevaid kinnistuid, et piiranguala vähendamine oleks mõistlik ja põhjendatud. 4. Lubada piiranguvööndis jahipidamine, lisatingimustega, et seada ulukijahile ajaline piirang ja kütitavate ulukite liigid. 5. Piiranguvööndis võiks olla lubatud nn. heidutusjaht ja kindlasti peab olema lubatud heidutamine. 6. Maaomanik peab alati saama jalgsi liikuda omal maal piiranguteta.	1. Eelnõu koostamisel on vööndite määramisel lähtunud looduskaitsealadest väärtustest ja nende soodsa seisundi tagamisest. Sihtkaitsevööndid on tšoneeritud piirkondadesse, kus leebema kaitsekorraga (sh liikumist lubades) pole võimalik tagada loodusväärtuste säilimist ja soodsat seisundit. 2. Matsalu rahvusparki asukohast ja maastikust tulenevalt on märgalad ja madalad lähed tundlikud liigsete toitainete ja keskkonnamürkide sattumisele ökosüsteemi, mistõttu on vajalik kaitsealal piirata väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamist. 3. Matsalu rahvuspark moodustab terviku koos kultuurmaastikega, kuna need pakuvad peatuspaika rändlindudele ning moodustavad puhvri olulisemate loodusväärtuste ümber. Eraldiseisvate maaüksuste välja arvamine rahvusparkist katkestab terviku ega võimalda piirata linnujahti, mis halvendab oluliselt kaitse-eesmärkide soodsat seisundit. 4. Ettepanekus nimetatud tingimused on juba eelnõus kavandatud. 5. Rahvuspark kuulub rahvusvaheliselt oluliste linnualade hulka, mistõttu linnujahti kaitsealal lubada ei saa. Lindude heidutamist piiranguvööndis kaitse-eeskiri ei reguleeri. 6. Lindude seisukohalt pole vahet, kas liigub maaomanik või külastaja, häiringut põhjustavad mõlemad. Liikumispiirangute ajal on lubatud liikuda ainult kaitsekorraldusega seotud tegevuste jaoks, näiteks karjaia parandamine või niitmine poollooduslikel kooslustel.
Lääne-Nigula Vallavalitsus, Lääneranna Vallavalitsus	1. Väetiste (sh mahepõllumajanduses kasutamiseks lubatud väetised) kasutamine tuleks koguliselt ära määratleda ja mitte keelata tavapõllumajanduses kasutatavaid vahendeid.	1. Tavapõllumajanduses kasutatavad vahendid on endiselt lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. 2. LKS kohaselt on võimalik ainult olemasoleva liinirajatise rekonstrueerimine või liini rajamine kaitseala territooriumil oleva kinnistu

	2. Lisada eeskirja võimalus rajada uut liini olemasolevasse liinikoridori (näiteks paigaldada elektriliini kordori ka sideliin või rajada uus õhuliin mõne tee serva). 3. Lisada eeskirja võimalus lõkke tegemiseks haritavaal maal ilma kooskõlastuseta. 4. Täiendada seletuskirja ja vajadusel kaitse-eeskirja kaitsealal inimeste liikumise osas juhul, kui liikumine on seotud majandustegevusega. Mitte soodustada üht majandustegevust (turism) ja piirata teisi. 5. Täiendada seletuskirja kõlviku piiri muutmise osas. 6. Jahipidamine väikekiskjatele ja metsseale peaks olema reguleeritud üksnes ajaliste piirangutega mitte võondite piirangutega. 7. Lubada kohaliku tähtsusega ujumiskohtades käia liikumispiairangu ajal ka juhul, kui selleks kasutatakse väljakujunenud teid ja radu, mis mõningal juhul ei pruugi olla kantud Maa-ameti kaardile. 8. Võimaldada eeskirjas liikumispiairangu ajal maaomanikul oma kinnistul liikuda.	teenindamiseks. Kui rajatav liin on mõeldud väljaspool rahvusparki oleva kinnistu teenindamiseks, ei saa selle rajamist sihtkaitsevööndis lubada. 3. Ettepanekut arvestatakse. Haritavaal maal lõkke tegemine ei kahjusta loodusväärtusi. 4. Kaitse-eeskirjas nähakse majandustegevusena metsamajandamist ja tootmistegevust nt põllumajandus ja karjakasvatus. Kaitse-eeskiri võimaldab reguleerida rahvaürituste korraldamist sihtkaitsevööndis. Juhul, kui külastussurve muutub liiga suureks, on kaitseala valitsejal võimalus piirata lubade väljastamist suurtele gruppidele. 5. Ettepanekut arvestatakse, seletuskirja täiendatakse. 6. Ettepanekut arvestatakse. Leevendus kehtestatakse väikeulukite (välja arvatud lindude) jahiks septembrist märtsini nendes sihtkaitsevööndites, kus ei ole liikumispiairangut või on liikumispiairang ainult kevadperioodil. Nendes sihtkaitsevööndites, kus on aasta läbi liikumispiairang, jääb kogu jahipidamine lubatuks ainult kaitseala valitseja igakordsel nõusolekul ja nendes võondites, kus liikumispiairang hõlmab ka sügisperioodi, jääb väikeulukite jaht lubatud ainult liikumispiairangu välisel ajal. 7. Ettepanekut arvestatakse osaliselt. Kasari jõe ujumiskoha juures on Jõgede sihtkaitsevööndi piiri nihutatud, et võimaldada ujumiskoha kasutamist ning sinna on mööda luha hooldusteed ka ligipääs. Rõude ujumiskoha juures ei ole piiranguvööndi tekitamine põhjendatud. Varasemaga võrreldes on juba oluliselt leevendatud liikumispiairangut, kus luhal ja jões on lubatud liikuda uue eelnõu kohaselt alates 1. juulist. 8. Kaitse-eeskirja kohaselt on sihtkaitsevööndis lubatud kaitsekorralduslikud tegevused. Kui katastriüksusel asub näiteks poollooduslik kooslus, siis selle hooldamisega seotud tööd kuuluvad kaitsekorralduslike tegevuste hulka ja sel eesmärgil võib maaomanik liikuda ka liikumispiairangu ajal.
MTÜ Roheline Läänemaa, MTÜ Roheline Pärnumaa, MTÜ Eesti Metsa Abiks	1. Viia läbi mõjude hindamine. 2. Täiendada kaitse-eesmärkide nimekirja ja piiranguvööndi kaitse-eesmärki. 3. Korrigeerida Matsalu rahvusparki välispiire, esitati kaardipõhised ettepanekud rahvusparki laiendamiseks.	1. Tsoneeringu määratlemisel on juba tehtud olemasolevate andmete põhjal hinnangud potentsiaalsetest mõjudest loodusväärtustele, millest lähtuvalt on häirimistundlikumad liigid ning kooslused tsoneeritud sihtkaitsevööndisse ning sihtkaitsevööndites on määratud täiendavad piirangud (sh liikumispiairangu kestus) sõltuvalt just seal asuvate liikide vajadustest.

4. Vastuväide kaitse lõdvendamise kohta, mitte arvata alasid sihtkaitsevööndist piiranguvööndisse. Vastuväide kõrgete väärtustega alade piiranguvööndisse jätmise kohta, ettepanek määrata need alad sihtkaitsevööndisse (kaardipõhised ettepanekud). 5. Vastuväited plaani vastu lõdvendada piiranguid sihtkaitsevööndis. Keelata harrastuslik kalapüük Jõgede, Salmi, Rannikumere, Välislahe, Väinamere idapoolses, Väinamere läänepoolses, Topi lahe ja Topu lahe sihtkaitsevööndis. 6. Mitte muuta ujuvvhendiga sõitmise kiirust. 7. Mitte muuta liikumispäära piirangu perioodi Jõgede, Kasari luha, Puise ranna, Rooglaiu-Saastna, Saardu ranna, Suitsu, Topu lahe ja Välislahe sihtkaitsevööndis. 8. Keelata igapäevane ATV kasutamine niitudel. 9. Keelata uuendusraie. Keelata raietegevused lindude pesitsusajal. 10. Keelata biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine. 11. Keelata niitude ja püsirohumaade kündmine piiranguvööndis. 12. Kehtestada piiranguvööndis niitmise keeld kuni 10. juulini tagamaks lindudele pesitsusrahu. 13. Keelata kultuurilis- ja ajaloolistel niitudel väikeste kraavide ja teiste maastikuelementide likvideerimine. 14. Kaitse-eeskirja kohaselt võiks olla jahipidamine lubatud ainult võõrliikidele 1.09–28.(29).02 ning jahipidamine teistele ulukitele oleks lubatud ainult kaitseala valitseja nõusolekul juhul, kui see on vajalik kaitse-eesmärgi saavutamiseks, kui esineb oht inimese elule või	2. Ettepanekut arvestatakse osaliselt, kaitse-eesmärkide nimekirja täiendatakse mitmete liikidega. 3. Ettepanekut ei arvestatud. Käesoleva menetluse eesmärk ei ole rahvusparki piire oluliselt laiendada, osad pakutud laiendusala on juba kaitse all (kaks rahvusparkiga piirnevat merikotka elupaika). Kaalutud ja arvestatud on maaomanike poolt esitatud ettepanekuid neile kuuluvate alade liitmiseks. 4. Piirangute seadmisel on keskendutud loodusväärtuste kaitsele. Piirangud on seatud tegevustele, mille korral võib tekkida negatiivne mõju väärtustele. Samas ei ole põhjendatud piirangud, mis ei ole otseselt vajalikud loodusväärtuste säilimiseks ja kaitseks. Alade terviklikkuse tagamiseks on vähendatud väikeste lahustükkidena piiranguvööndis asuvate sihtkaitsevööndite osakaalu, kuna selline tsoneering ei aita kaasa eesmärkide saavutamisele, koosluste piirid on muutunud ning neid on looduses raske tuvastada. Samuti pole vajalik jätta sihtkaitsevööndisse niidualasid, mis ei vaja liikumispääraid. Eelnõus on toimunud tsoneeringu muudatusi mõlemas suunas – osa alasid on arvatud sihtkaitsevööndist piiranguvööndisse, peaaegu samas mahu on alasid arvatud ka piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse (eelkõige väärtustest lähtuvalt aga ka vööndite loogilist piiri arvestades). Lisaks on väga suur ala (ca 1000 ha) sihtkaitsevööndist arvatud reservaat. 5. Ka praegu kehtiva kaitse eeskirja kohaselt on peaaegu kogu alal kalapüük lubatud sh harrastuspüük. Kaitse-eeskirja eelnõu on kutselise kalanduse osas läinud väga mitmes aspektis isegi rangemaks ja selles osas on osaliselt arvestatud ka eelmisel avalikul väljapanekul esitatud ettepanekuid. Merealal on liikumispäärangud kavandatud vastavalt sellele, millised alad millisel perioodil lindudele eelkõige olulised on. Liikumispäärang tähendab ühtlasi seda, et ka kalapüük on sel perioodil keelatud (va mõnes vööndis erand kutselistele kaluritele). Seega ei lubata ka edaspidi lindudele peamistel tundlikel perioodidel harrastuskalureid kõnealustele aladele. 6. Rahvusparki veeala avavee osades põhjustab kokkuvõttes vähem häiringut veesõidukite kiirem eemaldumine, seejuures ei tõuse müratase kiiruselt 30 km/h üle minnes 40 km/h kiirusele olulisel määral. 7. Nimetatud vööndites on vähendatud liikumispäära piirangu perioodi, kuna
--	--

	tervisele, kui see on vajalik uluki tekitatud kahjustuse vältimiseks ning uluki kaudu leviva haiguse tõkestamiseks.	olemasolevate andmete kohaselt pole tegemist sügisrände jaoks kriitliste aladega. Lindude suurem kogunemine toimub seal kevadrände perioodil ning piirang juuni lõpuni katab ka enamike rannikul pesitsevate lindude pesitsus- ja sulgimisperioodi. 8. Poollooduslikul, mida karjatatakse, võib tekkida vajadus kontrollida, kas karjaaed on terve. ATV võib olla selleks parim vahend, küll aga ei tohi ka ATV-ga poollooduslikel kooslustel nende hooldamise eesmärgil liikudes rikkuda kooslusi, ega tekitada põhjendamatut häiringut. 9. Metsaraiele seatavad lisatingimused peaksid tagama selle, et raie intensiivsus võrreldes tänasega ei kasva. Lähtuvalt praktilistest asjaoludest ei ole hetkel kehtiv 40-aastase perioodi nõue reaalselt rakendatav (puudub vastav info ja selle perioodi kontrollimise võimekus), mistõttu on raiete intensiivsuse vähendamiseks valitud teised meetodid, millest olulisemad on langi pindala vähendamine ja lisanõuded langi uuendamisele. Aegjärgne ja häilraie on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, seega tekib kaitseala valitsejal kaalutlusõigus ja kui väärtustest lähtuvalt on vajalik uuendusraie siiski keelata, siis saab seda ka kaitse eeskirja alusel teha. Raiet ei lubata pesitsusperioodil. 10. Eelnõus on juba võetud suund taimekaitsevahendite ja väetiste kasutamise piiramisele. Põllupidajaid suunatakse kasutama mahepõllumajanduses kasutatavaid vahendeid. Taotluse alusel on võimalik kasutada ka muid vahendeid, kuid sellisel juhul on kaitseala valitsejal võimalik seada lisanõudeid ainete ohutu kasutamise tagamiseks. 11. LKS praegu küll ei keela otseselt ei SKV-s ega PV-s põllumaa kõlvikut üles künda, samas keelab kaitse-eeskiri ilma kaitseala valitseja nõusolekuta muuta kõlvikut. Sisuliselt on loodusliku rohumaa üles kündmine kõlviku muutmine põllumaaks ja seda kaitse-eeskirja järgi Keskkonnaameti nõusolekuta teha ei tohi. 12. Erinevalt metsaraietest ei ole põllu- ja heinatööde tegemise aega võimalik pesitsusrahu huvides nihutada. Kevadsuvel, kui põllul võib leiduda pesitsejaid või poegi kasvatavaid loomi, saab põllumajanduslike töödega kaasnevat ohtu vähendada tähelepanelikkuse ning loodussõbralike töövõtetega. Seadus võimaldab põllumeestel lindude pesitsusajal vajalikke töid teha, kui järgitakse lindude hukkumist vältivaid tehnoloogilisi võtteid.
--	--	---

		13. Kaitse-eeskirjas on vajaliku tegevusena välja toodud ka kanalite või kraavide alaline või ajutine sulgemine. Kraavide sulgemine võib olla vajalik kuivenduse mõju leevendamiseks. 14. Sihtkaitsevööndis ongi plaanis lubada jahipidamine kaitseala valitseja nõusolekul juhul, kui see on vajalik kaitse eesmärgi saavutamiseks, kui esineb oht inimese elule või tervisele, kui see on vajalik uluki tekitatud kahjustuse vältimiseks ning uluki kaudu leviva haiguse tõkestamiseks. Erand on kavas teha väikeulukitele, nende puhul ei ole vaja kooskõlastust küsida kui jaht toimub sügis-talvisel perioodil nendes vööndites kus liikumispäärangut ei ole või on ainult kevadine liikumispäärang. Nendes vööndites, kus liikumispääranguga vaba on ainult talv, saab ilma nõusolekuta väikeulukile jahti pidada ainult talvel, aastaringse liikumispääranguga alal tuleb alati kooskõlastust küsida.
Eraisik P. P.	Jätta rahvusparki territooriumist välja maaüksuse (45202:001:0115) lääne - edela poolses osas asuv looduskaitse all olev metsaga kaetud osa ja nihutada piir vastaval suunal kinnistu piirini.	Ettepanekut ei arvestatud. Kõnealune ala moodustab ühtse terviku kaitse all oleva metsaga ja alal on Natura metaelupaigatüüp soostuvad- ja soolehtmetsad 9080*, mis on Matsalu rahvusparki üheks kaitse-eesmärgiks.
Eraisik T. H. ja M. K.	1. Arvata Matsalu rahvusparki piiridesse katastriüksused 67405:004:0153 ja 67405:004:0162. 2. Lubada praegu kehtiva kaitse-eeskirjaga sarnaselt maaomanikul sihtkaitsevööndis asuvatel kinnistutel liikuda ka liikumispääranguga ajal – puudub põhjus keelata maaomanike liikumist. Ettepanek sõnastada erand selliselt, et liikumispäärnag ei kehti: <i>kinnisasja omanikul või muul seaduslikul valdajal oma kinnisasja piires ning teistel isikutel käesoleva kaitse-eeskirjaga lubatud tegevuseks.</i>	1. Keskkonnaamet tegi välitöö, veendus et nimetatud alal vastab mets elupaigatüübile soostuvad- ja soolehtmetsad (9080*). Leiti, et ettepanek on põhjendatud, mistõttu liidetakse nimetatud maaüksused rahvusparki koosseisu. 2. Ettepanekut ei arvestata, kuna see tekitaks palju segadust ja liikumispäärang ei täidaks kokkuvõttes oma eesmärki. Probleem tekiks ka maaomaniku defineerimisega, kas pidada maaomanikuks sissekirjutust omavaid isikuid või kinnistusraamatusse kantud isikuid. Esimesel juhul võib tekkida olukord kus sissekirjutus on võimalik lihtsalt anda väga paljudele isikutele, teisel juhul ei saaks laiendada maaomaniku staatust näiteks nendele pereliikmetele, kes kinnistusraamatusse kantud ei ole, samuti on võimalik kinnistusraamatusse kanda palju kaasomanikke. Lindule ei ole vahet kas liikujaks on maaomanik või mõni muu isik, häirimine toimub mõlemal juhul. Samas jääb maaomanikul jätkuvalt võimalus liikuda oma maal poollooduslike koosluste hooldamise eesmärgil või küsida liikumiseks nõusolek.

Eraisikud	Kehtestada maaomanikele sihtkaitsevööndites viibimiseks erisus lubades seal viibida ning prügi koristada ja ujuda.	Sihtkaitsevööndis on liikumispirangu ajal lubatud viibida kaitsekorralduslikel töödel näiteks poollooduslike koosluste hooldamisel, hooldustööde käigus võib eemaldada ka prügi. Samuti on maaomanikul võimalik taotleda luba liikumiseks pikema perioodi vältel, kui tegevus on vajalik muul tingimusel, näiteks kaldale uhutud prügi koristamiseks. LKS ei võimalda teha liikumispirangule erisust ujumisel, seega on liikumispirangutega vööndistes võimalik ujuda pärast liikumispirangu lõppu.
Eraisik A. A. ja kalurid	Lubada traditsiooniline väikesemahuline kalapüük kehtivas eeskirjas lubatud püügivahenditega kalapüügiks tegelikult võimalikul veealal (suurem, kui eelnõus kavandatud).	Siselahe puhul on tegemist olulise kalade kudeala, lindude rände-, pesitsus- ja sulgimisalaga. Looduväärtuste seisukohast ei ole võimalik lubada Siselahe ulatuses kalapüüki soovitud ulatuses. Siselahe on eraldi tsoneeritud Ruubalahe sihtkaitsevöönd selleks, et jätta siiski võimalus traditsioonilise kalapüügi jätkamiseks.
Eraisik A. F.	Tagada Rannikumere SKV-s lindudele segamatu periood märtsist novembrini.	Oluline on piirata inimeste liikumist lindudele kõige tundlikumal perioodil, Rannikumere SKV puhul eelkõige kevad- ja sügisperioodil. Et võimaldada ka kohalikel elanikel oma igapäevast elu elada, ei ole vaja liikumist piirata kogu suveperioodil.
Ettepanekud Väinamere hoiuala kohta		
Ettepaneku esitaja	Ettepaneku kokkuvõte	Keskkonnaameti vastus ja seisukoht
Eraisik M. ja K. T.	Arvata katastriüksused 19501:001:0275; 19501:001:0284, 19501:001:0285, 19501:001:0286, 19501:001:0287 ja 19501:001:0313 Väinamere hoiuala koosseisu.	Ettepanekut arvestati ja nimetatud maatükid liidetakse Väinamere hoiualaga. Aladel leiduvad poollooduslikud kooslused või on olemas potentsiaal nende taastamiseks. Poollooduslikud kooslused on Väinamere hoiuala eesmärgiks.

3.3. Ühe sätte muutmise pärast teist avalikku väljapanekut

Pärast teist avalikku väljapanekut ja avalikul arutelul tutvustatud muudatusi tehti eelnõus veel üks muudatus, mis puudutas harrastuslikku kalapüüki kolmes sihtkaitsevööndis - Topu lahe, Topi lahe ja Rannikumere sihtkaitsevööndis. Sel põhjusel muudeti kaitse-eeskirja eelnõus ühte sätet (§ 13 lõige 4 punkt 1). Tegemist ei ole selles mõttes olulise muudatusega, kuna see ei muuda kehtivat kaitsekorda. Teise avaliku väljapaneku järgselt muudetud Matsalu rahvuspargi kaitse-eeskirja eelnõu ja seletuskirjaga oli võimalik tutvuda Keskkonnaameti veebilehel 21. oktoober kuni 4. november 2022. Teade avaldati ka Ametlikes Teadaannetes. Ettepanekuid või vastuväiteid sel perioodil oodati ainult kõnealuse sätte muutmise kohta. Kuna tegemist ei ole maaomanikke ega kõiki huvigruppe puudutava muudatusega, saadeti teade muudatuse kohta kirjalikult ainult nendele menetlusosalistele, kes teisel avalikul väljapanekul selle teemaga seoses ettepaneku tegid. Ühtegi ettepanekut ega vastuväidet sätte muutmise kohta ei esitatud.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud järgmisi Euroopa Liidu õigusakte:

1. nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taime- ja loomastiku kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50);
2. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.01.2010, lk 7–25).

Nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ ehk loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taime- ja loomastiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele Euroopa Liidu liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomise annab oma panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslikke elupaigatüüpe ja liikide elupaiku. Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekirja“ lisa 1 punkti 2 alapunkti 66 järgi on Natura 2000 võrgustiku loodusala esitatud Väinamere loodusala, mis hõlmab Matsalu rahvusparki. Seetõttu tuleb Matsalu rahvuspargis tegevuse kavandamisel hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivaid erisusi.

Väinamere loodusala on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni 12. detsembri 2008. a otsusega 2009/94/EÜ, millega võeti nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ järgi vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade teine ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbri K(2008) 8046 all, ELT L 043, 13.02.2009, lk 245–392). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusala nimekirja Euroopa Komisjoni 16. veebruari 2022. a rakendusotsusega (EL) 2022/232, millega võeti vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu viieteistkümnes uuendatud versioon (teatavaks tehtud numbri C(2022) 855 all, ELT L 39, 21.02.2022, lk 368–619).

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ ehk linnudirektiivi artikli 1 kohaselt käsitleb nimetatud direktiiv kõikide looduslikult leiduvate linnuliikide, kaasa arvatud nende munade, pesade ja elupaikade kaitset Euroopa Liidu liikmesriikides. See hõlmab nende liikide kaitset, hoidmist ja kontrolli ning kasutamist. Linnudirektiivi artiklite 2 ja 3 kohaselt võtavad liikmesriigid vajalikud meetmed, sealhulgas kaitsealade loomine, eelnimetatud linnuliikide arvukuse hoidmiseks tasemel, mis vastab eelkõige ökoloogilistele, teaduslikele ja kultuurilistele nõuetele, arvestades samal ajal majanduslikke ja puhkeaja veetmisega seotud vajadusi. Matsalu rahvuspargis on olulisteks kaitse-eesmärkideks mitme linnudirektiivi lisades nimetatud linnuliigi kaitse.

Pärast määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek muuta Väinamere loodus- ja linnuala piire.

Väinamere loodus- ja linnuala piiride muutmisel lisandub Natura 2000 võrgustiku alade hulka Karu maaüksusest (45202:001:0043) seni välja jäänud osa.

Loodus- ja linnualast jäävad välja järgmised maaüksused: Madise (43001:001:0083), Andruse (43001:001:0084), Uustalu (43001:001:0085), Luha tee 8 (43001:001:0086), Antsu-Mardi (41103:001:0200), Tõnise (41103:001:0210), Vana tee 8/Leemeti (41103:001:0220), Saare (41103:001:0230), Nurga (41103:001:0260), Annuse (41103:001:0013), Vana tee 1 (41103:001:0006), Kuldre (41103:001:0830), Lehtla (41103:001:0870), Hansu-Jaani (41103:001:0021), Peetri (41103:001:0010), Luha tee 1 (41103:001:0076), Luha tee 3 (41103:001:0094), Luha tee 5 (41103:001:0077), Luha tee 7 (41103:001:0763), Luha tee 9 (41103:001:0227), Vana tee 2 (41103:001:0113), Vana tee 4 (41103:001:0263), Vana tee 6 (41103:001:0111), Vana tee 7 (43001:001:0980), Vana tee 9 (43001:001:0031), Vana tee 10 (41103:001:0212), Vana tee 11 (41103:001:0215), Vana tee 13 (43001:001:0030), Vana tee 14 (41103:001:0187), Vana tee 16 (41103:001:0232), Vana tee 20 (43001:001:0633), Vana tee 24 (43001:001:0620), Vana tee 26 (43001:001:0016), Vana tee 28 (43001:001:0982), Kilbi (41103:001:0211), Kirbla telefoniautomaatjaam (41103:001:0235), Spordiplatsi (41103:001:0242), Soome (41103:001:0249), Kase (41101:001:0914), Matsiantsu (43001:001:0752), Soomepeetri (43001:001:0524), Vanamadise (43001:001:0533) ja katastriüksus 43001:001:0655.

Loodus- ja linnuala osakaal väheneb Jasmiini (41103:001:0050), Kõrre (41103:001:0099), Kupja (41103:001:0610), Surdi (19501:001:0720), Mardi (45202:001:0115), Reoveepuhasti (41103:001:0216) ja 41103:001:0115 maaüksustel.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määruse kaitse-eesmärkide täiendamine metsaelupaigatüüpidega aitab kaasa väärtuslike metsaelupaikade säilitamisele ja nende soodsa seisundi saavutamisele.

Uue kaitse-eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii strateegia Euroopa 2030 kui ka tegevuskava Ressursitõhus Euroopa. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2030 (COM(2020) 380), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2030. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist. Lääne-Eesti saared kuuluvad UNESCO biosfääri programmiala (programm MAB ehk *Man and Biosphere*) koosseisu ning kaitstavad alad (kaitse- ja hoiualad ning püsielupaigad) on programmiala nn tuum- ja puhveraladeks (sihtkaitsevööndid on tuumaladeks, piiranguvööndid ja hoiualad on puhveraladeks), mille hea seisund tagab biosfääri programmiala hea seisundi.

Matsalu rahvuspark on juba riikliku kaitse all, mistõttu puudub määruse jõustumisel oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud planeeringuid. Teadaolevalt vastuolusid kehtivate planeeringutega ei ole. Eelnõu

avalikustamise käigus saadetakse kohalikele omavalitsustele ja maaomanikele arvamuse avaldamiseks eelnõu materjalid, selle käigus on võimalik esitada vastuväiteid, kui määruse jõustumine takistaks kehtivate planeeringute teostamist.

Maamaksuseaduse § 4 järgi kaasneb määruse jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude mõningane muutumine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 1¹ kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta ja § 4 lõike 2 kohaselt LKS §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt makstakse maamaksu 50% maamaksumäärast. Arvestades Lääneranna ja Lääne-Nigula valdade ning Haapsalu linna maamaksumäära 2,5% maa maksustamishinnast, suureneb maamaksutulu laekumine uue kaitsekorra kehtestamisel Haapsalu linnal 725,1 eurot aastas ja Lääneranna vallal 787,1 eurot aastas. Lääne-Nigula vallas väheneb uue kaitsekorra järgne maamaksutulu laekumine 114,3 eurot aastas.

LKS § 20 järgi võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja väärtusele vastava tasu eest. Kriteeriumid, mille järgi kaitstavat loodusobjekti sisaldavat kinnisasja omandatakse, on sätestatud Vabariigi Valitsuse 8. juuli 2004. a määruses nr 242 „Kaitstavat loodusobjekti sisaldava kinnisasja riigi poolt omandamise ja ettepanekute menetlemise kord ning kriteeriumid, mille alusel loetakse ala kaitsekord kinnisasja sihtotstarbelist kasutamist oluliselt piiravaks ning kinnisasja väärtuse määramise kord ja alused“ (edaspidi *kord*). Korra § 3 lõike 1 kohaselt omandab riik kaitstava loodusobjekti kaitse korraldamise eesmärgil kokkuleppel kinnisasja omanikuga kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab ning mis asub kogu ulatuses kaitsealal, hoiualal või püsielupaigas või sisaldab kaitstavat looduse üksikobjekti. Korra § 3¹ lõike 1 kohaselt piirab kaitsekord kaitseala loodusreservaadis kinnisasja sihtotstarbelist kasutamist oluliselt. Kaitsealal asuvad loodusreservaadid laienevad juba riigile kuuluva mereala arvelt. Korra § 3¹ lõiked 2 ja 3 sätestavad juhud, kui kaitseala sihtkaitsevööndis ja piiranguvööndis on kaitsekorra tõttu kinnisasja sihtotstarbeline kasutamine oluliselt piiratud. Arvestades asjaolu, et sihtkaitsevööndis juba oleva eramaa puhul, kehtib juba praegu eramaa riigile omandamise kohustus, siis kohustused omandamise osas nendel aladel ei suurene. Võrreldes kehtiva kaitse-eeskirjaga väheneb kokkuvõttes kaitseala eraomandisse kuuluvatele maadele ulatuv sihtkaitsevööndi pindala, kus maa sihtotstarbeline kasutamine oli oluliselt piiratud ligikaudu 230 ha võrra. Arvestades Maa-ameti tehingute andmebaasi alusel Lääneranna ja Lääne-Nigula vallas ning Haapsalu linnas 2021. aastal toimunud metsamaa tehinguid oli ühe hektari metsamaa keskmine hind 3927 eurot ja seega väheneb maade riigile omandamise võimaliku kohustuse kulu orienteeruvalt 903210 euro võrra. Tegemist on hüpoteetilise summaga, kuna maid omandatakse riigile maaomaniku taotluse alusel ning senise praktika põhjal ei ole enamik maaomanikke huvitatud maa riigile võõrandamisest. Kaitseala piiranguvööndis paiknevate eraomandisse kuuluvate maaüksuste sihtotstarbeline kasutamine ei ole oluliselt piiratud ja neid ei omandata.

Vastavalt maaeluministri 23. detsembri 2022. a määrusele nr 79 „Perioodi 2023–2027 pärandniidu hooldamise toetus“ maksab riik kaitsealadel poollooduslike koosluste hooldamiseks toetust olenevalt poolloodusliku koosluse tüübist ja hooldamise viisist 100–600 eurot hektari kohta. Kaitsealale jääb umbes 107 ha puisniite ja umbes 9700 ha muid poollooduslikke kooslusi. Poollooduslike koosluste hooldamisega seoses ei kaasne riigile määruse kehtestamisega lisakulusid, kuna hooldatava ala maht võrreldes varasemaga ei suurene.

Natura 2000 alal asuva erametsamaa omanikule makstakse toetust, et kompenseerida Natura 2000 metsaalade majandamisest saamata jäänud tulu. Natura metsa toetust makstakse Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) ja kaasfinantseeritakse Eesti riigi eelarvest. Toetust on võimalik taotleda vastavalt maaeluministri 23. detsembri 2022. a määrusele nr 78 „Perioodi 2023–2027 Natura 2000 erametsades elurikkuse soodustamise toetus“. Toetuse määr Natura 2000

piiranguvööndis või hoiualal, kui seal ei asu nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitsest (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50) lisas 1 nimetatud metsaelupaik, või piiranguvööndiks või hoiualaks projekteeritaval alal on ühe hektari metsaala kohta kuni 60 eurot aastas. Toetusmäär Natura 2000 sihtkaitsevööndis, Natura 2000 piiranguvööndis või hoiualal asuvas nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitsest (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50) lisas 1 nimetatud metsaelupaigas, mitte Natura 2000 alal kaitseala ja püsielupaiga sihtkaitsevööndis ning Natura 2000 alal sihtkaitsevööndiks projekteeritaval alal on ühe hektari metsala kohta 134 eurot aastas. Piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse arvamisel suureneb kõrgema määraga metsamaa toetusalune pind 289,4 ha. Sihtkaitsevööndist piiranguvööndisse arvatakse 287,2 ha toetusõiguslikku metsamaad. Uut metsamaad arvatakse sihtkaitsevööndisse 12,8 ha, piiranguvööndisse 5,2 ha. Välja arvati 3,1 ha metsa sihtkaitsevööndist ja 5,2 ha metsa piiranguvööndist. Seega suurenevad kulud Natura metsa toetusele kokku u 1177 eurot aastas.

Eramaadel saamata jääva puidutulu arvutamise aluseks on võetud Natura 2000 metsaalade metsaressursi keskmine väärtus, mille alusel arvutati keskmine eeldatav aastane tootlus. Selle järgi on saamata jääv puidutulu sihtkaitsevööndis 134 eurot/ha ja piiranguvööndis 72 eurot/ha aastas. Arvestades metsamaal tsoneeringu muudatust, on saamata jääva puidutulu hinnanguline väärtus eramaal 1424 eurot aastas.

RMK arvutuste kohaselt vähendab range kaitse Lääne maakonnas puidukasutuse tulu keskmiselt 52 eurot hektari kohta aastas ning Pärnu maakonnas 124 eurot hektari kohta aastas. Ka piiranguvööndi metsade majandamine oli varem kitsendatud, RMK arvutuste järgi oli majanduspiirangutega metsade kavandatavaks raiemahuks ligikaudu 1/10 majandusmetsa lankide keskmisest. Kaitseala sihtkaitsevööndisse arvatakse seni kaitseta valmivat või küpset riigimetsa Läänemaa osas 11,7 ha ja Pärnumaa osas 2,8 ha ning piiranguvööndisse Läänemaa osas 1 ha ja Pärnumaa osas 0 ha. Kaitseala sihtkaitsevööndisse arvatakse piiranguvööndist valmivat või küpset riigimetsa Läänemaa osas 132,3 ha ja Pärnumaa osas 119,1 ha. Kaitseala piiranguvööndisse arvatakse sihtkaitsevööndist valmivat või küpset riigimetsa Läänemaa osas 29,1 ha ja Pärnumaa osas 19,4 ha. Kokkuvõtvalt väheneb Matsalu rahvuspargi kaitsekorra korrigeerimisega iga-aastane puidutulu 2775,3 euro võrra aastas. Lisaks tuleb arvestada sellega, et suur osa kõnealustest küpsetest ja valmivatest metsadest on madala boniteediga ja asuvad niiske pinnasega aladel, kus puidu väärtus ja seega eeldatav tulu hektari kohta on keskmisest väiksem ning raie teostamine ebasobiva pinnase tõttu raskendatud või ebatulus. Keskkonnaagentuuri uuringu kohaselt jääb keskmiselt 40% raieküpsetel aladel väljastatud metsateatistest realiseerimata muudel põhjustel (ebasoodsad ilmastikuolud, puiduturu olukord jne).

SMI 2020 aruande järgi on Eesti keskmine metsa tagavara 203 tm/ha. Eesti Metsa- ja Puidutööstuse Liidu tellimusel Ernst & Young Baltic AS tehtud metsa- ja puidusektori sotsiaal-majandusliku mõju analüüsi kohaselt oli 2019. aastal 1 m³ puidu töötlemisel metsa- ja puidutööstuse poolt (metsamajandus, puidu töötlemine ja mööblitootmine) loodav lisandväärtus 193,3 eurot. Selle summa sees on ka metsaomanike saamata jääv puidutulu (toodud eespool). Sama uuringu järgi on 1 m³ puidu raiest laekuv otsene ja kaudne maksutulu 95 eurot raietsükli kohta. Varem kaitseta olnud maa tsoneerimine sihtkaitsevööndisse vähendab metsa majandamise mahtu nii eramaal kui ka riigimaal 100%. Kui metsatagavara oleks 203 tm/ha, jääks eeltoodud hinnangu järgi muudatuste tõttu otsest ja kaudset maksutulu täiendavalt laekumata lühiperspektiivis hinnanguliselt u 1,37 miljonit eurot ja metsa- puidutööstuse poolt lisandväärtus loomata u 2,79 miljoni euro ulatuses. Arvestades pikaajalist mõju majandusele ehk ka järgmist raietsükli (metsa raietsüklikult on arvestatud keskmiselt 80 aastat) väheneb maksutulu aastas u 17 166 euro ulatuses ja lisandväärtus u 34 924 eurot. Arvestades aastase inflatsiooniga 2% jääb riigil saamata tulu u 4,7 miljonit eurot ja kogulisandväärtust loomata umbes 9,5 miljoni euro väärtuses. Eeldusel, et selle muudatuse tõttu sektoris loodav lisandväärtus arvestuslikult väheneb, võib see mõjutada kuni 39 töökohta metsa- ja puidutöötlemise sektoris. Arvutuse eelduseks on teoreetiline võimalus, et praegu kaitse all mitteolev ressurss võetaks kohe

kasutusse, mis saaks piirangute tõttu realiseeruda vaid piiratud ulatuses (takistused metsaseaduses, ilmastikus, turuhinnas ja omaniku tahtes).

Erinevate looduskaitseliste toetuste ja maa riigile omandamise kulud ei ole seejuures summeeritavad, vaid välistavad teineteist ehk juhul, kui maa riigile omandatakse, siis kaob ära toetuste maksmise kohustus. Samuti, kui makstakse toetusi, ei ole samal ajal selle kinnisasja osas riigile omandamise kulutusi.

Ökosüsteemide hüvedest on Matsalu rahvuspark väga oluline kliimaregulatsiooni seisukohalt ehk mullasüsinikuvaru ja maapealsesse biomassi seotud süsiniku varu osas. ELME projekti raamest koostatud süsinikuvaru kaardikihtide alusel on sihtkaitsevööndisse arvatud ala hinnanguline mullas oleva süsiniku varu 14,18 miljonit tonni. Looduse hüvede väärtuse hinnastamisel laialdaselt kasutatava süsinikukaubanduse süsteemi (ETS – Emissions Trading System) hetkehinda (14.12.22 86 eurot/t) arvestades oleks see rahalises vääringus üle 1,2 miljardi euro. Matsalu rahvuspark on seejuures süsiniku siduja pikaajaliselt – hinnanguliselt seotakse ainuüksi turbasse tuhandeteks aastateks 0,2–0,3 t süsinikku ha kohta aastas, Matsalu rahvusparki sihtkaitsevööndis olevate soomuldade pindala (12 110 ha) arvestades seotakse süsinikku vähemalt 2422–3633 t/a, kuid eeldusel, et ala säilib looduslikuna ja seda ei majandata. Seega on ala looduslikus seisundis märgalana ehk olulise süsiniku sidujana säilitamine väga oluline olukorras, kus riigil on kohustus kasvuhoonegaaside emissioone oluliselt vähendada ja süsiniku sidumist suurendama hakata. Seejuures on oluline rõhutada looduslike tingimuste säilitamise ja parandamise olulisust, mille tagab ainult sihtkaitsevööndi režiim. Potentsiaalne maakasutuse muutus (nt metsanduslik kuivendus) tooks kaasa lühiajalise süsinikusidumise kasvu puidus, aga summaarse süsinikuvaru kahanemise turba/mulla arvelt 1–3 t/ha aastas ja veel intensiivsema kuivenduse/turbavälja korral 4–6 t C ha/a kadu.

Määruse jõustumine ei too kaasa uute organisatsioonide moodustamist.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Määruse vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

Keskkonnaseadustiku üldosa seaduse kohaselt on ka keskkonnaorganisatsioonidel õigus esitada kaebus kohtusse. Keskkonnaasjades kohtusse pöördumist reguleerib keskkonnaseadustiku üldosa seadus (§-d 30 ja 31), mille kohaselt eeldatakse keskkonnaorganisatsioonide õiguste rikkumist või põhjendatud huvi, kui keskkonnaorganisatsioon vastab teatud kriteeriumidele (§ 31) ja kaebuse ese on seotud keskkonnaorganisatsiooni senise tegevuse või tegevusvaldkonnaga (§ 30 lg 2).

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatud teiste ministeeriumidega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Maaeluministeerium ja Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium kooskõlastasid eelnõu märkuse arvestamisel (kajastatud tabelis). Teised ministeeriumid on kooskõlastanud eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.

Märkuse esitaja	Märkuse sisu	Tulemus
Maaeluministeerium	Ühtlustada määruses ja seletuskirjas maaparandus-süsteemi hoiutööde terminid.	Märkusega arvestatud. Terminid on ühtlustatud.
Majandus-ja kommunikatsiooniministeerium	Arvestada Transpordiameti poolt varasemalt antud seisukohtadega.	Transpordiamet on kirjalikult öelnud, et neil ei ole eelnõu kohta parandusettepanekuid ega vastuväiteid. Paluti arvestada nende kohustusega tagada riigiteede hooldus. Transpordiametile on selgitatud, et teede hooldus on kaitsealal lubatud tegevus.